

Α. ΜΑΤΑΡΑΣΗ
Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1972

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
1276

ΣΤ'

89

ΣΧ13

Μαργαρίτη, Α.

ΣΕΤΟΡΙΑ 5/5 = 118

ΙΣΤΟΡΙΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

245/2-18-18

ΑΙΤΟΡΙΑ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ

ΑΡΧΗ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΣΤ 89 ΣΧΔ
Ματαράση, Α.
Α. ΜΑΤΑΡΑΣΗ ΚΑΙ Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ

ΧΡΟΝΩΝ

Παπασταμάτιος, Σ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1972

009
K15
2T2B
1276

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΛΑΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Ο. Ε. Δ. Β.

εξ. ἀριθ. αἰσγ.

9/59

1276

Εἰς τὴν περυσινὴν μας Ἱστορίαν ἐδιδάχθημεν τὰ ἐξῆς:

Πρῶτον τὴν συνέχειαν τῆς Ἱστορίας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 146 π.Χ. μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (306 μ.Χ.). Ἐμάθομεν δηλ. ὅτι οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Καρχηδόνα καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Κράτη, ἔγιναν κύριοι τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου («Μάρε Νόστρουμ») καὶ ἐπέβαλον εἰς τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν των τὴν «ρωμαϊκὴν εἰρήνην». Ἐπίσης εἶδομεν πῶς διεστέλλον τὰ ἰδικὰ των πολιτιστικὰ ἀγαθὰ μὲ τὰ ἀνώτερά των ἑλληνικὰ καὶ διεμόρφωσαν τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν.

Δεύτερον ἐδιδάχθημεν τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Βυζαντινὴν, πὺν περιλαμβάνει τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κων/τίνου, τοῦ Μ. Θεοδοσίου, τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν διαδόχων του (306 - 610 μ.Χ.), ἥτοι τοὺς πολέμους πὺν διεξήγαγον οἱ μεγάλοι αὐτοὶ αὐτοκράτορες ἐναντίον βαρβάρων ἐπιδρομέων καὶ τὰς προσπάθειάς πὺν ἔκαναν νὰ ἀνυψώσουν τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν, ἐνισχύοντες αὐτὸν καὶ μὲ τὰς εὐγενεστέρας ἰδέας τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὴν συνέχειαν ἐγνωρίσαμεν τὴν κυρίως Βυζαντινὴν Ἱστορίαν (610 - 1453 μ.Χ.). Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου ἔλαβε καθαρὸν ἑλληνοχριστιανικὸν χαρακτῆρα, ἀνέπτυξε δὲ ζηλευτὸν πολιτισμόν, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς ὄχι μόνον διεφύλαξεν ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχεν νὰ τὸ μεταλαμπαδεύσῃ εἰς πλείστους ὅσους βαρβάρους λαοὺς, μέχρις ὅτου ὑπέκλυεν εἰς τὴν τουρκικὴν ὁρμὴν ἐξ Ἀνατολῶν.

Τέλος, ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα τῆς Δύσεως διεξήλθομεν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Μ. Καρόλου, τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα πὺν ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἱερουσὴν τῆς Ἀγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Δὲν παρελείψαμεν δὲ νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ τὰς περιπετείας τῶν Σταυροφορῶν καθὼς καὶ τὴν

ανάπτυξιν τῶν πόλεων καὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὴν Δύσιν καὶ κατελήξαμεν εἰς τὸν Ἑκατονταετῆ Πόλεμον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1453), πὺν συνετάραξε τὸν δυτικὸν κόσμον.

Ἡ ἐφετεινή μας Ἱστορία διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ Γυμνασίου εἶναι μεγαλύτερα εἰς ἕλην καὶ δι' αὐτὸ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη:

Μέρος 1ον: Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νέων Χρόνων, ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κων/λεως μέχρι τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1453 - 1815).

Αὐτὴ περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς γεγονότα, τὰ ὁποῖα μετέφεραν μὲ μεγάλη βήματα τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τοῦ Μεσαίωρος εἰς τὸν πολιτισμὸν: τὸν σχηματισμὸν νέων κρατῶν εἰς τὴν Δύσιν, τὰς μεγάλας ἐφευρέσεις καὶ τὰς ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν καὶ τὴν φωτεινὴν περιόδον τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίσης πραγματεύεται τὴν μεταρροθμισιν καὶ τὰς θρησκευτικὰς ταραχὰς τῆς, τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὴν ἐκρηκτικὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Τέλος τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς πρώτας ἐξεγέρσεις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Μέρος 2ον: Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νεωτέρων Χρόνων, πὺν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Συνδρόριον τῆς Βιέννης (1815) καὶ φθάνει ἔως τὰς παραμονὰς τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου (1914).

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν θὰ διδασχῶμεν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀναλυτικώτερον, τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα τῶν προγόνων μας τοῦ 1821, τὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὁθωνος καὶ τοῦ Γεωργίου τοῦ Α'· συνοπτικώτερον δὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων προηγμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς περιόδου (1815 - 1914).

Μέρος 3ον: Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νεωτάτων Χρόνων ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Κατ' αὐτὴν θὰ ἐκθέσωμεν τοὺς δύο καταστρεπτικοὺς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα παγκοσμίους πολέμους 1914 - 1918 ὁ Α' καὶ 1939 - 1945 ὁ Β', τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσοπολέμου (1918 - 1939), καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου (1945 - 1960), τινύζοντες ἰδιαιτέρως τὰς περιπετείας τῆς Πατρίδος μας καὶ τὴν θέσιν τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΜΕΡΟΣ

A'

ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ο 15^{ος} ΚΑΙ 16^{ος} ΑΙΩΝ

Οι δύο αὐτοὶ αἰῶνες θεωροῦνται ὡς ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος περίοδος τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Παρουσιάσθησαν τότε μεγάλοι ἄνδρες, ἔγιναν ἔργα μεγάλα καὶ συνέβησαν γεγονότα σπουδαῖα.

Ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς φουσιογνωμίας, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν ὅλην δρᾶσιν τῶν ἔφεραν σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν κατάστασιν πού ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ Γουτεμβέργιος, Μωάμεθ ὁ Κατακτητής, ὁ Ἑρασμος, ὁ Κολόμβος· ἀλλὰ ἐξ ἴσου σπουδαῖοι καὶ ὁ Λεονάρδος Ντα Βίντσι, ὁ Κοπέρνικος καὶ ὁ Λούθηρος, ὁ Σαίξπηρ καὶ ἡ Ἑλισάβετ τῆς Ἀγγλίας κ.ἄ.

Ἰδιαιτέρως ἀξιόλογα γεγονότα θεωροῦνται: ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ τελειοποιήσις τῶν πυροβόλων ὅπλων καὶ τῶν μέσων ναυσίπλοιας. Ἀπὸ τὰ σπουδαῖα γεγονότα, ἡ κατάλυσις τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ ἡ διαμόρφωσις ἐθνικῶν κρατῶν, ἡ ἀνακάλυψις νέων θαλασσίων δρόμων καὶ ἀγνώστων χωρῶν, ἡ ἀναγέννησις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ μεταρρυθμίσεις.

Οἱ δύο αὐτοὶ αἰῶνες εἶναι ἡ χαρραγὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 15ον ΑΙΩΝΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Ἀγωνία κατέλαβε τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ὅταν ἔμαθον τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφοβοῦντο ὅτι ἡ ἰδίᾳ τύχη τοὺς ἀνέμενε, διότι ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχε κρατικὴν ἐνότητα. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἀγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους, ποὺ ἄλλοτε εἶχον σφυρηλατήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ δυτικοῦ κόσμου, τώρα ἀδυνατοῦν νὰ τὴν ἐπιτύχουν, διότι ἐπικρατοῦν δύο πολιτικὰ συστήματα ποὺ μὲ τὰ ἀντίθετα συμφέροντά των ὑπονομεύουν κάθε προσπάθειαν ἐνώσεως : πρόκειται διὰ τὸν φεουδαρχισμόν καὶ τὰς πόλεις.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν διαμελισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Καρολομάγνου (843, *συνθήκη τοῦ Βεργνέν*) κρατικὴ ἐνότης δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ Ἀγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους ἔχασε τὴν δυνάμιν της, μόλις οἱ Οὐγγροι ἐπιδρομεῖς ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἐπικίνδυνοι. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ποὺ ἄλλοτε μὲ τὰς Σταυροφορίας εἶχε φέρει κάποιαν πολιτικὴν ἑνωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, τώρα εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἐνώσῃ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἐνώπιον τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου, διότι ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης εἰς φέουδα καὶ εἰς ἀνεξαρτήτους πόλεις δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα μ.Χ. ἀρκεταὶ πόλεις εἶχον ἀναπτυχθῇ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τοὺς συγκοινωνιακοὺς κόμβους εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Εὐρώπης ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παράλιά της, ὅσα εἶχον φυσικοὺς λιμένας, ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἕως τὴν Βαλτικὴν καὶ τὰς Σκανδιναβικὰς ἀκτὰς. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Βενετία, ἡ Γένοβα, ἡ Φλωρεντία, ἡ Βαρκελώνη, ἡ Λισαβὼν, ἡ Λιέπη, τὸ Ἀμστερνταμ. Ἐξ ἄλλου 90 πόλεις τοῦ λεγομένου «Χανσεατικοῦ συνδέσμου» μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὴν Βρέμην καὶ τὴν Λυβέκην εἶχον δημιουργήσει ἑνωσιν διὰ νὰ ἐκμεταλλεύωνται μόνον αὐταὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Β.Α.

Ευρώπης. "Ολοι γενικῶς αἱ πόλεις ἦσαν σχεδὸν ἀνεξάρτητοι διοικούμεναι ἀπὸ συμβουλία ἐμπόρων. Αἱ περισσότεραι ὅμως ἀνεγνώριζον μίαν κατ' ὄνομα μόνον κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως ἢ ἐνὸς τιμαριούχου.

Τὸ πολιτικὸν σύστημα, ποῦ ἡμπόδιζε τὴν ἑνωσιν τῶν λαῶν εἰς ἔθνικα κράτη, ἦτο ἡ *φεουδαρχία* ἢ ὁ *τιμαριωτισμός*. Τὸ σύστημα αὐτὸ εἶχε καταλήξει εἰς τὸν τεμαχισμόν τῆς Ευρώπης εἰς μεγάλας ἐδαφικὰς περιοχάς. *Οἱ φεουδάρχαι καὶ οἱ δουλοπάροικοι* τῶν ἔξω ἀπομονωμένοι εἰς τὸ φέουδον καὶ ὁ δημόσιος βίος εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τοὺς πύργους τῶν. Ἐθνικὰ κράτη μὲ κεντρικὴν ἐξουσίαν δὲν ὑπῆρχον· ὑπῆρχον ὅμως εἰς μίαν περιοχὴν συγκεντρωμένα φέουδα μὲ χαλαρὰν ἐξάρτησιν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ὅπου ὁ φεουδάρχης ἔκανε ὅ,τι ἤθελε, χωρὶς νὰ λογοδοτῇ εἰς τὸν βασιλέα.

Οἱ βασιλεῖς ἐμίσουν τοὺς φεουδάρχας διὰ τὴν ἀνυπακοήν των, τὰ ἴδια ὅμως αἰσθήματα ἔτρεφον καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων πρὸς τοὺς φεουδάρχας, ἐπειδὴ αὐτοὶ τοὺς ἐπείζον μὲ ὑπερόγκους φόρους ἢ ἐλήστευον τὰ ἀγαθὰ των. Ἔτσι τὸ κοινὸν μῖσος ἠνάγκασε τὰς πόλεις καὶ τοὺς βασιλεῖς νὰ ἐνωθοῦν εἰς κοινὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν φεουδαρχῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἐδέχθησαν τώρα νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς οἰκονομικοὺς πόρους. Μὲ τὰ χρήματα δὲ τῶν πόλεων οἱ βασιλεῖς ἡγόρασαν πυροβόλα ὅπλα καὶ ὠργάνωσαν *μισθοφορικὸν στρατόν*, παντοδύναμοι δὲ πλέον ὑπεχρέωσαν τοὺς φεουδάρχας εἰς ὑποταγὴν. Κατόπιν ἤνωσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ὅλα τὰ ἐλευθερωμένα φέουδα τῆς περιοχῆς των, ποῦ εἶχον κοινὴν φυλετικὴν προέλευσιν καὶ ἐπέτυχον τὴν *γεωγραφικὴν* καὶ ἔθνηκὴν ἐνότητα τῆς χώρας των. Ἀπερίσπαστοι ἔπειτα ἐστερέωσαν καὶ ὠργάνωσαν τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους των ἀποκρούοντες καὶ τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς. Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰσπανίαν ἡ συγκεντρωτικὴ αὕτη κυβέρνησις εὐρίσκεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.

Μὲ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἐθνικοῦ κράτους κάθε λαὸς συνηθίζει πλέον νὰ διακρίνῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ σχηματίζῃ σαφεστέραν ἰδέαν τῆς πατρίδος του καὶ νὰ ἀποκτᾷ τὴν συναίσθησιν ὅτι τὰ συμφέροντά του εἶναι κοινὰ μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐθνικοῦ συνόλου.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους εὐρίσκετο εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον. Τὸ οἰκονομικὸν σύστημα ἦτο κλειστὸν εἰς τὸ φέουδον. Βασικὴ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου διὰ τὸν φεουδάρχην καὶ τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἥτο ἡ γῆ καὶ τὰ γεωργικὰ προϊόντα. Τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ ἐπεξεργασίας εὐρίσκοντο εἰς χεῖρας τοῦ τιμαριούχου. Τὰ δημητριακὰ του π.χ. ὁ χωρικός ἔπρεπε ὑποχρεωτικῶς νὰ τὰ ἀλέθῃ εἰς τὸν μύλον τοῦ ἄρχοντος, διὰ νὰ λαμβάνῃ ἐκεῖνος τὸ δικαίωμα ἀλέσεως. Ὁ κάθε πύργος ἀπετέλει χωριστὴν οἰκονομικὴν μονάδα, ὅπου παρήγγοντο τόσα εἶδη ὅσα ἐχρειάζοντο νὰ καταναλωθοῦν εἰς τὸ φέουδον.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἦτο πρωτόγονον, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀσφαλεῖς δρόμοι. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις των, διὰ νὰ ἀναπτύξουν οἰκονομικὰς σχέσεις. Μόνον αἱ μεγάλαι πανηγύρεις, ποὺ ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὸ ἔτος εἰς τὰς κεντρικὰς πόλεις, ἐδημιουργοῦν κάποιαν ἐπικοινωνίαν καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἀρχίζει νὰ ζωηρεύῃ καὶ νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κλειστὴν μορφήν ποὺ εἶχε κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Πηγὴ τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ βιοτεχνία, ποὺ ἐπεξεργάζεται τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Γενικῶς, αἱ ἐμπορικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ σχέσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν ἢ πόλεων εὐρύνονται ἀπὸ τὸν 15ον αἰῶνα, ἀλλὰ συναντοῦν ἀκόμη φράγμα εἰς τὰ σύνορα, ὅπως εἶναι π.χ. τὰ μεγάλα διόδια καὶ τὰ φιλοδορήματα εἰς τοὺς φρουροὺς τῶν συνόρων· ἐπίσης ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας ποὺ δημιουργεῖ κινδύνους διὰ τοὺς ἐμπόρους.

Περισσότερον δραστήριον κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα εἶναι τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ποὺ διεξῆγον αἱ πόλεις τῆς Μεσογείου (*Βαρκλώνη, Μασσαλία, Γένοβα, Πίζα, Βενετία*). Αὐταὶ μετακομίζουν εἰς τὴν Δύσιν τὰ προϊόντα τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καθὼς καὶ τὰ προϊόντα ποὺ μεταφέρουν ἀπὸ τὴν μακρινὴν Ἀνατολὴν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Α Μεσογείου τὰ καραβάνια ἢ τὰ πλοῖα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων. Ἔτσι αἱ πόλεις αὐταὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἀποκτοῦν πλοῦτον καὶ ἀνέσεις. Ἰδρύνουν μεγάλας ἐμπορικὰς ἀποθήκας, ἐμπορικοὺς οἴκους, τραπέζας κλπ.

Ἀπὸ τοῦ 16ου ὁμοῦ αἰῶνος, ποὺ οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἀνεκάλυψαν νέας χώρας καὶ θαλάσσας, οἱ ἐμπορικοὶ δρόμοι ἔγιναν περισσό-

τεροι, τὰ εἰσαγόμενα προϊόντα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ προήχθησαν οἰκονομικῶς αἱ παρατλαντικαὶ πόλεις. Τὰ προϊόντα τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὅποια ἡ Εὐρώπη ἐλάμβανε διὰ τῆς Μεσογείου, φθάνουν τώρα εἰς τοὺς παρατλαντικούς λιμένας κατ' εὐθείαν καὶ εἰς πολὺ μικροτέραν τιμὴν. Ἦσαν δὲ αὐτά, *χρώματα, λιβανωτὸς καὶ ἀρώματα* τῆς Ἀραβίας, τὸ κόμμι καὶ τὰ μεταξωτὰ τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς, οἱ μουσελίνες καὶ τὰ μπαχαρικά τῶν Μολούκων. Εἰς τὰ προϊόντα αὐτὰ τῆς Ἀσίας προστίθενται τώρα καὶ τὰ προϊόντα τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως: *καπνὸς, κίνα, κακάο, βανίλια, βαμβάκι, καφές, ζαχαροκάλαμο* κλπ. ἀκόμη καὶ μεγάλα ποσότητες χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ποὺ τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ἐστηρίζετο εἰς τὴν γαιοκτησίαν, αἱ κοινωνικαὶ τάξεις εἶχον διαμορφωθῇ εἰς ἱεραρχικὴν σειρὰν ἀναλόγως μὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ τιμαρίου των. Ἡ σειρὰ αὕτῃ ἦτο, ὅπως ἐμάθωμεν πέρυσι: *δοῦκες, μαρκήσιοι, κόμιστες, βαρῶνοι*. Ὅλοι αὐτοὶ μαζί μὲ τοὺς βασιλεῖς ἦσαν πολεμισταὶ καὶ ἀπετέλουν τὴν πρώτην τάξιν, τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν δευτέραν τάξιν, τὴν τάξιν τοῦ κλήρου, τὴν ἀπετέλουν οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων ποὺ εἶχον ἐπίσης τιμάρια. Οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ ἀνώτερος κληρὸς ἀνῆκον εἰς τὰς προνομιούχους τάξεις, ποὺ ἐκράτουν εἰς χεῖρας των τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλει τὴν τρίτην τάξιν, τοὺς ἐλευθέρους χωρικοὺς καὶ τὸν κατώτερον κληρὸν, ποὺ εἶχε μεγάλην ἐξάρτησιν ἀπὸ τοὺς φεουδάρχας, χωρὶς ἐλευθερίας καὶ πολιτικὰ δικαιώματα. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ ἔζων ὡς ὑπηρεταὶ τῶν ἀρχόντων εἰς τὰ φέουδα, διότι ἐπολέμησαν τοὺς προγόνους τῶν ἀρχόντων κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας των, καὶ ἐλέγοντο δουλοπάροικοι. Εἰς τὰς πόλεις οἱ ναυτικοί, οἱ τεχνῖται καὶ οἱ ἔμποροι ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν ἀστῶν ποὺ ἀνῆκον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν τρίτην τάξιν, ὅπως οἱ ἐλεύθεροι χωρικοί, καὶ εἶχον περισσοτέρας ἐλευθερίας ἀλλ' ὅχι καὶ πολιτικὰ δικαιώματα.

Μετὰ τὴν συντριβὴν ὅμως τῶν φεουδαρχῶν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ποὺ ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα, εἰς τὴν θέσιν τῆς φεουδαλικῆς εὐγενείας ἐμφανίζεται ἡ αὐλικὴ εὐγένεια. Ἡ ἱεραρχία τῶν

εὐγενῶν δὲν στηρίζεται πλέον εἰς τὴν ἐδαφικὴν ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς τίτλους ποὺ ἀπονέμει ὁ βασιλεὺς.

Ἐξ ἄλλου ἀρκετοὶ δουλοπάροικοι ἔγιναν ἐλεύθεροι χωρικοὶ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν τρίτην τάξιν. Ἡ ζωὴ των ἐβελτιώθη, διότι τὰ προϊόντα των εἶχον μεγαλυτέραν ζήτησιν καὶ ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγὴν των.

Τέλος ἡ τάξις τῶν ἀστῶν μὲ τὴν συσσώρευσιν πλούτου ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἰς μεγάλας ἐξορμήσεις. Δηλ. ἡ τάξις αὕτῃ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀπέκτησεν ἀνέσεις καὶ κῦρος. Ἀπὸ αὐτὴν οἱ βασιλεῖς εἰσέπραττον τοὺς φόρους καὶ ἐλάμβανον καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους των. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ καὶ εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν δημιουργεῖται μία κοινωνικὴ διαφοροποίησης μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς λεγομένης διοικητικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας.

3 ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ. ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθήκαι, ποὺ εἶχον διαμορφωθῇ εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μεσαίωνα, ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῇ μία ζωηρὰ κίνησις μὲ σκοπὸν τὴν ἐλευθέραν σπουδὴν τῶν γραπτῶν ἔργων, ποὺ μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς.

Οἱ σοφοὶ καὶ οἱ μορφωμένοι τῆς Δύσεως μὲ τὴν μελέτην τῶν κειμένων αὐτῶν κατενόησαν τὸ βαθύτερον πνεῦμα τῶν ἀρχαίων καὶ ἐγνώρισαν τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ των. Μὲ θαυμασμὸν παρετήρησαν τότε ὅτι αἱ σκέψεις καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἀρχαίων ἀναπτύσσουν τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ ὡραίου καὶ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ὅτι ἀπελευθερώνουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμά, ποὺ εἶχεν ἐπιβάλει τὸ στεῖρον θεολογικὸν πνεῦμα μὲ τὰς στενάς ἀντιλήψεις τοῦ Μεσαίωνα.

Ἡ δραστηριότης αὕτῃ νὰ γίνωνν γνωσταὶ αἱ ἀξίαι τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰς πηγὰς των, δηλ. ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀνθρωπισμός.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩ- ΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων ἄλλοι παράγοντες ποὺ ἐβοήθησαν τὸ ἀνθρωπιστικὸν κίνημα εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ ἐγκατάστασις ἐλλήνων λογίων εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ ἵδρυσις ἀκαδημιῶν.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ἔγινε τὸ 1436 ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Γουτεμβέργιον, ποὺ ἐπενόησε πρῶτος τὰ χωριστὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα (ψηφία) τοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ βιβλία ἕως τότε ἦσαν χειρόγραφα καὶ ἐκόστιζον πολὺ. Μὲ τὴν ἐφεύρεσιν αὐτὴν παράγονται κατὰ μάζας, ἡ τιμὴ τῶν εἶναι χαμηλὴ καὶ γίνονται κτῆμα τοῦ λαοῦ. Ἔτσι ἡ παιδεία ἐξαπλώνεται καὶ αἱ ἐπιστῆμαι προοδεύουν.

Οἱ Ἕλληνες λόγιοι. Πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως ἀλλὰ καὶ κατόπιν πολλοὶ Ἕλληνες μορφωμένοι ἔφθασαν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς διέσωσαν καὶ ἔφεραν μαζί των πολὺτιμα χειρόγραφα τῆς κληρονομίας τῶν προγόνων μας. Ἔτσι μὲ τὰς πλουσίας γνώσεις των καὶ μὲ τὴν διδακτικὴν των ἱκανότητα ἐμύησαν χιλιάδας Εὐρωπαίων εἰς τὰς ιδέας καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς εἶναι : ὁ *Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς*, ποὺ ἐδίδαξεν ἐλληνικὰ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὸ Μιλάνον, τὴν Παβίαν καὶ Βενετίαν. Ὁ *Δημ. Χαλκοκονδύλης*, ποὺ εἶχε μαθητὰς του τοὺς μεγάλους ἀνθρωπιστὰς Ἑρασμον καὶ Ρόυλιν. Ὁ *Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων* (1360 - 1452), ποὺ ἐδίδαξε φιλοσοφίαν εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ συνέστησε τὴν ἵδρυσιν τῆς πρώτης *Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας*. Ἐπίσης ὁ *Βησσαρίων* (1402 - 1472), ὁ ὁποῖος ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας ἀντικατέστησε τὰ μαθήματα τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας μὲ τὴν ἐλευθέραν πλατωνικὴν συζήτησιν.

Εἰκ. 1. Ὁ Ἑρασμος.

Η ΙΤΑΛΙΑ ΠΡΩΤΟΝ ΦΥΤΩΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Αἱ μεγάλαι ἰταλικαὶ πόλεις Νεάπολις, Φλωρεντία, Μιλάνον, Βενετία καὶ Ρώμη — ποῦ ποιητικώτερον ἔχουν ὀνομασθῇ «αἱ πέντε χορδαὶ τῆς ἰταλικῆς λύρας» — ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς των ἀναπτύξεως ἀπὸ ἑνωρὶς εἶχον γίνει αὐτοκυβέρνητα κράτη. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν των ἐκέρδιζον πολλὰ, ἐβόηθησαν τοῖς λογίοις καὶ διὰ τοῦτο αἱ πόλεις αὗται ἔγιναν κέντρα τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν.

Τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα κέντρον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶναι ἡ Φλωρεντία, ὅπου τὴν πνευματικὴν κίνησιν ὑποστηρίζει ἡ ὀνομαστὴ καὶ πλουσία οἰκογένεια τῶν ἡγεμόνων τῆς, τῶν *Μεδίκων*. Αὐτοὶ συνεκέντρωσαν εἰς τὴν αὐλὴν των μεγάλους ἀνθρωπιστάς. Ἐπίσης κατήρτισαν ἀξίολογον βιβλιοθήκην (τὴν *Λαυρεντιανήν*), ὅπου εἰργάζοντο συγχρόνως 45 ἀντιγραφεῖς καὶ ἐρμηνευταὶ παλαιῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρώμη τότε ὑπῆρξεν ἐστία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Πρῶτος ὁ Πάπας Νικόλαος ὁ Ε' (1447 - 1455) ἐδημιούργησε τὴν ὀνομαστὴν βιβλιοθήκην τοῦ *Βατικανοῦ*, τὴν ὅποίαν ἐπλούτισε μὲ χιλιάδας χειρογραφοὺς.

Τὴν προσπάθειάν του συνέχισαν οἱ διάδοχοί του *Πίος Β'*, *Ιούλιος Β'* καὶ *Λέων ὁ Ι'*.

Εἰς τὴν Νεάπολιν τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς ὑπεστήριξε θερμῶς ὁ βασιλεὺς *Ἀλφόνσος*, ἐνῶ εἰς τὸ Μιλάνον ὁ ἀνθρωπισμὸς εὗρεν γόνιμον ἔδαφος ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος.

Τέλος μεγάλῃν δρᾶσιν ἀναπτύσσει δι' ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς καὶ ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας : ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἀκαδημίαν καὶ τὸ καλύτερον

Εἰκ. 2. Ὁ Δάντης

τυπογραφεῖον, τοῦ ὁποίου προΐσταται ὁ περίφημος διὰ τὰς ἐκδόσεις του λόγιος Ἄλδος Μανούτιος.

Ἀπὸ τοὺς προδρόμους τοῦ ἰταλικοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀξιομνημόνευτοι συγγραφεῖς θεωροῦνται : ὁ Δάντης Ἀλιγκιέρης (1265-1321), ποὺ ἔγραψεν εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν τῆς Τοσκάνης τὸ ἀθάνατον ἔπος του «Θεία Κωμωδία». Ὁ Πετράρχης, ποὺ συνέθεσεν εἰς τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Δάντην γλῶσσαν τὰ σονέτα που καὶ ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης εἰσηγητὴς τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων. Ἐπίσης ὁ Βοκάκιος, ποὺ ἔγραψεν ὑπὸ μορφὴν ἡμερολογίου τὸν «Δεκαήμερον».

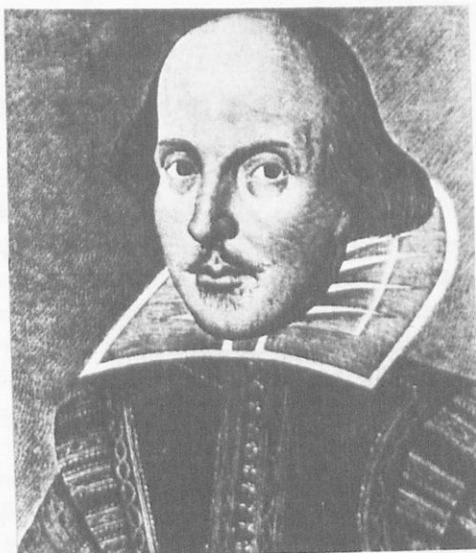
Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀξιόλογοι εἶναι ὁ Λεονάρδος Μπρούνο, ὁ Λαυρ. Βάλα, ὁ Λορέντζος Μέδικος κ.ἄ.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΟΙΠΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς δὲν ἤργησε νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ νὰ γίνῃ εὐρωπαϊκός. Εἰς τοῦτο ἐβοήθησε καὶ ἡ ταχυτάτη διάδοσις τῆς τυπογραφίας.

Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν θεμελιωτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἔρασμος (1467 - 1536). Ἐγραψε τὸ ἔργον «Μωρίας ἔπαινος» ὅπου σατιρίζει τὴν σχολαστικότητα τῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν σπουδαστῶν ἐτύπωσεν ἔργα ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων μὲ σχόλια. Ἐπίσης καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Ραμπελαί μετέφρασε τὸν

Εἰκ. 3. Ὁ Σαίξπηρ.

Ἰπποκράτην καὶ τὸν Γαλιηὸν καὶ ἔγραψε τὸ μυθιστόρημα «Γαργαντούας καὶ Πανταγρουέλ», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικρίνει τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς του. Ὀλίγον ἀργότερα ὁ Μονταίν ἔγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν τὰ «Δοκίμια».

Παραλλήλως εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὁ Μιχ. Θερβάντες (1547 - 1616), ἔγραψε τὸ ἔπος «Δὸν Κιχώτης», ὅπου σατιρίζει τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ἱστορικοῦ βίου, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας Ἐλισάβετ ἀκμάζει ὁ μέγιστος δραματικὸς ποιητὴς τῶν νεωτέρων χρόνων Οὐίλιαμ Σαίξπηρ. Ἀριστουργήματά του θεωροῦνται «ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας», ὁ «Ὁθέλος», «Μάκβεθ» κ.λ.π.

Τέλος εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς ἔδραν εἶχε τὰ πανεπιστήμια καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

ΠΟΙΑΙ Αἱ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι διὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀνακαλύπτεται ἐκ νέου ὁ ἀρχαῖος κόσμος καὶ προβάλλεται εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς συγχρόνου ζωῆς, διὰ τὴν ἀναγέννησιν.

2 Ἡ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ Εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης

ΤΑ Αἴτια τῶν ἐξερευνησέων

Κυρία αἰτία τῶν ἐξερευνητικῶν ταξιδίων τοῦ 15ου καὶ τοῦ 16ου αἰῶνος ὑπῆρξε τὸ ἐμπόριον τῶν πολυτίμων προϊόντων τῆς Ἀνατολῆς (μπαχαρικῶν, μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, πολυτίμων λίθων κλπ.). Τὰ προϊόντα αὐτὰ Ἰνδοὶ καὶ Ἀραβες ἔμποροι τὰ μετέφερον ἀπὸ τὰς χώρας τῆς παραγωγῆς των (νησιὰ τοῦ Ἰνδικοῦ, Ἰνδίας, Περσίας), εἰς τοὺς ἐμπορικὸς σταθμοὺς τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἡγόραζον Ἱταλοὶ ἔμποροι καὶ τὰ διεκόμεζον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης μὲ πολλὰ κέρδη.

Ἀλλὰ οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἰσπανοί, διὰ νὰ θραύσουν τὴν μονοπωλιακὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοὺς Ἱταλοὺς εἰς τὴν Μεσόγειον, συνέλαβον τὴν τολμηρὰν ἰδέαν νὰ ἀναζητήσουν κατ'

εὐθεῖαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ μέσου τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν πολὺ τοὺς ἐβοήθησεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς καραβέλας καὶ τῆς πυξίδος.

Ἡ πυξὶς ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὄργανον πλεύσεως ἕνεκα τῆς ιδιότητος τῆς μαγνητικῆς βελόνης νὰ δεικνύη τὸν βορρᾶν. Ἐτελειοποιήθη δὲ ἀπὸ τὸν Ἰταλὸν Φλάβιον Τζόγια (1302).

Ἡ καραβέλα κατεσκευάσθη ἀπὸ τοὺς Βενετούς. Ἦτο πλοῖον μήκους 25 - 30 μ. με ὑψηλὰς πλευράς. Ἡδύνατο νὰ μεταφέρῃ φορτίον μέχρι 200 τόννων καὶ νὰ διανύῃ 10 περίπου χιλιόμετρα τὴν ὥραν.

ΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΟΡΤΟΓΑΛΩΝ

Πρῶτοι «ἰππῶται τοῦ ὠκεανοῦ» θεωροῦνται οἱ Πορτογάλοι, οἱ ὁποῖοι ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν τριτότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως των Ἑρρίκον τὸν *θαλασσοπόρον* ἀναζητοῦν τὴν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περιπλου τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ πρώτη των ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἡ ἀνακάλυψις τῶν νήσων Μαδέρας καὶ Καναρίων (1419). Ἐπειτα ἀπὸ πολυετῆς θαρραλέας ἀποπειράς ἐφθασαν εἰς τὸ *Πράσινον ἀκρωτήριο*, (ποὺ τὸ ἐθαύμασαν διὰ τὴν βλάστησίν του). Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1487 ὁ Βαρθολομαῖος Ντιάζ παραπλέει τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Β' ὠνόμασεν ἀκρωτήριο «τῆς Καλῆς Ἑλπίδος», διὰ νὰ μὴ τρομάζουν οἱ ναυτικοὶ ἀπὸ τὰς καταιγίδας του. Ἐνδεκα ἔτη ἀργότερον ἄλλος τολμηρὸς Πορτογάλος, ὁ Βάσκο ντε Γκάμα ἐπραγματοποίησε τὸ ὄνειρον τοῦ Ἑρρίκου τοῦ θαλασσοπόρου. Με 4 καραβέλας καὶ πλήρωμα 170 ἀνδρῶν κατάρθωσε νὰ παρακάμψῃ ἐν μέσῳ καταιγίδων τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ νὰ παραπλεύσῃ τὰ παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ λιμένος τῆς *Μελίνδας*. Ἀπὸ ἐκεῖ με κατ' εὐθεῖαν πορείαν διέσχισε τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ ἐφθασεν εἰς Καλκούταν (1498). Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς Λισαβῶνα, εἶχε χάσει 2 πλοῖα καὶ πολλοὺς συντρόφους του ἀπὸ τὰς τρικυμίας καὶ ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν τοῦ «σκορβούτου»².

Ἐτσι ἔπειτα ἀπὸ πάλιν 80 ἐτῶν με τὰς τρικυμίας καὶ με τὸ μυστήριο τοῦ ἀγνώστου οἱ Πορτογάλοι εὗρον τὴν *θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας*.

Τὸ 1500 ἄλλοι τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἀνεκάλυψαν τὴν *Βραζιλίαν*

Εικ. 4. 'Ο Χρ. Κολόμβος ἐγεννήθη τὸ 1446 εἰς τὴν Γένουαν ἀπὸ πατέρα ὑφαντουργόν. Κατὰ τὴν νεότητά του εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπικινδύνα ταξίδια του ἐφθασεν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν. Ἐκεῖ ἐμαθε ὅτι Νορμανδοὶ περὶ τὸ 1000 μ.Χ. εἶχον φθάσει εἰς τὸ σημερινὸν Λαμπραντόρ, τὸ ὅποιον ὠνόμασαν Βιλανόλιαν. Μὲ βάσιν τὴν πληροφορίαν αὐτὴν καὶ τὰς μελέτας τοῦ Φλωρεντινοῦ σοφοῦ Τοσκανέλι (διὰ τὴν σφαιρικότητα τῆς γῆς), ἐλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περιέλου τῆς γῆς.

εἰς τὴν Ν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Μαδαγασκάρην εἰς τὸν Ἰνδικόν. Ἀργότερον ἔφεραν τὴν σημαίαν τῆς Πορτογαλίας εἰς τὴν Σουμάτραν, Ἰάβαν, Μολούκας νήσους καὶ τὴν Ἰαπωνίαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτὰς οἱ Πορτογάλοι ἱδρυσαν καὶ ὠργάνωσαν ἓν ἐκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος. Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀποικίας συνέρρευσε πλοῦτος ἄφθονος εἰς τὸ μικρὸν βασιλείον των. Ἡ Λισαβὼν ἐγίνε ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Τὴν δόξαν της καὶ τοὺς ἄθλους τῶν τέκνων της ψάλλει ὁ μέγας ἐθνικὸς ποιητὴς τῶν Πορτογάλων Καμόενς εἰς τὸ ἔπος του «Λουζιτανοί.»

ΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΩΝ ΙΣΠΑΝΩΝ. Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ. Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΣ

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς ἡ μεγαλυτέρα ἐπιτυχία τῶν θαλασσοπόρων τῆς Δύσεως. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τὸ ἐπέτυχεν ὁ θαλασσοπόρος Χριστόφορος Κολόμβος εἰς τὴν προσπάθειάν

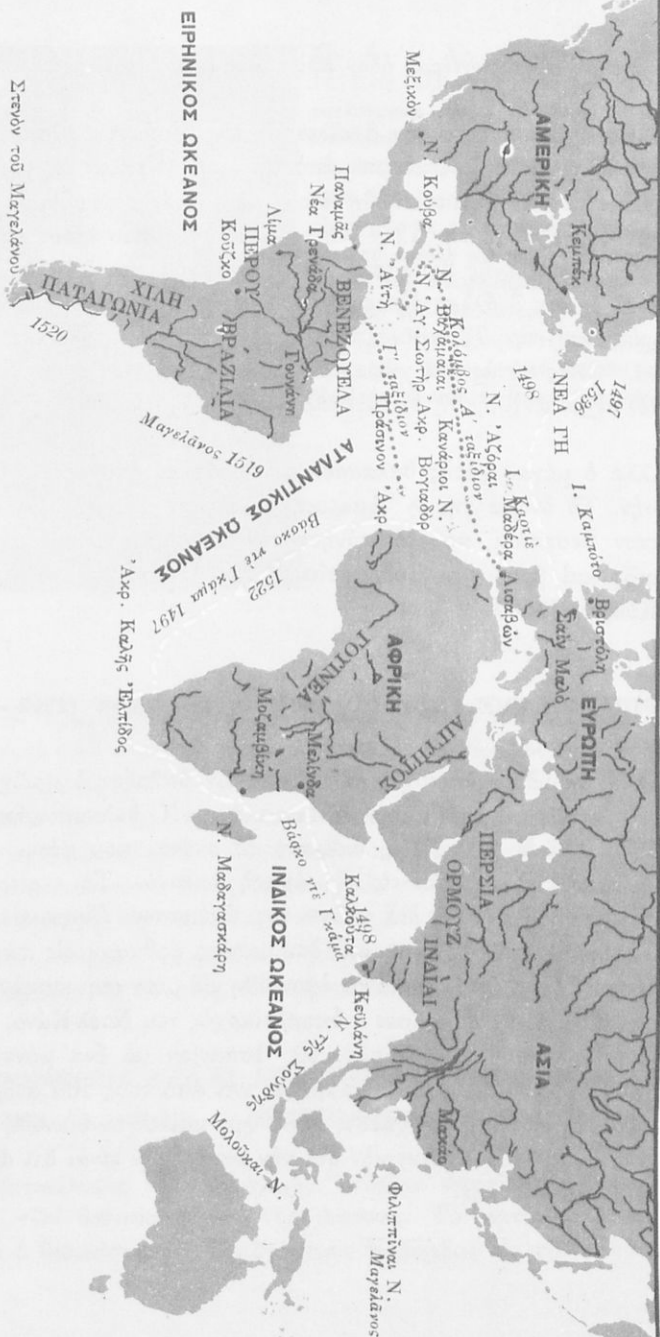
του να άνεύρη συντομωτέραν όδόν πρός τās 'Ινδίας πλέων συνεχώς πρός δυσμάς.

‘Ο Κολόμβος έπεισε τήν βασίλισσαν τής ‘Ισπανίας ‘Ισαβέλλα νά τοῦ δώση 3 πλοῖα, καί έξεκίνησεν άπό τόν λιμένα Πάλου εἰς τās 3 Αὐγ. 1492. “Επειτα άπό περιπετειώδη πλοῦν μέ συχνάς άνταρσίας τῶν πληρωμάτων του έφθασε τήν 12ην ‘Οκτωβρίου τοῦ ίδίου έτους εἰς μικράν νήσον τής *Καραϊβικῆς* θαλάσσης, πού τήν ώνόμασεν “*Άγιον Σωτήρα*. ‘Από εκεί έκαμε 3 άλλας έξερευνήσεις, κατὰ τās όποιās άνεκάλυψε τὸ *Πορτορίκο* καί τήν *Τζαμάϊκα*, τὰ παράλια τής Ν ‘Αμερικῆς καί τοῦ *Παναμά*. “Ολας αὐτάς τās χώρας ὁ Κολόμβος τās ώνόμασε Δ ‘Ινδίας, διότι δέν εἶχεν άντιληφθῆ ότι άνεκάλυψε μίαν άγνωστον έως τότε ηπειρον.

‘Αλλά ὁ μέγας αὐτός θαλασσοπόρος υπῆρξεν άτυχος εἰς ὅλην του τήν ζωήν. Τὸ ὄνομά της ἡ ‘Αμερικῆ τὸ έλαβεν άπό τόν Φλωρεντινόν ‘Αμέρικον Βεσπούκι, πού έξερεύνησε τόν Παναμάν καί μέρος τής Ν ‘Αμερικῆς καί βραδύτερον έδημοσίευσε τās έντυπώσεις του άπό τόν Νέον Κόσμον (1507).

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΓΓΕΛΑΝΟΝ (1519 - 1522)

“Άλλη σπουδαία έπιτυχία τῶν ‘Ισπανῶν υπῆρξεν ὁ πρῶτος περίπλους τής γῆς πού ἔγινεν άπό τόν Μαγγελάνον. ‘Ο θαλασσοπόρος αὐτός παρέκαμψε τήν Ν ‘Αμερικῆν, έπέρασε τὸ στενὸν πού φέρει σήμερον τὸ ὄνομά του καί εἰσῆλθεν εἰς τόν άχανῆ ώκεανόν. Τὸ περίεργον ἦτο ότι τὸν εὔρε ἥσυχον καί διὰ τοῦτο τὸν ώνόμασεν *Εἰρηνικόν*. Τέλος, έπειτα άπό πολλές στερήσεις καί δοκιμασίας, έφθασαν εἰς τās Φιλιππίνας νήσους, ὅπου ὁ Μαγγελάνος έφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκῆν μέ τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸν πλοῦν συνέχισεν ὁ υποπλοίαρχός του Ντὲλ Κάνο, ὁ όποῖος διὰ τοῦ ‘Ακρωτηρίου έπέστρεψεν εἰς ‘Ισπανίαν μέ ἓνα μόνον πλοῖον καί 18 συντρόφους άπό τās 5 καραβέλας καί άπό τοὺς 200 άνδρας πλήρωμα. Τὸ ταξίδιον εἶχε διαρκέσει 1083 ἡμ. καί εἶχον διανυθῆ 105.000 χλμ. ‘Αλλά τὸ πλεόν σημαντικόν διὰ τήν έπιστήμην εἶναι ότι *άπεδείχθη ἡ σφαιρικότης τῆς γῆς*.

Εικ. 5. Χάρτης τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Τὰ πρῶτα θεμέλιά του τὰ ἔθεσεν ὁ Κολόμβος, ποὺ ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὰς Ἀντίλλας, τὸ Μεξικὸν καὶ τὰ παράλια τῆς Ὀνδούρας καὶ τοῦ Παναμᾶ, τοῦ ὁποίου πλήρη κατοχὴν ἔκαμεν ὁ Μπαλμπόα (1513). Ὁ Φερδ. Κορτέζ ἐκυρίευσεν τὸ Μεξικὸν (1519 - 1522), ἀφοῦ κατέστρεψε τὸν λαμπρὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀζτέκων. Τὸ Περού τὸ κατέλαβεν ὁ Φραγκίσκος Πιζάρο (1532 - 1535), ἀλλὰ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἰνκας. Ἡ Χιλὴ ἐκυριεύθη τὸ 1541.

Ἔτσι εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον ἡ Ἰσπανία ἱδρυσεν ἓν τεράστιον κράτος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπλούτησε καὶ ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις τοῦ 16ου αἰῶνος. Οἱ πρῶτοι Ἰσπανοὶ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι χωρὶς ἐπιστημονικὴν περιέργειαν καὶ ἄρπαγες θησαυρῶν, συμπεριεφέρθησαν μὲ ἀπανθρωπίαν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, τοὺς ὁποίους σχεδὸν ἐξωλόθρευσαν.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΥΠΟ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

Τὸ 1497 ὁ Γενουάτης Τζιοβάνι Καμπότο διὰ λογαριασμὸν τῶν Ἀγγλων ἀνεκάλυψε τὴν Νέαν Γῆν καὶ τὸ Λαμπραντόρ (Βιλανδίαν), ὅπου εἶχον φθάσει ἄλλοτε καὶ οἱ Βίκινγκς. Ὁ Γάλλος Καρτιέ τὸ 1535 κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως του Φραγκίσκου ἐξερεύνησε τὰ παράλια τοῦ Α. Καναδά, ἐνῶ Ὁλλανδοὶ ἐφθασαν εἰς τὴν σημερινὴν Νέαν Ὑόρκην.

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν θαλασσιῶν ἀνακαλύψεων ὑπῆρξαν κοσμοῖστορικά :

Πρῶτον : Ἡ Μεσόγειος χάνει δι' ἐν μακρὸν διάστημα τὴν σημασίαν της, διότι ἀνοίγονται νέοι ὠκεάνειοι δρόμοι. Εἰς τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν προβάλλονται τῶρα νέα κράτη, τὰ παρατλαντικά.

Δευτέρα συνέπεια ἦτο ἡ ἐξοδος ἀπὸ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα καὶ ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος τῶν λαῶν τῆς Δ. Εὐρώπης ποὺ ἔφερεν εἰς τὸ προσκλήνιον τὴν ἀστικὴν τάξιν. Τὰ πολύτιμα προϊόντα τῶν ἀποικιῶν πλημμυρίζουν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς, ἐνῶ παραλλήλως εὐρίσκουν διέξοδον πρὸς τὰς ἀποικίας πλεονάζοντες πληθυσμοὶ καὶ ἀγαθὰ τῆς γῆραιᾶς ἡπείρου.

Ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν προεκάλεσαν αἱ ἀνακαλύψεις. Ἐγιναν γνωσταὶ νέαι θάλασσαι καὶ χῶραι καὶ νέοι λαοί. Ἐμελετήθησαν

νέαι γλῶσσαι καὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην νέα ζῶα καὶ φυτὰ Συνέπεια τούτων ἦτο νὰ πλουτισθοῦν ἡ Γεωγραφία, ἡ Κοσμογραφία καὶ αἱ φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι, ἡ Ἱστορία κλπ. καὶ νὰ πλατύνουν οἱ πνευματικοὶ ὀρίζοντες τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τόσον εἶχον περιορισθῇ ἀπὸ τὸν σχολαστικισμόν τοῦ Μεσαίωνος.

Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἀλλάζει, διότι νέα πράγματα, ἄλλα ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ νέαι ἰδέαι εἰσάγονται ἀπὸ τὸν νέον Κόσμον καὶ μεταμορφώνουν τὸν παλαιόν.

4 Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἀναγέννησις καλεῖται ἡ ἱστορικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1350 μ.Χ. μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Εἶναι μία μεταβατικὴ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Δυτικοευρωπαῖοι ἀφήνουν τὴν θεολογικὴν ἐρμηνείαν ποὺ εἶχον ἐπικρατήσῃ κατὰ τὸν Μεσαίωνα περὶ τοῦ κόσμου καὶ προχωροῦν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν, μὲ τὴν ἐκ νέου ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν εἶχε διακοπῇ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τώρα ἐπανερχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὁ ἀρχαῖος κόσμος, διὰ τοῦτο ἡ ὅλη ἐποχὴ ἐπῆρε τὸ ὄνομα ἀναγέννησις, δηλ. στροφὴ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀναβίωσις τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων.

Ἐπομένως ἡ ἀναγέννησις εἶναι εὐρύτερον κίνημα ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμόν, ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνει τὴν δρᾶσιν του εἰς τὴν περιοχὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς θρησκείας. Ἡ ἀναγέννησις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν στροφὴν πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καλλιεργεῖ καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἐφευρέσεις καὶ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν νέων χωρῶν. Εἰς τὰ πλαίσιά της περιλαμβάνει τὴν ἀνανέωσιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς κοινωνίας καὶ τέλος ἐπιδιώκει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ αὐτοτέλεια τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναγεννήσεως εἶναι ἡ προσπάθεια διὰ πρωτότυπα ἔργα.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀναγέννησις ἀρχίζει μὲ τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς. Οἱ ἄν-

θρωποι τῆς Δ Εὐρώπης ἐγκύπτουν μὲ δίψαν εἰς τὰς πηγὰς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐκεῖ ἀτενίζον τὸ φῶς, «τὸ φῶς τῆς μορφώσεως», ὅπως τὸ εἶπεν ὁ Ἑρασμος. Αὕτῃ ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων ὄχι μόνον ὠδήγησεν εἰς πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς λογοτεχνίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐπηρέασε τὰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Σπουδαῖος παράγων διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀναγεννήσεως ὑπῆρξε καὶ ὁ παραγκωνισμὸς τῆς λατινικῆς καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐθνικῶν γλωσσῶν, ποὺ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους νὰ ἐκφράζωνται μὲ μεγάλην εὐκολίαν. Ἐπίσης αἱ νέαι ἰδέαι ποὺ ἀπεκτήθησαν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ μὲ τὴν ἐξάπλωσιν εἰς ἄλλας ἀγνώστους γεωγραφικὰς περιοχάς. Τέλος αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις, ποὺ ἔδωσαν δύναμιν εἰς τὸν νεώτερον ἄνθρωπον καὶ ἐπολλαπλασίασαν τὰ διαφέροντά του.

Ἀλλὰ ἡ ἀναγέννησις εἶναι ἀστικὸν κυρίως κίνημα. Καὶ διὰ τοῦτο ἀρχίζει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ ἀστικὸς βίος μὲ τὰς ἐλευθερίας καὶ τὸν πλοῦτον πολλῶν κοινοτήτων προσέφερεν εἰς τοὺς λογίους καὶ τοὺς καλλιτέχνας ἐργασίαν καὶ ἀμοιβάς. Ἐπὶ πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν διετηρεῖτο ἡ λατινικὴ γλῶσσα καὶ παράδοσις. Τέλος ἡ χώρα ἐκεῖνη ὑπῆρξε τὸ καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων λογίων, ποὺ ἐκαλλιέργησαν καὶ διέδωσαν τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Καὶ αἱ καλαὶ τέχναι ἀναζωογονοῦνται ἀπὸ τὸ νέον πνεῦμα ποὺ ἀνέπτυξεν ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἀφετηρίαν ἀπετέλεσεν ἡ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων μνημείων, τὰ ὅποια διεσώθησαν παρὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων. Ἡ μελέτη αὕτη ἔδωσε δύναμιν καὶ ἐνέπνευσε πρωτοτυπίαν εἰς τοὺς καλλιτέχνας. Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀναγεννήσεως εἰς τὸν τομέα τῆς τέχνης εἶναι :

Ὁ Λεονάρδος Ντὰ Βίντσι (1452 - 1519) ἀρχιτέκτων, γλύπτης καὶ ζωγράφος. Ἡ «Τζοκόντα» του εἶναι ἀριστουργηματικὸν πορτραῖτον γυναικὸς μὲ συγκρατημένον μευδίαμα. «Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος» ἐγίνετο περὶφημος διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν χρωμάτων του καὶ τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν τῶν προσώπων καὶ τῶν χειρονομιῶν.

Ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος (1475 - 1564) γλύπτης, ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων. Τὰ ἔργα του ἐπιβάλλονται μὲ τὴν ἐκφρασιν ζωῆς, μεγαλείου καὶ δυνάμεως, ποὺ ὑπερβαίνουν τὰ κοινὰ μέτρα. Ἀπὸ τὰ γλυπτά του

Εἰκ. 6. 'Ο Ἰησοῦς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Πίναξ τοῦ Γκρέκο.

ἀξιολογώτερα θεωροῦνται «ὁ Μωϋσῆς» καὶ «ὁ Δαβίδ». Ἀπὸ τὰ ἔργα ζωγραφικῆς ἢ «Δευτέρα Παρουσία».

Ὁ Ραφαήλ Σάντι (1483 - 1520) θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος τῶν αἰώνων. Θαυμάζεται ἡ καθαρότης τοῦ σχεδίου του μὲ τὴν ἀπαλότητα τῶν χρωματισμῶν. "Ὅλα του τὰ ἔργα εἶναι ἀριστουργήματα" ἢ Παναγία ὅμως τοῦ Ἁγίου Σίξτου «Μαντόνα Σιζτίνα» ἔχει κριθῇ ὡς ἀνυπέρβλητος.

Ὁ Τιτσιάνο (1477 - 1576), τοῦ ὁποῦ αἱ εἰκόνες διακρίνονται διὰ τοὺς ἀπαλὸς χρωματισμοὺς καὶ τὰς λεπτὰς γραμμάς. Περιφημον ἀπὸ τὰ ἔργα του θεωρεῖται: «Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὸ δηνάριον».

Μαθητῆς τοῦ Τιτσιάνο ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ἢ Γκρέκο (1545 - 1614). Ἐξωγράφιζε λεπτὰς μορφὰς μὲ ἰσχνὰ καὶ ὠχρὰ πρόσωπα καὶ μακριὰ δάκτυλα. Ἐκ τῶν ἔργων του θαυμάζεται «Ὁ αἶρων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ» καὶ «Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν».

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Τὴν ἰδίαν ἀναζωογόνησιν διαπιστώνομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα δὲν ἐπετρέπετο οἱ σπουδασταὶ νὰ κάνουν ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς διδασκάλους, οὔτε νὰ θέτουν προβλήματα· ἐδιδάσκοντο ἀπλῶς ἀνευ ἀντιρρήσεων· τώρα τὸ πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως ἔφερε νέας μεθόδους ποὺ ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν ἐρευναν, τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα. Οἱ ἐπιστήμονες διὰ κάθε σοβαρὸν ζήτημα δὲν καταφεύγουν πλέον εἰς τὰς αὐθεντίας (εἰς τὸν Ἀριστοτέλην συνήθως), ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν τὰς γνώσεις των εἰς τὴν προσεκτικὴν παρατήρησιν, εἰς τὸ πείραμα καὶ εἰς τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμόν. Αὐτὸ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτυχθοῦν ραγδαίως αἱ φυσικομαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι.

Ὡς ὁρόσημα τῆς σκέψεως καὶ ὡς κορυφαῖα διάνοιαι ἡμποροῦν νὰ ἐκτιμηθοῦν οἱ ἐξῆς :

Πρῶτος ὁ Πολωνὸς Νικόλαος Κοπέρνικος (1473 - 1543), ποὺ θεωρεῖται ὡς θεμελιωτὴς τῆς συγχρόνου ἀστρονομίας. Μὲ βάσιν τὴν θεωρίαν τοῦ Σαμίου ἀστρονόμου Ἀριστάρχου (280 π.Χ.) ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος καὶ ὅτι ἡ γῆ καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆται στρέφονται περίξ αὐτοῦ, ἐνῶ ἕως τότε ἐπιστεύετο τὸ ἀντίθετον.

Εἰκ. 7. Ὁ Αἰρων τὸν Σταυρὸν τοῦ Πίναξ τοῦ Γκρέκο.

Εικ. 8. Ο Γαλιλαῖος.

Ἄλλος εἶναι ὁ Ἰταλὸς Γαλιλαῖος (1564 - 1642), ποὺ ἀνεκάλυψε τὸ ἐκκρεμές καὶ τὸ τηλεσκόπιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἀπέδειξεν ἀληθινὴν τὴν θεωρίαν τοῦ Κοπερνίκου.

Καὶ τέλος ὁ Ἀγγλος Φραγκίσκος Βάκων, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ «Νέον Ὁργανον», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπορρίπτει κάθε θεωρίαν ποὺ δὲν στηρίζεται εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἡ Ἀναγέννησις ἐπέφερε πλήρη ἀλλαγὴν εἰς τὸν βίον καὶ μετεμόρφωσε τὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης, ἐπειδὴ ἐγέννησεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νέα ἐνδιαφέροντα καὶ νέας ιδέας καὶ μεθόδους καὶ ἐφεῦρε νέα ἐργαλεῖα καὶ ὄργανα. Ὑπῆρξε πραγματικὰ μία νέα ἐποχὴ ποὺ ἐγέννησεν ἕνα νέον, ἀνώτερον πολιτισμόν.

5 Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Αἱ παρεκτροπαὶ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου καὶ ἡ θρησκοληψία τῶν ἀμορφώτων ἱερέων καὶ πολλῶν πιστῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶχον μειώσει τὴν ὑπόληψιν τῆς εἰς τὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Ἡ ἡθικὴ αὐτὴ κατὰπτωσις ἔφερε ἀναβρασμόν εἰς τὴν ψυχὴν

αὐστηρῶν θεολόγων, ἀλλὰ καὶ μορφωμένων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐζήτουν νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Καθολικισμὸς εἰς τὰς ἀγνάς καὶ αὐστηράς παραδόσεις τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ἀναπτύσσονται ζωηραὶ ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, μέ σκοπὸν νὰ διορθωθοῦν τὰ κακῶς ἔχοντα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ κίνησις νὰ ἐπιβληθῇ ἡθικὸς καθαρισμὸς καὶ νέος ρυθμὸς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καθολικισμοῦ ὀνομάζεται Μεταρρύθμισις.

ΟΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἡ *Οὐίκλιφ* εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὁ *Χοὺς* εἰς τὴν Βοημίαν (14ος αἰὼν) δὲν ἐδέχοντο τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἐπισκόπων· ἤθελαν νὰ ἐπανέλθῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰς γενεάς ἐκδηλώσεις τῶν πρώτων χρόνων μετὰ τὴν μελέτην καὶ τήρησιν τῶν Γραφῶν. Ὁ Πάπας διὰ νὰ ἀντιδράσῃ συνεκάλεσεν σύνοδον, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν Χοὺς εἰς θάνατον διὰ πυρᾶς (1415).

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. Ο ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν αἱ καταχρήσεις τοῦ κλήρου εἶχον γίνει ἀνυπόφοροι. Ἡ ἀγανάκτησις ἐξέσπασεν, ὅταν ὁ Πάπας Λέων ὁ 10ος ἐπέτρεψε νὰ ἐκδοθοῦν πρὸς πώλησιν *συγχωροχάρτια*, δηλ. ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μετὰ τὰ ὁποῖα ἐσυγχωροῦντο τὰ ἁμαρτήματα τῶν καθολικῶν. Αὐτὸ ἐξήγειρε τὸν καθηγητὴν τῆς θεολογίας Μαρτίνον Λούθηρον. Οὗτος τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 συνέταξε μίαν ἔγγραφον διαμαρτυρίαν μετὰ 95 ἀντιρροήσεις (θέσεις), μετὰ τὰς ὁποίας ἐκαυτηρίαζε τὰς καταχρήσεις τῆς Παπικῆς ἐξουσίας. Αἱ «θέσεις» αὗται καὶ τὰ θερμὰ κηρύγματα τοῦ Λουθήρου εὗρον ἀπήχησιν εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας πρὸς ἔθνικὴν λύτρωσιν καὶ δὲν ἤργησαν νὰ δημιουργηθοῦν ταραχαί.

Ὁ Λούθηρος ποὺ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὸν γερμανικὸν λαὸν ὡς Μεσσίας, ἦτο υἱὸς πτωχοῦ ξυλοκόπου τῆς Σαξωνίας. Ἐσπούδασε νομικὰ μετὰ πολὺς στερήσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐδυνάμωσαν τὸν χαρακτῆρα. Διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς του ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

Ὁ Λούθηρος διδάσκει ὅτι μόνον ἡ ἄμεσος ἐπικοινωνία τοῦ Χριστιανοῦ μετὰ τὸν Θεόν, ὅπως συνιστᾷ ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος, σώζει, διότι φέρει τὸν ἐσωτερικὸν φωτισμὸν τῆς ψυχῆς, δηλ. τὴν θεῖαν χάριν. Ἀλλὰ πῶς ἡμπορεῖ ὁ πιστὸς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν Θεόν; Μετὰ τὴν ἐλευθέραν ἐρευναν τῶν Γραφῶν καὶ μάλιστα τῶν Εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλεται νὰ μεταφράζωνται εἰς τὰς Ἑθνικὰς γλώσσας. Ἀπὸ τὰ μυστήρια δέχεται μόνον τὴν βάπτισιν καὶ τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν.

Οἱ Λουθηρανοὶ ἢ Εὐαγγελικοί, λέγονται καὶ Διαμαρτυρόμενοι, διότι κατὰ τὴν Διαιταν³ τῆς Σπείρας (1529) οἱ Λουθηρανοὶ ἡγεμόνες ὑπέβαλον ἑγγραφον διαμαρτυρίαν. Ἀργότερον διὰ νὰ πείσουν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πάπαν ὅτι δὲν εἶναι αἰρετικοὶ ἀλλὰ χριστιανοὶ ποὺ ποθοῦν τὴν ἡθικὴν κάθαρσιν τῆς Ἐκκλησίας, συνέταξαν μίαν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς των ἀπὸ 28 ἄρθρα, ποὺ τὴν ἔγραψεν ὁ ἀνθρωπιστὴς Μελάγχθων.

Ὁ Λουθηρανισμὸς διεδόθη κυρίως εἰς τὴν Β.Γερμανίαν καὶ τὰς Σκανδιναβικὰς χώρας.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΕΛΒΕΤΙΑΝ, ΓΑΛΛΙΑΝ, ΑΓΓΛΙΑΝ

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὴν μεταρρύθμισιν ἐκήρυσεν ὁ ἱερεὺς Σβίγγλιος (1484 - 1531). Αὐτὸς συμφωνεῖ μετὰ τὸν Λούθηρον· δὲν δέχεται μόνον τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν μετάληψιν. Τὸ δόγμα του διεδόθη εἰς Β.καὶ Δ. Ἑλβετίαν καὶ Ν.Γερμανίαν.

Εἰς τὴν Γενεύην ἐδίδαξεν ὁ Ἰωάννης Καλβῖνος (1509 - 1564). Καὶ αὐτὸς συμφωνεῖ γενικῶς μετὰ τὸν Λούθηρον, δέχεται ὅμως ἐπὶ πλέον τὸν προορισμὸν, δηλ. ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος πρὶν ἔλθῃ ἀκόμῃ εἰς τὴν ζωὴν, εἶναι καθωρισμένον ἐκ Θεοῦ, ἐὰν θὰ ἔχῃ τὴν θεῖαν χάριν ἢ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν ὁ Καλβῖνος ἐπροχώρησε καὶ εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν ἠθῶν τῆς Γενεύης καὶ τὴν ἰδρυσιν θεοκρατικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Καλβινισμὸς διεδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς τὴν Σκωτίαν τὰς θεωρίας τοῦ Καλβίνου μετέδωκεν ὁ Τζὸν Νόξ. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Καλβινισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶχεν ἐτοιμασθῇ ἀπὸ τὸν Οὐίκλιφ. Ἔτσι ἰδρύθη ἡ Ἀγγλικανικὴ

ἡ 'Επισκοπικὴ 'Εκκλησία, πού διατηρεῖ τύπους καὶ τοῦ Καθολικισμοῦ (ὅπως τοὺς ἐπισκόπους, τὰ ἱερὰ σκεύη κλπ.). Ἡ 'Ιρλανδία, μόνη ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Δ.Εὐρώπης ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν Καθολικισμόν.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἡ Ὀρθοσκευτικὴ Μεταρρύθμισις ἔφερε τὴν διάσπασιν εἰς τὴν Καθολικὴν 'Εκκλησίαν καὶ ἔγινε ἀφορμὴ σκληρῶν πολέμων. Ἀκόμῃ ἐτόνωσε τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα τῶν λαῶν τῶν χωρῶν πού εἶχον ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Πάπαν ἢ ἀπὸ ἄλλους καθολικοὺς δυνάστας καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ θάρρος νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ Ἡ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Ἡ ἀντεπίθεσις τοῦ Καθολικισμοῦ κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς μεταρρυθμίσεως ἀποτελεῖ τὴν ἀντιμεταρρύθμισιν. Ὡς μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἡ Καθολικὴ 'Εκκλησία ἐχρησιμοποίησε τὰ ἐπόμενα :

1. Τὴν Σύνοδον τοῦ Τριδέντου, ἡ ὁποία συνῆλθε τρεῖς φορές κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1545 - 1563 καὶ ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὸν Πάπαν ὡς νόμιμον ἀρχὴν τῆς 'Εκκλησίας, διατύπωσε σαφέστερον τὸ καθολικὸν δόγμα.

2. Τὸ Τάγμα τῶν 'Ιησουιτῶν, πού ἰδρύθη τὸ 1540 ἀπὸ τὸν 'Ισπανὸν ἀξιωματικὸν 'Ιγνατίον Λοϋόλα. Αὐτὸς ὡς κύρια ὄπλα ἐναντίον τῶν μεταρρυθμιστῶν ἀνεγνώριζε τὸ *κήρυγμα* καὶ τὴν *διαπαιδαγώγησιν* τῶν νέων εἰς τὰ ἰδανικὰ τοῦ Καθολικισμοῦ. Οἱ ἱεραπόστολοί του ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὴν Κίναν, τὴν 'Ιαπωνίαν καὶ τὴν Ν. Ἀμερικήν.

3. Τὴν 'Ιερὰν 'Εξέτασιν, πού ἦτο ἓνα δικαστήριον ἀπὸ 6 καρδινάλιους καὶ κατεδίκαζεν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον ἐκείνους πού ἐξέφευγον ἀπὸ τὸν Καθολικισμόν. Ἐδρασεν εἰς τὴν 'Ισπανίαν καὶ τὴν 'Ιταλίαν. Ἐπίσης κατὰ καιροὺς συνέτασεν ἓνα πῖνακα τῶν βιβλίων πού δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ διαβάξουν οἱ Καθολικοί. Ὁ πῖναξ αὐτὸς εἶναι γνωστὸς μὲ τὴν λατινικὴν ὀνομασίαν «*Ιντεξ*».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ ὄργανα διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀντιπάλων τῆς ἡ Ἀντιμεταρρύθμισις ἐχρησιμοποίησε καὶ τὴν *λογοτεχνίαν*, τὴν *τέχνην* καὶ τὴν *μουσικίην*.

6 ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΤΟΥ 15ου ΚΑΙ 16ου ΑΙΩΝΟΣ

ΠΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗ Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ Γαλλία μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος εἶχε διαιρεθῇ εἰς πολλὰ φέουδα καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχεν ἐπιβολὴν ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Παρισίων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ γάμοι μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μὲ γόνους μεγάλων δουκῶν ἐμεγάλωσαν τὰ ὅρια τοῦ κράτους καὶ ἐδυνάμωσαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀλλὰ ἡ διαμόρφωσις τῆς Γαλλίας εἰς ἓνα ἰσχυρὸν κράτος εὗρεν ἐμπόδια τοὺς Ἀγγλοὺς βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν διὰ τοῦ ἐκατονταετοῦς πολέμου περιφερείας, διὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὴν κατοχὴν τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης. Οἱ Γάλλοι ἐπολέμησαν καὶ τότε μόνον ἐνίκησαν, ὅταν ὅλοι ἠνώθησαν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ βασιλέως των Καρόλου Ζ', ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐνότητά τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ὠργάνωσε μόνιμον στρατόν, διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ πλέον εὐκίνητον τὸ πυροβολικόν του, ἐστήριξε τοὺς σωλῆνας τῶν πυροβόλων εἰς κιλλίβαντας* καὶ ἀντικατέστησε τὰ λίθινα βλήματα διὰ σιδηρῶν. Ἐτσι ἐνίκησε τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ κατάρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἐπειτα ἔκαμεν ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς χώρας του.

Ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ ὁ πλέον ἀξιόλογος εἶναι ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ' ὁ ὁποῖος ἐξεργίζωσε τὰ ὑπολείμματα τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ ἐστερέωσε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα. Ἐπίσης ὁ Φραγκίσκος Α', ὁ ὁποῖος ἐγίνε γνωστὸς ὡς ὀργανωτὴς τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ καὶ ὡς ὑποστηρικτὴς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν ἐξερευνητικῶν ταξιδίων.

Η ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ

Οἱ Ἀγγλοὶ ὅταν ἔχασαν τὸν Ἐκατονταετῆ πόλεμον (1453), συνεκentrώθησαν εἰς τὰς νήσους των καὶ ἔστρεψαν τὴν δραστηριότητά των πρὸς τὴν θάλασσαν. Δὲν εἶχον συνέλθει ἀκόμη ἀπὸ τὰς συνεπειὰς τοῦ μακροῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ὅταν τὸ 1455 ἤρχισεν ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ οἴκου τῆς Ὑόρκης μὲ τὸν οἶκον Λάγκαστερ διὰ τὸν Ἀγγλικὸν στέμμα, πού εἶναι γνωστὸς ὡς «Πόλεμος τῶν Δύο Ρόδων». Τελικῶς, τὸ 1485

ὁ Ἑρρίκος Ζ' Τυδώρ, ἐκ τοῦ οἴκου Λάγκαστερ, ἐνίκησε καὶ ἐπέβαλε τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν εἰς τὴν χώραν.

Ὁ Ἑρρίκος Η' Τυδώρ (1509 - 1547) ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἀγγλικὴν ἱστορίαν, διότι ἐχώρισε τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Πάπαν καὶ εἰσήγαγε τὴν Μεταρρύθμισιν. Ἐπίσης ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ Ἐλισάβετ Α' (1558 - 1603), κόρη τοῦ προηγουμένου, ὑπῆρξε μεγάλη βασίλισσα. Ἐπέβαλε τὴν θρησκευτικὴν γαλήνην, ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἡ Ἀγγλία ἐθεμελίωσε τὴν ἀποικιακὴν τῆς ἀνάπτυξιν. Ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ κατεστράφη ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸν στόλον ἡ περίφημος ἀρμάδα τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Ἰσπανίας.

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος οἱ Ἀραβες εἶχον καταλάβει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἰσπανίας. Ἐμείναν ὅμως ἐλεύθερα τὰ κράτη τῆς Καστίλλιας καὶ τῆς Ἀραγωνίας. Ἡ ἱστορία των, ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀραβικὴν εἰσβολήν, ὑπῆρξε πόλεμος κατὰ τῶν εἰσβολέων.

Μὲ τὸν ἀπελευθερωτικὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἐκαλλιεργήθη εἰς τὸν Ἰσπανικὸν λαὸν θρησκευτικὸς φανατισμὸς ἐναντίον τῶν μααμεθανῶν καὶ ἰσχυρὸν ἐθνικὸν φρόνημα. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πατριωτισμοῦ ὅπως καὶ ὁ γάμος τῆς βασιλείας τῆς Καστίλλιας Ἰσαβέλλας μὲ τὸν ἱκανὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας Φερδινάνδον (1469) ἐπέφεραν τὴν ἑδαφικὴν καὶ πολιτικὴν ἑνωσιν τῆς χώρας. Ἡ ἑνωσις ὅλων τῶν Ἰσπανῶν τοὺς ἔδωσε τὴν δύναμιν νὰ κυριεύσουν ἐπὶ τέλους τὴν Γρανάδαν (1492) καὶ νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Ἀραβας ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν νίκην αὐτὴν οἱ Ἰσπανοὶ ὥρμησαν νὰ κατακτήσουν καὶ τοὺς ὠκεανούς καὶ ἐπέτυχαν μὲ τὸν Κολόμβον νὰ ἀνακαλύψουν τὴν Ἀμερικὴν καὶ νὰ πλατύνουν τὰ ὅρια τοῦ κόσμου.

Η ΕΛΒΕΤΙΑ ΚΑΙ Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ

Ἡ Ἑλβετία κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀνῆκεν εἰς τὸ Ἅγιον Ρωμαϊκὸν Κράτος τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Αἱ πιέσεις ὅμως τῶν κατακτητῶν ἐξώθησαν μερικὰς ἐπαρχίας (καντόνια) εἰς μυστικὴν ἑνωσιν μὲ σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν. Μὲ βασικὸν πυρῆνα τὴν ἑνωσιν αὐτὴν συνεκροτήθη τὸ 1499 ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Ἑλβετικῶν Καντονίων.

Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἦτο πτωχὴ καὶ δὲν εὑρισκόν ἐργασίαν ὅλοι οἱ κά-
τοικοί της, πολλοὶ Ἑλβετοὶ κατετάχθησαν ὡς μισθοφόροι ὑπὸ ξένους
ἡγεμόνας, ἔγιναν δὲ περιζήτητοι διὰ τὰς πολεμικὰς τῶν ἱκανότητας.

Παλαιότερον ὄχι μόνον ἡ Ὀλλανδία ἀλλὰ καὶ τὸ Βέλγιον εἶχον
ὑποταθῆ εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰσπανίας Φίλιππον Β'. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ
Ὀλλανδία εἶχεν ἀσπασθῆ τὸν Καλβινισμόν, ὁ Φίλιππος ἠθέλησε νὰ τὴν
ἐπαναφέρῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὸν Καθολικισμόν. Ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἐπα-
νεστάτησαν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γουλιέλμον τὸν Σιωπηλὸν καὶ ἡνδρα-
γάθησαν εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Λέυντεν καὶ τοῦ Ἀλκμαρ.

Τὸ 1581 ἑπτὰ ὀλλανδικαὶ ἐπαρχίαι ἔδρυσαν τὸν Σύνδεσμον τῆς
Οὐτρέχτης καὶ διεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν. Εἰς τὴν διακήρυξιν
αὐτὴν διατυπώνονται διὰ πρώτην φορὰν τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου
καὶ τῶν ἀρχόντων. Τὴν βάσιν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ὀργανώσεως ἀπετέ-
λεσαν τὰ Συμβούλια τῶν 7 ἐπαρχιῶν. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν
οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν *Γενικῶν Τάξεων*, τὴν ἐκτελεστικὴν δὲ τὸ Συμβού-
λιον μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κυβερνήτην.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των οἱ Ὀλλανδοὶ ἔδρυσαν ἀποικιακὸν
κράτος εἰς τὴν Ν. Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἰνδονησίαν, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξη-
σφάλισαν πλοῦτη καὶ δύναμιν. Ὁ πλοῦτος αὐτὸς συνετέλεσεν εἰς πνευ-
ματικὴν ἀνθρῃσιν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν
τεχνῶν τῆς Ὀλλανδίας.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Εἰς τὴν Ἰταλίαν καμία κεντρικὴ ἐξουσία δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐπιβληθῇ.
Ἀφ' ἐνὸς ἡ γεωγραφικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Ἰταλίας, ἀφ' ἑτέ-
ρου δὲ ὁ ἀνταγωνισμὸς εἰς τὰ ἐδάφη της τῶν ξένων ἡγεμόνων συνετέ-
λεσαν, ὥστε ἡ Ἰταλία νὰ γίνῃ θέατρον μεγάλων συγκρούσεων.

Τὰ κράτη ποὺ περιελάμβανεν ἡ χώρα αὐτὴ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον
αἰῶνα ἔφθαναν τὰ 35. Ἀπὸ αὐτὰ σπουδαιότερα ἦσαν :

Τὸ βασιλείον τῆς Νεαπόλεως, ποὺ κατεῖχε τὸ νότιον ἡμισυ τῆς Χερ-
σονήσου καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀραγωνίας.

Εἰς τὸ κέντρον εὐρίσκετο τὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ μὲ ἀρχηγὸν
τὸν Πάπαν καὶ ἔδραν τὴν Ρώμην.

Σημαντικώτερα ἦσαν τὰ κράτη τοῦ Βορρᾶ.

Τὸ κράτος τῆς Βενετίας ἔγινε τὸ δυνατώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἰτα-
λικά. Τὴν δύναμίν του ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ ναυτικόν του, ποὺ τὸν 15ον αἰῶνα

είναι τὸ ἰσχυρότερον τοῦ κόσμου. Οἱ ἄρχοντές της, οἱ «δόγηδες», διὰ νὰ πληροφοροῦνται τὰ συμβαίνοντα εἰς ἄλλας χώρας, ἐδημιούργησαν τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ μεγάλος πλοῦτος τῆς «Γαληνοτάτης Δημοκρατίας»⁸ προήρχετο ἀπὸ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον τῶν προϊόντων τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ κράτος τῆς Φλωρεντίας ἢ τῆς Τοσκάνης ἦτο τὸ πλουσιώτερον μετὰ τὴν Βενετίαν· ἔχει ὅμως μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ αὐτήν, διότι ὑπῆρξεν φυτώριον τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μετὰ τὴν λογοτεχνίαν του ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς κοινὸν ἐκφραστικὸν ὄργανον, τὴν Τοσκανικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν τὰ ἔργα των οἱ πρόδρομοι τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως Δάντης κ.λ.π.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ φεουδαρχισμὸς συνεχίζεται, ὥστε νὰ ὑπάρχουν 350 περίπου κρατίδια καὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Αἱ μικραὶ αὐταὶ ἡγεμονίαι διετῆρουν μίαν χαλαρὰν ἐξάρτησιν τόσον ἀπὸ τὸν Πάπαν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Ἀγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους τῆς Γερμανικῆς Ἐθνότητος. Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος ὁ αὐτοκράτωρ ἐκλέγεται ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων τῆς Αὐστρίας.

7 Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΤΟΥ 16 ΑΙΩΝΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ 16ου ΑΙΩΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ

Οἱ πόλεμοι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ δὲν διεξάγονται πάντοτε ἀπὸ δύο μόνον ἀντίπαλα μέρη, οὔτε εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἐθνικοί. Μερικὰ κράτη, διὰ νὰ ἀσφαλισθοῦν ἀπὸ ἰσχυρότερον ἐχθρόν, σχηματίζουν συμμαχίας κοινοῦ συμφέροντος μετὰ ἄλλα κράτη· κάποτε καὶ αἱ δύο ἀντίπαλοι παρατάξεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ ομάδας συνησπισμένων κρατῶν. Διὰ τοῦτο οἱ πόλεμοι αὐτῆς τῆς μορφῆς ἔχουν ὀνομασθῇ διεθνεῖς. Λέγονται δὲ καὶ δυναστικοί, ἐπεὶδὴ συνεκρούσθησαν αἱ δυναστεῖαι, δηλ. οἱ βασιλεύοντες οἴκοι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ θρησκευτικῶς πολέμους συνταράσσεται ὁ 16ος αἰὼν, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀποικιακοὺς. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ διεξάγουν πολέμους κατακτητικούς.

Οἱ δυναστικοὶ πόλεμοι ἔχουν μῆλον τῆς ἑριδος τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀρχίζουν μετὰ τὸν Κάρολον Η΄ τῆς Γαλλίας, ὁ ὅποιος εἰσέβαλεν εἰς τὰ

Ιταλικά ἐδάφη καὶ ἔγινε κύριος τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἀλλ' ἀργότερον εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ.

Ἡ δευτέρα εἰσβολὴ ἔγινεν ἀπὸ τὸν διάδοχόν του Λουδοβίκον *IB'* ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσεν τὸ *Μιλάνον* (1499). Ἀλλ' ὅταν ὁ Πάπας ἐσχημάτισεν ἐναντίον του ἰσχυρὸν συνασπισμὸν, τὸν «Ἱερὸν Σύνδεσμον», ὁ Λουδοβῆκος ἐνίκηθη καὶ ἐξεκένωσε τὴν Ἱταλίαν.

Τοὺς πολέμους ὅμως συνέχισεν ὁ διάδοχος ἐκείνου *Φραγκῖσκος Α'*, ὁ ὁποῖος στηριζόμενος εἰς τὸ καλῶς ὀργανωμένον κράτος του, ποὺ διέθετε καὶ πλουσίους πόρους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ ὑπεχρέωσε τὸν Πάπαν νὰ κλείσῃ εἰρήνην. Εἰς τὰ φιλόδοξα ὅμως σχέδιά του νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην εὗρεν ἀντιμέτωπον τὸν *Κάρολον Ε'*, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ συγχρόνως αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν εἰς φονικὴν μάχην πλησίον τῆς Παβίας, ὅπου ὁ *Φραγκῖσκος* ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος (1525), ἀλλὰ τὸ ἐπόμενο ἐτος ἠλευθερώθη.

Ὁ *Κάρολος* προσέλασας ἐλεηλάτησε καὶ αὐτὴν τὴν *Ρώμην*. Κατόπιν ἀπέκρουσε τοὺς *Τούρκους* τοῦ *Σουλεῖμάν* εἰς τὴν *Βιέννην* (1529), καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν *Μωαμεθανῶν* εἰς *Τύνιδα*, ὅπου εἶχε τὰ ὀρμητήριά του ὁ περιβόητος ναύαρχος τῶν Ἀλγερίνων πειρατῶν *Χαϊρεντίν Βαρβαρόσσης*, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ τρόμος τοῦ Αἰγαίου.

Ἐνῶ ὅμως ὁ *Χριστιανὸς* αὐτὸς ἡγεμὼν ἐμάχετο ἐναντίον τῶν *Τούρκων*, ὁ *Φραγκῖσκος* εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἀρχίσῃ νέας ἐχθροπραξίας, ἀφοῦ συνεμάχησε καὶ μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀπίστων, τὸν *Σουλτάνον*. Εἰσῆλασε πάλιν εἰς τὴν Ἱταλίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ *Κάρολος* εἰσέβαλεν εἰς *Γαλλίαν*, ὁ *Φραγκῖσκος* ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἀνακωχὴν. Τότε μάλιστα ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν φίλον του τὸν *Σουλτάνον* νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ *Τουρκικοῦ* κράτους ἐμπορικὰ προνόμια, αἱ λεγόμεναι «διομολογήσεις»⁸. Εἰς ἀντάλλαγμα ὁ *Φραγκῖσκος* συνέπραξε πάλιν μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐναντίον τοῦ *Καρόλου*. Ὅταν ὅμως ὁ τελευταῖος ἠπειλήσεν τὸ *Παρίσι* (1544), οἱ δύο πεισματώδεις ἀντίπαλοι ἐδέχθησαν νὰ συνθηκολογήσουν (*Εἰρήνη τοῦ Κρεπύ*).

Ἐτοί ἐτελείωσαν οἱ καταστρεπτικοὶ αὐτοὶ ἰταλικοὶ πόλεμοι.

Οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι ἐξέσπασαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν ὀπαδῶν τῆς *Μεταρρυθμίσεως* νὰ ὀργανωθοῦν εἰς ἐνώσεις ἢ συμμαχίας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὑπαρξίν των, ἢ ὅποια ἐκινδύνευε ἀπὸ τοὺς καθολικούς.

Πρῶτοι εἶναι οἱ λεγόμενοι *Σμαλκαλδικοὶ πόλεμοι*. Εἰς τὴν Γερμανικὴν πόλιν Σμαλκάλδην οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες συνῆλθον τὸ 1531 καὶ ἔδρυσαν μίαν θρησκευτικὴν συμμαχίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' ἐπεχείρησε διὰ πολέμου νὰ τὴν διαλύσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνίκηθη, ἐκάλεσε Δίαιταν εἰς τὴν Αὐγούσταν, ἡ ὁποία παρεχώρησεν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους ὄχι μόνον θρησκευτικὴν ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν ἰσονομίαν μετὰ τοὺς Καθολικοὺς (1555).

Ἀγρίαν μορφήν λαμβάνουν οἱ πόλεμοι αὐτοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν συγκλονίζουν ἐπὶ ὀλόκληρον τριακονταετίαν. Αἰτία ὑπῆρξεν ἡ πρόθεσις τῶν Καθολικῶν νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς Καλβινιστὰς τῆς χώρας, ποὺ ἐλέγοντο Οὐγενότοι. Ὁ φανατισμὸς αὐτὸς κατέληξεν εἰς τὴν φρικώδη «*νύκτα τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου*» (23 Αὐγ. 1572), κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Καθολικοὶ ἐσφαζαν εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν 30 χιλιάδας Οὐγενότους. Τέλος διὰ νὰ φέρῃ γαλήνην εἰς τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος Δ', ἐδημοσίευσεν τὸ *Διάταγμα τῆς Νάντης*, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζεν εἰς τοὺς Οὐγενότους θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἰσότητα (1598).

Διὰ τοὺς θρησκευτικούς πολέμους εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ἐγένετο λόγος προηγουμένως, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς. Ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἔριν μεταξὺ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Καθολικῶν τῆς Ἰσπανίας ποὺ κατέληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρμάδας τοῦ Φιλίππου Β' (1588).

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πολέμους αὐτοὺς ποὺ εἶχον θέατρον ἐπιχειρήσεων τὴν Εὐρώπην, ἐγίναν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ εἰς τὰς Νέας Χώρας οἱ πρῶτοι ἀποικιακοὶ πόλεμοι. Εἰς τὸ Δυτικὸν ἡμισφαίριον ἄνδρες σκληροί, ὅπως ὁ Κορτέζ, ὁ Πιζάρο καὶ ὁ Ἀλμάγκρο, ἀγωνιζόμενοι μετ' ὀλίγας μόνον δεκάδας στρατιωτῶν ἐναντίον μυριάδων ἰθαγενῶν, ἐστερέωσαν τὴν κατοχὴν τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Ν. Ἀμερικὴν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν οἱ τολμηροὶ Βάσκο ντὲ Γκάμα, Ἀλμείντα καὶ Ἀλβουκέρκης μετ' ὀλίγα σκάφη κατεναυμάχησαν Μωαμεθανικοὺς στόλους καὶ ἐθεμελίωσαν τὰς ἀπεράντους κτήσεις τῆς Πορτογαλίας, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Ἑμμανουήλ Β' δικαίως ὠνομάσθη «ὁ Εὐτυχής».

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Ἐὰν ἐμβαθύνωμεν εἰς τοὺς ἰταλικούς πολέμους, θὰ προσέξωμεν

ὅτι ἔχουν καὶ μίαν ἄλλην σημασίαν περισσότερο χαρακτηριστικὴν, ὅτι δηλ. ἐγκαινιάζουν νέαν πολιτικὴν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τῆς Εὐρώπης.

Πρῶτον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Βενετίας, ἀρχίζουν καὶ ἄλλα κράτη νὰ διορίζουν πρεσβευτὰς εἰς τὰς πρωτευούσας ξένων χωρῶν, διὰ νὰ τὰ ἀντιπροσωπεύουν καὶ νὰ τὰ εἰδοποιοῦν περὶ τυχὸν κινδύνου.

Ἐπειτα βλέπομεν νὰ ἐφαρμόζεται μὲ ἐπιτυχίαν ἡ ἀρχὴ τῆς «ἰσορροπίας» τῶν Δυνάμεων. Δηλ. ὅταν παρουσιάζεται ἓνα ὑπερβολικῶς ἰσχυρὸν κράτος ποὺ ἐπιδιώκει ἡγεμονίαν, τότε τὰ ἄλλα κράτη, διὰ νὰ εἶναι βέβαια περὶ τῆς ἀσφαλείας των, δημιουργοῦν ἐναντίον του συμμαχίαν ἢ συνασπισμόν.

Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον τὸν ἄξονα, πέριξ τοῦ ὁποῖου στρέφεται ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο 17^{ος} ΚΑΙ 18^{ος} ΑΙΩΝ

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν περίοδον, ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, μὲ τὴν εἰρήνην τῆς Βεστωφαλίας ὁλοκληρώνεται εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ διάσπασις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Π ο λ ι τ ι κ ῶ ς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς γνωστὰς Δυνάμεις ἀναφαίνονται καὶ ἄλλα κράτη, ὅπως ἡ Σουηδία, Πρωσσία, Ρωσία, καὶ Ὁλλανδία, ἐνῶ ἡ σύμπηξις τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας δὲν ἄφησεν ἀσυγκίνητον τὸν παλαιὸν Κόσμον. Αἱ πλεῖσται χῶραι διοικοῦνται ἀπολυταρχικῶς, πλὴν τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῶν Η.Π.Α., ἡ δὲ Ἀγγλία κυβερνᾶται μὲ συνταγματικὴν μοναρχίαν.

Π ν ε υ μ α τ ι κ ῶ ς, ἐνῶ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἡ θρησκεία καὶ ἡ μοναρχία ἀποτελοῦν βασικὰς ἀξίας, ὁ 18ος αἰὼν δονεῖται ἀπὸ τὰ κηρύγματα τῶν διαφωτιστῶν καὶ τῶν διανοουμένων, μὲ τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται εἰς ἔλεγχον αἱ παλαιαὶ αὐταὶ ἀξίαι καὶ προτείνονται νέα συστήματα πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς διὰ τὴν κατανομήν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν δημιουργίαν κράτους δικαίου. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Β Ἀμερικὴν τὰ πνεύματα ἔχουν ὀρμᾶσει δι' ἐλευθερίαν, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν ἐπανάστασιν διαδέχεται καὶ πάλιν ἡ ἀπολυταρχία ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Ναπολεοντείου Αὐτοκρατορίας.

8 ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1618 - 1648)

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ. ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὑστερα ἀπὸ τὴν Δίαιταν τῆς Αὐγούστας (1555) οἱ Καθολικοὶ μὲ δυσφορίαν ἐβλεπον τὰς προόδους τῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τῶν Λουθηρανῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤργησαν νὰ συμπήξουν καὶ ἀμυντικὸν σύνδεσμον, τὴν «Εὐαγγελικὴν Ἐνωσιν». Τότε καὶ οἱ ἀντίπαλοί των ἐσχημάτισαν τὴν *Καθολικὴν Συμμαχίαν* «Λίγχα».

Ἡ ἀφορμὴ τῆς συγκρούσεως ἐδόθη ἔπειτα ἀπὸ μίαν αἱματηρὰν ἐξέγερσιν τῶν Βοημῶν Διαμαρτυρομένων εἰς τὴν Πράγαν, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς των δὲν ἐτήρει τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τῆς Αὐγούστας πιέζων τὴν θρησκευτικὴν των συνείδησιν.

Ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν ἐβάδισαν τὰ στρατεύματα τῆς Καθολικῆς «Αἰγκᾶ» καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Β' με ἐπικεφαλῇ τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν *Τίλλν*. Τοὺς Βοημοὺς ἐβοήθησεν ὁ στρατὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐνώσεως. Εἰς μάχην πλησίον τῆς Πράγας οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐνίκηθησαν, καὶ ἔτσι ἔληξεν ὁ λεγόμενος Βοημικὸς πόλεμος, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην φάσιν τοῦ Τριακονταετοῦς.

Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ ὁ Φερδινάνδος ἀπεφάσισε νὰ καταλύσῃ τὸν Λουθηρανισμόν. Εἰς τὰ σχέδιά του ὅμως ἀντέδρασαν ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς καρδινάλιος Ρισελιέ, διότι ἀντελήφθη τὸν σοβαρὸν κίνδυνον ποὺ ἡπεῖλει τὴν πατρίδα του, ἐὰν ἐπεκράτουν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ Ἀψβούργοι. Ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ στρέψῃ ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τὴν διαμαρτυρομένην Δανίαν, μολοντί ὁ ἴδιος ἦτο Καθολικός.

Οἱ *Δανοί*, ὅπως ἐμάθομεν (πέρυσι), ἦσαν γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ εἶχον ὑποτάξει τὴν Νορβηγίαν καὶ Σουηδίαν, διατηροῦντες τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Βόρειον θάλασσαν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἦσαν διαμαρτυρόμενοι, ὁ βασιλεὺς των *Χριστιανὸς ὁ Δ'*, ἀφοῦ ἐνισχύθη ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀπεφάσισε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ὁμοδόξους τοῦ Γερμανοῦς. Ἔτσι ὁ πόλεμος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Γερμανίας καὶ ἔγινεν Εὐρωπαϊκός.

Ἐκ τῶν δυνάμεων ποὺ διέθετεν ὁ Φερδινάνδος ἡ πλέον ὑπολογίσιμος ἦτο ὁ στρατός, ποὺ εἶχεν ὀργανώσει με ἀσυνήθη σκληρότητα ὁ Βοημὸς εὐγενὴς *Βαλενστάιν*. Με τὸ ἀξιόμαχον αὐτὸ στράτευμα καὶ με τὴν σύμπραξιν τῆς Καθολικῆς Συμμαχίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο καὶ πάλιν ὁ *Τίλλν*, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνίκησε τοὺς Δανοὺς καὶ ἠνάγκασε τὸν Χριστιανὸν νὰ υπογράψῃ τὴν εἰρήνην τῆς Λυβέκης (1626). Ἔτσι τελειώνει ἡ δευτέρα φάσις, ὁ *Δανικὸς πόλεμος*.

Ὁ Βαλενστάιν ὕστερα ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Β Γερμανίαν, ἀλλά, ἔνεκα προστριβῶν του με Γερμανοὺς ἡγεμόνας, ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΑΔΟΛΦΟΣ

Ἔτσι ὁ Φερδινάνδος ἐθριάμβευsen, ἐνῶ ὁ Ρισελιέ εἶχεν ἀποτύχει. Ἀλλὰ ὁ τελευταῖος ἦτο σκληροτράχηλος πολιτικὸς ποὺ δὲν παρεδίδeto εὐκόλως. Μὲ τὴν διπλωματικὴν του ἱκανότητα ἐπέτυχε πάλιν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του ἰσχυροτέραν δύναμιν, τὴν Σουηδίαν.

Ἡ χώρα αὕτη, ἐλευθερωθεῖσα τὸ 1523 ἀπὸ τὴν Δανικὴν κατοχήν, χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἐνδόξου τέκνου της Γουσταύου Βάζα, εἶχεν ὀργανώσει ἰσχυρὸν στρατόν, ἐνῶ μὲ τὸ στόλον της ἐδέσποζεν εἰς τὴν Βόρειον Βαλτικὴν καὶ τὴν Φινλανδίαν.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὴν Σουηδίαν ἐβασίλευεν ἓνας θεοσεβὴς βασιλεὺς καὶ λαμπρὸς στρατιώτης, ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος (1611-1632). Οὗτος ἦτο ὑψηλός, ρωμαλέος, δίκαιος καὶ γλυκὺς τοὺς τρόπους καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀπεκάλουν «ἀγαθὸν γίγαντα». Διεκρίνετο ἐπίσης διὰ τὴν παιδείαν του (ὠμίλει 6 γλώσσας) καὶ τὴν εὐσέβειαν, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταδώσει καὶ εἰς τὸ πειθαρχημένον στράτευμά του.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως αὐτὸς ἀπέκτησε φήμην καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν ποὺ ἐπέφερεν εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην. Μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἡ παράταξις τοῦ πεζικοῦ εἶχε βάθος 10 ἀνδρῶν. Ὁ Γουσταῦος ἐχρησιμοποίησε στενὴν διάταξιν εἰς βάθος 3 - 4 στρατιωτῶν, διὰ νὰ ἔχῃ ὀλιγωτέρας ἀπωλείας ἐκ τῶν ἐχθρικών πυροβόλων. Ἐπίσης ἐφώδιασε τὸν στρατόν του μὲ τυφέκια ἐλαφρότερα ἀλλὰ ταχυτέρας βολῆς καὶ κατέστησε τὸ πυροβολικὸν του περισσότερον εὐέλικτον.

Οὕτως ἐξωπλισμένος ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος ἐπὶ κεφαλῆς 15.000 ἀνδρῶν ἀπεβιβάσθη εἰς Πομερανίαν καὶ ἀφοῦ προῆλase μέχρι τῆς Βαυαρίας κατενίκηsen ἐπ'ἀνειλημμένως τὸν Τίλλυ. Ἐπειτα ἐκυρίευσε τὸ Μόναχον καὶ ἐνῶ ἐκινδύνευεν ἡ Βιέννη, ὁ Φερδινάνδος ἀνεκάλεσε τὸν Βαλενστάιν. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τοῦ Λούτσην οἱ Σουηδοὶ ἐνίκησαν, ἀλλὰ ἔπεσεν ὁ ἥρως τοῦ Βορρά (Ν/ριος 1632). Τέλος μετὰ δύο ἔτη ἐνικήθησαν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδολοφονήθη καὶ ὁ Βαλενστάιν.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἥτταν τῶν Σουηδῶν

έξήτησαν τὴν επέμβασιν τῆς Γαλλίας. Ὁ Ρισελιέ, ποὺ τόσον τὴν ἀνέμενε, τὴν ἐδέχθη. Ἐμίσθωσε τὰ ἐμπειροπόλεμα στρατεύματα τῶν Σουηδῶν καὶ μαζὺ μὲ γαλλικὰς δυνάμεις κατέλαβε τὴν Ἀλσατίαν.

Ὁ πόλεμος συνεχίσθη σκληρὸς, διότι ἐξῆλθε εἰς αὐτὸν καὶ ἡ Ἰσπανία παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας. Ὅταν ὅμως οἱ Γάλλοι στρατηγοὶ *Κονδὲ* καὶ *Τουρεν* ἐνίκησαν τοὺς Ἰσπανοὺς εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ οἱ Σουηδοὶ τοὺς Γερμανοὺς εἰς Πράγαν, ὁ νέος αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος Γ' συνῆψεν ἀνακωχὴν (1648).

Ἔτσι ὁ Τριακονταετὴς αὐτὸς πόλεμος σημειώνει τὸ τέρμα του ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἤρχισε.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ 1648

Αὕτῃ ἔχει μεγάλῃν σημασίαν. Τὰ συνέδριά της, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος οἱ διασημότεροι διπλωμάται καὶ ἡγεμόνες, ἐκανόνισαν τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Εἰρήνης τῆς Οὐτρέχτης. Τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ἐρρυθμίσθησαν συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους εἰρήνης τῆς Αὐγούστας.

Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης ἦσαν οἱ ἑξῆς :

1. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐδόθησαν ἡ Ἀλσατία, τὸ Μέτς, τὸ Τουλ καὶ τὸ Βερντέν.
2. Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας.
3. Ἡ Σουηδία ἔλαβε τὴν Πομερανίαν καὶ ἀποζημιώσεις.
4. Παρεχωρήθη ἀνεξαρτησία εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους των.

9 Η ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1713

Ὁ συνετὸς βασιλεὺς Ἑρρίκος ὁ Δ' (1589 - 1610) μὲ τὸ Δ/γμα τῆς Νάντης ἐπέτυχε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν γαλήνην εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπροστάτευσεν τὰ γράμματα, τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ κατέστησε τὴν χώραν τοῦ μίαν ὅπου τὰς ἰσχυροτέρας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸν μία σειρά ἀπὸ λαμπροὺς ὑπουργοὺς (ὅπως ὁ

Ρισελιέ, ὁ *Μαζαρίνος* καὶ ὁ *Κολμπέρ*) ἐβοήθησε τοὺς διαδόχους του νὰ αὐξήσουν τὴν βασιλικὴν δύναμιν καὶ νὰ κάμουν τὴν Γαλλίαν ἕνα πλούσιον, δυνατὸν καὶ συγκεντρωτικὸν κράτος.

Ὁ καρδινάλιος *Ρισελιέ*, ποὺ ἀπὸ τὸ 1624 - 1642 ἐχρημάτισε πρωθυπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου 13ου, ἔδειξε σπανίαν κυβερνητικὴν ικανότητα. Δύο βασικοὺς σκοποὺς ἔθεσεν εἰς τὴν πολιτικὴν του, ὅταν ἔγινε πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας: εἰς τὸ ἐσωτερικόν, νὰ διαλύσῃ τὰ ἔνοπλα σώματα τῶν Οὐγενότων καὶ νὰ ταπεινώσῃ τοὺς εὐγενεῖς, ὥστε νὰ αὐξηθῇ ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως· εἰς τὸ ἐξωτερικόν, νὰ περιορίσῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ γόητρον τῆς Γαλλίας. Καὶ ἐπέτυχεν εἰς ἀμφοτέρους.

Ὁ *Μαζαρίνος* (ποὺ ἦτο καὶ αὐτὸς καρδινάλιος) ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸ 1643 - 1661. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν ἐπνίξεν εἰς τὸ αἷμα τὰς ἐπαναστάσεις τῶν εὐγενῶν καὶ ἐστερέωσε τὴν μοναρχίαν. Εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μὲ τὴν συνθήκην τῆς Βεσφαλίας, ἠύξῃσε τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας.

Ὁ *Λουδοβίκος ΙΔ'* (1661 - 1715) ἐπέβαλεν ἀπολυταρχικὸν πολιτεύμα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ Γαλλία ἀπέκτησε μεγίστην ἰσχύιν. Εἰς αὐτὸ τὸν ἐβοήθησεν ἡ ἐργατικότης του, ἡ ἀδάμαστος θέλησίς του καὶ ἡ ἰκανότης ποὺ εἶχε νὰ ἐκλέγῃ τοὺς συνεργάτας του. Ἐπειδὴ μὲ τὰς προσπάθειάς τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ' *Ρισελιέ* καὶ τοῦ *Μαζαρίνου* ἡ βασιλεία εἶχε στερεωθῇ, ὁ *Λουδοβίκος* ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν 54 χρόνια χωρὶς κανένα περιορισμόν. "Ὅλοι αἱ ἐξουσίαι εὐρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας του: «τὸ Κράτος εἶμαι ἐγὼ» («L'état c'est moi»), ἔλεγεν.

Ἐπειδὴ ἐθεώρησε τὸν ἑαυτόν του ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ, προσεπάθησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν μοναρχίαν του λάμπιν πρωτοφανῇ. Ὡς ἔμβλημα τοῦ ἔλαβε τὸν λάμποντα ἥλιον καὶ ἔκτισεν εἰς τὰς *Βερσαλλίας* (προάστιον τῶν Παρισίων) ἕνα κομψὸν καὶ ἐπιβλητικὸν ἀνάκτορον. Πέριξ αὐτοῦ ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος πόλις, ὅπου παρέμενον οἱ αὐλικοί, οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοί του, ποὺ ἔφθαναν τοὺς 15.000.

Μὲ ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸν διάσημον *Κολμπέρ* ἐνυπῆγῃσεν ἰσχυρὸν ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν στόλον καὶ ἐνεθάρρυνε τὴν ἀποικιακὴν ἐξάπλωσιν τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας. Ἐπίσης ὑπεστήριξε τὰ γράμματα, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν. Ὁ *Κολμπέρ* πρῶτος ἐφεῦρε λογιστικὰ συστήματα, διὰ νὰ μὴ κλέπτουν οἱ ὑπάλληλοι τὸ κράτος. Μὲ ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν τὸν *Λουβονά* ἔκαμε στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὁ στρατὸς ἔγινε μόνιμος καὶ οἱ στρατιῶται ὑπεχρεώθησαν νὰ φοροῦν ὁμοίόμορφον στολὴν

καὶ νὰ γυμνάζωνται τακτικῶς καὶ ὁμοιοτρόπως. "Ἐτσι ὁ στρατός του ἔγινεν ὁ πρῶτος τοῦ κόσμου.

Διὰ νὰ φέρῃ τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας εἰς τὰ «φυσικά της ὄχυρά», ὅπως ἔλεγε (ἐννοῶν τὸν Ρῆνον), τὴν ἔσυρεν εἰς μακροχρόνιους πολέμους (1665-1713), ποὺ τὴν ἐξησθένησαν οἰκονομικῶς καὶ τὴν ἔκαμαν μισητήν. Τοὺς πολέμους αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν ὀνομασθῇ «ληστρικοὶ», τοὺς ἔκλεισεν ἡ *Συνθήκη τῆς Οὐτρέχτης* (πόλεως τῆς Ὀλλανδίας). Μετὰ τοὺς ὅρους της οἱ Ἀγγλοὶ ἐκέρδισαν τὸ Γιβραλτάρ καὶ ἡ Αὐστρία τὴν Ν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀσκόπους αὐτοὺς πολέμους, ἄλλη ἀκαταλόγιστος ἐνέργειά του ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκησις τοῦ Δ/τος τῆς Νάντης, ἡ ὁποία ὑποχρέωσε 100.000 διανοσυσμένους, ἐμπόρους καὶ βιοτέχνους, ποὺ ἀνῆκαν εἰς τὸν Καλβινισμόν, νὰ ἐκπατρισθοῦν, διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν φυλακίσεις καὶ διώξεις.

10 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ ΚΑΙ Η ΕΔΡΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἑλισάβετ Α', ποὺ δὲν εἶχε διάδοχον, εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἀνῆλθεν ὁ ἀνεψιός της *Ἰάκωβος Α'*, βασιλεὺς τῆς Σκωτίας, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Στούαρτ. Ἐτσι τὰ δύο βασίλεια ἐσχημάτισαν ἓνα, τὸ βασίλειον τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Οἱ Στούαρτ ἦσαν ἀπολυταρχικοί, ἀπὸ ἐπίδρασιν τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ ἠθέλησαν νὰ περιορίσουν τὸν κοινοβουλευτισμόν. Ὁ δεύτερος μάλιστα ἀπὸ αὐτοῦς, *Κάρολος ὁ Α'*, ἐπειδὴ πολλάκις κατεπάτησε τὸν Χάρτην τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, «*Μάγνα Κάρτα*» ποὺ εἶχεν ὑπογράψῃ τὸ 1215 ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων, καὶ ἐπειδὴ ἔκαμεν αὐθαιρεσίας ἐναντίον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (τοῦ Κοινοβουλίου), προσεκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ μετὰ ἐπικεφαλῆς τὸν Ὀλιβιέρον Κρόμβελ.

Εἰς τὰς μάχας ποὺ διεξήχθησαν μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν (1640-48), τὰ βασιλικά ἐνίκηθησαν καὶ ὁ βασιλεὺς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἐπειτα ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1649) δι' ἀποκεφαλισμοῦ.

Κατόπιν ἐκηρύχθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν Δημοκρατία μετὰ πρόεδρον τὸν Κρόμβελ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν Ἀγγλίαν μετὰ σιδηρᾶν πυγμὴν. Μετὰ

ἐπωφελεῖς συμμαχίας καὶ νικηφόρους πολέμους ἐκυρίευσεν ἐδάφη εἰς τὰς ἀποικίας καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ νίκη ποῦ κατήγαγεν ὁ στόλος του ἐναντίον τοῦ ὀλλανδικοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, ἐθαλασσοκράτει. Μὲ τὰς ἐπιτυχίας του αὐτὰς ὁ Κρόμβελ ἔκαμε τὴν Ἀγγλίαν πρῶτην ναυτικὴν δυνάμιν τοῦ Κόσμου καὶ ὁ ἴδιος ἀπέκτησε τὴν φήμην λαμπροῦ ἡγεμόνος.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἐξέσπασαν ἐπαναστάσεις τῶν βασιλοφρόνων, ὥστε ὁ δυναμικὸς στρατηγὸς Μόνκ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν ἐξόριστον διάδοχον Κάρολον Β' (1661). Ἀλλὰ ὁ νέος βασιλεὺς, ἐπειδὴ εἶχε ζήσει ὡς ἐξόριστος εἰς τὸ περιβάλλον τῶν Γάλλων βασιλέων καὶ δὲν συνεπάθει τὸ Ἀγγλικανικὸν θρήσκευμα, ἤλθεν ἀμέσως εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, τὸ Κοινοβούλιον. Τὸ τελευταῖον διὰ νὰ περιορίσῃ τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ βασιλέως, τὸν Μάρτιον τοῦ 1679 τὸν ἡνάγκασε νὰ ὑπογράψῃ τὴν πρᾶξιν τοῦ *Χάμπεας Κόρπους*¹⁰ (Habeas Corpus) μὲ τὴν ὁποίαν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δικαιώματα τῆς «προσωπικῆς ἐλευθερίας» καὶ τῆς «ἀντιστάσεως» (ποῦ παρεχῶρει ὁ βασιλεὺς Ἰωάν. Ἀκτῆμων μὲ τὴν Μεγάλῃν Χάρταν), ὁ Κάρολος ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν λαὸν καὶ τὸ δικαίωμα «τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι ἐλευθέρως».

Ὁ διάδοχος τοῦ Καρόλου Β' *Ἰάκωβος Β'* (1685-1688), ἐπειδὴ ἐφάνη περισσότερον ἀπολυταρχικὸς ἀπὸ τὸν προκάτοχόν του καὶ ἐσχεδίαζε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν καθολικισμόν, εὐρέθη ἐνώπιον μιᾶς εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ κόμμα τῶν Συντηρητικῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων συνεφώνησαν νὰ καλέσουν εἰς τὸν θρόνον τὴν κόρην τοῦ Ἰακώβου *Μαρίαν* καὶ τὸν σύζυγόν της *Γουλιέλμον* τῆς Ὁράγγης, ποῦ ἦτο κυβερνήτης τῆς Ὀλλανδίας. Ὁ Ἰάκωβος εὐρέθη τότε χωρὶς λαϊκὸν στήριγμα καὶ ἐδραπέτευσεν. Οἱ νέοι βασιλεῖς, ἐπειδὴ ἦσαν διαμαρτυρόμενοι καὶ ἔτρεφον λαϊκώτερα αἰσθήματα, ὑπέγραψαν, μόλις ἐφθασαν εἰς τὸ Λονδῖνον (1689), τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ Λαοῦ (Bill of Rights). Αὕτῃ εἶναι ἓνα συμβόλαιον μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἔθνους, ποῦ περιορίζει τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὥστε νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ προχωρήσῃ εἰς καμίαν ἐνέργειαν (φορολογικὴν, νομοθετικὴν, πολεμικὴν ἢ διπλωματικὴν) χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κοινοβουλίου.

Μὲ τὴν Διακήρυξιν αὐτὴν ἐστερεώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Κοινο-

βουλευτισμός. Σύμφωνα με το πολίτευμα αυτό, την κυβέρνησιν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀναθέτει ὑπευθύνως εἰς τοὺς ὑπουργούς, ἐνῶ αὐτὸς ἐπικυρώνει τὰς πράξεις των, χωρὶς νὰ φέρῃ εὐθύνην. Ἀπὸ τοῦ 1694 καθιερώθη ἡ συνήθεια εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐπιλέγῃ ὁ βασιλεὺς τοὺς ὑπουργούς ἀπὸ τὸ κόμμα ποὺ ἔχει πλειοψηφήσῃ εἰς τὰς ἐκλογάς· οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ἐλέγχουν τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως.

11 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 18ου ΑΙΩΝΟΣ

Ὡς κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης θεωροῦνται ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσία· ὡς κράτη τῆς Ἀνατολικῆς ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ρωσία. Με αὐτὴν λοιπὸν τὴν σειρὰν θὰ ἐξετάσωμεν ἐν ἑκάστῳ χωριστά.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Τὸν πυρῆνα τοῦ κράτους αὐτοῦ ἀπετέλεσε τὸ δουκάτον τῆς Αὐστρίας, ποὺ τὸ ἐξουσίαζεν ὁ οἶκος τῶν Ἀψβούργων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξελέγετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ἡ Αὐστρία εἰς ἑκτασιν ἦτο ἀπέραντος· δὲν εἶχεν ὅμως πραγματικὴν δύναμιν, ἦτο συγκροτημένη ἀπὸ ἓνα μωσαϊκὸν ἐθνοτήτων (ἀπὸ Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, Τσέχους, Πολωνοὺς, Σέρβους, Οὐγγρους κλπ.), αἱ ὁποῖαι μὲ δυσκολίαν ὑπέμενον τὸν ξένον ζυγόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Αὐστρία, ἀλλὰ καὶ διότι ἔμεινε γεωργικὴ μὲ περιορισμένην ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν, δὲν προώδευσεν ὅσον αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Δύσεως.

Εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἔφθασεν ἡ Αὐστρία ἐπὶ Μαρίας Θηρεσίας (1740 - 1780). Αὕτη ἐπέβαλεν ὁμοιόμορφον διοίκησιν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Οὐγγρους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωσεν αὐτονομίαν. Σπουδαῖος βασιλεὺς ὑπῆρξεν καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ἰωσήφ Β' (1780 - 1790), ποὺ κατήργησε τὴν δουλοπαροικίαν καὶ ἔκαμε πολλὰς μεταρρυθμίσεις. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἔγινε γνωστός, διότι μὲ τὴν τσαρίναν Αἰκατερίνην ἀπεφάσισαν νὰ διαμελίσουν τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλονίκην.

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΠΡΩΣΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ Γερμανία, ὅπως εἶδομεν, ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Ἐν ἐξ αὐτῶν, τὸ ἐκλεκτοράτον τοῦ Βραδεμβούργου (μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἑλβα καὶ Ὄδερ), ἀπετέλεσε τὴν ψυχὴν τοῦ Πρωσσικοῦ κράτους, ὅταν ἀνεκηρύχθη βασιλείον μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βερολῖνον. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας του, πού ἀνῆκον εἰς τὸν δυναστικὸν οἶκον τῶν Χοεντσόλλερν εἶναι :

1) Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος ἡ «μέγας ἐκλέκτωρ» (1640-88), ὁ θεμελιωτὴς τοῦ κράτους τῆς Πρωσσίας. Ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἐκλεκτοράτου του, πού εἶχε δοκιμασθῇ κατὰ τὸν Τριακονταετῆ Πόλεμον καὶ ὠργάνωσε στρατὸν πειθαρχικόν. Παραλλήλως ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν, χρησιμοποιοῦσας 20.000 Οὐγενότους, ἐξ ἐκείνων πού εἶχεν ἐκδιώξει ὁ Λουδοβίκος ΙΔ΄

2) Ὁ υἱὸς τοῦ προηγούμενου Φρειδερίκος ὁ Α΄ ἐπέτυχε νὰ τοῦ δοθῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἀψβούργων ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως τῶν Πρώσων καὶ τὸ κράτος του νὰ ἀναγνωρισθῇ ἀνεξάρτητον βασιλείον (1701). Ἐπροστάτευσεν τὴν παιδείαν καὶ ἐξωράισε μὲ δημόσια ἔργα τὸ Βερολῖνον.

3) Φρειδερίκος Β΄ ὁ Μέγας (1740 - 1786). Ὁξείας ἀντιλήψεως καὶ εὐρυτάτης μορφώσεως, δραστήριος καὶ ἱκανὸς νὰ ἐκμεταλλεῖται ὑπὲρ τῆς χώρας του τὰς περιστάσεις, ἀπέβη μέγας πράγματι βασιλεὺς αὐτῆς. Διακεκριμένος στρατηλάτης ὁ Φρειδερίκος ἐκέρδισε πολλὰς νίκας καὶ ἀφῆρσεν ἐδάφη ἀπὸ τὴν Αὐστροίαν καὶ Δ. Πολωνίαν. Ὡς φωτισμένος ἡγεμὼν καὶ λόγιος ἐπροστάτευσεν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν τοῦ κράτους. Ἐπίσης ἀνύψωσε καὶ τὸ τεχνικὸν ἐπίπεδον τῆς Πρωσσίας μὲ πολλὰ κοινωφελῆ ἔργα.

Η ΠΟΛΩΝΙΑ

Χώρα οἰκονομικῶς καθυστερημένη καὶ χωρὶς φυλετικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐνότητα ἡ Πολωνία ἐπιέζετο ἀσφυκτικῶς ἀπὸ ἰσχυροὺς γείτονας καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις των. Ἄλλαι αἰτίαι τῆς ἀδυναμίας της ὑπῆρξαν ἡ ἑλλειψὶς κεντρικῆς διοικήσεως καὶ μονίμου στρατοῦ, κυρίως ὅμως ἡ πρωτόγονος κοινωνικὴ της

διαίρεσις: δύο μόνον τάξεις λαοῦ ὑπῆρχον, οἱ εὐγενεῖς — ὀλίγοι μεγάλοκτηματῖαι — καὶ τὸ μέγα πλῆθος, οἱ χωρικοὶ — οἱ πλεῖστοι δουλοπάροικοι, ποὺ ἔζων βίον ἄθλιον. Ἀστική τάξις δὲν ὑπῆρχε, διὰ τὴν ἐπιδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐμπορίου.

Τοιοτοτρόπως ἡ Πολωνία οὔτε ἰσχυρὰν κεντρικὴν κυβέρνησιν παρούσασεν, οὔτε ἀξιόμαχον στρατὸν ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἱκανοὺς ἡγεμόνας ἀνέδειξε. Μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰωάννης Σοβιέσκυ, ὁ ὁποῖος, ὅταν διὰ δευτέραν φοράν ἐκινδύνευσεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἡ Βιέννη, τοὺς προσέβαλε μὲ τὸ ἱππικόν του καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (1683).

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ χώρα πολλὰ ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς κακοὺς γείτονάς τῆς. Τελικῶς τὸ 1795 ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσία τὴν ἐμοιράσθησαν μεταξὺ των καὶ ἔτσι ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Οἱ Ρῶσοι ἦσαν Σλάβοι νομάδες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις τῆς ΒΑ Εὐρώπης, ὅπου ἄλλοτε κατῴκουν οἱ Σκύθαι. Πυρὴν τοῦ Ρωσικοῦ κράτους ὑπῆρξε τὸ Νοβγκορόντ, τὸ ὁποῖον ιδρύθη ἀπὸ τοὺς Βίκιγκς, ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ των παρέλαβον οἱ Ρῶσοι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως των Βλαδιμήρου ἀπὸ τὸ Βυζάντιον. Τὴν πρόοδον τῆς χώρας ἀνέκοψαν οἱ Μογγόλοι, οἱ ὁποῖοι τὸν 13ον αἰῶνα κατέκλυσαν τὴν Ρωσίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὁ βασιλεὺς Ἰβάν ὁ Τρομερὸς ἀπετίναξε τὸν Μογγολικὸν ζυγόν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Ρωσία ἐθεωρεῖτο ἀκόμη ἀπολίτιστος χώρα. Δὲν εἶχεν ἀστικὴν τάξιν καὶ ἡ κοινωνικὴ τῆς διάρθρωσις περιελάμβανε μόνον τοὺς βογιάρους καὶ τοὺς μουζίκους· οἱ πρῶτοι ἦσαν μεγάλοι γαιοκτήμονες, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἦσαν δουλοπάροικοι καλλιεργῶντες τὰ κτήματα τῶν βογιάρων. Οἱ ἱερεῖς δὲν εἶχον καμίαν μόρφωσιν. Σχέσεις πολιτισμοῦ μὲ τὴν Δύσιν δὲν ὑπῆρχον. Ἡ δυναστεία, ποὺ ἠθέλησε νὰ ἀφυπνίσῃ τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν λήθαργον, εἶναι ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανῶφ (1613 - 1917). Ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς περισσότερον ἀξιόλογοι εἶναι οἱ δύο ἐπόμενοι :

1) Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας (1689 - 1725), εἶναι ὁ γιγαντόσωμος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος μὲ θαυμαστὴν δραστηριότητα εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν πολιτισμόν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἦλθεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν

και την 'Αγγλίαν, όπου ειργάσθη διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν ναυπηγικὴν τέχνην· ἐμελέτησεν ἐπίσης καὶ τὰ διοικητικὰ συστήματα τῶν δυτικῶν χωρῶν. Ὅταν ἐπέστρεψεν, ὥργάνωσε στρατοὺς καὶ στόλους καὶ διέδωσε τὰ ἀγαθὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς γενειοφόρους μουζίκους του. Μὲ σκληρὰς μάχας ἐνίκησε εἰς *Πολτάβαν* (1709) τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας *Κάρολον τὸν IB'* καὶ ἐπέτυχεν ἐν σπουδαῖον «ἀνοικτὸν παράθυρον», ὅπως ἔλεγεν, εἰς τὴν Βαλτικὴν μὲ τὴν ἰδρυσιν τῆς Πετρούπολεως (Λένινγκραντ). Ἐνίκησεν ἐπίσης καὶ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπέσπασε τὸ Ἀζόφ καὶ ἤνοιξεν ἄλλο παράθυρον εἰς τὸν Εὐ-ξείνον.

2) Μεγάλη βασίλισσα ὑπῆρξε καὶ ἡ Αἰκατερίνη, ποὺ ἐπωνομάσθη καὶ «Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ» (1762 - 1796). Γλωσσομαθῆς καὶ μὲ σπανίαν μὀρφωσιν ειργάσθη μὲ ζῆλον, διὰ νὰ διαδοθῇ εἰς πλατύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ τῆς ὁ πολιτισμὸς τῆς Δύσεως καὶ κυρίως τῆς Γαλλίας, τὴν ὁποίαν ἐθαύμαζε. Μὲ τοὺς πολέμους τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν προσέθεσεν εἰς τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν τὴν *Κριμαίαν* καὶ ἄλλας περιοχὰς τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἐνῶ μὲ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας ἀπέσπασε τὴν *Λιθουανίαν*. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ Αἰκατερίνη ὑπῆρξεν ἀγαπητὴ, διότι τοὺς ἐδέχετο, ὅταν κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ὑπεστήριζεν ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν ὁμοδόξων λαῶν κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας.

12 ΤΑ ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩ- ΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ (Η.Π.Α.)

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΟΛΛΑΝΔΩΝ

Οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι πρῶτοι ἰδρυσαν ἀποικίας, ἀλλὰ δὲν ἐφάνησαν ἱκανοὶ νὰ τὰς διατηρήσουν ἐπὶ πολὺ. Ἰκανώτεροι ἀνεδείχθησαν οἱ Ὁλλανδοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου Β' ἐκτοπιζοῦν τοὺς Ἰσπανοὺς ἀπὸ τὰς θαλασσίας κτήσεις των. Οἱ ὀλλανδικοὶ στόλοι διασχίζουν κυρίαρχοι τοὺς ὠκεανούς καὶ οἱ ἀμάξηλάται τῆς θαλάσσης»¹¹, ἰδρύουν ἰσχυρὸν ἀποικιακὸν κράτος εἰς Ν Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὰ νησιὰ τοῦ Ἰνδικοῦ. Ἔτσι κρατοῦν εἰς χεῖρας των τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τοῦ κόσμου ἐπὶ ἓνα αἰῶνα (1588-1688).

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Πρῶτος ὁ Γάλλος *Καρτιέ* εἶχεν ἐξερευνήσει τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου εἰς Καναδᾶν (1535). Ἀπησχολημένη μὲ τοὺς ἰταλικούς καὶ θρησκευτικούς πολέμους ἡ Γαλλία δὲν κητώρθωσε νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτάς. Μόνον τὸ 1608 ἔφθασαν εἰς τὸν Καναδᾶν οἱ πρῶτοι Γάλλοι ἀποικοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σαμουήλ Σαμπλαὶν καὶ ἰδρύνουν τὸ *Κεμπέκ*, ἀφοῦ συνέτριψαν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐρυθροδέρμιων. Κατόπιν ἄλλοι ἀκούραστοι ἱεραπόστολοι ἀκολουθοῦντες τὸ ρεῦμα τοῦ Μισισιπιῆ κατῆλθον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου κατέλαβον ἀπέραντον ἑκτασιν, τὴν *Λουιζιάναν*. Αὐταὶ εἶναι ἀποικίαι τῆς Γαλλίας εἰς Β Ἀμερικὴν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἡ Γαλλία κατέλαβε τὴν μεγάλην νῆσον *Μαδαγασκάρην* καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας ἱδρυσεν ἐμπορικοὺς σταθμοὺς μὲ κέντρον τὴν πόλιν *Ποντισερύ*.

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Στηρίζεται εἰς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀγγλων, ἀφ' οὔτου ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ἐλισάβετ ἐθεμελίωσαν τὴν ναυτικὴν τῶν δυνάμιν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος τὸ βασίλειον τῆς Μεγ. Βρετανίας ἀρχίζει νὰ διεκδικῇ τὰ παράκτια ἐδάφη τῆς Β Ἀμερικῆς, τὰ ὅποια εἶχεν ἐξερευνήσει ὡς γνωστὸν ὁ *Καμπόττο* (1497). Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1606 - 1732 οἱ Ἀγγλοὶ ἐπιδίδονται μὲ θάρρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς Β Ἀμερικῆς καὶ ἰδρύνουν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ 13 ἀποικίας. Δὲν περιορίζονται ὅμως μόνον ἐκεῖ, ἀλλὰ στρέφονται καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον, ὅπου κυριεύουν τὸ *Μαδράς* εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας (1757 - 67) καταλαμβάνουν διὰ τοῦ λόρδου *Κλαίβ* τὰς Ἰνδίας· τὸ 1770 διὰ τοῦ *Κούκ* κατακτοῦν τὴν 5ην Ἠπειρον, τὴν Αὐστραλίαν, ποὺ τὴν εἶχον ἀνακαλύψει τὸ 1600 Ὀλλανδοί. Αἱ πρῶται ὕλαι ποὺ περιέρχονται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν καὶ αἱ πολλαὶ ἀγοραὶ τῶν νέων χωρῶν συντελοῦν εἰς τὴν ραγδαίαν ἐξέλιξιν τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας καὶ τὴν διείσδυσιν τοῦ ἐμπορίου τῶν εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

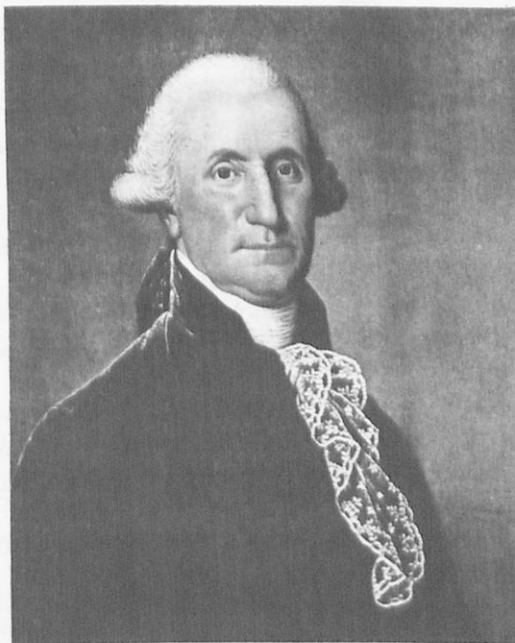
Ἐνεκα τοῦ ἀγγλικοῦ αὐτοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἡ Ὀλλανδία ἔπαυσε νὰ θαλασσοκρατῇ. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς Γαλλίας, ἡ ὅποια δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναμετρηθῇ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν ἑπταετῆ ἀποικιακὸν

πόλεμον (1756 - 1763), αλλά ἐνικήθη καὶ ἔχασε τὰς ἀποικίας της εἰς Β' Ἀμερικὴν πλὴν τῆς Λουϊζιάνας.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αἱ 13 Ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, πού διεμορφώθησαν εἰς τὴν Β' Ἀμερικὴν, διετήρησαν μὲ τὴν Μητρόπολιν οἰκονομικὴν μόνον ἐξάρτησιν. Εἶχον δεσμευθῇ, κατόπιν συμφωνίας, νὰ στέλλουν εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν τὰς πρώτας ὕλας των καὶ νὰ προμηθεύωνται ἀπὸ αὐτὴν βιομηχανικὰ προϊόντα, διότι εἰς τὰς ἀποικίας εἶχεν ἀπαγορευθῇ νὰ ἰδρῶουν βιομηχανίας.

Οἱ λόγοι αὐτοί, καθὼς καὶ ἡ φορολογία πού ἐπέβαλεν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις εἰς τὸ χαρτόσημον χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποικιακῶν Συμβουλίων, ἐδημιούργησαν ἀναβρασμὸν μεταξὺ τῶν Βοραιοαμερικανῶν. Τότε ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις κατήργησε τὸν φόρον τοῦ χαρτοσήμου, ἀλλ' ἐπέβαλε φορολογίαν εἰς τὸ τσάι καὶ εἰς ἄλλα εἰσαγόμενα εἶδη ἐνώπιον ὅμως τῶν νέων φορολογιῶν οἱ Βοραιοαμερικανοὶ ἐξηγέρθησαν μὲ πρωτοπόρους τοὺς κατοίκους τῆς Βοστώνης. Ἔτσι ὁ Ἀγγλικὸς στρατὸς πού ἐστάλη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν εὗρέθη πολιορκημένος εἰς τὴν Βοστώνην ἀπὸ τὴν ἐθνοφρουράν τῆς Μασαχουσέτης. Εἰς ὅλας τὰς Πολιτείας ἔπνεεν ἄνεμος ἀνεξαρτησίας, ἐνῶ ἄποικοι πάσης ἡλικίας ἔλαβαν τὰ ὄπλα ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς Ἀμερικανικῆς σημαίας. Τότε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Φιλαδελφείας (4 Ἰουλίου 1776) μὲ τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου¹² ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Πο-

Εἰκ. 9. Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτον, πρῶτος Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α.

λιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξέλεξεν ἀρχιστράτηγον τὸν Γεώργ. Οὐάσιγκτον, ὁ ὁποῖος ἀργότερον συνέτριψε τὰ Ἀγγλικά στρατεύματα καὶ συνέλαβε τὸν στρατηγὸν τῶν Κορνουάλλην. Τελικῶς ἡ Ἀγγλία διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων (3 Σεπτ. 1783) ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Πολιτειῶν τῆς Β' Ἀμερικῆς.

Κάθε μία ἐξ αὐτῶν διετήρησε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν της, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν τῶν πολιτικὴν ἀπετέλεσαν Ὁμοσπονδίαν, τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς (Η.Π.Α.) ποὺ διοικοῦνται συμφῶνως πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1787.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. ἔχει ἔδραν τὴν Οὐάσιγκτον¹³. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ὁ Πρόεδρος, τὴν δικαστικὴν τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον καὶ τὴν νομοθετικὴν τὸ Κογκρέσσον (Βουλὴ - Γερουσία).

13 ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

Ἐνῶ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα κέντρον τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως ἦτο ἡ Ἰταλία, κατὰ τὸν 17ον τὸ κέντρον μετατοπίζεται δυτικώτερον.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀκμάζει ἡ λογοτεχνία, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ ποίησις καὶ ἡ ἐπιστήμη. Παραλλήλως ἀνθεῖ εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ δραματογραφία, ἐνῶ εἰς τὰ Κάτω Χώρας ἀναδεικνύονται ἑξοχοὶ ζωγράφοι.

Ἐπειδὴ ὅλοι αὐταὶ αἱ ἐκδηλώσεις ὑπῆρξαν ἐντονώτεραι εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου τὰς ἐπροστάτευσεν ὁ «Βασιλεὺς Ἥλιος», ὡς ἀπεκλήθη ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' διὰ τοῦτο ὁ 17ος αἰὼν ἔλαβε τὸ ὄνομά του.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

1. Ἡ Γαλλία τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κυριαρχεῖ εἰς τὴν Εὐρώπην ὄχι μόνον διπλωματικῶς ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας¹⁴ ἀπὸ τὸν Ρισελιέ (1635), ἡ ὁποία μὲ τὰς περιφήμους ἐκδόσεις της ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐνιαίαν γλῶσσαν.

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ μερικαὶ καλλιεργημέναι κυρίαι ἐκ τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐδημιουργοῦν εἰς τὰ σαλόνια των συναναστροφάς, ὅπου συνεκεντροῦντο ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, οἱ ὅποιοι δὲν περιορίζοντο μόνον εἰς τὴν διασκέδασιν, ἀλλὰ ἡ ἀπήγγελλον ἔργα των ἣ ἐδίδον ἐρασιτεχνικὰς παραστάσεις ἣ καὶ συνεζήτουν σπουδαῖα θέματα, ὅπως περίπου εἰς τὰ συμπόσια τῶν ἀρχαίων Ἀθηῶν. Αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις καὶ ἄλλαι σχετικαί, ποὺ ἐγίνοντο εἰς τὰ μέγαρα τῆς ἀριστοκρατίας καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐχάριζαν εἰς τὸ Παρίσι τὴν πνευματικὴν ἡγεμονίαν.

Τὸ πλέον ἔντονον γνῶρισμα τῆς πνευματικῆς λάμψεως τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὑπῆρξε τὸ θέατρον, ὅπου ἀνεδείχθησαν σπουδαῖοι συγγραφεῖς μὲ θεατρικὰ ἔργα μνημειώδη διὰ τὸ κομψὸν ὕφος των καὶ τὴν ὥραϊαν πλοκὴν ἢ τοὺς ἠθικοὺς χαρακτῆρας τῶν ἡρώων των κ.λ.π. Ἀπὸ τοὺς θεατρικοὺς αὐτοὺς συγγραφεῖς σημειώνομεν :

Πρῶτον τὸν Κορνῆλιον, τοῦ ὁποῦ οἱ ἥρωες ἀφοσιώνονται εἰς τὸ καθῆκον περισσότερον ἀπὸ τὸ συμφέρον των. Ἀριστοτεχνήματά του θεωροῦνται ὁ «Σίδ», ὁ «Ὁράτιος» καὶ ἡ μοναδική του κωμωδία «Ὁ Ψεύτης».

Δεύτερον τὸν Μολιέρου, κωμωδιογράφου, ποὺ μὲ ἀνεξάντλητον παιδρότητα ἐσκιαγράφησεν ἀνθρωπίνους τύπους· ἀθάνατα ἔργα του παρέμειναν «Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενής», «Ὁ Ἀρχοντοχωριάτης» καὶ ὁ «Ἐξηνταβελόνης».

Τρίτον τὸν Ρακίαν, ποὺ ἔγραψε τὴν «Ἀνδρομάχην» τὴν «Φαίδραν», «Ἰφιγένειαν» κ.λ.π. Ἡ προτίμησίς του στρέφεται εἰς γυναικεῖους χαρακτῆρας, ποὺ τοὺς συνταράσσουν τὰ πλέον σφοδρὰ πάθη (ζηλοτυπία, ἔρως φιλοδοξία κ.ἄ.).

Ἄλλοι ἀξιопρόσεκτοι συγγραφεῖς εἶναι ὁ Λαμπρυνιέρ μὲ τοὺς «Χαρακτῆρας του», ὁ Λαφονταῖν ποὺ μὲ πρότυπον τὸν Αἰσωπικὸν ἔγραψε «Μύθους». Τέλος ὁ φιλόσοφος Καρτέσιος ποὺ ἔγραψε τὸν «Περὶ Μεθόδου λόγον», εἰς τὸν ὅποιον διδάσκει ποίαν πορείαν πρέπει νὰ ἀκολουθῇ ὁ ἐπιστήμων, ὅταν ἐρευνᾷ σπουδαῖα ζητήματα. Τὸ ἔργον του αὐτὸ ἐκρίθη ὡς ὑπόδειγμα ὕφους τοῦ γαλλικοῦ πεζοῦ λόγου.

2. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς εἶναι ὁ Μίλτων ποὺ ἔγραψε τὸν «Ἀπολεσθέντα Παράδεισον», ὑπέροχον ἐπικὸν ποίημα. Ὁ μέγας φιλόσοφος Τζὸν Λόκ, ποὺ διδάσκει ὅτι τὸ βρέφος ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον χωρὶς τίποτε νὰ γνωρίζῃ (ὁ νοῦς του εἶναι «ἄγραφος

χάρτης») και μόνον με τὰς αἰσθήσεις του σχηματίζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς γνώσεις. Ὁ μεγαλύτερος ἐπιστήμων εἶναι ὁ Νεύτων (1642 - 1727), πού διετύπωσεν εἰς τὴν Φυσικὴν τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἑλξεως.

3. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἐμφανίζονται λαμπροὶ δραματοῦργοι, ὅπως ὁ Λόπε ντε Βέγκα πού ἔγραψε 1500 δράματα, ἐπίσης δὲ ὁ Καλντερόν ντε λα Βάργκα μετὰ πολλὰ θεατρικὰ ἔργα.

Τέλος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκμάζει ὁ Φυσικὸς Τορικέλλι πού ἀνεκάλυψε μέθοδον μετρήσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πίεσεως (Βαρόμετρον).

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

Μετὰ τὰ λαμπρά της μνημεῖα τόσον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἡ Γαλλία διατηρεῖ τὸ προβάδισμα καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν οἱ ἀρχιτέκτονες μεταχειρίζονται τὸν ρυθμὸν Μπαρόκ, τοῦ ὁποίου τὸ ἰδιαιτέρον γνώρισμα εἶναι ὅτι συγχέονται τὰ ὅρια τῶν σχεδίων καὶ τῶν μορφῶν. Ὑπόδειγμα τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἀπὸ τοὺς Γάλλους ζωγράφους ἀξιοσημείωτοι θεωροῦνται ὁ Πουσέν (Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας, ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα) καὶ ὁ Λε Μπρέν (ἀριστοῦργημά του «Ἡ ζωὴ τοῦ Λουδοβίκου»).

Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ζωγράφοι παγκοσμίου φήμης λογίζονται: πρῶτος ὁ Βελάσκεθ πού θαυμάζεται διὰ τὴν ἀρμονίαν τῶν σχεδίων καὶ τὴν λεπτὴν αἴσθησιν τῶν χρωμάτων. (Περίφημοι πίνακές του ἐθεωρήθησαν ἡ περιγίψισσα Μαργαρίτα, ὁ πρίγκιψ Βαλτάσαρ Κάρολος κ.κ.). Ἐξ ἴσου φημίζεται καὶ ὁ Μουρίλο πού ἐφιλοτέχνησε θρησκευτικὰς εἰκόνας καὶ πίνακας ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Πασίγνωστοι ἐγίναν διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν πού τοὺς διακρίνει οἱ «Παῖδες τρώγοντες σταφυλὰς» ἢ καὶ οἱ «Παῖδες παίζοντες κύβους».

Εἰς τὴν Φλάνδραν (Βέλγιον) κορυφαῖος ζωγράφος ἀνεδείχθη ὁ Ροῦμπενς πού θαυμάζεται διὰ τὰς ἰσχυρὰς ἐντυπώσεις πού προξενοῦν τὰ ἔργα του. Ἀπαράμιλλον ἔργον του «Ἡ Ἀποκαθλῶσις». Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ἤκμασεν ὡς μεγάλος διδάσκαλος καὶ τεχνίτης τοῦ χρωστῆρος ὁ Ρέμπραντ. Εἰς τὰ δημιουργήματά του, ἐκφράζει μετὰ δύναμιν τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν εἰκονιζομένων προσώπων. Ἀντιπροσω-

πεντικὰ ἔργα τῆς τεχνοτροπίας του εἶναι ἡ ὀνομαστὴ σύνθεσίς του «Μάθημα ἀνατομίας», ἐπίσης ὠραιότατος πίναξ του «Ὁ Καλὸς Σαμαρείτης».

14 ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸ ἔτος 1789 ἀποτελεῖ ὑψηλὸν ὀρόσημον πού τὸ ἐχάραξαν αἱ ιδέαι καὶ αἱ πράξεις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ λάμψις τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐφώτισε τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου ἐπὶ ἓνα καὶ πλεόν αἰῶνα. Δι' αὐτὸ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας.

Ἀλλὰ ἡ προπαρασκευὴ τῆς ὑπῆρξε μακρὰ καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πνεῦμα του εἶχε διαποτίσει ὁλόκληρον τὸν 18ον αἰῶνα.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Ἐνῶ οἱ λογοτέχναι τοῦ 17ου αἰῶνος ἐπεζήτουν μὲ τὰ ἔργα των νὰ διασκεδάζουν τοὺς εὐγενεῖς, τὸν 18ον αἰῶνα ἐμφανίζονται συγγραφεῖς πού ἐπιδιώκουν νὰ διδάξουν καὶ νὰ διαφωτίσουν τὸν λαόν, ὅτι ζῇ εἰς καθεστῶς κοινωνικῆς ἀνισότητος, ἀδικίας καὶ οἰκονομικῆς καταπιέσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους τοὺς ὠνόμασαν διαφωτιστάς.

Ὁ Διαφωτισμὸς ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἀπὸ τὸν 17ον ἀκόμη αἰῶνα εἶχον ἀκουσθῇ αἱ ὑψηλαὶ ιδέαι περὶ κράτους, κοινωνίας καὶ δικαιοσύνης. Ἀπὸ τὸ 1666 ὁ περίφημος Ἀγγλος κοινωνιολόγος Τζὸν Λόκ διεκήρυξε τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, τὴν ἰσότητά. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ οἰκονομολόγος Ἀδὰμ Σμιθ ἀπέρριπτε μὲ τὰ συγγράμματά του κάθε ἐπέμβασιν τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀτόμου.

Αἱ νέαι αὐταὶ ιδέαι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν διεδόθησαν ἐντεῦθεν τῆς Μάγχης, ἀλλ' ἐκαρποφόρησαν περισσότερον εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἐκεῖ ἐπεκράτει ἄδικον φορολογικὸν σύστημα, πού ἔρριπτεν ὅλα τὰ βάρη εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς μικροαστοὺς. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἄσχοπος σπα-

τάλη του δημοσίου χρήματος και αἱ αὐθαιρεσίαι τῆς τάξεως τῶν προνομιούχων εἶχον φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον.

Οἱ σπουδαιότεροι Γάλλοι (συγγραφεῖς) διαφωτισταὶ τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι :

1. Ὁ Βολταῖρος, ποὺ μὲ τὰ συγγράμματά του κατεπολέμησε κάθε μορφὴν τυραννίας.

2. Ὁ Μοντεσκιέ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν σοφὸν βιβλίον του «Τὸ πνεῦμα τῶν Νόμων» διακρίνει τὴν ἐξουσίαν εἰς Ἑκτελεστικὴν, Νομοθετικὴν καὶ Δικαστικὴν.

3. Ὁ Ζὰν - Ζὰκ Ρουσσώ, ποὺ καταφέρεται κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας, ἀποκρούει τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητά καὶ μαστιγώνει τὴν ἀπάνθρωπον μεταχείρισιν. Τὰς ιδέας του αὐτὰς ἐκθέτει εἰς τὸ συνταρακτικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν του βιβλίον του «Τὸ Κοινωνικὸν Συμβόλαιον», ποὺ ἐθεωρήθη εὐαγγέλιον τῆς Κοινωνιολογίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ὅμως σημειώνεται καὶ μία τάσις ἀπὸ μερικoὺς φωτισμένους ἡγεμόνας νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῶν λαῶν των ιδέας κοινωνικῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὠνομάσθη Φωτεινὴ Δεσποτεία, τοιοῦτοι δὲ βασιλεῖς ὑπῆρξαν, ὅπως ἐγνωρίσαμεν, ὁ Φρειδερίκος ὁ Μέγας, ὁ Ἰωσήφ Β' τῆς Αὐστρίας καὶ ἡ Μεγάλῃ Αἰκατερίνῃ.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔχει ὀνομασθῇ ἡ ἐξέγερσις τῶν Γάλλων ἀγρῶν καὶ χωρικῶν ἐναντίον τοῦ ἀδίκου καὶ πιεστικοῦ καθεστῶτος, ποὺ εἶχον ἐπιβάλλει εἰς τὴν χώραν των οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες Λουδοβίκος 14ος, 15ος καὶ 16ος. Τὴν ἐκρηξὴν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ὑπεβόηθησαν καὶ τὰ κηρύγματα τῶν Διαφωτιστῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τοῦ Βορειαμερικανικοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐπανάστασις ἐκράτησε δέκα χρόνια (1789 - 1799) καὶ ὑπῆρξε συγκλονιστικὴ ὅχι μόνον διὰ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλον τὸν Κόσμον. Ἡ ὅλη ἐξέγερσις ἤμπορεῖ νὰ χωρισθῇ εἰς τέσσαρας περιόδους ἢ φάσεις ἀναλόγως τῶν μεταβολῶν εἰς τὴν μορφήν τῆς Κυβερνήσεως.

1. Αἱ Γενικαὶ Τάξεις. Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις (5 Μαΐου 1789 — 30 Σεπτ. 1791).

Τὸ μεγάλο ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἠνάγκασε τὸν βασιλεῆα Λουδοβίκον ΙΣΤ' νὰ συγκαλέσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν *Τριῶν Τάξεων*, ποὺ δὲν εἶχον ποτὲ συγκληθῇ ἀπὸ τοῦ 1614.

Εἰς τὰς 4 Μαΐου 1789 ἤρχισε ἡ πρώτη συνεδρίασις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (300 εὐγενεῖς, 300 κληρικοί, 600 τῆς γ' τάξεως). Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς συζητήσεως οἱ σύεδροι διεφώνησαν ἐπὶ τοῦ τρόπου ψηφοφορίας. Δι' αὐτὸ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς γ' τάξεως ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς Ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὁποία μὲ σύστασιν τοῦ Μιραμπώ ἐκήρυξε τὰ μέλη της ἀπαραβίαστα καὶ ὠρκίσθη νὰ μὴ διαλυθῇ, ἂν δὲν δώσῃ εἰς τὴν πατρίδα Σύνταγμα (καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Σύντακτικὴ).

Αὐτὸ ἐθεωρήθη ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια καὶ ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ διαλύσῃ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τότε ὅμως ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ κατόπιν πολιορκίας ἐκυρίευσεν τὸ μισητὸν φρούριον τῆς Βασιλῆης, ὅπου ἐφυλακίζοντο οἱ ἀντίπαλοι τοῦ καθεστώτος· ἔπειτα ὠργάνωσεν ἐθοφρουρὰν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λαφαγέτ, ποὺ εἶχε διαπρέψει ὡς ἥρωας εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Βορειαμερικανῶν. Ἡ πτώσις τῆς Βασιλῆης σημειώνει τὸ τέλος τοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ 14ῃ Ἰουλίου ἐορτάζεται ὡς ἐθνικὴ ἐπέτειος τῶν Γάλλων.

Ἐπειτα ἡ Συνέλευσις ἐπροχώρησεν εἰς τὴν *κατάργησιν τῶν προνομίων* καὶ ἐψήφισε τὴν μνημειώδη *Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων* τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τῆς :

1. "Οἱ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι, ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ εἶναι ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου.

2. Κανένας πολίτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακισθῇ ἄνευ προηγουμένης δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Προστατεύεται ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας, τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως.

4. Ἡ κυριαρχία πηγάζει ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ἀνήκει εἰς τὸν λαόν.

5. Τὸ βᾶρος τῆς φορολογίας μοιράζεται μεταξὺ ὅλων γενικῶς τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ κράτους.

Τέλος παρουσίασε τὸ νέον *Σύνταγμα*, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς κρατεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἐνῶ τὴν Νομοθετικὴν ἀσχοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ. Ὁ Λουδοβίκος ὠρκίσθη καὶ τὰ πράγματα ἔβαι-

ναν καλῶς. Πλὴν ὁμως ἀντέδρασαν ἡ σύζυγός του Μαρία Ἀντουανέττα καὶ οἱ ἄλλοι σύμβουλοί του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπεισαν νὰ δραπετεύσῃ. Ἡ ἀπόπειρά του ἀπέτυχε, διότι ὁ βασιλεὺς, μολοντί μετημφισμέ- νος, ἀνεγνωρίσθη εἰς τὰ σύνορα καὶ συνελήφθη. Μετεφέρθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου τοῦ ἀνέστειλαν τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὁμως ἔδωσε καὶ πάλιν ὄρκον ὅτι θὰ σεβασθῇ τὸ Σύνταγμα, ἐπανεκτέθη τὰ προνό- μιά του (Σεπτέμβριος 1791).

Ἔτσι τελειώνει ἡ πρώτη φάσις τῆς Ἐπαν/σεως μετὰ τὴν κατάργη- σιν τῆς Ἀπολυταρχίας καὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς Συνταγματικῆς Μοναρχίας, ἥτοι μετὰ τὴν περιορισμένην τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος.

2. Ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις (1 Ὀκτ. 1791 — 21 Σεπτ. 1792).

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Συντακτικῆς ἐξελέγη Νομοθετικὴ Συνέ- λευσις ἢ Τακτικὴ Βουλὴ. Δὲν ἠδυνήθη ὁμως νὰ προχωρήσῃ ἀπερί- σπαστος εἰς τὸ ἔργον της, διότι πολλοὶ βασιλόφρονες, φυγάδες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, (οἱ λεγόμενοι «ἐμιγκρέ»), ἐπεισαν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσ- σίας νὰ ἐπέμβῃ στρατιωτικῶς πρὸς λύτρωσιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄.

Ἡ Συνέλευσις ἐκήρυξε τὴν Γαλλίαν «ἐν κινδύνῳ». Τότε ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπαρχίας συνέρρεον εἰς τὸ Παρίσι ἑνοπλοὶ καὶ ἐνθουσιώδεις πατριῶ- ται. Τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1792 ἔφθασαν καὶ 600 νέοι ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν ψάλλοντες ἐν πατριωτικὸν ᾄσμα¹⁵ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἔπειτα ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Γάλλων. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰς ἀτυχίας πλησίον τῶν συνόρων τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μαχόμενα ὑπὲρ σωτηρίας τῆς πατρίδος ἐρ- ρίφθησαν μετὰ ἐνθουσιασμὸν ἐναντίον τῶν φυγάδων καὶ τῶν Πρώσσων εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλμὺ καὶ τοὺς συνέτριψαν (20 Σεπτ. 1792).

Ἐν τῇ μεταξῷ, ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε τὴν ἀναστο- λὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς Ἀναθεωρητι- κὴν Συνέλευσιν, ποὺ ἐγίνε γνωστὴ μετὰ τὸν γαλλικὸν ὄρον Κονβανσιὸν (Συμβατικὴ). Ἔτσι τελειώνει καὶ ἡ δευτέρα φάσις, ἐνῶ εἰς τὸν πολιτι- κὸν ὀρίζοντα ἀνέρχονται ἄτομα ἀπὸ λαϊκώτερα στρώματα καὶ ἡ Ἐπαν/ σις γίνεται ὁλονὴν καὶ ὀρμητικωτέρα.

3. Τὴν ἐπομένην ἀκριβῶς ἡμέραν τῆς νίκης τοῦ Βαλμὺ ἐνθουσια- σμένοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κονβανσιὸν ἐψήφισαν τὴν κατάργησιν τῆς Βασιλείας καὶ τὴν κήρυξιν τῆς Δημοκρατίας. Ἐπειτα ἐδίδαξαν ὡς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας τὸν Λουδοβίκον καὶ τὴν Ἀντουανέτταν καὶ τοὺς ἀνέβασαν εἰς τὴν λαιμητόμον (γκιλοττίναν) ἐνώπιον τοῦ λαοῦ (Ἰαν. καὶ Ὀκτώβρ. 1793).

Τὸν Μάιον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐπεὶδὴ Πρωσικὰ καὶ Αὐστριακὰ στρατεύματα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς «ἐμιγκρὲ» ἔκαμαν νέαν εἰσβολὴν εἰς τὰ γαλλικὰ ἐδάφη, ἡ Συνέλευσις ἔλαβε τρομοκρατικὰ μέτρα κατὰ τῶν ἀντιδραστικῶν. Κατὰ σύστασιν τοῦ δημαγωγοῦ Δαντόν ἱδρυσεν τὴν Ἐπιτροπὴν Δημοσίας Ἀσφαλείας, ἐπὶ κεφαλῇς τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ μεγάλοι ἡγέται τῆς Ἐπαναστάσεως, Δαντόν, Μαρά καὶ Ροβεσπιέρ. Αὕτῃ κατέγραφεν εἰς μυστικὸν κατάλογον κάθε ὑποπτον, ποὺ τὸν ἐδίκαζον πρόχειρα ἐπαναστατικὰ δικαστήρια, τὰ ὅποια καθ' ὅλην τὴν χώραν ἐστείλανε εἰς τὴν γκιλοττίναν χιλιάδας πολιτῶν, ἀκόμῃ καὶ ἀθώους. Ἀλλ' αὕτῃ ἡ τρομοκρατία ἔφερε μεγάλην ἀντίδρασιν καὶ ὅλοι οἱ ὀργανωταὶ τῆς εἶχαν κακὸν τέλος (1794).

Εἰκ. 10. Ὁ μέγας Ναπολέων

Ἔτσι ἔληξεν ἡ τρίτη περίοδος τῆς Ἐπαν/σεως, ποὺ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἄκρων στοιχείων τῆς γ' τάξεως, τὰ ὅποια ἐγκαθίδρυσαν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ χάος τοῦ τρόμου· εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅμως τὰ στρατευμένα τέκνα τῆς χώρας ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος καὶ τοὺς κατεδίωξαν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους των.

4. Τὸ Διευθυντήριον καὶ οἱ Πόλεμοι τῆς Ἐπαναστάσεως

Ἵστερα ἀπὸ τὴν τρομοκρατίαν ἐκυριάρχησαν οἱ συντηρητικοὶ βουλευταί, οἱ ὅποιοι παρεχώρησαν τὴν ἐξουσίαν εἰς ὁμηλὲς Διευθυντήριον.

Αὐτὸ ἐπέτυχεν μὲ σκληροὺς ἀγῶνας νὰ συντρίψῃ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν βασιλοφρόνων εἰς τὴν χώραν. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ στρατιαὶ τῆς Γαλλίας ὠδηγοῦντο ἀπὸ θριάμβου εἰς θρίαμβον. Ἀλλὰ ποῦ ὑφείλονται αἱ νύκαι αὐταί; Εἰς τὸ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εἶναι μισθοφορικὸς· εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς Γαλλίας ποὺ πολεμοῦν μὲ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὰς ιδέας των.

Οί στρατηγοί των είναι νεαροί αξιωματικοί, πού εμπνέονται από πατριωτισμόν και γνωρίζουν νά πλήττουν τόν αντίπαλον εἰς τὸ ἀδύνατον σημεῖον μὲ τὴν στρατηγικὴν τῶν ἐλιγμῶν καὶ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ.

Ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Ἐπαναστάσεως σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Ἰταλικὸς καὶ ἡ ἐκστρατεία εἰς Αἴγυπτον. Ἀρχιστράτηγος καὶ εἰς τοὺς δύο ἦτο ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Ναπολέων μολοντί διέθετεν ὀλιγωτέραν δύναμιν, κατώρθωσε μὲ θαυμασίους ἐλιγμούς καὶ αἰφνιδιαστικά πλήγματα νά συντρίψῃ δύο στρατιάς τῆς Αὐστρίας καὶ τὴν ἠνάγκασε νά κλείσῃ τὴν *Συνθήκην τοῦ Καμποφόρμιο* (1797). Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὸ Βέλγιον, τὴν Λομβαρδίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Αἰγύπτου ἔγινε τὸ 1798 κατόπιν προτάσεως τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸ Διευθυντήριον: εἰσηγγήθη δηλ. ὅτι ἂν ἡ Γαλλία ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον, θὰ ἦτο ἀνοικτὸς ὁ δρόμος πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ ἡ Ἀγγλία, πού ἀνῆκεν εἰς τὸν συνασπισμόν τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας, θὰ ἐζήτει εἰρήνην.

Ὁ Ναπολέων ἀφοῦ ἐπεβίβασεν εἰς τὸν στόλον 35.000 ἄνδρας, διέσχισε τὴν Μεσόγειον καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ἀβουκίρ, λιμένα τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειτα ἔγινε κύριος τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Δέλτα. Ἀλλ' ὁ Ἀγγλος ναύαρχος *Νέλσων* ἔσπευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸ Ἀβουκίρ. Ὁ Ναπολέων ἀφοῦ ἐνίκησε πλησίον τῶν Πυραμίδων τοὺς *Μαμελούκους*¹⁸, ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ εὐρέθη ἀποκλεισμένος ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Τοιοῦτοτρόπως ἡ θέσις τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἦτο δύσκολος· ἔγινε δὲ ἀκόμη δυσκολωτέρα, ὅταν τὸ Διευθυντήριον ἀνεκάλεσε τὸν Ναπολέοντα. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τὸ γαλλικὸν σῶμα ἐσυνθηκολόγησε μὲ τοὺς Ἀγγλους.

Παρά τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὠφέλησε τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Ναπολέων εἶχε πάρει μαζὺ του πολλοὺς σοφοὺς, οἱ ὁπθῆαι ἐμελέτησαν τὴν φύσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου· ἐπίσης συνεκέντρωσαν ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὸν ὕλικόν καὶ διέσωσαν πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῆς.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις παρὰ τὰς πολλὰς ἀκρότητας πού διέ-

πραξεν, ἐπέτυχε καὶ λαμπρά ἔργα πού δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν φρίκην τῆς τρομοκρατίας.

Ἀπὸ τὰ δημιουργήματα αὐτὰ εἶναι ἡ ἵδρυσις Ἀκαδημίας Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν, ἐπίσης καὶ τῆς Ἐκδλ Νορμάλ, ἐνὸς δηλ. διδασκαλείου πού ἐτοιμάζει καθηγητὰς διὰ τὰ Γυμνάσια.

Ὁ ἴδιος ὁ Ναπολέον ἵδρυσεν καὶ τὸ Αἰγυπτιακὸν Ἰνστιτοῦτον, πού εἶχεν ἀποστολὴν τὴν μελέτην τῶν παύρων καὶ τῶν παναρχαίων μνημείων τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο πού ἔμεινε αἰώνιον κτῆμα εἶναι αἱ ὑψηλαὶ ἀρχαὶ πού διεκήρυξεν περὶ τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν.

15 Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ BIENNΗΣ ΚΑΙ Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ (1799 - 1815)

Κατὰ τὴν πρώτην δεκαπενταετίαν τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ζωὴ ἑκατομμυρίων Εὐρωπαίων ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ναπολέοντος.

Ἔτσι ἡ σύντομος αὐτὴ περίοδος λαμβάνει τὴν μορφὴν δράματος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ θεαταὶ παρακολουθοῦν τὴν ταχεῖαν ἀνύψωσιν τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ δόξης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἴσου ταχεῖαν πτώσιν τοῦ εἰς τὸ βάραθρον τοῦ ὀλέθρου.

Τὴν Ναπολεόντειον ἐποχὴν θὰ τὴν διαιρέσωμεν εἰς τρεῖς φάσεις : τὴν ὑπατεῖαν, τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς καὶ τὴν περίοδον τῆς πτώσεως.

1. Ἡ περίοδος τῆς Ὑπατείας (1799 - 1804). Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ναπολέοντος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔχαιρετίσθη ἀπὸ τοὺς Γάλλους μὲ πολλὴν ἀνακούφισιν. Ἡ κατάστασις τοῦ κράτους εἶχε γίνει κρίσιμος, καὶ τὸ Διευθυντήριον δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐπιβληθῇ. Τότε ὁ Βοναπάρτης διέλυσε μὲ πραξικόπημα τὴν Βουλὴν (Νοεμβρ. 1799) καὶ ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν κυβέρνησιν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ὑπάτου μαζὺ μὲ δύο ἄλλους.

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς Ὑπατείας εἶναι εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τομέα ἡ δημοσίευσις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (1804) καὶ ἡ συμφωνία

μέ τον Πάπαν, ή όποία παρεχώρει εις τό κλήρον τά προεπαναστατικά του προνόμια, άλλα υπό τόν έλεγχον του κράτους. Σημαντικήν επιτυχίαν είχεν ή Έπατεία και εις τόν έξωτερικόν τομέα. Τήν επανειλημμένως υπό του Γάλλου στρατηγού Μορώ και υπό αύτου τούτου του Ναπολέοντος ήττηθεΐσαν Αύστριαν, άλλα και τήν 'Αγγλίαν, υπεχρέωσε να υπογράψουν ειρήνην μέ θρου, έπωφελεΐς διά τήν Γαλλιαν.

2. 'Η αυτοκρατορική περίοδος τής άκμής (1804 - 1813).

Τό 1804 ό Ναπολέων κατήργησε τήν Έπατειαν και έστέφθη υπό του Πάπα κληρονομικός Αυτοκράτωρ των Γάλλων. 'Η Δημοκρατία εξέπνευσε.

Μέ άνησυχίαν είδον αύτήν τήν άλλαγήν αί άλλαι Ευρωπαϊκαί Δυνάμεις, διότι προέβλεπον ότι είχον να αντιμετωπίσουν τήν άκρόεστον φιλοδοξίαν ένός δαιμονίου στρατηλάτου. Πρώτη ή Μ. Βρετανία, που έτρεφεν έχθραν πρός τήν Γαλλικήν Έπανάστασιν, κατεπάτησε τήν ειρήνην (πρωθυπουργός ή Πιτ ό νεώτερος) και προητοίμαζε συνασπισμόν έχθρικων Δυνάμεων κατά τής Γαλλίας.

Ό Ναπολέων, διά να τρομοκρατήσει τήν 'Αγγλίαν, συνεχέντρωσε στρατόν εις τās άκτάς τής Μάγχης δι' απόβασιν. Έπειδή όμως διεπίστωσε τό δύσκολον τής επιχειρήσεως, έστράφη αιφνιδίως κατά τής Αύστρίας: ή νίκη έστειψε τά Γαλλικά όπλα εις τό Οΰλμ (Σεπτ. 1805) και τά στρατεύματά του διοικούμενα από τούς φημισμένους στρατηγούς του Μυρά Νέν και Βερναδότ εκυρίευσαν τήν Βιέννην. Δέν έχάρη όμως επί πολύ τήν νίκην του, διότι τόν έπόμενον μήνα ό "Αγγλος ναύαρχος Νέλσων κατέστρεψε τόν στόλον του εις τό Τραφάλγκαρ. 'Η 'Αγγλία έχασε εις τήν ναυμαχίαν τόν ήρώα της, άλλα διετήρησε τήν κυριαρχίαν της εις τήν θάλασσαν.

Έν τούτοις τόν Δ/βριον του ίδίου έτους ό Βοναπάρτης ώδήγησε τόν στρατόν του εις τόν θρίαμβον του 'Αούστερλιτς (τής Τσεχοσλοβακίας), όπου κατετρόπωσε τās ήνωμένας στρατιάς τής Ρωσίας και τής Αύστρίας (μάχη των 3 αυτοκρατόρων). 'Η Αύστρία ταπεινωμένη, εκλεισεν ειρήνην (του Πρεσβούργου), μέ τήν όποιαν έδέχθη τήν διάλυσιν τής 'Αγ. Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους. Τήν παλαιάν αυτοκρατορίαν των 'Αψβούργων ό Ναπολέων έμοίρᾳσεν εις Βασιλεία, εις τά όποια έτοποθέτησεν ως βασιλείς τούς αδελφούς του και τούς έμπίστους στρατάρχας του, ένω συγχρόνως έδημιούργησε τήν Όμοσπονδίαν του Ρήνου (από 17 Γερμανικάς ήγεμονίας).

Ἡ Πρωσσία δὲν συνεφώνησε μὲ τὰς ἀλλαγὰς αὐτὰς καὶ ἐκίνητο-ποιήθη. Ἀλλὰ ὁ Ναπολέων κατενίκησε τοὺς στρατοὺς τῆς εἰς τὰς μάχας τῆς Ἰένας καὶ τοῦ Ἀουερστεδ καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτὴς εἰς τὸ Βερολί-νον (Φθινόπω. 1806).

Κυρίαρχος πλέον τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ὁ Ναπο-λέων παρεσύρθη ἀπὸ τὸ μῖσος τοῦ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τῆς ἐκήρυξεν Ἑπειρωτικὸν Ἀποκλεισμόν· ἐπίστευε δηλ. ὅτι θὰ τὴν ἐξήντλει οἰκο-νομικῶς, μὲ τὸ νὰ ἀπαγορεύσῃ νὰ ἔχουν ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλίαν ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι, ὅσας εἶχε καταλάβει. Τὸ διά-ταγμα ὅμως τοῦ Ἀποκλεισμοῦ ἀπεδείχθη ἀπερίσκεπτον, διότι ἐπληξε κυρίως τὸ ἐμπόριον τῆς ἰδικῆς του ἐπικρατείας, ἐνῶ ἡ Βρεταννία χάρις εἰς τοὺς ἀπεράντους πόρους τῆς καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν τῆς μικρὰς μόνον ζημίας ἔπαθε.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ Πορτογαλία ἐδέχετο Ἀγγλικὰ προί-όντα, ὁ Ναπολέων ἔκαμε ἄσκοπον ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰβηρικὴν Χερ-σόνησον, ὅπου ἔφθειρε τὰς δυνάμεις του, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ κατα-βάλλῃ τοὺς ἡνωμένους Ἰσπανοὺς καὶ Πορτογάλους, οἱ ὅποιοι τελικῶς καὶ μὲ τὴν βοήθειαν Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος (ὑπὸ τὰς δια-ταγὰς τοῦ Οὐέλινγκτον) τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν χώραν των.

Ἄλλο λάθος τοῦ ὑπῆρξεν ἡ σύλληψις τοῦ Πάπα Πίου 7ου, τοῦ ὁποίου τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ εἰς τὰ ὅρια (τείχη) τοῦ Βατικανοῦ· ὁ Πῖος τὸν ἀφώρισε καὶ οἱ Καθολικοὶ τὸν ἐθεώρησαν Ἀντίχριστον.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον σφάλμα τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆρξεν ἡ Ρω-σικὴ ἐκστρατεία. Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Τίλσιτ (1807) ἐθεώρησεν ὅτι εἶχε τακτοποιήσῃ τοὺς λογαριασμούς του μὲ τοὺς Ρώσους. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Τσάρος ἐπέτρεψεν εἰς Ἀγγλικὰ σκάφη νὰ πλέουν εἰς τοὺς Ρω-σικοὺς λιμένας, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐκδικηθῇ.

Εἰσέβηκε λοιπὸν εἰς τὴν Ρωσίαν μὲ μίαν καταπληκτικὴν δύναμιν, τὴν «Γκράντ ἀρμέε»¹, ὅπως ἐλέγετο, ἀπὸ 500.000 ἀνδρας καὶ 1200 κα-νόνια. Εἰς τὸ Σμόλενσκ ἐνίκησε τοὺς Ρώσους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ὑπο-χώρησίν των κατέστρεφαν κάθε τι πού ἡ δύνατο νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ. Εἰς τὰς 12 Σεπτ. 1812 ἐκυρίευσεν τὴν Μόσχαν (μάχη τοῦ Βοροδίνου), ἀλλὰ δὲν εὔρε καταλύματα διὰ τὸν στρατὸν του, διότι οἱ Ρῶσοι τὴν ἐπυρ-πόλησαν καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγόν των Κου-τούζωφ παρηνώχλουν τὸν Ναπολέοντα μὲ ἄτακτον πόλεμον. Ἐν τῷ

μεταξύ πρόωρος και δριμύς ενέσκηψεν ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ ὁ ἀγέρωχος Κορσικανὸς ἐπροτίμησε νὰ ἐπιστρέψῃ. Αἱ στερήσεις καὶ αἱ δοκιμασίαι τῶν στρατιωτῶν του κατὰ τὴν ὑποχώρησιν μέσα εἰς τὰς παγωμένας στέππας ὑπῆρξαν ἀφάνταστοι: τὸ ψῦχος, οἱ λύκοι καὶ τὸ ἱππικὸν τῶν Κοζάκων¹⁸ ἀπεδεκάτισαν τὴν «μεγάλην στρατιάν». Μόνον 30.000 ἐσώθησαν. Ὁ ἀήττητος ἀπὸ ἀνθρώπους στρατηλάτης εἶχε νικηθῇ ἀπὸ τὸν στρατηγὸν χειμῶνα.

3. Ἡ αὐτοκρατορικὴ περίοδος τῆς πτώσεως (1813 - 1815).

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Ναπολέων ἐφθασεν εἰς τὸ Παρίσι. Ἐφρόντισε νὰ καθησυχάσῃ τὸν γαλλικὸν λαὸν καὶ ἔκαμε νέαν ἐπιστράτευσιν ἀκόμη καὶ ἐφήβων, διότι οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ ἐμψυχούμενοι καὶ ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ κηρύγματα τοῦ φιλοσόφου Φίχτε εἶχον ἀρχίσει ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Μαζὺ των εἶχον συμμάχους τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ Σουηδοὺς, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία τοὺς ἐνίσχυσε μὲ χρήματα καὶ πολεμοφόδια. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τῆς *Λειψίας* (ἢ τῶν Ἑθνῶν 1813), ὁ Ναπολέων ἐνίκηθη. Ὁ δρόμος ἦτο πλέον ἀνοιχτὸς καὶ τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Παρίσι (30 Μαρτίου 1814). Ὁ Ναπολέων ἐστάλῃ ἐξόριστος ἀπὸ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν νῆσον *Ἑλβαν*, ἐνῶ ὁ θρόνος τῆς Γαλλίας, ἐδόθη εἰς τὸν *Λουδοβίκον ΙΗ'*, ἀδελφὸν τοῦ καρατομηθέντος *ΙΣΤ'*.

Τὸν Φεβρουάριον ὅμως τοῦ 1815, ἐνῶ συνέχιζεν ἀκόμη τὰς ἐργασίας του τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης, ὁ Ναπολέων ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐξορίας του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, (ὅπου ἐπεκράτησε μέγας ἐνθουσιασμός), διὰ νὰ ἀναστατώσῃ καὶ πάλιν τὸν κόσμον ἐπὶ 100 ἡμέρας. Ἀφοῦ ματαίως ἐδοκίμασε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἐχθροὺς του, εἰσέβαλε μὲ 120.000 ἄνδρας εἰς τὸ Βέλγιον, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθῇ οἱ Σύμμαχοι. Ἐκεῖ χάρις εἰς τὴν ἀφθαστον τακτικὴν τῶν ἐλιγμῶν του ἐνίκησε τοὺς Πρώσους τοῦ στρατηγοῦ Μπλύχερ. Ἐπειτα ἐστράφη πρὸς τὸ Βατερλώ, ὅπου εἶχεν ὀχυρωθῇ τὸ Ἀγγλικὸν στράτευμα τοῦ Οὐέλιγκτον. Τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν ἔκαμε πολλὰς ἐπελάσεις, ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοὶ ἐκράτησαν τὰς θέσεις των, ἕως ὅτου ἐφθασεν εἰς βοήθειάν των ὁ Μπλύχερ, καὶ ἡ μάχη τῆς βροχερῆς ἐκείνης ἡμέρας ἐκλίενεν ὑπὲρ τῶν Συμμάχων (18 Ἰουνίου 1815).

Ὁ Ναπολέων παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν ἐρημόνησον τοῦ Ν Ἀτλαντικοῦ Ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1821 ἀπὸ πάθησιν τοῦ στομάχου.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΚΑΙ Η ΙΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Ἀφοῦ ὁ «ταραξίας τῆς Εὐρώπης» ἐλειψεν ἀπὸ τὸν πολιτικὸν στίβον, αἱ Δυνάμεις, ποὺ ἐσῆκωσαν τὸ βάρος τῶν Ναπολεοντείων Πολέμων καὶ τὰ κράτη ποὺ ἐδεινοπάθησαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνασχηματίσουν τὸν πολιτικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης ἤρχισε τὰς ἐργασίας του τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1814 καὶ τὰς ἐτελείωσε τὴν 9 Ἰουνίου 1815.

Οἱ βασικώτεροι ὅροι τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης ἐκανόνιζαν τὴν διανομὴν τῆς λείας, ἥτοι :

Ἡ Νορβηγία ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν.

Οἱ Ρῶσοι ἔλαβον τὴν Φινλανδίαν, Λιθουανίαν καὶ τὸ δονκᾶτον τῆς Βαρσοβίας.

Ἡ Πρωσσία τὴν Πομερανίαν, Σαξονίαν, καὶ μέρος τῆς Πρωανίας.

Ἡ Ὁλλανδία ἐπῆρε τὸ Βέλγιον.

Ἡ Αὐστρία ἔθεσε πόδα εἰς τὴν Δαλματίαν, Βενετίαν καὶ Λομβαρδίαν. Τέλος εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεδικάσθησαν ἡ Μάλτα, τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου, τὸ Ἀκρωτήριο τῆς Καλιῆς Ἑλπίδος καὶ ἡ Κεϋλάνη.

Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία (26 Σεπτ. 1815) ἰδρύθη ἀπὸ τοὺς ἀπολυταρχικοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὰ καθεστῶτα των ἀπὸ κάθε μελλοντικὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ἰσορροπίαν δυνάμεων εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης. Ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῆς Ρωσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας. Ἐλαβε δὲ τὸ ὄνομα «Ἱερὰ Συμμαχία», διότι ἰδρύθη μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α', δῆθεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ὡς ἀσπίς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς θρησκείας· εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως διὰ νὰ καταπνίξῃ κάθε ἐξέγερσιν τῶν ὑποδοῦλων λαῶν κατὰ τῶν τυραννικῶν ἡγεμόνων, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὴν ὁποίαν ἐπολέμησε μὲ λύσαν.

Ἡ Συμμαχία ὠνομάσθη καὶ Τριπλῇ. Ἀργότερον εἰσῆλθε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ὠνόμασαν Τετραπλῇ. Ἡ Ἀγγλία δὲν προσεχώρησεν ἐπισήμως, ἀλλὰ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς διασκέψεις της μὲ ἀντιπροσώπους.

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

15^{ος} - 19^{ος} ΑΙΩΝ

Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ψηλαφίζουν μὲ τὸ φῶς τῆς Ἀναγεννήσεως, διὰ νὰ ἀνεύρουν τὸν δρόμον τῶν πρὸς τὸν πολιτισμόν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰσέρχεται εἰς περίοδον δουλείας καὶ σκότους πυκνοῦ. Ἡ ὀλιβερά αὐτὴ ἐποχὴ, ποὺ διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821, ἔχει ὀνομασθῇ Τουρκοκρατία.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ Ἑλλὰς ἐρημώνεται καὶ ἡ χώρα χάνει τὴν παλαιὰν φυσιογνωμίαν της. Τὸ δοῦλον γένος σφάζεται καὶ διώκεται καὶ ταπεινὸν σύρεται εἰς τὰ «σκληροπάζυρα» καὶ εἰς τὰς περιπλανήσεις τῆς φυγῆς.

Ἀλλὰ ὥς ἔθνος ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ὑπέκυψε. Παρ' ὅλα τὰ μαρτύρια καὶ τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ οἱ πρόγονοί μας ἡρνήθησαν νὰ προσκυνήσουν καὶ εὐθὺς ἐγινάντωνσαν ἐντὸς τῶν τοῦ λυτρωμοῦ τὴν ἐλπίδα. Ἐμείναν ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὰ ἰδανικὰ τῶν πατέρων τῶν· διετήρησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμά τῶν καὶ ἀσάλευτον τὴν γλυκεῖαν προσδοκίαν τῆς Ἀναστάσεως.

Αὐτὸ τὸ θαῦμα ὀφείλεται εἰς τὸν δεσμόν τῶν μὲ τὰς ὑψηλὰς παραδόσεις τῆς Φυλῆς, εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν δικαστικὴν αὐτονόμησιν τοῦ ποιμνίου της. Καί, τέλος, εἰς τὴν συμπαράστασιν τῆς «κλεφτουριάς.»

16 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως θεωρεῖται γεγονός κοσμοϊστορικῆς σημασίας. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπλώνεται σκότος. Εἰς τὴν Δύσιν ἀρχίζει νὰ ροδίζῃ. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔτος 1453 ἀποτελεῖ μέγαν ἱστορικὸν σταθμόν, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὸν Μεσαίωνα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Νεωτέρων Χρόνων.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Φρίκη καὶ κατῆφεια ἠπλώθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀνατολὴν, μόλις ἔπεσεν ἡ Κων/πολις, ἡ βασιλεῖς τῶν πόλεων. Ὁλος ὁ Χριστιανικός κόσμος γύρω ἀπὸ τὴν Α.Μεσόγειον καὶ τὸν Εὐξείνιον ἐθεώρησε τὴν Ἀλωσιν ὡς μεγίστην συμφορὰν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὴν συγκλονιστικὴν εἰδήσιν ἔφθασε καὶ μέχρι τῆς μακρινῆς χώρας τοῦ Καυκάσου, ἀπὸ ὅπου ἕνας χρονογράφος σημειώνει : «Τὴν ἡμέραν, ποὺ οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὴν Πόλιν, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη».

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἦσαν δι' αὐτοὺς πλησιέστερα, εἶχον τὰ μαῦρα προαισθήματα ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ προμαχώνος, ὅπου εἶχον ἀποκρουσθῇ 20 πολιορκίαι βαρβάρων ἐπιδρομῶν, θὰ ὑπέκυπτον εἰς τὸ Ἰσλάμ ὅλα τὰ ἄλλα ἐλεύθερα χριστιανικὰ κράτη. Καὶ ἔβλεπαν ὅτι τὸν κληρονόμον τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἑνδοξὸν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, θὰ τὴν διεδέχετο ἡ Ὄθωμανικὴ βαρβαρότης μὲ τὴν ἀπολίτιστον τουρκικὴν δύναμιν τῆς ἀπανθρωπίας, τῆς βίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς. Καὶ ἐθρήνουν, διότι ἀντὶ τῆς γλυκύτητος τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου θὰ εἶχον τώρα νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ Ἰσλάμ. Ἐμείνει λοιπὸν χωρὶς προστάτην ὁ Ἀνατολικὸς κόσμος· καὶ ἤρχισαν νὰ σβήνουν ὅλοι οἱ μικροὶ λύχνοι, ὅταν ἐκρημνίσθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁ μεγάλος Φάρος.

Ἰδιαίτερος διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ἡ Ἀλωσις ἐσήμαινε ἀφόρητον καὶ μέγα πένθος. Ἡ Ἑλλάς, ἀφοῦ ἀντίκρουσεν ἀνήκουστον σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν τέκνων τῆς, τὰς πυρπολήσεις τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν τῆς θησαυρῶν, καθὼς καὶ τὴν ἄνευ οἴκου λεηλασίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς γῆς τῆς, ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος τῆς ζοφερωτέρας δουλείας καὶ τότε «ἦταν ὅλα σιωπηλά».

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τῆς Δύσεως ἡ εἰδησις τῆς Ἀλώσεως ὑπῆρξε συγκλονιστική. Εἰς ἐπιστολάς τοῦ Πάπα καὶ ἄλλων ἐξεχόντων προσώπων τὸ γεγονὸς ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀνεπανόρθωτος συμφορὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Πορθητοῦ ὅτι θὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Ρώμην, φόβος καὶ ἀγωνία κατέλαβε τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, διότι τώρα ἡσθάνθησαν, πόσον οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἀκαταμάχητοι. Ἐξ ἄλλου πολιτικῆ ἐνότης ἔστω καὶ τῶν ἰσχυροτέρων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἦτο ἀνύπαρκτος ἔνεκα διαφωνιῶν τῶν ἡγεμόνων των. Ἀλλὰ καὶ τύψεις ἐδοκίμασαν ὁ Πάπας καὶ οἱ χριστιανοὶ ἄρχοντες τῆς Δ.Εὐρώπης, ποὺ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν των ἄφησαν ἐνώπιον τῆς Τουρκικῆς θεομηνίας ἀβοήθητον τὴν Πόλιν, ἡ ὁποία τοὺς ἐδίδαξε τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διέσωσε τὴν γηραιὰν ἡπειρον ἀπὸ πολυάριθμα κύματα βαρβάρων εἰσβολέων.

Μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Τούρκων τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Α.Μεσόγειον θὰ περιπέσουν εἰς μαρασμόν. Οἱ ἀχμάζοντες ἐμπορικοὶ λιμένες καὶ οἱ κόμβοι συγκοινωνιῶν τῆς Ἀνατολῆς περιέρχονται εἰς χεῖρας τῶν κατακτητῶν, ποὺ ἐκτοπίζουν τοὺς Βενετούς καὶ Γενουάτας. Ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, ἡ ληστρικὴ φορολογία καὶ πλεῖσται ἄλλαι δυσκολίαι ἐκ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν καθιστοῦν προβληματικὴν τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Δύσιν, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομία δέχεται ἄμεσα πλήγματα. Ἔτσι θὰ ἀναγκασθῇ νὰ προσανατολισθῇ πρὸς νέους δρόμους καὶ πρὸς ἄλλας ἀγοράς.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν τόσῃν καταστροφὴν ἡ Ἀλωση τῆς Κων/πόλεως ἀπέφερεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἀνεκτίμητον πνευματικὸν κέρδος: τοὺς Ἕλληνας πρόσφυγας λογίους, μὲ τὴν συμβολὴν τῶν ὁποίων, ὅπως εἶδομεν, ἐτονώθησαν αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ καὶ ἡ Ἀναγέννησις.

IV ΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1606¹⁾

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Κων/λεως ὁ Μωάμεθ συνεχίζει ἀσυγκράτητος τὰς κατακτήσεις. Τὸ 1456 ἀρπάζει ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τότε ὁ Παρθενὼν μεταβάλλεται εἰς τζαμί. Δύο

ἔτη ἀργότερον κατέλαβε τὸ κράτος τῶν Παλαιολόγων εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ τὸ 1461 κατέλυσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ κατόπιν τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. Οἱ Ἀσιᾶται ἐπεξέτεινον τὴν καριαρχίαν των εἰς ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς ἄλλοτε Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Σκληρὸν ἀγῶνα ὅμως διεξήγαγε κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τῆς Χαλκίδος. Εἰς τὴν πολιορκίαν, ποὺ διήρθουνεν ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ, ἔλαβον μέρος 60.000 ἄνδρες, 40 τηλεβόλα καὶ 300 πλοῖα· ἐπηκολούθησαν σφαγαὶ καὶ ἐρημώσεις εἰς ὅλην τὴν Εὐβοίαν (1470). Ἀργότερα ἐπολιόρκησε καὶ τὴν Ρόδον, ἀλλ' ἀπέτυχε.

Εἰς τὴν Βαλκανικὴν ὁ Μωάμεθ ἐκυρίευσε τὴν Σερβίαν (πλὴν τοῦ Βελιγραδίου), τὴν Βοσνίαν καὶ Ἀλβανίαν καὶ ἀπετόλμησεν ἀπόβασις εἰς τὸ Ὀτράντο, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ παλαιὸν του ὄνειρον, νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἰταλίαν.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΑΓΙΑΖΗΤ Β' ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΕΛΗΜ Α'

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Βαγιαζήτ ὁ Β' μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1499 - 1502 ἐκυρίευσε τὴν Ναύπακτον, τὰς Πάτρας, τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην καὶ προέβη εἰς φοβερὰς σφαγὰς τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, ἀδιακρίτως ἂν ἦσαν Ἕλληνες ἢ Βενετοί. Τότε πολλοὶ Ἕλληνες, διὰ νὰ σωθοῦν, κατέφυγον εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, ὅπου κατετάχθησαν ὡς στρατιῶται ἢ ναῦται.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Σελήμ ὁ Α' (1512 - 1520) ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὰς ραγδαίας του κατακτήσεις ἀπὸ Εὐξείνου μέχρις Ἀλγερίου· ἐκυρίευσε τὴν Ταυρίδα, τὸ Κουρδιστάν, τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, Αἴγυπτον καὶ Ἀλγερίαν.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΠΙ ΣΟΥΛΕ-Ι-ΜΑΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΟΥΣ (1520 - 1566)

Τὸν Σουλτάνον αὐτὸν ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ νὰ τὸν γνωρίσωμεν προηγουμένως.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν διπλωματικὴν του ἱκανότητα ὁ Σουλεϊμάν ὑπῆρξε καὶ καλὸς ὁργανωτὴς τοῦ ἀπεράντου κράτους ποὺ παρέλαβε. Πέραν ὅμως αὐτῶν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνεδείχθη καὶ κατακτητὴς ὁρμητικώτερος ἀπὸ τὸν Μωάμεθ, διότι ἐκυρίευσεν ὀχυρά, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Πορθητὴς εἶχεν ἀποτύχει.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐπιτυχιῶν του εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου εἶναι ἡ κατάληψις τῆς Ρόδου κατόπιν πολιορκίας (1522). Τὴν ἄμυναν τῆς νήσου εἶχον ὀργανώσει οἱ Ἰωαννῖται Ἱππῶται ἀπὸ Δωδεκανησίους, πολλοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νικητὴς συνέλαβεν αἰχμαλώτους. Ἐπειτα μὲ τὸν ναύαρχόν του Βαρβαρόσσαν ἐληλάτησε τὴν Κρήτην καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγιναν, τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας· εἰς τὰ ὄχυρά ὅμως τῆς Κερκύρας ἀπεκρούσθη ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς νήσου. Τὸ 1541 οἱ Τοῦρκοι ἐγίναν κύριοι τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ Ναυπλίου.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης εἶχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας. Ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὸ ὠχυρωμένον Βελιγράδι (1521), εἰσέβαλε εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ πλησίον τοῦ Μοχάτς συνέτριψε τὸ οὐγγρικὸν ἱππικὸν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Β'. Ἐν συνεχείᾳ ἐπολιορκήσεν τὴν Βιέννην (1529), χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ τὴν καταλάβῃ.

Ἐν τούτοις ἡ στρατιωτικὴ ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων ἐξακολουθεῖ νὰ προκαλῇ τὸν τρόμον τῶν Εὐρωπαίων.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ (1571)

Ὁ υἱὸς τοῦ Σουλεϊμάν Σελήμ ὁ Β', γενόμενος Σουλτᾶνος, ἀπεφάσισε τὴν κατάληψιν τῆς Κύπρου πού τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἡ Λευκωσία ἔπεσεν εὐκόλως, ἐνῶ ἡ Ἀμμόχωστος μόνον κατόπιν δεκαμήνου πολιορκίας παρεδόθη (1571). Οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων καὶ ἔσυραν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν 15.000 γυναικόπαιδα.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἡ ἀρμάδα τοῦ Σελήμ ἐπλευσε πρὸς τὸ Ἴόνιον διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας. Ἀλλὰ εἰς τὰς Ἐχινάδας νήσους (μεταξὺ Ἰθάκης καὶ Ἀκαρνανίας) συνήντησε τὸν ἡνωμένον στόλον πολλῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων¹⁹ τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δὸν Ζουάν τοῦ Αὐστριακοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας. Οἱ δύο στόλοι ἦσαν ἰσοδύναμοι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν (7 Ὀκτ. 1571) οἱ Τοῦρκοι ἔπαθον πανωλεθρίαν, ἀφοῦ ἔχασαν 200 ἐκ τῶν 250 πλοίων των. Εἰς τὴν νίκην συνέβαλε καὶ ἡ ἀνωτέρα ναυτικὴ τέχνη τῶν χριστιανικῶν πληρωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα συμμετεῖχον καὶ πολλοὶ Ἕλληνες.

Ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, ὅπως λέγεται, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ναυτικὴν ἡτταν τῶν Τούρκων καὶ σημειώνει τὴν ἀπαρχὴν τῆς παρακμῆς τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Σελήμ, Μουράτ ὁ Γ' καὶ Μωάμεθ ὁ Γ' συνέχισαν τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Οὐγγαρίαν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Διὰ τοῦτο ἡ Τουρκία, ἐπεὶ τότε εἶχεν ἐμπλακῇ εἰς πόλεμον καὶ ἐναντίον τῆς Περσίας, ἐκλείσεν τὴν εἰρήνην τοῦ Ζιτβατόροκ, μὲ τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Ἀγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἕκαστον δὲ ἀπὸ τὰ δύο μέρη διετήρησε τὰ κεκτημένα (1606).

18 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΟΣ

ΑΜΕΣΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

Εὐθὺς μετὰ τὴν "Αλωσιν συμφοραὶ καὶ δεινοπαθήματα ἐνέσκηψαν εἰς τὸ ὑπόδουλον Γένος.

Πρώτη καταστροφή πού ἐπῆλθε ἦτο ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ, μετὰ τὴν σφαγὴν καὶ ἐξολόθρευσιν χιλιάδων ψυχῶν καὶ τὴν φυγὴν τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν εἰς τὴν ξένην.

Ἐπειδὴ οἱ κατακτιηταὶ ἦσαν σκληρόψυχοι, μετεχειρίζοντο μὲ βάναυσον τρόπον τοὺς κατοίκους· τοὺς ὠνόμαζον περιφρονητικῶς ραγιάδες (δούλους) καὶ γκιαούρηδες (ἀπίστους), διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας.

Ἡ ζωὴ τῶν ὑποδούλων ἔγινε περισσότερον δυστυχὴς καὶ μὲ τὰ ἐξῆς ἀνυπόφορα μέτρα τῶν Τούρκων:

Μὲ τὴν ἀρπαγὴν τῶν εὐφορωτέρων κτημάτων πού ἐδίδοντο ἄλλα εἰς τοὺς ἀξιοματικούς καὶ ἄλλα εἰς τὰ τζαμιά ὡς βακούφια. Μόνον τὰ ὀρεινὰ μέρη παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὰ καλλιεργοῦν καὶ νὰ προσκομίζουσιν ὡς φόρον τὸ 1/10 τῆς ἐσοδείας τῶν.

Μὲ τὸ χαράτσι, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐτήσιος φόρος πρὸς τὸν σουλτάνον ὡς λύτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τῶν ραγιάδων.

Μὲ τὸ παιδομάζωμα (τὸν «φόρον αἵματος»), δηλαδὴ τὴν ἀρπαγὴν τῶν καλυτέρων Ἑλληνοπαίδων, ἡλικίας 7 - 14 ἐτῶν. Τοὺς Ἕλληνοπαῖδας τούτους ἐξηνάγκαζον νὰ ἀλλαξοπιστήσουν καὶ τοὺς κατέτασσαν εἰς εἰδικὰ στρατιωτικὰ σώματα. Οἱ ἐλληνικῆς καταγωγῆς ἐξωμόται οὗτοι πολεμισταὶ εἶναι οἱ περίφημοι Γενίτσαροι. Οὗτοι ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Προφήτην Μωάμεθ καὶ φανατικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους Μουσουλμάνους.

Ἄλλὰ οὔτε τὴν ἐργασίαν των οὔτε καὶ τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα ἠδύναντο οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐκτελοῦν ἥσυχοι· αἱ ἐκκλησίαι των ἦσαν μικραὶ καὶ σκοτειναί, αἱ δὲ ἁγιογραφίαι κατεστρέφοντο ἀπὸ τοῦς ἀλλοθρήσκους κατακτητὰς.

Ἄλλαι καταπίσεις ἦσαν αἱ ἀγγραφαὶ, αἱ ἀτιμώσεις καὶ ἡ ἀγοραπωλησία γυναικοπαίδων εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα· ἀλλὰ καὶ οἱ περιορισμοὶ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ εἰς ἄλλας κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις κατὰ τοῦς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καθίστων τὴν ζωὴν τῶν προγόνων μας ἀβίωτον.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Παρά τὰς φοβεράς αὐτὰς δοκιμασίας τὸ Γένος δὲν ἔχασε τὴν συνοχὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν του συνείδησιν. Παράγοντες οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν, ὥστε τὸ Ἕθνος νὰ διαφύγῃ τὸν ἀφανισμόν, εἶναι τὰ προνόμια.

Προνόμια ἔχουν ὀνομασθῇ αἱ ἐλευθερίαι, τὰς ὁποίας παρεχώρησεν ἀπὸ πολιτικὸν ὑπολογισμόν ὁ ἴδιος ὁ Πορθητὴς εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας, ὅπως 1) ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, 2) ἡ προστασία καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ κλήρου, 3) τὸ δικαίωμα τῶν ἐπισκόπων νὰ δικάζουσιν ὑποθέσεις τῶν Χριστιανῶν σχετικὰς μὲ τοὺς γάμους καὶ τὰς κληρονομίας, 4) ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν κοινοτικὴν διοίκησιν.

Χάρις εἰς αὐτὰ τὰ προνόμια τὸ Πατριαρχεῖον ἀνέσῃκωσε θαρραλέως τὴν κεφαλὴν του, διὰ νὰ προστατεύσῃ εἰς ὥραν καταιγίδος τὸ χειμαζόμενον ποίμνιον καὶ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Ἐθνικὴν συνείδησιν. Ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην ἐκλογῆς νέου ἀρχηγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν Ἀλωσιν ἐξελέγη Πατριάρχης ὁ Γεώργιος Σχολάριος ἢ Γεννάδιος, ποὺ εἶχεν ἀγωνισθῇ ἐναντίον τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Κατὰ τὰ προνόμια τοῦ σουλτάνου ὁ Πατριάρχης εἶναι πρόσωπον ἀξιοσέβαστον· δὲν εἶναι μόνον θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ὑποδούλων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴ κεφαλὴ αὐτῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀντιπροσωπεύει ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν τὸ ποίμνιόν του καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν εἰρηνικὴν διαβίωσιν τοῦ λαοῦ του, γίνεται δηλ. Ἐθνάρχης. Τὰ ἴδια δικαιώματα ἔχουν καὶ οἱ ἐπίσκοποι εἰς τὴν περιοχὴν των.

Ἔτσι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μὲ τὸν καιρὸν ἀπέβη ὄχι μόνον θρησκευτικὴ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ κιβωτὸς διαφυλάξεως τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ἐστία παιδείσεως καὶ παρηγορίας ὅλων τῶν δεινοπαθούτων χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ Βούλγαροι, Σέρβοι, Μαυροβούνιοι κ.λ., ἐπεὶ δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτύξει ἐθνικὴν συνείδησιν, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/λεως ὀφείλουν τὸ ὅτι δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Εἰς τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος τὸ Πατριαρχεῖον γίνεται ἰσχυρὸν καὶ φιλοδοξεῖ νὰ παίξῃ ρόλον σημαντικὸν εἰς τὴν διπλωματίαν καὶ τὴν πολιτικὴν διὰ τὰ ζητήματα τῶν Χριστιανῶν.

Ὁ κλῆρος ἐνίσχυσε τὸ δοῦλον Ἔθνος εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ὅταν ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις ἀπηγορεύετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὰ κελλιά τῶν μοναστηρίων καὶ οἱ νάρθηκες τῶν ναῶν εἶχον μεταβληθῇ εἰς κρυφὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς ἀνέλαβον τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων καὶ τοὺς ἐτροφοδότην τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους μὲ τὴν Μεγάλῃν Ἰδέαν.

Ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἔζων συνεχῶς στρατευμένοι, εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ ἐργάτας, γεωργούς καὶ ἐμπόρους, ποὺ θὰ ἐξησφάλιζον εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων, τὴν καλλιέργειαν εὐφώρων ἀγρῶν, μπαξίσια καὶ φόρους. Διὰ τοῦτο καὶ ἄφησαν ἐλευθέραν τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν. Κάθε χωρίον ἢ πόλις ἐξέλεγε καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἓνα κοινοτικὸν συμβούλιον. Κύρια καθήκοντα αὐτοῦ ἦσαν ἡ εἰσπραξις τοῦ χαραταίου, ἡ ἐκδίκασις τῶν ἀστικῶν διαφορῶν καὶ ἡ διατήρησις τῆς τάξεως. Οἱ ἄρχοντες τῆς Κοινότητος ὠνομάζοντο δημογέροντες ἢ προεστοὶ (εἰς τὴν τουρκικὴν: κοτζαμπάσηδες). Αἱ πλέον παραγωγικαὶ ἀπὸ τὰς κοινότητας προώδευσαν καὶ ἔτυχον καλῆς μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶχον συγκροτηθῇ ἀπὸ Ἑλλήνας, ποὺ εἶχον καταφύγει εἰς μεγάλας πόλεις τῆς Δύσεως, εἴτε διὰ λόγους ἀσφαλείας εἴτε χάριν ἐμπορίου. Συνήθως οἱ νησιῶται, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Στερεολλαδίται κατηθύνοντο πρὸς τὰς ἀνθηρὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας· οἱ Θεσσαλοὶ, Μακεδόνες καὶ Ἡπειῶται πρὸς Βουδαπέστην, Βουκουρέστιον, Βιέννην, Ὁδησσὸν κ.ἄ. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μακρινὴν Καλκούταν τῶν Ἰνδιῶν ἔχομεν παροικίαν. Εἰς τὰς νέας τῶν πατρίδας οἱ πρόσφυγες Ἑλλήνες ἐφρόντιζον κατὰ πρῶτον, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἄποικοι, διὰ τὴν ἰδρυσιν ἐκκλησίας καὶ ἔπειτα σχολείου πρὸς ἐθνοπρεπῆ μόρφωσιν τῶν παιδιῶν τῶν. Διὰ τοῦτο κέντρα συσπειρώσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς ἦσαν τὰ ἐνοριακὰ συμβούλια.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1. *Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ.* Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι, καθὼς εἶδομεν, ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ πολεμικά, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ περι-ῆλθεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐπεδόθησαν μὲ ζῆλον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Ἀφ' ὅτου μάλιστα ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν κατακτητὴν καὶ οἱ Βενετοί, μὲ τὸ δαιμόνιον ἐμπορικὸν πνεῦμα των οἱ Ἕλληνες ἐκυριάρχησαν οἰκονομικῶς εἰς τὴν Α. Μεσόγειον, ἐκέρδισαν πλοῦτη καὶ εὐεργέτησαν τὴν Πατρίδα.

Κατὰ τὰ πρῶτα ὅμως 100 χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιοτεχνία εἰς τὴν σκλαβωμένην χώραν ἦσαν πενιχρά καὶ πολὺ περιωρισμένα. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ τὰ βιοτεχνικά εἶδη δὲν ἐκάλυπτον πάντοτε τὰς ἀνάγκας τῆς περιφερείας των. Τὸ μικρεμπόριον αὐτῆς τῆς μορφῆς ἐξυπηρετεῖτο κατὰ τὰς πανηγύρεις (παζάρια), ποὺ ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὸ ἔτος εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰς πόλεις πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου ἀγίου· ἐδῶ συνεκεντροῦντο τότε ἀγορασταὶ ἢ ἔμποροι ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀποτελοῦντες ὀλόκληρα караβάνια διὰ τὴν ἀσφάλειάν των ἀπὸ τοὺς ληστὰς ἢ πειρατὰς. Ἀργότερον δέ, ὅταν ἐκόπασαν αἱ τουρκικαὶ ἐξορμήσεις πρὸς τὴν Κ. Εὐρώπην, τοιαῦτα караβάνια δὲν ἐδίσταζον νὰ ἐκκινήσουν ἀπὸ τὴν Ἄρταν π.χ. καὶ νὰ τερματίσουν εἰς τὴν Βιέννην ἢ τὴν Ρωσίαν.

Μεγάλην οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος παροῦσάσαν ἡ Χίος, ἡ Τρίπολις, τὰ Ἰωάννινα, ἡ Ἄρτα, ἡ Χαλκίς, ἡ Καστοριά, ἡ Λάρισα, τὸ Μοναστήριον, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι κ.ἄ. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι κάθε μία ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς ἔχεινεἰδικευσιν εἰς ὠρισμένα εἶδη: Ἡ Καστοριά λ.χ. εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐμπορίαν δερμάτων καὶ γουναρικῶν. Ἐφημιζετο ἐπίσης διὰ τὰ ὀνομαστά ψάρια τῆς λίμνης τῆς. Τὰ Ἰωάννινα εἰς τὴν κατασκευὴν φλοκωτῶν, φεσιῶν καὶ ἐνδυμάτων, (ἐδῶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ράπται τῆς Ἑλλάδος), ἐπίσης καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν ὅπλων, τὴν χρυσοχοίαν, καὶ χαλκούργιαν, καθὼς καὶ τὴν ξυλογλυπτικὴν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πληθώραν τῶν τεχνιτῶν ἀνέπτυsson τὸ ἐμπόριον καὶ οἱ «γυρολόγοι», ποὺ διέτρεχον ὅλην τὴν χώραν καὶ τὰς νήσους. Ἡ Χαλκιδικὴ τὸν 16ον αἰῶνα εἶχεν ἀνθηρὰν βιοτεχνίαν μεταλλευτικῶν προϊόντων καὶ διέθετεν 600 καμίνους. Ἀργότερον, ὅταν τὰ ὄρυχεῖα τὰ ἐξεμεταλλεύοντο ἐταιρεῖαι, ἔγινε ἡ ὁμοσπονδία τῶν Μαδεμοχωρίων ἀπὸ 12 κοινότητας ἢ 360 χωρία, αἱ

ὅποῖαι ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὅλου ἔργου καὶ ἐπέτυχον ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν ἀρκετὴν ἀνεξαρτησίαν. Πρὸς ἐπιτήρησίν των διαωρίζετο ὁ Μαδὲμ ἀγᾶς καὶ μία μικρὰ φρουρά.

Ἀπὸ τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀκμάζουν οἰκονομικῶς ἡ Βενετία, τὸ Λιβόρνον, ἡ Ἀγκών, ἡ Τεργέστη καὶ ἡ Νεάπολις.

Ἡ Βενετικὴ παροικία κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀνθεῖ περισσότερον, διότι ἡ Βενετία καὶ πρὸ τῆς Ἀλώσεως εἶχε δεχθῇ ἐμπόρους, λογίους καὶ ἄλλους ἐπαγγελματίας Ἑλλήνας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν αὐτῶν ηὐξήθη τόσο, ὥστε κατὰ τὸ 1500 τοὺς ἐδόθη ἄδεια νὰ συμπήξουν τὴν ἀδελφότητα τοῦ «Ἀγίου Νικολάου» καὶ ἀργότερον νὰ ἐκλέξουν καὶ ἐπίσκοπον. Ἰδρύουν ὠραίους ναοὺς, τρία τυπογραφεῖα, γυμνάσιον — κέντρον ἑλληνικῶν σπουδῶν — καὶ βοηθοῦν κάθε καταδιωκόμενον καὶ ἀναξιοπαθοῦντα πατριῶτην.

2. Ἡ πνευματικὴ κατάστασις μέχρι τοῦ 1606. Εἰς τὴν κατεχομένην Ἑλλάδα, ἔνεκα τοῦ μίσους τῶν πρώτων σουλτάνων ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ λόγῳ τῆς φυγῆς εἰς τὴν Εὐρώπην πολλῶν μορφωμένων, ἐπικρατεῖ πνευματικὸν σκότος καὶ ἀμάθεια. Ἐπὶ 100 καὶ πλέον χρόνια ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ραγιάδες νὰ ἐκπαιδεύσουν τὰ τέκνα των· διδάσκαλοι δὲν ὑπῆρχον καὶ τὰ σχολεῖα ἦσαν κρυφά.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων ἀρχίζει μὲ τὰς ἐλευθερίας ποὺ παρεχωρήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ διαπρεποῦς Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' (1572-95) ἰδρύονται τότε πολλὰ σχολεῖα, ἓνα τουλάχιστον εἰς τὴν ἑδρὰν ἐκάστου ἐπισκόπου. Εἰς τὴν συντήρησίν των συνέβαλον καὶ αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ γενναίας χορηγίας. Μέχρι τοῦ 1600 εἶχον ἰδρυθῇ σχολεῖα εἰς Ἰωάννινα, εἰς τὰς Ἀθήνας, Λεβάδειαν, Πάτμον, Χίον, Κυδωνίαν, Σμύρνην, ἀπὸ ὅπου ἐξῆλθαν ἀρκετοὶ διδάσκαλοι καὶ μορφωμένοι πατριῶται, οἱ ὅποιοι ἐχαλύβδωνον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν σκλάβων καὶ ἐθέρμαινον τὴν ιδέαν τοῦ λυτρωμοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ σκοποὶ τῆς παιδείας ἐχαράσσοντο ἀπὸ τὰς κατευθύνσεις τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰ σχολεῖα, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα ποὺ εἶχον γραφῇ μέχρι τοῦ 1600 ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς εἶναι θρησκευτικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ. Οἱ συγγραφεῖς προτιμοῦν νὰ γράφουν εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἐπίσης καὶ οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ὅπως ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, διὰ νὰ γίνωνται κατανοητοὶ ἀπὸ τὸν ἀμόρφωτον λαόν. Τὰς αὐτὰς γλωσσικὰς πεποιθήσεις

Εἶχε καὶ ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς τοῦ «θρήνου τῆς Ἀγίας Σοφίας»: «Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια...»

Ἡ πνευματικὴ κίνησις εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἦτο ζωηροτέρα.

Εἰς τὴν Ρώμην ιδρύθη ὑπὸ τοῦ Πάπα «Γυμνάσιον Ἑλληνικόν». Μεγάλῃ πνευματικῇ ἀνάπτυξις παρατηρεῖται εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου ἐρμηνεύουν καὶ τυπώνουν ἀρχαίους συγγραφεῖς ὁ Κρητικὸς Μᾶρκος Μουσοῦρος καὶ ὁ Κερκυραῖος Νικ. Σοφιανός, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Γραμματικὴν», «διὰ νὰ γροικοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἤθελαν τὰ διαβάσει».

Εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν Κρήτην, Ρόδον καὶ Κύπρον κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὑπάρχει πνευματικὴ ἀνθισις μὲ ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν Δύσιν. Εἰς τὴν ἀδούλωτον Κρήτην οἱ Βενετοὶ δὲν ἐπιτρέπουν λειτουργίαν σχολεῖν, ἀλλὰ ἡ μεγαλόνησος παρουσιάζει πολλοὺς καλλιτέχνας καὶ λογίους, ἐνῶ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἀπλοποιεῖται ἡ γλωσσικὴ μορφή τῶν Ἀκριτικῶν τραγουδιῶν. Εἰς τὴν Ρόδον ἐκαλλιιεργήθη τὸ γυναικῶν καὶ σατιρικῶν δίστιχον μὲ γλῶσσαν λαϊκὴν. Εἰς τὴν Κύπρον τὸ «Χρονικόν» τοῦ Μαχαῖρᾶ ἐξιστορεῖ εἰς Κυπριακὴν διάλεκτον τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν. Ἀπὸ τὴν πλουσίαν παραγωγὴν τῶν Κυπρίων «ποιητάρηδων» σπουδαιότερον ἔργον εἶναι «ἡ Ἀροδαφνοῦσα».

Εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν τομέα ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς ἰδίας ἐποχῆς παρέχει θαυμάσια κεντήματα (Ρόδος) καὶ φημισμένα εἶδη ξυλογλυπτικῆς καὶ μεταλλουργίας (Ἰωάννινα, Θεσ/νίκη). Ἀλλὰ ἡ μεγάλη πρόοδος σημειώνεται εἰς τὴν ζωγραφικὴν φορητῶν εἰκόνων καὶ τοιχογραφιῶν («Ἅγιον Ὅρος, Κρήτη, Βενετία»). Ὁ Κρητικὸς Δαμασκηνὸς ἀνυψώνει τὴν εἰκονογραφίαν συνδυάζων τὴν Βυζαντινὴν καὶ Ἰταλικὴν τεχνοτροπίαν. Εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν ναῶν διεκρίθησαν οἱ μοναχοὶ Τζώρτζης καὶ Θεοφάνης, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν τὴν «Κρητικὴν σχολὴν» τῆς φωτοσκοπίας²⁰ (τοῦ Θεοφάνους θαυμάζεται ἡ Παναγία τῆς Καλαμπάκας, τοῦ Τζώρτζη αἱ τοιχογραφίαι τῆς Μονῆς Ἀγίου Διονυσίου εἰς τὸ «Ἅγιον Ὅρος»).

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Εἰς πολλὰς ὀρεινὰς περιφερείας τῆς σκλαβωμένης πατρίδος (ἀπὸ τὸ Ταίναρον ἕως τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Πίνδον) ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους μετὰ τὴν Ἀλωσιν ἤρχισαν νὰ καταφεύγουν ὅσοι Ἕλληνες ἠσθά-

νοντο άσίγαστον τὸ πάθος τῆς ἐλευθερίας καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὰς ταπεινώσεις καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τῶν κυρίων των. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων ἐπολλαπλασίασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπερφηάνων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥστε εἰς τὰ πλέον ἀπόκρημα ὄρη ἐσχηματίσθησαν ὁμάδες ἀνυποτάκτων εἰς τὰ ὄργανα τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ὄρη κατῆρχοντο πολλάκις εἰς τὰς πεδιάδας καὶ ἐπολέμουν τοὺς τυράννους των καὶ τοὺς τυχόν συνεργάτας των, οἱ ἐχθροὶ των διὰ νὰ τοὺς δυσφημήσουν τοὺς ὠνόμασαν «κλέφτες».

Οἱ «κλέφτες» ὅμως ποτὲ δὲν ἐξέπεσαν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους· μὲ τὰ ἀνδραγαθήματά των ἔγιναν τὰ ἰνδάλματα τῶν ραγιάδων καὶ ἀπετέλεσαν τὴν ἔνοπλον ἀντίστασιν τοῦ Γένους ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Ἄλλωστε ἀκόμη καὶ ἀπὸ ξένους περιηγητὰς ἡ «κλεφτουριά» ἐφημίσθη διὰ τὰ γενναῖα καὶ ἱπποτικά αἰσθήματά της καὶ τὴν βαθεῖαν πίστιν της εἰς τὰ ἰδανικά τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος.

Ἀπὸ τὴν στιγμήν ποὺ ὁ κλέφτης ἄφηνε τὰ τουρκοπατημένα ἐδάφη, ἐπερνοῦσεν εἰς ἄλλον κόσμον, τὸν κόσμον τὸν ἀπροσκύνητον, ὅπως τὸν ἐκφράζουν τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια:

— «Ὅσο ἔναι ὁ κλέφτης ζωντανός, Τούρκο δὲν προσκυνάει.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν κλεφτῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν, τὸ ὑποκάμισον, γιλέκον καὶ διὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τὴν κάπαν· εἰς τοὺς πόδας ἐφοροῦσαν τριχίνας περικνημίδας καὶ τσαρούχια.

Ὁ βίος τῶν κλεφτῶν προσέφερεν ἐλευθερίαν, ἦτο ὅμως τραχύτατος καὶ εἶχε πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ στερήσεις :

*Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες !
Ποτὲ μας δὲν ἀλλάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε,
ὀλμερεῖς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καρασούλι.*

Οἱ κλέφτες ἐλέγοντο παλληκάρια, ὁ ἀρχηγός των καπετάνιος καὶ τὰ μέρη, ὅπου διέμενον, λημέρια. Ἐκεῖ, ὅσakis δὲν ἐπολέμουν, κατεγίνοντο εἰς πολεμικὰς ἀσκήσεις : εἰς τὸ πῆδημα, τὸν δρόμον, τὴν ρῖψιν τοῦ λίθου καὶ περισσότερον εἰς τὴν σκοποβολήν.

Οἱ Τούρκοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς καταβάλουν, προσεπάθουν νὰ τοὺς διαιρέσουν: Ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἤρχισαν νὰ μισθώνουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ νὰ σχηματίζουν Ἑλληνικὰς μονάδας ἐθνοφρουρᾶς, πρὸς διώξιν τῶν ληστῶν καὶ ἀσφάλειαν τῆς τάξεως εἰς τὴν ὑπαιθρον. Οἱ κλέφτες αὐτοὶ ἐλέγοντο ἀρματολοὶ

καί τὰ διαμερίσματά των ἄρματολίκια. "Όσον ὅμως καί ἂν προσεπά-
θησεν ὁ κατακτητής νά διαίρεση τοὺς κλέφτες μὲ τὴν προνομιακὴν μετα-
χείρισιν τῶν ἄρματολῶν, δὲν τὸ ἐπέτυχε. Οἱ ἄρματολοι ποτὲ δὲν ἔμειναν
πιστοὶ εἰς τοὺς Τούρκους· εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των παρέμειναν φίλοι
τῶν κλεφτῶν καὶ πολλὰς φορὰς συνειργάζοντο μυστικῶς, διὰ νά προ-
στατεύσουν τοὺς ὁμοφύλους των ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς.

Οἱ κλεφταρματολοι ὑπῆρξαν τὰ στηρίγματα ὄλων τῶν ἐξεγέρσεων
τοῦ Γένους καὶ ἀπετέλεσαν τὸν χερσαῖον στρατὸν τοῦ 1821.

19 Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον καὶ 18ον ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ζιτβατόροκ ἡ Τουρκία εἰσέρχεται εἰς
περίοδον παρακμῆς. Τὴν εἶχον ἐξαντλήσει οἱ συνεχεῖς πόλεμοι καὶ ἡ
ἐσωτερικὴ ἀναρχία (ἐπαναστάσεις τῶν γενιτσαρῶν καὶ μηχανορραφίαι
τοῦ χαρεμίου). Τὴν ἀναρχίαν ἐπέτυχον νά τὴν πατάξουν μὲ βίαια μέτρα
οἱ μεγάλοι βεζύροι τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοπρουλῆ καὶ μὲ τὴν πειθαρχίαν
καὶ τὴν τάξιν ποὺ ἐπέβαλον, ἐπανεφέραν τὸ κράτος εἰς μίαν ἐξη-
κονταετῇ περίοδον ἀκμῆς καὶ πολεμικοῦ ὀργασμοῦ.

Πρώτη ἐξόρμησις τῶν Τούρκων ἔγινεν ἐπὶ σουλτάνου *Μωάμεθ*
τοῦ Δ' (1648 - 87) ἐναντίον τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Βενετοί.
Οἱ ἐπιδρομεῖς ἐντὸς μιᾶς τριετίας ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον πλὴν τοῦ Μεγά-
λου Κάστρου ('Ηράκλειον), τὸ ὁποῖον μόνον κατόπιν εἰκοσασετοῦς πο-
λιορκίας ἐπέτυχον νά ἐκπορθήσουν· τὴν ἐπικὴν ἄμυναν τῶν πολιορκου-
μένων διηύθυνεν ὁ Βενετὸς στρατάρχης Φραγκίσκος Μοροζίνης, ὑπὸ τὰς
διαταγὰς τοῦ ὁποίου γενναίως ἐπολέμησαν καὶ οἱ Κρήτες. Αἱ ἀπώλειαι
τῶν Μουσουλμάνων ἀνῆλθον εἰς 100.000 ἄνδρας (1669).

Ἡ δευτέρα ἐξόρμησις ἔγινε κατὰ ξηρὰν τὸ 1683 ἐναντίον τῆς Βιέν-
νης, τὴν ὁποίαν ἐπολιορκήσαν 200.000 Τούρκοι. Ἡ πτώσις τῆς ἐθεωρεῖτο
βεβαία, ἀλλὰ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστάς τῆς ἔσωσε· μὲ
τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασίν του ὁ γνωστός μας βασιλεὺς τῆς Πολωνίας
Σοβιέσκη. Οἱ Βενετοὶ τότε εὗρον εὐκαιρίαν νά ἀρχίσουν κατὰ τῶν Τούρκων
ἐπιχειρήσεις, ποὺ ἐκράτησαν 10 χρόνια. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων
ἐκυρίευσαν τὸν Μοριά (Πελοπόννησον) καὶ τὴν Ἀττικὴν. Ἡ Ἀκρό-
πολις ὅμως τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔπιπτε καὶ ὁ Μοροζίνης τὴν ἐβομβάρδισε
(ἀπὸ τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου)· εἰς τὰς 17 Σεπτ/ρίου 1687 μία

βόμβα έπεσεν εις τόν Παρθενώνα, όπου οί Τούρκοι είχαν την πυριτιδαποθήκην των, και τόν ανετίναξε κατά μέγα μέρος.

Τόν 18ον αιώνα οί Τούρκοι έπεχείρησαν νέαν εισβολήν εις την Εύρώπην, ένικήθησαν όμως από τά αύστριακά στρατεύματα ΒΔ του Βελιγραδίου και έκλεισαν την ειρήνην του Πασάροβιτς (1718). Συμφώνως προς τούς όρους αυτής ή Τουρκία έχασε τό φρούριον του Βελιγραδίου, την Βοσνίαν και την Βλαχίαν, που τά έπήρε ή Αύστρία, επανέκτησεν όμως από τούς Βενετούς την Πελοπόννησον.

"Ετσι ολοκληρώνεται εις την χώραν μας ή τουρκική κατοχή. 'Από τότε λήγει ή έπιρροή των Βενετών και οί έλληνικοί πληθυσμοί γνωρίζουν επί 50 έτη σχετικήν ειρήνην. 'Από τότε όμως ή Τουρκία εισήλθεν εις τό στάδιον της παρακμής.

'Εν τῷ μεταξύ ό Μέγας Πέτρος είχε συλλάβει την ιδέαν νά καταλύση την τουρκικήν αυτοκρατορίαν και εις την θέσιν της νά στερεώση έν ισχυρόν πανσλαβικόν κράτος. 'Επετέθη μάλιστα κατά των Τούρκων εις την Ρουμανίαν, όπου όμως ένικήθη και παρ' όλίγον νά συλληφθῇ (1711).

Τήν πολιτικήν του Πέτρου συνέχισεν ή Μεγάλη Αίκατερίνη, ή όποία εισέβαλεν επίσης εις τās Παραδουναβίους χώρας, τās όποίας και έκυρίευσεν, ενώ συγχρόνως υπεκίνησε τούς προθύμους εις εξέγερσιν "Ελληνας (1769). 'Επηκολούθησαν και άλλοι ρωσοτουρκικοί πόλεμοι, κατά τούς όποιους και μέ την συμμαχίαν του 'Ιωσήφ ή Αίκατερίνη άπάθνησεν τούς Τούρκους από την ΝΑ.Εύρώπην.

ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

'Ενῳ τελειώνει ό 18ος αίων ή έκτασις τῆς τουρκικῆς αυτοκρατορίας εις την Εύρώπην περιορίζεται πολὺ εις την Βαλκανικήν (Συνθήκη του 'Ιασιού 1792). Εις τās άλλας όμως ήπειρους διατηρεῖται αμείωτος ή δύναμις της. Εις την 'Ασίαν κατέχει την 'Αρμενίαν, Συρίαν και Μεσοποταμίαν· εις την 'Αφρικὴν αἱ τουρκικαὶ κτήσεις περιλαμβάνουν την Αἴγυπτον και Τριπολίτιδα με δικαίωμα επικυριαρχίας εις Τυνησίαν και 'Αλγέριον.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τό πολίτευμα και ή διοικήσις. Τό πολίτευμα τῆς Τουρκίας ἦτο απόλυτος μοναρχία· ό σουλτάνος δηλ. από τό παλάτι του, τό όποῖον

ἐλέγετο Σεράγιον, διέθετε κυριαρχικῶς τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ὑπηκόων του. Ἐκυβέρνηα στηριζόμενος εἰς ἓνα ἰσχυρὸν στρατὸν μὲ κύριον ἐκτελεστικὸν ὄργανον τὸν μέγαν βεζύρην (πρωθυπουργὸν) καὶ τοὺς ἄλλους ὑπουργοὺς του, (ἐφέντας), οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ποὺ ἐλέγετο Διβάνιον. Ὁ σουλτάνος καὶ τὸ Διβάνιον ἀπετέλουν τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ποὺ ἐλέγετο Ὑψηλὴ Πύλη.

Δι' εὐκολωτέραν διοίκησιν ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία εἶχε διαίρεθῇ εἰς μεγάλας γενικὰς διοικήσεις, ποὺ ὠνομάζοντο *πασαλίκια*· μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τοὺς πασάδες. Ὑπὸ τὸν πασᾶν ἦτο ὁ βέης, ὁ ὁποῖος ἦτο διοικητὴς ἐπαρχίας, καὶ ὁ ἀγᾶς, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατιωτικὸς διοικητὴς μικρῆς πόλεως. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πασαλίκια ἦσαν 7: 1) Τοῦ Καπουδᾶν Πασᾶ (ποὺ ἐξουσίαζεν τὰς νήσους) 2) τῆς Θεσσαλονίκης 3) τῶν Ἰωαννίνων 4) τῆς Λαρίσης 5) τῆς Πελοποννήσου (ἔδρα Τρίπολις) 6) τῆς Ρούμελης (ἔδρα Χαλκίς) καὶ 7) τῆς Κρήτης.

Μεγάλην δύναμιν εἶχαν εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ οἱ ἱερωμένοι (δερβίσαι καὶ μουεζίнай ἢ ἱμάμαι). Ἐπίσης οἱ καδῆδες (πταισματοδίκαι), οἱ ὁποῖοι ἐδίκαζον μὲ βᾶσιν τὸ Κοράνιον.

ΟΙ ΟΡΟΙ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ ΛΑΩΝ

Εἶχον παρέλθει τρεῖς αἰῶνες ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ κατάστασις εἰς ὅλας τὰς περιφερείας παρέμεινεν ἡ ἰδίᾳ ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ Πορθητοῦ. Ἀπὸ ὅλα τὰ ὑποταχθέντα μέρη δὲν εἶχε σχηματισθῇ ἓνας λαὸς ὁμοιογενής, οὔτε ὑπῆρχεν ἐνότης διοικήσεως, νομοθεσίας καὶ γλώσσης. Οἱ κυρίαρχοι Μουσουλμάνοι, εἰς οἵανδῆποτε φυλὴν καὶ ἂν ἀνῆκον, εἶχον ὅλα τὰ δικαιώματα, ἐνῶ οἱ ὑπόδουλοι Χριστιανοὶ μόνον καθήκοντα. Οἱ ραγιάδες ἦσαν οἱ πλέον περιφρονημένοι ὑπῆκοοι τοῦ σουλτάνου καὶ διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν ἐκρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῇ των ἡ ἀπειλὴ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἢ ἐξορίας καὶ ἄλλαι ταπεινώσεις.

ΟΙ ΥΠΟΔΟΥΛΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Οἱ κυριώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν οἱ Ρουμάνοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ρουμάνοι κατώκουν εἰς τὸν κάτω Δούναβιν. Κατεῖχον τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν. Αὐτοὶ ἦσαν εἰς πλεόν

εὐνοϊκὴν θέσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τοῦ Αἰμου, διότι ὡς ὑποτελεῖς τῶν Τούρκων ἐπλήρωνον μόνον ἓνα δασμὸν εἰς τὸν σουλτάνον, ὃ ὁποῖος ἔστελλεν ὡς ὁσποδάρων (διοικητὴν) αὐτῶν χριστιανὸν ὑπὴκοόν του, τοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1709 ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν Φαναριωτῶν.

Οἱ Βούλγαροι, εἰς τὰ νότια τοῦ Δουνάβειος κατεῖχον τὴν σημερινὴν Βουλγαρίαν. Δὲν εἶχον ἀναπτύξει ἐθνικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ μόνον θρησκευτικὴν, ὑπαγόμενοι εἰς τὸν Πατριάρχην.

Οἱ Σέρβοι κατεῖχον τὴν μεγάλην κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Σάβου καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βοσνίας. Καὶ αὐτοὶ ὑπήγοντο εἰς τὸν Πατριάρχην, ἀλλὰ εἶχον ἀναπτύξει καὶ ἐθνικὸν φρόνημα.

Οἱ Ἕλληνες, τέλος, ἦσαν ὁ περισσότερον προωδευμένος λαὸς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἕνεκα τῆς ἐνδόξου ἱστορίας των ἀλλὰ περισσότερον ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ὑποδούλων. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες τότε, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑπτανησίους, εἶχον ὑποδουλωθῇ εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ ὅλοι ἀνεξαρτέως ἐπόθουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

20 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον, 18ον ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τοὺς δύο προηγούμενους αἰῶνας τὸ Γένος μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ θαρραλέον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δι' ἀκαμάτων προσπαθειῶν φροντίζει νὰ ὀργανωθῇ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς ἀπόψεως, ἐπίσης δὲ πνευματικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Ἐπομένως καὶ οἱ δύο ἐκεῖνοι αἰῶνες ἐσφυρηλάτησαν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τοῦ κερματισμένου Ἑλληνισμοῦ, ἐνεφύσησαν εἰς τὴν ἀπογοητευμένην ψυχὴν του ἔντονον πατριωτικὸν αἶσθημα καὶ τὸν ἐπροφύλαξαν ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμόν καὶ τὸν ἀφανισμόν.

Ὁ 17ος, 18ος καὶ τὰ πρῶτα εἴκοσιν ἔτη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐνῶ διὰ τὴν Τουρκίαν εἶναι περίοδος παρακμῆς, διὰ τὸν Ἑλληνισμόν εἶναι ἐποχὴ ἀνατάσεως, καὶ οἰκονομικοῦ καὶ πνευματικοῦ σφρίγους. Ὁ φοβισμένος πρὶν ραγιαῖς ἀποκτᾷ τώρα συνείδησιν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἀγροῖκον κατακτητὴν καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδούλους χριστιανούς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ὀργανώνει μυστικῶς τὰς ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις του, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν χώραν τῶν προγόνων του. Εἶναι μία περίοδος ἀκμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν μὲ συνεχεῖς ἐξεγέρσεις οἱ σκλάβοι

πρόγονοί μας ώριμάζουν διά τήν Μεγάλην 'Επανάστασιν.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΟΝΑΥΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

1. 'Η οίκονομική ανάπτυξις τοῦ 'Ελληνισμοῦ ἀρχίζει ἀπό τοῦ 17ου αἰῶνος. Τήν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Βενετοὶ ἀποσύρονται ἀπὸ πολλὰς πόλεις καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν θέσιν των τὴν κερδίζουν οἱ Γάλλοι, ποὺ συνεδέοντο πρὸς τὴν Τουρκίαν μὲ τὰς διομολογήσεις. Οἱ "Ελληνες τότε γίνονται πράκτορες τῶν Γαλλικῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν καὶ δημιουργοὺν παροικίας καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τὰς ὁποίας σπουδαιότερα ὑπῆρξε τῆς Μασσαλίας.

'Απὸ τὸ 1718, ποὺ μὲ τὴν συνθήκην τοῦ Πασσάροβιτς ἐπῆλθεν ἡσυχία καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, οἱ ἔμποροι τῆς Μακεδονίας ἀναπτύσσουν συναλλαγὴν ἔντονον μὲ τὴν Αὐστρίαν καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ δημιουργοὺν παροικίας εἰς τὴν Λειψίαν καὶ τὴν Βιέννην. 'Η τελευταία παροικία ἀκμάζει ἐξ ἴσου μὲ τὴν Βενετίαν καὶ ἰδρύει σχολεῖα, τυπογραφεῖα καὶ αἰθούσας θεατρικῶν παραστάσεων. 'Αλλὰ καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ Ρουμανίαν ἐξαπλώνεται τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ πολλὸν προοδεύουν αἱ παροικίαι τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ 'Ιασιου, τῆς Μόσχας καὶ τῆς 'Οδησσοῦ· εἰς τὴν τελευταίαν ζοῦν τόσοι "Ελληνες, ὥστε τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἰδρῦσουν χωριστὸν δῆμον.

Μὲ τὰς ἐμπορικὰς αὐτὰς συνδέσεις τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον, ποὺ τῶρα πλέον ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐκτείνεται πρὸς τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν Δύσιν καὶ δημιουργεῖ ἐντόνους οἰκονομικοὺς καὶ πνευματικοὺς δεσμούς. "Ετσι ἡ κίνησις μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου τῆς διασπορᾶς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ γίνεται συχνότερα καὶ δημιουργεῖται πλήρης ἐθνικὴ ἐνότης.

Εἰς ὅλας τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ ἔμποροι δὲν προοδεύουν χωρὶς πάλιν. 'Επιβάλλονται εἰς τὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς 'Εβραίους καὶ τοὺς 'Αρμενίους. Καὶ τὰ κέρδη των, ποὺ μὲ τόσους μόχθους ἐξασφαλίζουν, δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν μόνον διὰ τὰς ἀνάσεις, ἀλλὰ κτίζουν σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας καὶ στέλλουν καὶ γενναῖα βοηθήματα εἰς τὰς πατρίδας των, διὰ νὰ γίνουν καὶ ἐκεῖ κοινωφελῆ ἔργα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ τόσον ἀκμάζουν αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀναπτύσσονται καὶ εἰς τὴν 'Ελλάδα ὠρισμέναι κωμοπόλεις ἢ συνομοσπονδίαί χωρίων, ποὺ δημιουργοὺν τοπικὴν βιοτεχνίαν καὶ ἐμπόριον.

Από αὐτάς τήν πρώτην θέσιν ἔχουν τὰ Ἰωάννινα καί ἡ Χίος, πού ἔχουν πρακτορεῖα εἰς ὅλην τήν Εὐρώπην. Ἐπειτα ἔρχονται αἱ ὁμοσπονδίαί τῶν Βλαχοχωρίων (ἔδρα Συρράκων) καί τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου, πού εἶχον περιζήτητον βιοτεχνίαν ναυτικῶν καπῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἔμποροι ἔκαναν ἐξαγωγήν εἰς τὰς ναυτικάς πόλεις τῆς Μεσογείου. Ἀκολουθοῦν τὰ 24 χωρία τοῦ Πηλίου, πού κατασκευάζουν θαυμασία μεταξωτά εἶδη καί μάλλινα σκεπάσματα. Τέλος θά ἦτο παράλειψις νά μὴ ἀναφέρωμεν τὰ Ἀμπελάκια. Αὐτὰ ἐφημίζοντο καί διὰ τήν παραγωγήν κοκκίνων νημάτων, ἀλλά καί διότι ἐδῶ τὸ κεφάλαιον καί ἡ ἐργασία ἐφθασαν εἰς μίαν ἀξιοθαύμαστον συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν. Τὸ 1778 οἱ Ἀμπελακιῶται ἵδρυσαν τὴν «Κοινὴν Συντροφίαν», ἓνα εἶδος «σινάφι» ἀπὸ ἐργάτας, τεχνίτας καί κεφαλαιούχους, διὰ νά μονοπωλοῦν τὰ νηματα τῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιοτεχνίας ἔφερε καί τὴν ἐξέλιξιν τῶν μεταφορικῶν μέσων. Εἰς τὴν ξηρὰν ἐδημιουργήθη μία πολυάριθμος τάξις ἐμπορευομένων, πού μὲ ἡμιόνους καί ἵππους μετέφερεν ἀπὸ τὸ Αἰτωλικὸν καί τὴν Λάρισαν προιόντα εἰς τὴν Λειψίαν. Αἱ ἐμπορικαὶ μεταφοραὶ τῆς ξηρᾶς ἦσαν ὀργανωμένοι εἰς καραβάνια. Μεγαλυτέραν ὅμως ἀνάπτυξιν ἔλαβον αἱ θαλάσσιαι μεταφοραί. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ 1750 τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἐγένεν ἀσυναγώνιστον εἰς τὴν Μεσόγειον. Τὰ νησιά, τὸ Τρίκερι, ἡ Κύμη καί τὸ Γαλαξίδι ἀπέκτησαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μυθώδη πλούτη. Τὰ πλοῖα πού ἔκαναν τὰς μεταφοράς τότε ἦσαν ἰστιοφόρα (πάρωνες ἢ βρίκια). Ἐπειδὴ ὅμως τὴν θάλασσαν τὴν ἐλυμαίνοντο οἱ πειραταί, εἶχον ὅπλισθῃ μὲ κανόνια καί τὰ πληρώματα εἶχον ἀσκηθῇ νά δίδουν ναυμαχίας. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας ἔχει μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν, διότι συνετέλεσεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐνόλητα τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς καί τοῦ ἐσωτερικοῦ καί προητοίμασε ναυτικὸν διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἔφερεν εἰς τὸ προσκίνητον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἓνα ἀπὸ τοὺς πλέον εὐγενεῖς καρπούς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτας.

Αὐτοὶ τὰ πλούτη τῶν δὲν τὰ μετεχειρίσθησαν διὰ νά κτίσουν ἀνάκτορα, οὔτε διὰ νά ζήσουν μὲ ἀνέσεις, ἀλλὰ διὰ νά βοηθήσουν κάθε

φιλόμουσον καὶ φιλόανθρωπον κίνησιν. Οἱ εὐεργέται εἶναι πολλοί, ἀξίζει ὅμως νὰ μνημονευθοῦν οἱ ἐπόμενοι :

Ἐπιφάνειος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων (α' ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος). Διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἐλληνικῆς παροικίας τῆς Βενετίας. Μὲ τὰς οἰκονομίας τοῦ Ἰδρυσε δύο σχολεῖα ἀνωτέρας μορφώσεως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ Ἰωάννινα. Ἐπίσης ἐξώδευσε πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων διὰ τὰ ἐλληνόπουλα.

Καπλάνης Ζώης (1736 - 1806). Ὁρφανὸς καὶ φτωχὸς ἦλθεν ἀπὸ τὴν γενέτειράν του Γραμμένον εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἐξεύρεσιν τύχης. Μίαν νύκτα τὴν ἐπέρασε νησιτικὸς εἰς τὴν ἐξώθυραν τῆς οἰκίας τοῦ πλουσίου Χατζηνίκου, πού εἶχεν ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Οὗτος τὸν προσέλαβεν ὡς ἐργάτην. Ἐπειδὴ κάποτε τὸν συνέλαβε νὰ μελετᾷ κρυφά, τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ σχολεῖον. Ὅταν ἐμορφώθη, τὸν ἐπῆρε συνεταῖρον. Ἀργότερα ὁ Καπλάνης ἐδημιούργησεν ἐπιχειρήσεις εἰς Μόσχαν. Παρὰ τὰ πλούτη του ὅμως ἔζη βίον ταπεινόν. Ὡς ἡγεμονιστὴς νὰ σκορπᾷ τὰ χρήματά του διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων τῆς Ἠπείρου. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ἡ Καπλάνειος Σχολὴ εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν ὁποίαν ἐπλούτησε μὲ βιβλιοθήκην καὶ ὄργανα Φυσικῆς.

Οἱ Ζωσιμάδαι. Ἦσαν 6 ἀδελφοὶ πού ἐπλούτησαν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τὸ 1793—ὁπότε ἔμειναν 4—ἐπεδόθησαν μὲ ὅλην τὴν θέρμην των εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Ἐγιναν χορηγοὶ διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς ὀνομαστικῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς καὶ Βιβλιοθήκης εἰς Ἰωάννινα καὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν βιβλίων. Μὲ τὰς πλουσίας συνδρομάς των ἀνακούφισαν ἀπόρους σπουδαστὰς καὶ τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα.

Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης (1745 - 1825). Ἐγενήθη εἰς τὰ Ψαρά καὶ διεκρίθη κατὰ τὰ Ὀρλωφικά ὡς κυβερνήτης καταδρομικοῦ. Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι διέταξαν τὴν σύλληψίν του, κατέφυγεν εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἀπὸ ἐκεῖ πεζὸς καὶ ἀνυπόδητος ἦλθεν εἰς τὴν Πετροῦπολιν. Ἡ Μεγ. Αἰκατερίνη, ἐπειδὴ ἀνεγνώρισε τὴν δρᾶσιν του, τοῦ ἔδωσε ἄδειαν ἀλιείας εἰς τὴν Κασπίαν. Μὲ τὸ ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὴν ἐμπορικὴν του ὀξυδέρκειαν κατῴρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ περιουσίαν ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ χαβιαρίου εἰς τὸ Ἀστραχάν. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα ἐξώδευσε διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἀνήγειρε σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας καὶ ἐγένετο πρόθυμος χορηγὸς εἰς κάθε ἔργον φιλομουσίας καὶ φιλανθρωπίας. Ἡ Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν φέρει εὐγνωμόνως τὸ ὄνομά του.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (1600 - 1669)

Ἡ βενετική κατοχή εἰς τὴν Κρήτην εἶχεν ἐπίδρασιν, ὅπως ἦτο φυσικόν, καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Μεγαλονήσου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Βενετοκρατίας διεμορφώθη εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ μία ποίησις ἐξ ἴσου συναισθηματικὴ μὲ ἐκείνην ἢ ὁποία ἤκμαζεν εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ Γαλλίαν.

Ἀπὸ τὰ ἀφηγηματικὰ ἔργα θεωροῦνται ἀξιοπρόσεκτα «ἡ Βοσκοπούλα» καὶ ὁ «Ἐρωτόκριτος». Ἡ πρώτη εἶναι ἓνα θαυμάσιον βουκολικὸν εἰδύλλιον, δηλ. ἔργον ποῦ ἐκφράζει τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀστοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν φυσικὴν ζωὴν. Ὁ Ἐρωτόκριτος, ποῦ ἐγράφη ἀπὸ τὸν Βιτσέντζον Κορνάρου, εἶναι μακρὸν συναισθηματικὸν ἔπος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται μὲ συναρπαστικὰ ἐπεισόδια ἡ ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὰ θεατρικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ τραγωδία τοῦ Γεωργίου Χορτάτζη «Ἐρωφίλη», τὸ θρησκευτικὸν δράμα «Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ» καὶ ἡ πνευματώδης κωμωδία τοῦ Ἀντ. Φώσκολου «Φορουνᾶτος».

ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΙΣ

Οἱ Φαναριῶται ἔλαβον τὸ ὄνομά των ἀπὸ τὴν συνοικίαν τῆς Κων/λεως Φανάριον, ὅπου κατώκουν. Ἐκεῖ (εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) εἶχεν ἐγκατασταθῇ ἀπὸ τὸ 1601 τὸ Πατριαρχεῖον καὶ γύρω ἀπὸ τὸ κέντρον αὐτοῦ ὑποδοῦλου Ἔθνοις συνεκεντρώθησαν μὲ τὸν καιρὸν οἱ προύχοντες καὶ λόγιοι. Αὐτοὶ μαζὺ μὲ τοὺς μορφωμένους κληρικοὺς διηύθυναν τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πατριαρχείου ὡς ἀνώτεροι ὑπάλληλοι (διδάσκαλοι, λογισταί, διερμνεῖς, διπλωματικοὶ ἀπεσταλμένοι κλ.). Αἱ γνώσεις των, ἡ γλωσσομάθεια, ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ ἐπιτηδεϊότης των ἀξιοποιοῦνται καὶ ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην· οἱ Τοῦρκοι δηλ. ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ' ἀρχίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς Φαναριώτας εἰς ὑψηλὰς κρατικὰς θέσεις, ὡς διερμνεῖς, διπλωμάτας, ἀργότερον δὲ καὶ ὡς ἡγεμόνας εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας κλ. Ἐκεῖ δημιουργοῦν αὐτὴν καὶ διοίκησιν ἀπὸ Ἑλλήνας, ιδρύουν τυπογραφεῖα καὶ σχολεῖα καὶ μεταλαμπαδεύουν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας

τῆς Βαλκανικῆς. Γενικῶς οἱ Φαναριῶται λόγῳ τῆς στενῆς ἐπαφῆς των με τοὺς Εὐρωπαίους δέχονται κυρίως Δυτικὴν ἐπίδρασιν. Ἀλλὰ, ὅσον καὶ ἂν ἐχρημάτισαν ὑπάλληλοι τῶν Τούρκων, ὑπεστήριζον τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ ὅχι ὀλίγοι ἐπλήρωσαν με τὴν ζωὴν των τὴν ἀφοσίωσιν των εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεροι ἦσαν : *Μανωλάκης* ὁ Καστοριανός, γουναρᾶς, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μωάμεθ Δ. Με χορηγίας του ἡ παλαιὰ σχολὴ τοῦ Πατριαρχείου, πού εἶχεν ἰδρύσει ὁ Σχολάριος, διεμορφώθη εἰς τὸ ἀξιοσέβαστον ἐθνικὸν ἴδρυμα τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ὁ *Παναγιώτης Νικουσίος*, λόγιος ἀνὴρ καὶ μέγας διερμηνεὺς τῆς Πύλης. Προεκάλεσε «φιρμάνι» (σουλτανικὸν διάταγμα), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Πανάγιος Τάφος, πού τὸν κατεῖχον οἱ Καθολικοί, ἐδόθη εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους.

Ἰσάζιος αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ ἱατρὸς Ἄλεξ. *Μαυροκορδάτος* «ὁ ἐξ ἀπορρήτων». Ἀπὸ τῆς θέσεώς του ὡς μεγάλου διερμηνέως ὑπερήσπισε τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἐφυλακίσθη. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν· ἔγραψε Γραμματικὴν κ.ἄ.

Ὁ υἱὸς του Νικόλαος διωρίσθη πρῶτος (τὸ 1709) ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ἐγραψε τὰ «Φιλοθέου πάτερργα», με τὰ ὅποια μεταδίδει εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν παιδείαν τῶν δυτικῶν λαῶν καὶ τὰς προόδους των εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Ἀξιολόγους ἐπίσης ὑπηρεσίας προσέφερον οἱ Καρατζάδες, οἱ Σοῦτσοι, Ὑψηλάνται, Ἀργυρόπουλοι, Ράλληδες κ.ἄ., οἱ ὅποιοι ποικιλοτρόπως ἐνίσχυσαν τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Παιδείας μέχρι τοῦ 1600 ὠμιλήσαμεν ἤδη.

Κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα ἀναφαίνονται σεβαστοὶ Διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ ἰδρύονται εἰς πολλὰς πόλεις σχολαί, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι : εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ σχολὴ τῆς Κοζάνης, εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἡ Ἀθωνιάς. Εἰς τὴν Ἠπειρὸν ἀκμάζουν τὰ σχολεῖα τῆς Ἄρτας, τῶν Ζαγοριῶν καὶ 8 ἐκπ. ἰδρύματα τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου αἱ δωρεαὶ τῶν εὐεργετῶν βελτιώνουν τὰ μέσα μορφώσεως· τόση μάλιστα ἦτο ἡ ἀκτινοβολία τῆς φήμης τῶν σχολῶν αὐτῶν, ὥστε ὁ διδάσκαλος τοῦ

Γένους Κων. Κούμας γράφει: «εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων χρεωστεῖ ἡ Ἑλλάς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Παιδείας της». Εἰς τὴν Θεσσαλίαν αἱ σχολαὶ τῶν Ἀμπελακίων καὶ τῶν Μηλιῶν διέθετον εἰδικούς καθηγητάς καὶ ὄργανα διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν Φυσικῆς καὶ Χημείας. Εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ Βενετοὶ εἶχον ἰδρύσει γυμνάσιον εἰς Τρίπολιν ἀλλὰ καὶ αἱ Πάτραι, τὰ Καλάβρυτα, ἡ Δημητσάνα, ἡ Ἀνδρούσα (Μεσσηνίας) ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἔχουν τὰ σχολεῖα των, καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ἕλας αὐτὰς τὰς σχολὰς ἐδιδάσκοντο οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἡ Ἱστορία, ἡ Θεολογία, καὶ τὰ Φυσικά. Ἐδίδαξαν δὲ εἰς αὐτὰς διδάσκαλοι ὀνομαστοί. Μεταξὺ αὐτῶν περιφημότεροι ὑπῆρξαν: (ἐκ τῶν παλαιῶν) ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις, ποὺ ἱδρυσεν καὶ τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον τῆς Κων/λεως, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις εἰς τὴν Ἀθωνιάδα, ὁ Νικηφ. Θεοτόκης, ὁ Κων. Οἰκονόμος, ὁ Βάμβας, ὁ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης καὶ Ἀθαν. Ψαλλίδας εἰς Ἰωάννινα, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος κ.ἄ., οἱ ὅποιοι μὲ τὴν θερμουργὸν πνοὴν τῆς διδασκαλίας των ἀφύπνιζον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν των καὶ ἐθέρμαινον τὴν ἐλπίδα των διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἡ δημοτικὴ ποίησις ἔμεινε ἀνεπηρέαστος ἀπὸ δυτικὰς ἐπιδράσεις. Ἀποτελεῖ γνήσιον πνευματικὸν προῦν τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐξέλιξιν τῆς ἀκριτικῆς ποιήσεως. Ὀνομάζεται δημοτικὴ, διότι ποιητὴς της εἶναι ὁ δῆμος, δηλ. ὁ λαός. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι γραμμένα εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν καὶ διακρίνονται διὰ τὴν φυσικὴν των ἀπλότητα. Εἰς αὐτὰ ὁ λαός μας ἐβρήκῃ τὴν ὑποδούλωσίν του, ἔψαλε τοὺς ἥρωισμούς των κλεφτῶν καὶ «ἐτραγούδησε τίς χαρὲς καὶ τίς λύπες του». Τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἐξύψωσαν τὸ φρόνημα τῶν ὑποδούλων καὶ θεωροῦνται ὡς τὰ γνησιώτερα μνημεῖα τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας. Τὰ περισσότερα ἐδημιουργήθησαν εἰς τὰς περιφερείας ποὺ εἶχαν ἀρματολούς καὶ κλέφτες. Ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς ἔχει πολλὰ νὰ τραγουδήσῃ ἀνδραγαθήματα καὶ πάθη καὶ συμφοραί, ἕλα γίνονται τραγούδι, εἰς τὸ ὑποῖον θαυμάζονται αἱ καθαρὰ εἰκόνες, οἱ φυσικοὶ διάλογοι, ἡ σύντομος καὶ σαφὴς φράσις.

Ἡ προσφορά τῶν Ἑπτανησίων εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου δὲν ἐδουλώθησαν, ἀλλὰ διετήρησαν ζωηράν πνευματικὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Δ.Εὐρώπην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ Ἑπτάνησα ἐκαλλιεργήθη ἰδιόμορφος πνευματικὸς βίος. Ἡ παιδευτικὴ ὁρμὴ εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος μὲ προδρομικοὺς διδασκάλους.

Ἀπὸ τοὺς Ἑπτανησίους αὐτοὺς καλλιεργητὰς τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους τοῦ Γένους διεκρίθησαν ὁ *Ἡλίας Μηρινιάτης* (1669 - 1714). Ἐσπούδασεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἐγραψεν εἰς τὴν καθομιλουμένην ἐκκλησιαστικοὺς λόγους τόσον πειστικούς, ὥστε τὸν εἶπαν «Νέον Χρυσόστομον». Εἰς τὸν «περὶ ἀγάπης» ἀποδίδει τὴν δουλείαν τοῦ Γένους εἰς τὴν διχόνοιαν. Αἱ «Διδαχαί» του παραμένουν κλασσικὸν ἔργον.

Ὁ *Εὐγένιος Βούλγαρις* (1716 - 1806), καταγόμενος ἐκ Κερκύρας, ἐδίδαξε καὶ εἰς τὰς σχολὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐγραψεν εἰς λογίαν γλῶσσαν πληθώραν ἔργων, ἐξ ὧν σπουδαῖα ἐκρίθησαν ἡ «Λογικὴ» καὶ «Μεταφυσικὴ» του. Ἐπὶ γλώσσας ὠμίλει ἡ πολυσχιδὴς αὐτὴ διάνοια, τὴν ὁποίαν ἐσέβeto ἡ τσαρίνα Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλῃ. Ἀλλὰ τὴν πρώτην λογοτεχνικὴν παράδοσιν τῆς «Ἰονίου Σχολῆς», ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ προέλθουν ἀργότερα ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Βαλαωρίτης, ἐδημιούργησαν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ἀντώνιος Μαρτελάος (διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ καθὼς καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη) καὶ ὁ ποιητὴς Δημ. Γουζέλης.

Ἀπὸ τοὺς ζωγράφους τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ *Ἡλ. Μούσχος*, ποὺ διεκρίθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ χρωστῆρος του καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν πινάκων του (ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου), ἐπίσης ὁ μαθητὴς του *Παναγ. Δοξαράς* ποὺ ἔγραψε καὶ ἔργον «περὶ ζωγραφίας».

ΟΙ ΛΟΓΙΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς διασπορᾶς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀξιοπρόσεκτος εἶναι ὁ *Φραγκ. Σκοῦφος* ἐκ Κρήτης. Ἐζῆσεν εἰς Βενετίαν, νοσταλγὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκάματος ἀγωνιστῆς διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ἐθνι-

κῆς συνειδήσεως τοῦ ἀποδῆμου ἑλληνισμοῦ. Ἐγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν τὴν «Ρητορικὴν». Ἀξιόλογος ὡσαύτως εἶναι καὶ ὁ Θωμᾶς Φλαγγίνης, Κερκυραῖος, δικηγορήσας εἰς Βενετίαν. Ἐγένινεν ὀνομαστός ἀπὸ τὸ φροντιστήριον Ἑλληνικῶν Σπουδῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπὸρων Ἑλληνοπαίδων, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἱδρυσεν, ἀφοῦ διέθεσε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του. Ἔργον τῶν μαθητῶν τοῦ Φλαγγινείου Φροντιστηρίου εἶναι ἡ λυρική ποιητικὴ συλλογὴ «Ἀνθη Εὐλαβείας».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ. Ἡ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΜΑΣ

Τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ποῦ ἐπεκράτει εἰς τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν Ἀλωσιν διελύθη. Ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, πολλοὶ ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἀλλαξοπίστησαν καὶ ἄλλοι ἔφυγαν εἰς τὰ ξένα· ὀλίγοι ἔμειναν εἰς τὴν δούλην πατρίδα. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μετὰ τοὺς λογίους καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας. Μόνον ὁ λαὸς δὲν ἤθελησε νὰ ἀφήσῃ τῶν προγόνων τὰ χῶματα.

Οἱ ἀγρόται καὶ οἱ ναυτικοὶ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὰς παραδόσεις, διέσωσαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἔθνικὸν χαρακτῆρα καὶ μᾶς ἐκκληρονόμησαν μνημεῖα ἀθάνατα τῆς καλαισθησίας των, τὴν λαϊκὴν τέχνην καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Τὸ βασικὸν κύτταρον τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ἡ οἰκογένεια, ποῦ ἔχει παντοῦ χαρακτῆρα πατριαρχικόν. Εἰς τὸ Σούλι ὅμως καὶ τὴν Μάνην ὑπάρχουν καὶ εὐρύτεραι μορφαί, τὰ γένη (οἱ φάρες).

Δύσκολα διακρίνει κανεὶς τάξεις εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην Ἑλλάδα, ἂν ἐξαιρεθῇ ὁ κληρὸς ποῦ εὐρίσκετο εἰς καλυτέραν μοῖραν. Ἀργότερον, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται καὶ ἡ τάξις τῶν ἀρχόντων (τῶν τζακιῶν).

Χωριστὴν τάξιν ἐσχημάτισαν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ ἄστοι (βιοτέχναι, λόγιοι, ἔμποροι κλ.). Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν ἀγωγιατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξετέλουν τὰς μεταφοράς εἰς τὴν ξηράν, καθὼς καὶ ἡ τάξις τῶν βοσκῶν (πιστικῶν) καὶ τῶν ὑπηρετῶν.

Ἡ ΖΩΗ ΚΑΙ Αἱ ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ

Ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν κτηνοτροφίαν ἢ τὴν δασοκομίαν. Οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν μερῶν ἀσχολοῦν-

ται μὲ τὴν γεωργίαν (παράγουν δημητριακά, λάδια, κρασιά, καρπούς) καὶ συντηροῦν καὶ ὀλίγα ζῶα. Οἱ ἄστοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν βιοτεχνίαν, τὸ ἐμπόριον κλπ. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ βιοτέχναι εἶναι ὠργανωμένοι εἰς σωματεῖα, τὰ συνάφια.

Ἡ κατοικία ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ ἓνα δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀξιοπαρατήρητα εἶναι ἡ ἐστία, τὰ ὀλίγα ξύλινα ἐπιπλά καὶ τὰ ἀπλᾶ πήλινα ἢ χάλκινα σκεύη. Ἀπὸ τὰ ἐπιπλά τὸ πλέον ἐπιβλητικὸν εἶναι ἡ κασέλλα, ἡ ὁποία πολλάκις ἔχει ὠραῖα σκαλίσματα. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἔβαζαν τὰ ἐσώρουχα, ἐνῶ ἀπὸ ἐπάνω τῆς ἐτοποθέτουσαν τὰ «στρῶσιδια» ὥστε νὰ σχηματίζεται ὁ «γιουῦκος». Συνήθως ἡ κατοικία ἦτο μονώροφος ὑπῆρχαν ὅμως καὶ διώροφα σπίτια (τὰ ἀρχοντικά), κυρίως εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν.

Ἡ τροφή ἦτο λιτή. Τὴν βᾶσιν τῆς ἀπετέλει τὸ ψωμὶ καὶ ὅσα παράγονται ἀπὸ τὰ ἄλευρα (πίττες, τραχανάδες). Τὴν δευτέραν θέσιν εἶχον τὰ χορταρικά καὶ οἱ καρποὶ (ιδίως οἱ ἐλιές καὶ τὰ ὄσπρια). Εἰς περιωρισμένην χρῆσιν ἦσαν τὰ κρέατα, τὰ αὐγά, τὰ τυριά, τὰ ψάρια.

Αἱ ψυχαγωγίαι. Σπανίως διεσκέδαζον οἱ ὑπόδουλοι πρόγονοί μας. Εἰς στενὸν κύκλον μόνον μὲ τὴν εὐκαιρίαν γάμων καὶ ὀνομαστικῶν ἐορτῶν. Εἰς εὐρύτερον κύκλον, ὅταν ἐώρταζεν ὁ πολιοῦχος Ἅγιος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐγένετο πανηγυρίς, μὲ συνεστίασιν καὶ χορόν.

Αἱ ἐνδυμασίαι. Τὸ ἐθνικὸν ἐνδυμα τῶν στεριανῶν ὑπῆρξεν ἡ φουσττανέλλα, τὸ φέσι καὶ τὸ τσαρούχι. Τῶν νησιωτῶν, ἡ βράκα, τὸ φέσι καὶ ἡ μπότα. Οἱ ἀρχοντες ἐφόρουσαν ἐσωτερικῶς τὸν χιτῶνα (άντερι) καὶ ἐξωτερικῶς τὸ κολόβιον (ποὺ εἶχε πλατεῖα μανικέττια) καὶ ἄλλοτε ἐλέγετο «κοντό», διότι ἦτο βραχύ, ὅταν ὅμως ἐφθανεν ἕως τὰ πόδια ἐλέγετο ράσον ἢ τσουμπές.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Οἱ πρόγονοί μας καὶ κατὰ τοὺς πλέον σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας ποτὲ δὲν ἔστερξαν τὴν τύχην των οὔτε καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἡ σκλαβιά των θὰ εἶναι παντοτινὴ. Ἀντιθέτως, εὐθὺς μετὰ τὴν Πτώσιν, ἡ ἱστορικὴ μνήμη τοῦ ἔθνους, ποὺ εἶχε διαποτισθῇ διὰ τῆς συνεχοῦς παραδόσεως 3.000 ἐτῶν — ἀφοῦ ἐνισχύθη καὶ ἀπὸ τοὺς σχετικούς μὲ τὴν Ἑλλάδα θρόλους — ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως πολὺ ζωηρὰ τὴν ἐκφράζει ὁ λαϊκὸς θρηνωδὸς μὲ τὴν πασίγνωστον δέησίν του :

μέ υποθήκας υπομονής και ἐλπίδος. Χαρακτηριστικόν του εἶναι ὅτι ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὑπαρξιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐξέγερσιν λαϊκῶν δυνάμεων καὶ ἐφρόντισε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν των μὲ τὴν ἄμεσον παρουσίαν του καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας μὲ ἔργα καὶ ὄχι μὲ θεωρίαν. Ἐπειδὴ εἶχεν ἀκλόνητον πίστιν ὅτι διὰ τῆς μορφώσεως θὰ καλλιεργηθῇ ἡ Μεγάλη Ἰδέα, διέτρεξε ὅλην τὴν Στερεάν καὶ τὰς νήσους καὶ ἱδρυσε 200 κατώτερα καὶ 10 ἀνώτερα σχολεῖα. Διὰ τὴν ἀφύπνισιν, τὴν ὁποίαν προσεχάλουν αἱ ἀποστολικαὶ αὐταὶ πορεῖαι του, ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος διὰ τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐθανατώθη. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκηρύχθη ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μας νεομάρτυς καὶ ἱσαπόστολος.

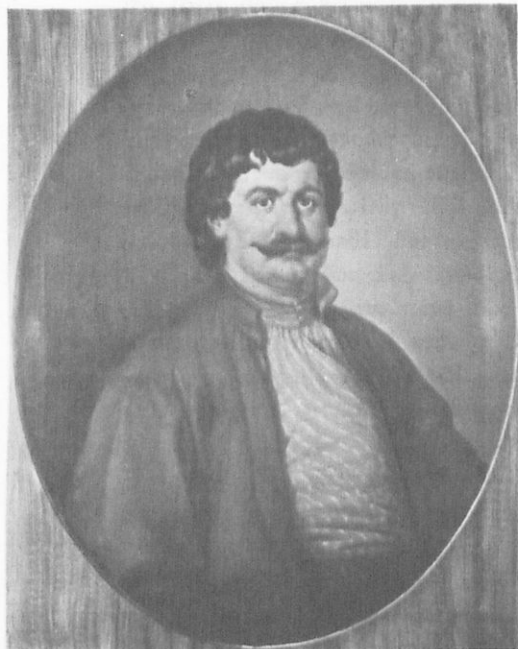
Ὁ *Ρήγας Φεραίος* (1757 - 98) ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος ποῦ ἐθρεψεν τὰς ἐθνικὰς ἐλπίδας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατόν του ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ θάρρος διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν.

Πατρίς του ὑπῆρξεν τὸ Βελεστῖνον τῆς Θεσσαλίας. Τὸ πραγματικόν του ἐπώνυμον ἦτο Ἀντώνιος Κυριαζῆς, ὁ ἴδιος ὅμως ὑπέγραφε «Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς». Τὰ πρῶτα μαθήματα τὰ ἐδιδάχθη εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ζαγοράς τοῦ Πηλίου. Νέος ἐ χρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὸν Κισσόν (χωρίον τοῦ Πηλίου). Ἐπειδὴ οἱ τύραννοι τὸν κατεδίωξαν διὰ τὰ ἀντιτουρκικά του φρονήματα, κατέφυγεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Μαυρογένην, τοῦ ὁποῦ ἐγίνε γραμματεὺς.

Κατὰ τὸν Ρήγαν οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ τοῦ Αἴμου δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουν τὴν λύτρωσιν των ἀπὸ τοὺς ξένους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν των κοινὴν ἐξέγερσιν. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν «Θούριόν» του, ὅπου ἔχει συνοψίσει τὸ ἐγερτήριον σάλπισμά του :

*Βούλγαροι κ' Ἀρβανῖτες καὶ Σέρβοι καὶ Ρωμιοί·
Νησιῶτες κ' Ἑπειῶτες μὲ μιὰν κοινὴν ὁρμὴν
γὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσουμε σπαθί...*

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του ὁ Ρήγας ἐπῆγε τὸ 1797 εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἐτύπωσε τὴν «Χάρταν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» καὶ ἄλλα ἔντυπα σχετικὰ μὲ τοὺς ἐπαναστατικούς του σκοπούς. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἐπόμενον ἔτος κατῆλθεν εἰς Τεργέστην, διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὅλοι ὅμως αἱ ἐνέργειαι του εἶχον προδοθῇ εἰς τὴν ἀστυπόννησον. Ὅλοι ὅμως αἱ ἐντολὴν τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως τὸν συνέλαβε νομίαν, ἡ ὁποία μὲ ἐντολὴν τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου. Αὐτὸς διέταξε νὰ

Εικ. 11. Ρήγας Φερραῖος

τὸν φονεύσουν μαζί με τοὺς 7 συνεργάτας του. Πρὶν ἐκτελεσθῇ, κατέβαλε διὰ τῆς πυγμῆς τὸν δῆμιόν του καί, ἕως ὅτου φθάσουν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν ἐκτελέσουν, ἐφώναξεν εἰς τὴν τουρκικὴν: «Ἔτσι πεθαίνουν τὰ παλληκάρια· ἐγὼ ἀρκετὸν σπóρον ἔσπειρα, σύντομα θὰ βλαστήσῃ καὶ τὸ γένος μου θὰ συλλέξῃ τὸν γλυκὺν αὐτοῦ καρπὸν» (Ἰούνιος 1798).

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς (1748 - 1833) εἶχεν ζωὴν διαφορετικὴν ἀπὸ τὸν Ρήγαν. Δὲν τὸν συνήγειρεν ἡ θερμουργὸς δρᾶσις, ἀλλὰ ἡ ἡσυχος ζωὴ τοῦ γραφείου. Ἐκεῖ σκυμμένος συνεχῶς ἡσχολεῖτο μέ τὴν μελέτην καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, διότι ἐπίστευε ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ καλὺτερον μέσον πρὸς καλλιέργειαν τῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ γονεῖς Χίους καὶ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολήν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ πατὴρ του, πού ἐκέρδιζε πολλὰ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας νὰ σπουδάσῃ Ἱατρικὴν. Ὅταν ἔλαβε τὸ δίπλωμά του ἦλθεν εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου ἐπέρασε δυσκόλους ἡμέρας, ἕνεκα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖ ἔγραφε καὶ ἐτύπωνε φυλλάδια καὶ βιβλία μετὰ χρηματικὰ βοηθήματα, πού τοῦ ἐδίδαν οἱ Ζωσιμάδαι καὶ Χῖοι ἔμποροι, καὶ τὰ ἔστελλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς δούλους καὶ νὰ κραταιώσῃ τὸ φρόνημά των.

Ὅταν ἐκηρύχθη ἡ Ἐπανάστασις, δὲν κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐμείνεν εἰς τὸ Παρίσι καὶ μετὰ τὸ κῦρος τοῦ ἐμόχθησε νὰ ὀργανώσῃ «Φιλελληνικοὺς Συλλόγους» εἰς τὰς διαφόρους χώρας, διὰ νὰ βοηθοῦν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν ἐπαναστατημένην Πατρίδα· ἐπίσης νὰ διαφωτίσῃ τοὺς Ἀμερικανούς, τοὺς Γάλλους, τοὺς Γερμανούς κλ. ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἦτο ἐθνικὴ ἐξέγερσις ἑνὸς βασιανισμένου λαοῦ. Γνωστοί

ἐξ ἄλλου εἶναι καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ διὰ τὴν κάθαρσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τοὺς λογιωτατισμοὺς καὶ τὰς ξένας λέξεις, δι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται πατὴρ τῆς καθареυούσης. Ἐπίσης οἱ ἀγῶνες τοῦ διὰ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ κράτους τοῦ Νόμου.

Δεινὸς φιλόλογος καὶ ἐκδότης ἀκούραστος τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, παιδαγωγὸς μὲ εὐγενῇ φρονήματα ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν κορυφαῖος τῶν διδασκάλων τοῦ γένους καὶ ἐθναπόστολος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ ἀνήκει ἡ αἰωνία εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑθνους μας.

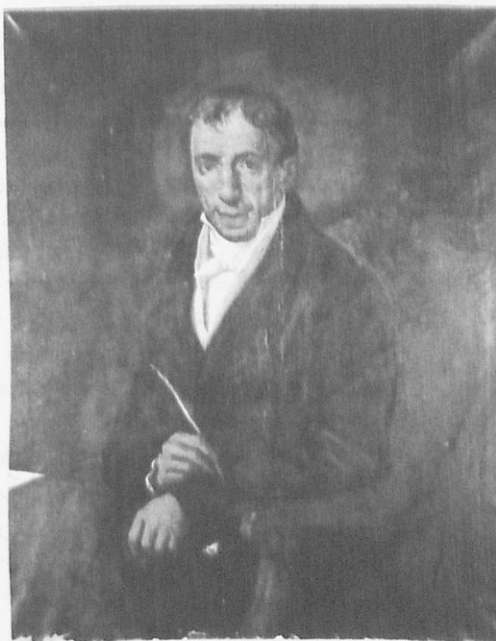
ΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ἀπὸ τὸ 1461 ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς ἤρχισε νὰ ἐξεγείρεται. Ἡ ἱστορία ἔχει σημειώσει πολλὰς ἐπαναστάσεις, αἱ σπουδαιότεραι ὅμως εἶναι αἱ ἐπόμεναι:

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (1612)

Αὕτῃ ἔγινε μὲ ὑποκίνησιν τοῦ Καρόλου Δουκὸς τοῦ Νεβέρ (τῆς Γαλλίας), πού ἰσχυρίζετο ὅτι εἶναι ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων καὶ ἠτοίμαζε δυνάμεις διὰ νὰ πάρῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν «Πόλην». Ὁ Κάρολος εἶχε συνάψει μυστικὴν συμφωνίαν μὲ τὸν Διονύσιον νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ κίνημά του μὲ τοπικὴν ἐπανάστασιν.

Πραγματικῶς, ὁ λεοντόθυμος δεσπότης, μολονότι ὁ Κάρολος δὲν ἐκινήθη, ἐσήκωσεν εἰς ἐπανάστασιν 800 χωρικοὺς τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Θεσπρωτίας καὶ ἐκυρίευσεν τὰ Ἰωάννινα. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἔστειλαν στρατὸν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ πάλιν τὰ Ἰωάννινα. Τὸν Διονύσιον τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἐγδαραν ζωντανόν.

Εἰκ. 12. Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1769 - 70 (ΟΡΛΩΦΙΚΑ)

Τὸ 1769, ποὺ ἡ βασίλισσα τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη εὐρέθη εἰς πόλεμον μετὰ τὴν Τουρκίαν, μετ' εἰδικoὺς ἀπεσταλμένους τῆς ἐξεσήκωσεν εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς "Ελληνας.

Πρῶτοι ἐκινήθησαν οἱ Μανιάται, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν εἰς τὸν Ταύγετον καὶ εἶχον μείνει ἀνυπότακτοι καὶ μόνον μικρὸν φόρον ἐπλήρωνον εἰς τὸν ἀρχινάρχον τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Συγχρόνως ἐπανεστάτησαν καὶ οἱ Σφακιανοί, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ Λευκὰ ὄρη τῆς Κρήτης καὶ οὐδέποτε ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ Τούρκοι ὅμως τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἐγδαραν ζωντανὸν τὸν ἡρωϊκὸν ἀρχηγὸν τῶν Δασκαλογιάννην.

Οἱ Μανιάται εἶχον ἐπιτυχίας. Μετὰ τὴν βοήθειαν ἑνὸς τάγματος τοῦ προκρίτου τῶν Καλαμῶν Μπενάκη, ἀνεθάρρουν — ἐπειδὴ ἔφθασαν καὶ δύο μοῖραι ρωσικῶν πολεμικῶν μετ' ἐπικεφαλῆς τοὺς ἀδελφοὺς Ὀρλώφ —, ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καλαμάταν, τὸν Ναβαρίνον καὶ τὴν Κυπαρισσίαν. Ἐπιχειρήσεις ὅμως ἄλλου ἐπαναστατικοῦ σώματος κατὰ τῆς Τριπόλεως δὲν ἔφεραν ἀποτέλεσμα.

Ὁ ρωσικὸς στόλος τὸν Ἰούνιον τοῦ 1770 ἔκαυσε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμέ (ἀπέναντι τῆς Χίου) καὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ διαγωγή αὐτῆς τῶν ἀδελφῶν Ὀρλώφ, ὅπως καὶ ἡ συνθηκολόγησις τῆς Ρωσίας μετὰ τὴν Τουρκίαν εἰς τὸ Κιουτσούκ Καϊναρτζή τῆς Β. Βουλγαρίας (1774), εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ ὀλιγοστεύσουν αἱ συμπάθειαι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ρωσίαν. Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη, ἐὰν κριθῇ δικαιοτέρα, ὠφέλησε τοὺς Ἕλληνας, διότι ὑπεχρέωνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἀφήνῃ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ταξιδεύουν μετὰ ρωσικὴν σημαίαν καὶ ἔδιδεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίη ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, ὅσας αὕτη ἐνόμιζεν ὅτι ἐπιέζοντο.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων ὁ σουλτάνος ἔστειλε στίφη Τουρκαλβανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐλεηλάτησαν καὶ ἡρμήωσαν τὴν Πελοπόννησον. Τότε, κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως, ἐφονεύθησαν ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν τοῦ Μοριά Κων. Κολοκοτρώνης, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου καὶ ὁ μπέης τῆς Μάνης Ἰωάννης Μαυρομιχάλης.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

"Όταν ή Μ. Αϊκατερίνη τὸ 1787 συνεμάχησε με τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ, διὰ νὰ διαλύσουν τὴν Τουρκίαν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν λοχαγὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Λάμπρον Κατσώνην πὺδ κατήγετο ἀπὸ τὴν Λειβαδιά. Αὐτός, ἀφοῦ ἐδημιούργησε με συνεισφοράς τῶν παροικιῶν τῆς Ἱταλίας μικρὸν στόλον, ἐπλευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐκεῖ εἰς πολλὰς ναυμαχίας ἐνίκησε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἔφθασεν ἕως τὰ Δαρδανέλλια. Εἰς μίαν ὅμως ναυμαχίαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Ἄνδρου (1790) ἐνίκηθη καὶ ἔχασε τὸν στόλον του. Ἀκατάβλητος συνεχρότησε νέον στόλον καὶ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Μάνην 500 παλληκάρια με ἐπικεφαλῆς τὸν Γεώργιον Ἀνδρουτσον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸν ἐκύκλωσαν τουρκικὰ πολεμικά, με δυσκολίαν διέφυγε καὶ ἐγύρισεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ Ἀνδρουτσος, ἀφοῦ με συνεχεῖς πολέμους ἐπέρασε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἤλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Οἱ Βενετοὶ ὅμως, κυρίαρχοι τῆς νήσου, τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐκεῖνοι τὸν ἐπνίξαν εἰς τὸν Βόσπορον.

Εἰκ. 13. Λάμπρος Κατσώνης

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΩΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΗ (1792 - 1803)

Ἀπὸ τὰς αὐθορμήτους ἀντιστάσεις τοῦ λαοῦ μας ἐναντίον τῶν τυράννων εἶναι καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τὸ Σούλι εὐρίσκεται Ν. ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα εἰς τὰς δυσβάτους κορυφὰς τοῦ ὄρους Τομάρου (Τσαμουριάς). Ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχον συγκεντρωθῇ μερικὰ γένη (φάρες) ἀπὸ Ἡπειρώτας ποι-

μένας καὶ ἔκτισαν τέσσαρα χωριά (τὸ Σούλι, τὴν Κιάφαν, τὸ Ἀβαρί-
κον καὶ τὴν Σαμονίβαν), ποὺ ἀργότερα ἔγιναν ἑνδεκα. Πρὸς διακυβέρ-
νησίν των εἶχον εἶδος συμπολιτείας, τὴν ὁποίαν συνεκρότου οἱ ἀρχηγοὶ
τῶν γενῶν. Οἱ Σουλιῶται ἔμειναν ἀπροσκύνητοι καὶ μόνον ἓνα μικρὸν
φόρον ἐπλήρωναν εἰς τοὺς Τούρκους.

Δύο φορές ὁ σουλτάνος τοὺς ἐκτύπησεν, ἀλλὰ δὲν ἐσημείωσεν
ἐπιτυχίαν. Ὅταν ὅμως τὸ 1788 ὁ αἰμοβόρος καὶ τυραννικὸς Ἀλβανὸς
Ἀλῆς ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, τὰ πράγματα ἤλλαξαν, διότι δὲν
ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ λαὸν ἀνυπότακτον εἰς ἀπόστασιν δώδεκα ὥρων ἀπὸ
τὴν πρωτεύουσάν του. Ἀποφάσισε λοιπὸν ἢ νὰ ὑποτάξῃ ἢ νὰ ἀφανίσῃ
τὸ ἀδούλωτον Σούλι. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἐχρειάσθη τρεῖς ἐκστρατείας,
αἱ ὁποῖαι ἐκράτησαν δώδεκα χρόνια. Ἀπὸ αὐτὰς σπουδαιότερα εἶναι ἡ
τρίτη ποὺ ἔγινε τὸ 1800. Ὁ Ἀλῆς μὲ 10.000 ἄνδρας ἐκύκλωσε τὸν
Τόμαρον καὶ ἔπιασε ὅλας τὰς διαβάσεις του. Οἱ Σουλιῶται ἔπειτα ἀπὸ
τριετῇ πολιορκίαν, ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὰ τρόφιμα καὶ τὸ νερό, ἐζήτησαν
ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φύγουν μὲ τὸν ὄπλισμόν των. Ὁ
Ἀλῆς μὲ ὄρκον προσεποιήθη ὅτι δέχεται. Οἱ Σουλιῶται τότε ἐχωρίστη-
σαν εἰς τρία σώματα. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἓνα διέφυγεν εἰς τὴν Πάργαν. Τὸ
ἄλλο ὁ Ἀλῆς, ἀφοῦ ἐπάτησε τὸν ὄρκον του, τὸ ἐκύκλωσε μὲ τὸν στρατόν
του εἰς τὸ βουνὸ τοῦ Ζαλόγγου. Ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας οἱ περισσότεροι
ἔπεσαν εἰς διήμερον μάχην· 150 μόνον ἐσώθησαν. Αἱ γυναῖκες, ὅταν
ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροί, ἀπεσύρθησαν εἰς ἓνα ἀπόκρημνον βράχον. Εἰς
τὴν ἀπελπισίαν των, ἀφοῦ ἔρριψαν τὰ παιδιά των εἰς τὸ βάραθρον, ἐπι-
άσθησαν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ ἤρχισαν νὰ σύρουν τὸν χορόν. Εἰς κάθε στρο-
φὴν τοῦ χοροῦ, ἐκείνη ποὺ ἦτο πρώτη, μόλις ἔφθανεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ
βράχου, ἐκρημνίζετο εἰς τὸ βάραθρον. Ἔτσι ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης
ἔπεσαν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ ὄχι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Τὸ τρίτον σῶμα τῶν Σουλιωτῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κίτσον Μπό-
τσαρην ἐπολιορκήθη ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας,
εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Σέλτσου. Τόσῃ φθορὰν ἔπαθεν, ὥστε μόνον 45 ἄτο-
μα διεσώθησαν εἰς Πάργαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὅλοι οἱ διασωθέντες, 1200
περίπου, ἐπέρασαν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Κέρκυραν. Ὁ καλὸς γηρος
Σαμουὴλ εἶχε μείνει μὲ πέντε συμπολεμιστάς του εἰς τὸν βράχον τοῦ
Κουγκίου, διὰ νὰ παραδώσῃ τὰ πολεμοφόδια. Μόλις εἶδεν ὅτι οἱ ἄπιστοι
ἐπλησίαζαν, ἐσημάδευσε μὲ τὴν πιστόλαν του εἰς ἓνα βαρέλι γεμᾶτο
πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθη μετὰ τῶν ἄλλοφύλων.

Ἔτσι, μόνον οἱ βράχοι τοῦ Σουλίου ἔπεσαν, ἐνῶ αἱ ψυχαὶ τῶν Σουλιωτῶν ἔμειναν ἀδούλωτοι.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΗ (1805 - 1808)

Ὁ Ὁ Ἀλῆς, ὅταν ἐκυρίευσεν τὸ Σοῦλι, ἠθέλησε νὰ γίνῃ κύριος καὶ τῆς Λευκάδος· εὗρε ὅμως ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς Ρώσους, ποὺ κατεῖχον τότε τὴν Ἑπτάνησον. Περισσότερον ὅμως τύχην εἶχεν εἰς τοὺς πολέμους, ποὺ ἤρχισεν ἀμέσως ἐναντίον τῶν κλεφταρματολῶν. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ περισσότεροι ὑπέκυψαν εἰς τὰς δολοφονίας του. Μόνον ὁ Θύμιος Βλαχάβας, ὁ Γιάννης Σταθᾶς καὶ ὁ Νικοτσάρας δὲν ἐπροσκύνησαν, ἀλλὰ ἐξηκολούθησαν νὰ πολεμοῦν. Τὸ 1807 οἱ δύο τελευταῖοι, ἐπειδὴ ἐκινδύνευσαν, κατάρθωσαν με 550 παλληκάρια τῶν νὰ φθάσουν, ὕστερα ἀπὸ μυρίας περιπετείας, εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὰς Β. Σποράδας. Εἰς τὰς νήσους αὐτάς, ἀφοῦ συνεκρότησαν στολίσκον ἀπὸ 70 καράβια, εἰς τὰ ὅποια ὕψωσαν γαλάζια σημαίαν με λευκὸ πανί, μετεβλήθησαν εἰς κουρσάρους καὶ μαζί με ἄλλους ὀπλαρχηγούς (Λαζαῖοι, Θ. Κολοκοτρώνης) ἐθαλασσοκράτησαν εἰς Β. Αἰγαῖον. Ὁ Ἀλῆς ὅμως, δὲν τοὺς ἄφησε νὰ ἡσυχάσουν καὶ μετὴν διχόνειαν, ποὺ ἔσπειρε μεταξὺ τῶν, εὐκόλα τοὺς ὑπέταξε (1808).

Ἡ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ (1819)

Ἡ Πάργα οὐδέποτε εἶχεν ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Τούρκους, διότι τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἀφοῦ ἐγνώρισε δύο κατοχὰς γαλλικὰς καὶ μίαν ρωσικὴν, ἐζήτησε τὸ 1815 τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, διότι ὁ Ἀλῆς, μετὸ πρόσχημα ὅτι Πάργιοι ἐβοήθουν τοὺς Σουλιώτας, ἐπολιόρκησε τὴν Πάργαν. Ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοὶ⁽¹⁾ δὲν ἐφάνησαν ἐντιμοὶ προστάται. Διὰ λόγους ὑψηλῆς διπλωματίας τὸ 1819 τὴν ἔδωσαν εἰς τὸν Ἀλῆν μετὸν ὅρον νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς 150.000 λίρας ὡς ἀποζημιώσεις. Τότε οἱ Πάργιοι — ἀφοῦ ἀνέσκαψαν τοὺς τάφους τῶν γονέων τῶν καὶ ἔκαυσαν τὰ ὀστά τῶν — ἐπῆραν τὴν κινητὴν περιουσίαν τῶν καὶ τὰ ἱερὰ σύμβολα τῶν ναῶν καὶ ἐπέρασαν ὅλοι εἰς τὴν Κέρκυραν.

(1) Τὰ Ἑπτάνησα, ποὺ κατεῖχοντο ἀπὸ τοὺς Βενετούς, κατελήφθησαν τὸ 1797 ἀπὸ στρατιώτας τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ 1799 ρωσικὰ πολεμικά, βοηθούμενα ἀπὸ τὸν Ἀλῆν, ἐξεδίωξαν τὰς γαλλικὰς φρουράς. Τὸ 1807 γαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον καὶ πάλιν τὰ Ἑπτάνησα καὶ τὴν Πάργαν, διὰ νὰ ἐκδιωχθοῦν ὀριστικῶς τὸ 1810 ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους, οἱ ὅποιοι τὰ ἐκράτησαν μέχρι τοῦ 1864.

ΑΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ. Η ΦΙΛΙΚΗ

Πρὶν ἀπὸ τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἰδρῦθησαν διὰ σκοποὺς ἐθνικοὺς καὶ ἄλλαι ἐταιρεῖαι. Ἀπὸ αὐτὰς παλαιότερα θεωρεῖται ἡ «Ἑταιρεία τοῦ Ρήγα» μὲ ἔδραν τὸ Βουκουρέστιον καὶ ἀργότερα τὴν Βιέννην. Δευτέρα εἶναι ἡ «Πατριωτικὴ Ἑταιρεία», ποὺ ἰδρῦθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἀκολουθεῖ ἡ «Ἑταιρεία τοῦ Ἑλληνογλώσσου Ξενοδοχείου», ποὺ ἰδρῦθη τὸ 1809 εἰς τὸ Παρίσι. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ «Ἑταιρεία τοῦ Φοίνικος», ποὺ ἰδρῦθη εἰς τὴν Μόσχαν τὸ 1812. Τὸ ἴδιον ἔτος ἰδρῦθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἀρχαίφιλος «Φιλόμουσος Ἑταιρεία». Ὅλας ὅμως αὐτὰς τὰς ἐξεπέρασεν ἡ Φιλική, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρήγα οὐδεὶς ἄλλος χριστιανὸς πατριώτης παρουσιάσθη διὰ νὰ ὀργανώσῃ πρὸς κοινὴν ἐξέγερσιν τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Καὶ αὐτοὶ οἱ Σέρβοι, ποὺ ἐξηγέρθησαν τὸ 1804, ἐστηρίχθησαν εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν δυνάμεις.

Τὸ ὑπόδουλον ἐλληνικὸν γένος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχει πλέον ὀριμάσει διὰ πανελλήνιον ἐξέγερσιν. Τὰ προηγούμενα κινήματα, αἱ πιέσεις τῶν Τούρκων καὶ τὰ κηρύγματα τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους τοῦ ἀνέπτυξαν τὰς ἀπαραιτήτους διὰ μίαν τόσον κραταιὰν ἐπιχείρησιν ἀρετάς. Δὲν ἔμενε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὀργανώσῃ τὰς ἰδικὰς τῶν δυνάμεις καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμον διὰ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἐσήμαινε τὸ προσκλητήριον τοῦ ξεσηκωμοῦ.

Τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον ἀνέλαβεν ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία. Αὐτὴ ἰδρῦθη τὸ 1814 εἰς τὴν Ὁδησσὸν ἀπὸ

Εἰκ. 14. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

τρεῖς Ἑλληνας ἐμπόρους: Τὸν Νικόλαον Σκουφᾶν ἀπὸ τὸ Κομπότι τῆς Ἄρτας, τὸν Ἀθανάσιον Τσακάλωφ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον ἀπὸ τὴν Πάτμον.

Ἐπειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον ὀργανώσει συνωμοτικῶς τὴν Ἑταιρείαν, ὅσοι ἐγίνοντο μέλη τῆς ἔδιναν ὅρκον ὅτι θὰ τὴν κρατήσουν μυστικὴν. Βασικὸς σκοπὸς τῆς ιδρύσεώς τῆς ἦτο νὰ συνενώσει καὶ νὰ φέρῃ εἰς πειθαρχίαν καὶ κοινὴν διεύθυνσιν τὰς ἀναγκάσιαις διὰ τὴν ἐξέγερσιν δυνάμεις. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβε πανελλήνιον χαρακτῆρα καὶ ἠπλώσε τοὺς πλοκάμους τῆς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ πλέον ἀποτελεσματικὴ δρᾶσις τῆς ἤρχισε ἀπὸ τὸ 1818, ὅποτε ὁ θαρραλέος Σκουφᾶς μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ προσέλαβεν ὡς βοηθοὺς τοῦ τὸν Γαζῆν, τὸν Ἀναγνωστόπουλον καὶ τὸν Παπαφλέσσαν.

Διὰ νὰ ἐλκύσουν τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων οἱ Φιλικοί, δὲν ἐξέλεξαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀρχηγόν. Ἀφῆναν νὰ νοηθῇ ὅτι ἰσχυρὸς ἀρχηγὸς ἐκρύπτετο πίσω ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Τσάρος.

Ὅταν οἱ Φιλικοὶ ἀντελήφθησαν, ὅτι ἐδημιουργήθη ἀγωνιστικὴ διάθεσις, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξουν ἀρχηγόν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1819 ἔστειλαν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸν Ξάνθον νὰ προσφέρῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, πού ἦτο Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Τσάρου. Ὁ Καποδίστριας ὅμως, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι αἱ περιστάσεις δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐπειδὴ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐξέγερσις θὰ ἐχρειάζετο στρατιωτικὸν ἀρχηγόν, δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν. Ὁ Ξάνθος ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Τσάρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1792 - 1828) εἶχεν ἀνέβῃ τόσον ὑψηλὰ εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν, διότι ἦτο ἀνδρεῖος καὶ εἶχε διακριθῇ εἰς τοὺς πολέμους τῶν Ρώσων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὅπου ἔχασε καὶ τὴν δεξιάν του χεῖρα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν, διότι ἦτο πρῆγχιψ. Ὁ πάππος του ἐχρημάτισε διερμηνεὺς τῆς Πύλης καὶ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ πατήρ του ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ὁ Ὑψηλάντης ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (Ἰούνιος τοῦ 1820) καὶ ἤρχισε μὲ ζῆλον νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱερῶν σκοπῶν τῆς.

ΜΕΡΟΣ

Β'

ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ θὰ μάθωμεν τὰ μεγάλα γεγονότα, πὺ ἐθεμελίωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μας.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 ἀποτελεῖ μοναδικὸν φαινόμενον καὶ κοσμοϊστορικὸν γεγονός : διότι, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀπολυταρχικῶν δυνάμεων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, οἱ πρόγονοί μας ἐξηγέρθησαν καὶ ἐτόλμησαν, ὅπλοι αὐτοί, νὰ συγκρουσθοῦν μὲ μίαν πάνοπλον αὐτοκρατορίαν . Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξεν ἐκρηκτικὸν ἀποτέλεσμα ὄλων τῶν προηγουμένων ἀφορήτων δεινῶν καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Τὴν προητοίμασαν δὲ οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ οἱ ἐθνομάρτυρες τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ὁ τιτανικὸς καὶ ἱερὸς ἀγὼν τοῦ 1821 ἔχει κύριον χαρακτηριστικὸν ὅτι εἶναι ἔργον ὄλων τῶν Ἑλλήνων, δηλ. ἀγὼν ἀπολύτως ἰδεολογικὸς καὶ ἐθνικὸς. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔμεινε πάλῃ δύο ἀντιθέτων φυλῶν καὶ θρησκειῶν μὲ βίαια πάθη καὶ ἔντονον φανατισμόν. Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ὁ Ἀγὼν ἐκεῖνος, διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἦτο ἄτακτος πόλεμος. Εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τὸ καριοφίλι καὶ τὸ γιαταγάνι τῶν κλεφτῶν, κατὰ θάλασσαν μὲ τὸν δαυλὸν τῶν πυρπολητῶν.

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21 εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἡρωισμοὺς καὶ θυσίας καὶ διδάσκει τοὺς λαοὺς πῶς οἱ σκλάβοι γίνονται ἐλεύθεροι. Ἀξίζει λοιπὸν νὰ τὴν γνωρίσουν τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ νὰ τιμῇσιν τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἡρώας τῆς.

21 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΟΝ ΚΛΙΜΑ. ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΟΝ ΚΛΙΜΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ εὐρωπαϊκὸν κλίμα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο εὐνοϊκὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ λαομίσητος Ἱερὰ Συμμαχία, ἡ ὁποία ἰδρῦθη διὰ νὰ κρατῇ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς ἀπολυταρχίας, εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1819 ὁ δαιμόνιος πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέτερνιχ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς Συμμαχίας, εἶχε κατορθώσει νὰ παρασύρῃ τὰ πνεύματα τῶν ἡγεμόνων πρὸς τὴν ἐσθίριζον, ὥστε νὰ ἀντιδράσουν ἡνωμένοι, ὅπου καὶ ἂν ἐξεδηλώνετο λαϊκὸν κίνημα. Ἔτσι μὲ πλήρη ἐλευθερίαν ἡδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον κάθε ἐπαναστατικῆς κινήσεως, διότι ἀπὸ τοῦ 1819 εἶχον ἐκδηλωθῇ φιλελεύθεραι ἢ ἐθνικοαπελευθερωτικαὶ ἐξεγέρσεις εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὸ Πεδεμόντιον, τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία μὲ στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν ἢ μὲ σκληρὰ ἀστυνομικὰ μέτρα, τὰς ἐπνίξεν ὅλας εἰς τὸ αἷμα.

Ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐπιδείξεις ἦτο φανερόν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὅτι εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῶν οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον δὲν θὰ εἶχον βοήθειαν ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ αἰφνιδισμὸς τῶν ἐσημείωνεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐπιτυχίαν, ὑπῆρχε φόβος νὰ ἐπέμβουν αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Διότι οἱ ἰσχυροὶ ἐπόθουν τὴν διατήρησιν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ἃς ἑνὸς διὰ νὰ μὴν ἀλληλοσπαρχθοῦν οἱ ἴδιοι κατὰ τὴν διανομὴν καὶ ἃς ἑτέρου διὰ νὰ μὴ σημειωθοῦν ἐξεγέρσεις καὶ μεταξὺ τῶν ξένων ἐθνοτήτων, πρὸς εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἰδικὸν τῶν ζυγόν.

Αὐτὸ περίπου ἦτο τὸ εὐρωπαϊκὸν κλίμα, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐπαιρναν τὴν συγχλονιστικὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγωνισθοῦν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Ἡ Ἐκκλησία, οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ αἱ Ἑταιρεῖαι εἶχον κραταιώσει, ὅπως εἶδομεν, τὴν ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ καὶ εἶχον ἐτοι-

μάσει ιδεολογικῶς τὸν Ἑλληνισμόν διὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν. Καὶ ἡ ιδεολογικὴ αὐτὴ προπαρασκευὴ ἐφάνη ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς στρατοὺς τοῦ σουλτάνου.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ψυχικὴν προετοιμασίαν εἶχεν ὠριμάσει τὸ Γένος διὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐξεγέρσεις καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ κινήματος τῶν κλεφταρματολῶν εἰς ὅλας τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας καὶ τὰς ὀρεινὰς περιοχάς, ὅπου ἐδημιούργησεν ἀνεξάρτητον φρόνημα καὶ ἀγωνιστικὴν διάθεσιν τῶν κατοίκων. Ἔτσι ἔχει προετοιμασθῇ ἓνα δυνατὸν ὄργανον μάχης, ποῦ θὰ σφυροκοπήσῃ εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς Τούρκους.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ καὶ ὁ Ναπολεόντειος ἀποκλεισμός εἶχον συντελέσει εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος⁽¹⁾.

Τὰ πληρώματα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἶχον ἀποκτήσει πολεμικὴν πεῖραν εἰς τολμηρὰς ναυμαχίας μὲ τοὺς πειρατικοὺς στόλους τῶν Ἀλγερίνων καὶ τῶν Μαροκινῶν. Ὁ δραστήριος αὐτὸς στόλος ἐξησφάλισε τεράστια κέρδη ἀπὸ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον καὶ ἀπὸ θαρραλέας ναυτιλιακὰς ἐπιχειρήσεις· ἐπίσης ἐβοήθησε τὰς νήσους καὶ τὰς παραθαλάσσιαι πόλεις νὰ ἀναπτύξουν τὸν πληθυσμόν των καὶ νὰ ἀποκτήσουν οἰκονομικὴν δύναμιν. Ἐξ ἄλλου διετήρησεν τὴν ἐπαφὴν τῆς δούλης μητροπόλεως μὲ τὰ ἐλεύθερα τέκνα τῆς εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Ἔτσι καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν δημιουργηθῇ κατάλληλοι δυνάμεις, ποῦ θὰ στηρίξουν ἀποτελεσματικῶς τὸ βάρος τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος. Καὶ ὥς ἀποκορύφωσις ὅλων αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1810 καὶ αἱ Ἐταιρεῖαι (ἰδιαιτέρως ἡ Φιλόμουσος καὶ ἡ Φιλικὴ), διὰ νὰ συντονίσουν ὅλας τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις, πνευματικὰς, οἰκονομικὰς, ναυτικὰς καὶ τῶν κλεφταρματολῶν εἰς τὸν κοινὸν σκοπόν.

Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἕλληνες, μολονότι δὲν εἶχον οὔτε κεντρικὴν κυβέρνησιν, οὔτε συμμάχους, οὔτε στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν μὲ πύροβολικὸν καὶ ἱππικόν, δὲν ὑπέκυψαν. Μὲ πανοπλίαν των τὴν πίστιν καὶ τὴν μεγάλην ιδέαν ἐπολέμησαν καὶ ὠργάνωσαν τακτικοὺς στρατοὺς καὶ κεντρικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκέρδισαν συμμάχους καὶ τὸ πολυτιμότερον

1. Ὑπάρχει μία στατιστικὴ, ποῦ ἔγινε εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐξεγέρσεως, ἀπὸ τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας εἰς τὰς Πάτρας, ἡ ὁποία ἀναγράφει 600 πλοῖα ὡλισμένα μὲ συνολικῶς 6000 κανόνια, ὅπου ὑπῆρξον 18.000 ναῦται.

ἀγαθόν, διὰ τὸ ὅποῖον τόσους ποταμούς αἱμάτων ἔχυσαν, τὴν ἐλευθερίαν των.

Μὲ τὰ ὀλίγα καὶ πρωτόγονα αὐτὰ μέσα, χωρὶς διπλωματικὴν συμπαράστασιν, οἱ ἀδάμαστοι μαχηταὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν. Ὅλοι των καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος ἔπραξαν τὸ καθήκον των ἐπαξίως καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν μεγάλον σκοπὸν. Ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι τοὺς ὀφείλομεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Τουρκίαν ἡνύοι τὰ σχέδια τῶν Φιλικῶν.

Κατὰ πρῶτον οἱ συχνοὶ πόλεμοι μὲ τὴν Ρωσίαν ἠνάγκαζον τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν νὰ διατηρῇ ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῆς χώρας. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τοῦ 1804 εἶχον ἐπαναστατήσῃ καὶ οἱ Σέρβοι μὲ ἐπικεφαλῇ τὸν Καραγιώργην καὶ διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐκινουῖντο καὶ οἱ Βούλγαροι.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἡ ἰδίᾳ ἡ Τουρκία ἐκλονίσθη ἀπὸ ἓνα δυνατὸν ἐσωτερικὸν σεισμόν. Τί εἶχε συμβῆ; Ὁ προοδευτικὸς σουλτάνος Σελῆμ ὁ Γ' (1789 - 1807), διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν παρακμὴν τῆς χώρας του, ἐπροχώρησεν εἰς σοβαρὰς μεταρρυθμίσεις. Ἰδρυσεν σώματα τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ διέλυσε τοὺς γενιτσάρους. Ἐπίσης ἔκαμε ἀλλαγὰς εἰς τὴν διοίκησιν. Οἱ οὐλεμάδες ὅμως καὶ οἱ γενίτσαροι ἐπανεστατήσαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Τὸν διεδέχθη ὁ ἐξάδελφός του Μουσταφᾶς ὁ Δ', ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶχε τὸ ἴδιον τέλος. Ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Μαχμούτ τὸν Β' (1808 - 1839), ποῦ ἦτο προοδευτικὸς, ἀλλὰ συνετώτερος ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν του Σελῆμ.

Ἡ ἀδυναμία αὐτῇ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας εἶχε παρακινήσει μερικοὺς δυναμικοὺς πασάδες νὰ μὴ δεικνύουν ὑπακοήν. Ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πλέον ἐπικίνδυνοι ἐθεωροῦντο ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἀχμέτ Τζαζάρ τῆς Συρίας, ὁ Πασβάνογλου τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ Ἀλῆ πασὰς τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Μαχμούτ ἤθελε νὰ τοὺς περιορίσῃ, ἀλλὰ ἐδίσταζε φοβούμενος μήπως ἐνωθοῦν ἐναντίον του.

Ἡ Τουρκία ὅμως παρ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς περισπασμούς παρέμενε

μία ισχυρά και άχανής αυτοκρατορία ἐν σχέσει πρὸς τὴν μικρὰν γωνίαν γῆς, ποῦ ἐτόλμα νὰ ἀποτινάξῃ τὰ δεσμά της. Ἐπειτα εἶχε κεντρικὴν κυβέρνησιν καὶ στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν. Ἐπίσης οἱ σύμμαχοί της ἐθεώρουν ὅτι ἡ ἀκεραιότης τῆς Τουρκίας ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὰ συμφέροντά των.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰδικῶς ἡ Τουρκία εἶχεν τοπικὴν διοίκησιν καὶ διέθετεν ισχυράς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ φρούρια καὶ εἰς τὰ στρατηγικὰς θέσεις. Ἄλλωστε ἡδύνατο νὰ κινητοποιήσῃ καὶ ὅλην τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς αυτοκρατορίας της (100.000 ἄνδρας μὲ ἵππικὸν καὶ πυροβολικὸν) καὶ στόλους μὲ πλοῖα μάχης δίκροτα καὶ τρίκροτα καὶ διέθετεν ἱκανότητα ἀντοχῆς εἰς πόλεμον μακροχρόνιον.

Δὲν ἦτο ὅμως εὐνοϊκὸν στοιχεῖον διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἀυτοκρατορίαν τὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε τὰ τουρκικὰ πληρώματα εἶχον τὴν ναυτικὴν παράδοσιν καὶ πεῖραν τῶν Ἑλλήνων, οὔτε καὶ ὁ στρατός της — ποῦ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἄνδρας διαφόρων ἐθνοτήτων — εἶχε τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα ἐφλόγιζον τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἀκλόνητον ἀπόφασιν των ἢ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι ἢ νὰ ἀποθάνουν.

22 Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

Ὅταν ὁ Ἀλῆς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μαχμούτ, οἱ Φιλικοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν εὐκαιρίαν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν ὁ Ὑψηλάντης θὰ ἔδιδε πρῶτος τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ ὁ Παπαφλέσσας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

Ἦρχισαν τὴν ἐξέγερσιν ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν, πρῶτον διὰ νὰ δημιουργήσουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν σουλτᾶνον. Ἐπειτα, διότι οἱ ἡγεμόνες ἦσαν Φαναριῶται καὶ θὰ ὑπεστήριζον τῶν Ἀγῶνα. Τέλος, διότι ἐπίστευον ὅτι ἡδύνατο νὰ προκαλέσουν ρωσικὴν ἐπέμβασιν.

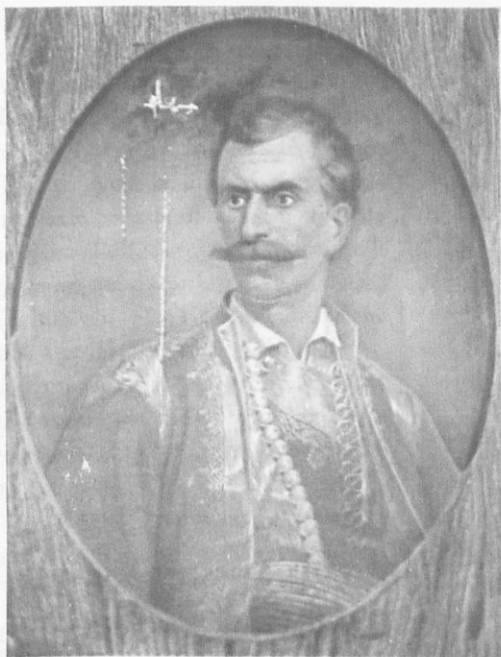
Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦτο ὁ Ὑψηλάντης ἐπέρασε τὸν Προῦθον μὲ 200 ὁπαδούς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας (22 Φεβρ. 1821). Ἐκεῖ ὁ ἡγεμὼν Μιχ. Σοῦτσος καὶ ἡ φρου-

ρά του προσεχώρησαν εἰς τὸ κίνημα. Ἀπὸ τὸ Ἰάσιον ὁ Ὑψηλάντης ἐξέδωσε προκήρυξιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βλάχους νὰ ἐξεγερθοῦν καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι μία μεγάλη Δύναμις θὰ τοὺς βοηθήσῃ. Οἱ ἐντόπιοι ὅμως δὲν ἐκινήθησαν. Μόνον εἰς τὴν Φωξάνην 500 Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐσπευσαν μὲ ἐνθουσιασμόν νὰ ὀργανωθοῦν εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον. Ἐφόρεσαν πένθιμον στολὴν καὶ εἰς τὰ τηλήκιά των ἐσχεδίασαν ἐν κρανίον, διὰ νὰ συμβολίζῃ τὴν ἀπόφασίν των ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ ἀποθάνουν.

Ὁ Ὑψηλάντης, ἀντὶ μὲ κεραυνοβόλον ταχύτητα νὰ καταλάβῃ τὰς ἡγεμονίας, ἐχρονотρίβει εἰς τὴν σύνταξιν προκηρύξεων. Παρῆλθον 30 ἡμέραι, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ ὅμως ἀπεγοητεύθη, ὅταν ἐπληροφορήθη τὰ ἐξῆς : Πρῶτον, ὅτι ὁ τσάρος τὸν διέγραψεν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ ἄφηνεν ἐλεύθερον τὸν Μαχμουτ νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας. Δεύτερον, ὅτι ἐξηναγκάσθη ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὴν Πύλην νὰ στείλῃ ἀφορισμὸν καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸν Σοῦτσον. Τρίτον, ὅτι τρία τουρκικὰ σώματα στρατοῦ ἐβάδιζον ἐναντίον του.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐταράχθη καὶ ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως τὸν ἐπρόλαβαν εἰς τὸ Δραγατσάνι. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ ἐνίκηθησαν. Οἱ ἱερολοχίται μάλιστα, ἀφοῦ ἡγωνίσθησαν μὲ αὐτοθυσίαν, ἔπαθον πανωλεθρίαν (7 Ἰουνίου). Ὁ Ὑψηλάντης διέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπου τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς.

Ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἀθ. Καρπενησιώτης ὑπεχώρησε μὲ 400 παλληκάρια πρὸς τὸ Σκουλένιον. Ἐκεῖ ἐκτυπήθη ἀπὸ 4000 Τούρκους καὶ ἔπεσε

Εἰκ. 15. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος

μαζί με 300 παλληκάρια του. Οί άλλοι έρρίφθησαν εἰς τὸν Προὔθον καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ρωσίαν.

Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου (Μολδαβία) εἶχον καταφύγει οἱ ὅπλαρχηγοὶ Γεωργάκης Ὀλύμπιος καὶ Φαρμάκης. Ὁ Ὀλύμπιος με 11 ἄνδρας εἶχεν ὀχυρωθῇ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, ὅταν χιλιάδες Τούρκοι τοὺς ἐπολιόρκησαν. Ἀφοῦ ἐκράτησε τοὺς Τούρκους ἀρκετὰς ἡμέρας, ἔβαλε φωτιά εἰς ἓνα σάκκον πυρίτιδος καὶ ἀνετινάχθη με τοὺς συντρόφους του. Ὁ Φαρμάκης — ποὺ με 250 παλληκάρια ἡμύνητο εἰς τὴν μονὴν — ἀφοῦ ἐπὶ 15 ἡμέρας ἀπέκρουσε τοὺς ἐχθρούς, παρεδόθη με τὴν συμφωνίαν νὰ φρεισθοῦν τῆς ζωῆς των. Οἱ Τούρκοι ὅμως τοὺς ἀπεκεφάλισαν.

Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἀπέτυχεν, ἀλλὰ ὠφέλησε πολὺ τὸν Ἀγῶνα. Οἱ Τούρκοι ἐνόμισαν ὅτι ἡ ἐξέγερσις ἔγινε με ρωσικὴν ὑποκίνησιν· διὰ νὰ εἶναι λοιπὸν ἔτοιμοι νὰ ἀντιδράσουν εἰς νέαν ἀπόπειραν, ἠναγκάσθησαν νὰ κρατοῦν ἐκεῖ μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ διαθέσουν, διὰ νὰ καταβάλουν τὴν ἐπανάστασιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ

Ὁ πρῶτος σπινθὴρ τῆς ἐπαναστάσεως ἔλαμψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Πρῶτον, διότι οἱ Τούρκοι ἐδῶ ἦσαν ὀλίγοι καὶ οἱ Ἕλληνες πολλοὶ καὶ με δοκιμασμένους ἀρχηγούς (τὸν Παπαφλέσσαν, τὸν Πετρόμπεην, τὸν Κολοκοτρῶνην, τὸν Νικηταρᾶν κ. ἄ.). Ἐπειτα, διότι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς χώρας ἐδυσκόλευε τὴν εἰσβολὴν τουρκικῶν στρατευμάτων. Τέλος, διότι ὁ πασᾶς τῆς Χουρσίτ με τὰς καλυτέρας στρατιωτικὰς του δυνάμεις ἐπολεμοῦσε τὸν Ἀλῆν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Οὕτως, ἐνῶ ἡ Πελοπόννησος ἀπηλλάγχη ἀπὸ τὰς τουρκικὰς δυνάμεις, συνέβησαν δύο γεγονότα, ποὺ ἐθέρμαναν τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπέσπευσαν τὴν ἐκρηξιν τῆς Ἐπανάστασεως.

Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1820 ἀπεβιβάσθη ἐκεῖ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ὑψηλάντη Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος με τὰς ὑποσχέσεις του ἐφλόγισε τὴν φαντασίαν τῶν Πελοποννησίων, ὥστε νὰ πιστεύσουν ὅτι ἔφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Τὸ δεύτερον γεγονός εἶναι ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Μάνην ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης.

Πρῶτος ὁ ὀπλαρχηγὸς Νικόλαος Σολιώτης ἐκτύπησε, περὶ τὰ μέσσα Μαρτίου, Τούρκους εἰσπράκτορας τοῦ χαρατσίου εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Καλαβρῶτων.

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως ἐνέργεια ἐξεδηλώθη ἐναντίον τῆς Καλαμάτας. Εἰς τὰς 22 Μαρτίου ὁ Πετρόμπεης, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Γιατράκος, ἐπολιορκήσαν τὴν Καλαμάταν καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν τὴν ἐκυρίευσαν.

Ἀλλὰ εἰς τὰς 21 τοῦ Μαρτίου ὁ Ἰωάν. Παπαδιαμαντόπουλος καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Ἀχαΐας, πού ἐκρατοῦσαν μίαν κόκκινην σημαίαν με μαῦρον σταυρὸν εἰς τὸ μέσον, εἰσῆλθον εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἔκλεισαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρούριον. Τὴν ἐπομένην ἔφθασεν ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα καὶ ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, πού με τοὺς Ζαΐμηδες καὶ τὸν Λόντον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε ὑψώσει τὸ Λάβαρον εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν. Καὶ ἐδῶ ὑψωσε καὶ πάλιν τὴν σημαίαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ὥρκισε τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ὀπλαρ-

Εἰκ. 16. Ὁ Χάρτης τῆς Ἐπανάστασεως εἰς τὴν Πελοπόννησον

Εἰκ. 17. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐγεννήθη τὸ 1770 εἰς τὸ χωριὸ Ραμοβοῦνι τῆς Μεσσηνίας, ὅπου εἶχε καταφύγει ἡ μητέρα του ἐξ Ἀρκαδίας. Εἶχε πατέρα τὸν ὀνομαστὸν ὀπλαρχηγὸν Κωνστ. Κολοκοτρώνην. Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἤρχισε νὰ ἀγωνίζεται εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Μοριᾶ ὡς ἀρχηγὸς μικρᾶς ὁμάδος κλεφτῶν. Ἐδρασε καὶ εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τὸν Σταθῶν ὡς ἀρχηγὸς μοίρας καταδρομικῶν. Ἀφ’ οὗ ἐπὶ 20 χρόνια ἐπολέμησε τὸν τύραννον εἰς τὴν στεριάαν καὶ τὴν θάλασσαν, καταδιωγμένος ἔφθασε τὸ 1806 εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐκεῖ εἰσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Εἶχεν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν, φωνὴν βροντώδη καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ πολέμαρχου.

χηγούς τῆς Ἀχαΐας· ἡ σημαία ἔφερε τὸν σταυρὸν καὶ τὸ σύνθημα τοῦ Ἀγῶνος «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἡ 25ῃ Μαρτίου καθιερώθη νὰ ἐορτάζεται ὡς ἐθνικὴ ἐπέτειος.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν νήσων ἦτο μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὸν Ἀγῶνα, διότι οἱ στόλοι των θὰ ἡμπόδιζον τὰς θαλασσίας μεταφορὰς τῶν Τούρκων καὶ θὰ ἐβοήθουν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των ἐναντίον τῶν παραλίων φρουρίων. Ἐπίσης θὰ παρέλυνον τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ θὰ ἄφηναν ἀνοικτὴν τὴν θάλασσαν διὰ τὰς ἐπικοινωνίας τῶν ἐπαναστατῶν.

Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς νησιώτας ἐπανεστᾶτησαν οἱ Σπετσιῶται (26 Μαρτίου). Μετὰ 53 πλοῖα, ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ Μπουμπουλίνα, ἔκλεισαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὸ πολιορκούμενον φρούριον τοῦ Ναυπλίου.

Εἰς τὰς 10 Ἀπριλίου ὑψωσαν τὸ Λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας τὰ Ψαρά καὶ μετὰ τὰ καταδρομικά των ἀπέκοψαν τὰς μεταφορὰς τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην.

Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου μετέσχε καὶ ἡ Ὑδρα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πλοίαρχον Οἰκονόμου, ἐνῶ οἱ πρόκριτοι ἦσαν διστακτικοί. Κατόπιν τὸ κίνημα ἐξηπλώθη εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ τὴν Κάσον.

Ἡ Κρήτη ἐξηγέρθη τὸν Ἰούνιον καὶ ἔγραψεν ωραίας σελίδας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξέγερσιν αὐτὴν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

Ἡ Κύπρος δὲν ἐπρόφθασε νὰ κινηθῇ, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐξαπέλυσαν τοὺς τουρκικοὺς ὄχλους εἰς σφαγὰς καὶ διαρπαγὰς. Τότε ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς καὶ 70 ἄλλοι ἐπίσκοποι καὶ πρόκριτοι (9 - 12 Ἰουλίου).

Ἡ Ἐπὶ τήνδε ἐβόηθη τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν ἀποστολὴν ἐθελοντῶν καὶ ἐφοδίων.

Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΑΝ, ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον αἱ φλόγες τῆς Ἐπαναστάσεως ἠπλώθησαν εἰς τὴν Στερεάν. Ὁ ἀρματολὸς Πανουργιάς ἐξεσήκωσε τὰ Σάλωνα (Ἀμφισσαν) καὶ ὁ Γιάννης Γκούρας τὸ Γαλαξίδι. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τὴν Λεβάδεαν καὶ τὴν Βοιωτίαν. Νοτιώτερον οἱ ἀγρόται τῆς Ἀττικῆς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χατζημελέτην Βασιλείου ἠλευθέρωσαν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν Ὑδραῖκά πλοῖα ἐξήγειραν τοὺς Εὐβοεῖς, οἱ ὅποιοι ἐπολιόρησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ φρούρια τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Καρύστου.

Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ ἀνέλαβε δράσιν εἰς τὰ τέλη Μαΐου. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ

Εἰκ. 18. Ἡ Μπουμπουλίνα

Χουρσίτ, πού ὀλίγον βορειότερα ἀντεπολέμει τὸν Ἀλῆν, συνεκράτει τοὺς Αἰτωλοακαρνανᾶς. Ὅταν ὅμως παρουσιάσθῃ ὁ ἐλληνικὸς στόλος, ὁ ἀρματολὸς τοῦ Ζυγοῦ Δημ. Μακρῆς ἐκινήθη καὶ σύντομα ἤλευθέρωσε τὸ Μεσολόγγι, τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὸ Ἀγρίνιον. Κατόπιν ἐπίασε τὰς διαβάσεις τοῦ Μακρυνόρους, ὥστε, ὅταν ὁ Χουρσίτ ἔστειλε στρατὸν ἐναντίον τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ περάσῃ.

Τὰ χωρία τοῦ Πηλίου ἐξηγέρθησαν εἰς τὰς 7 Μαΐου ἀπὸ τὸν λαμπρὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους Ἀνθιμον Γαζῆν καὶ τὸν ὀπλαρχηγὸν Μπασδέκην. Ὁ πασὰς ὅμως τῆς Λαρίσης Μαχμούτ (Δράμαλης) ἔδρασε μὲ ταχύτητα καὶ διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας, πού ἐπολιόρκουν τὸν Βόλον καὶ τὸ Βελεστῖνον. Μόνον τὸ Τρίκερι ἔμεινεν ἀδούλωτον.

Εἰς τὰς 9 Μαΐου ἐξηγέρθη ἡ Χαλκιδικὴ καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σερραῖον ἔμπορον Ἑμμ. Παπᾶν. Ἐδῶ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἑλληγες ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας καὶ ἐφθασαν πλησίον τῆς Θεσ/νίκης καὶ

τῶν Σερρῶν. Ὅταν ὅμως ὁ Μαχμούτ ἔστειλεν ἐναντίον των τὸν αἰμοχαρῆ Πασᾶν Ἀβδοῦλ Ἀμποῦδ, ἡ Χαλκιδικὴ ὑπετάχθη καὶ μόνον τὸ ὄχυρόν τῆς Κασσάνδρας ἐκράτησεν μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, διότι ὁ ἐλληνικὸς στόλος τὸ ἀνεφοδιάζεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐκυρίευσεν ὁ Ἀβδοῦλ, ὁ ὁποῖος ἔπειτα ἀπὸ τὴν νίκην του ἔσφαξεν ἑκατοντάδας Ἑλλήνων καὶ ἔκαυσε τὸν Πολύγυρον, τὴν Γαλάτισταν καὶ τὰ Βασιλικά.

Εἰκ. 19. Ὁ Κυπριανὸς

Γ' Ἡ ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡ- ΚΩΝ Εἰς τὴν ΕΞΕΓΕΡΣΙΝ

Ὅταν ἔγινε γνωστὴ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἡ ἐξέγερσις, ὁ Μαχμούτ, λέγουσι, ὅτι ἐξεμάνη. Ἐνόμισεν ὅτι ὁλος ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε συνωμοτήσῃ νὰ τὸν ἀνατρέψῃ καὶ ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ τουρκικὴ ἐθνότης καὶ ἡ

Εικ. 20. 'Ο Γρηγόριος ὁ Ε' ἐγεννήθη εἰς τὴν Δημητσάναν. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, Σμύρνην καὶ εἰς τὴν «Πατριάδα» σχολήν. Εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνῆλθεν τὸ 1798. Διὰ τὴν ἐθνικὴν του δράσιν ἐξωρίσθη δύο φορές εἰς τὸ "Ἄγιον Ὅρος. Ἡ πατρίς, διὰ νὰ τιμήσῃ τὸν ἐθνομάρτυρά της, τοῦ ἔστησεν ἀνδριάντα εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

μουσουλμανικὴ θρησκεία. Δι' αὐτὸ εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπήντησε μὲ τὴν καλλιέργειαν φυλετικοῦ μίσους καὶ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Ὅταν λοιπὸν τὸ ἐπέτυχεν, ἐπροχώρησεν εἰς σκηνοθετημένας τρομοκρατικὰς ἐκδηλώσεις ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.

Μὲ ὠρισμένον σύνθημα οἱ τουρκοὶ ὄχλοι τῆς Κων/πόλεως ὥρμησαν μὲ λύσσαν εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὴν λεηλασίαν. Πρῶτοι στόχοι τῶν ὑπῆρξαν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ λόγιοι καὶ οἱ ἐμπορεγόμενοι. Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ὅμοιαι ἀγριότητες ἐγίναν εἰς τὴν Σμύρνην, τὰς Κυδωνίας, τὴν Ἀδριανούπολιν, Κρήτην, Κύπρον κλ. Τὰ θύματα τῶν σφαγῶν αὐτῶν δὲν ἀριθμοῦνται.

Ἀποκορύφωσιν ὅμως τῆς τρομοκρατίας ἀποτελεῖ ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ γέροντος πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου). Μετὰ τὴν λειτουργίαν τὸν ἐκρέμασαν ἀπὸ τὴν μεσαιάν Πύλιν τοῦ ναοῦ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ λείψανόν του ἔμεινε κρεμασμένον ἐπὶ 3 ἡμέρας· ἔπειτα παρεδόθη εἰς τὰ ἔξαλλα πλήθη, τὰ ὅποια τὸ ἔσυραν εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὸν Βόσπορον. Μετὰ τριήμερον ὁ Ἕλλην πλοίαρχος Σκλάβος τὸ περισυνέλεξε καὶ τὸ ἔφερεν εἰς Ὁδησσόν, ὅπου ἐτάφη μὲ τιμὰς.

Αἱ σφαγαὶ ὅμως καὶ αἱ ἄλλαι βιαιοπραγαίαι τῶν Τούρκων, ἀντὶ νὰ πτοήσουν τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἐξηγρίωσαν. Μὲ αὐτὰς εἶδον καθαρὰ ὅτι

ὁ πόλεμος ἦτο διὰ τὴν νὰ διασωθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ἀπὸ τὸν τέλειον ἀφανισμόν. Ἦτο πόλεμος ὅχι διὰ συμφέροντα ὑλικὰ, ἀλλὰ πόλεμος «ὕπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος».

II. ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

Α' ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΤΟΥΣ (1821)

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ - ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

Ἐπεὶ ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας των εἰς τὰς Πάτρας καὶ τὴν Καλαμάταν οἱ ἐπαναστάται ἤρχισαν νὰ πολιορκοῦν τὰ φρούρια, ὅπου εἶχον κλεισθῇ οἱ Τούρκοι. Αἱ ἐνέργειαι τῶν ὅμως ἦσαν σπασμωδικαί, διότι οὔτε περὶ θαρχίαν εἶχον οὔτε ἐνότητα. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης συνέστησε, ὁ μὲν Πετρόμπεης νὰ ὀρισθῇ ἀρχιστράτηγος, ὥστε νὰ λείψῃ ἡ ἀναρχία, ὁ ἴδιος δὲ νὰ προσπαθῇ νὰ κυριεύσῃ τὴν Τριπολιτσάν. «Χωρὶς τὴν Τρίπολιν ἔλεγε, εἶναι ἀδύνατον νὰ στερεωθῇ τὸ κίνημα εἰς τὸν Μοριά». Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι ἡ πόλις ἦτο πρωτεύουσα καὶ σπουδαῖος συγκοινωνιακὸς κόμβος.

Εἰκ. 21. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πλέον συμπαθεῖς ἥρωας τοῦ 1821. Τὸ παρουσιαστικόν του δὲν ἦτο ἐπιβλητικόν, διότι ἦτο ἰσχνὸς καὶ εἶχε φωνὴν ἀσθενικήν. Εἰς τὸ καχεκτικόν του ὅμως σῶμα ἐκατοικοῦσε γενναία ψυχὴ. Πρῶτος ὤρμα εἰς τὴν μάχην καὶ ἀπεχώρει τελευταῖος. Ἐμίσει τὰς ραδιουργίας καὶ ἐπρωτομύσει νὰ ὑποχωρῇ παρὰ νὰ καταφεύγῃ εἰς ταπεινὰ ἔργα. Ἦτο πολὺ φιλόπατρις καὶ περιφρονοῦσε τὸ χρῆμα.

Εικ. 22. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἐγεννήθη τὸ 1788 εἰς τὴν Μουσουνίτσαν τῆς Παρνασσίδος. Ἦτο ἀνὴρ ὠραίος, τίμιος καὶ βωμάλειος. Ὠνομάσθη Διάκος, διότι εἶχε χειροτονηθῆ διάκος. Ἐπειδὴ ἐφόνευσεν ἕνα Τοῦρκον ἀποσπασματάρχην, ἄφησε τὰ ράσα καὶ ἐγίνε κλέφτης. Κατόπιν ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλῆ, ὅπου ἐγίνε πρωτοπαλλῆκαρον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου.

Ἐσχεδιάζε, ἐπεὶ δὲ δὲν εἶχε κα-
νόνια, νὰ πολιορκήσῃ ἐπιμόνως τὴν
πόλιν, διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὸν ἀνεφο-
διασμὸν τῶν πολιορκουμένων καὶ νὰ
τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ παραδοθοῦν.
Ἐνεθάρρυνε λοιπὸν τὰ σώματα τῶν
Μανιατῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ
Μαινάλου καὶ κατόπιν κατέλαβε ὅλα
τὰ γύρω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν ὑψώ-
ματα (ἀπὸ τὸ Ἄστρος ἕως τοὺς
Μύλους).

“Όταν ὁ πολιορκητικὸς κλοιὸς συνεπληρώθη, οἱ Τοῦρκοι ἀνυσύχησαν τόσον, ὥστε ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Χουρσίτ νὰ τοὺς στείλῃ ἀμέσως ἐνισχύσεις. Πραγματικῶς ἐκεῖνος τοὺς ἔστειλε 3500 Τουρκαλβανούς με ἀρχηγὸν τὸν ἐμπειροπόλεμον *Μουσταφάμπεην*. Αὐτός, ἀφοῦ ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Ἀντίρριον εἰς τὸ Ρίον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῶν *Πατρῶν* καὶ τοῦ *Ἀκοοκορίνθου* καὶ τὴν 1ην Μαΐου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Οἱ Ἕλληνες ἐταράχθησαν. Ὁ Μουσταφάμπεης τὸ ἐπληροφορήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς διαλύσῃ. Ἐπετέθη λοιπὸν μὲ 5000 ἄνδρας εἰς τὸ Βαλτέτσι, ποὺ τὸ κατεῖχον οἱ Μανιάται, ἔχοντες ἀρχηγοὺς τὸν Ἡλῖαν καὶ Κυριακούλῃν Μαυρομιχάλην. Οἱ Ἕλληνες ὀχυρωμένοι τοὺς ὑπεδέχθησαν μὲ εὐστοχα πυρά. Ἡ μάχη διήρκεσε δύο ἡμέρας καὶ οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ ἄφησαν δύο κανόνια, 300 νεκροὺς καὶ διπλασίους τραυματίας, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τρίπολιν (12 — 13 Μαΐου).

Ἡ νίκη τοῦ Βαλτετσίου διεδραμάτισεν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς

τὴν πορείαν τῆς Ἐπαναστάσεως : πρῶτον, διότι ἐκλόνισε τὸ ἠθικὸν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς τῆς Τριπόλεως καὶ δεύτερον, διότι ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας ὅτι μὲ τὴν τήρησιν τῆς πειθαρχίας δύνανται νὰ νικῶν.

Εἰς τὰς 19 Ἰουνίου ἐφθασεν εἰς τὰ Βέρβαινα—ὅπου τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων—ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὡς πληρεξούσιος τοῦ «Γενικοῦ Ἐφόρου» τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ κατέβαλε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ τάξις καὶ πειθαρχία εἰς τὰ ἄτακτα σώματα τοῦ Μοριᾶ.

ΑΦΕΙΞΙΣ ΔΗΜ. ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ - ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐν συνεχείᾳ (Ἰούλιος - Αὐγούστος) παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἰσχυρὰ φρούρα τῆς Μονεμβασίας καὶ, κατόπιν ἐφόδου, τοῦ Νεοκάστρου (Πύλου). Ἐτσι βαθμηδὸν ὁ πολιορκητικὸς κλοιὸς τῶν δυνάμεων

Εἰκ. 23. Χάρτης τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεάν

τοῦ «Γέρου» ἐγίνετο περισσότερο ἀσφυκτικός καὶ μάλιστα ἀπὸ τότε ποὺ ἐκυριεύθη ἡ στρατηγικὴ γραμμὴ *Τρικώρων - Δολιανῶν*, (ὅπου ἐθαυματούργησεν ὁ ἀνδρεῖος *Νικηταρᾶς*, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε ἐπωνομάσθη Τουρκοφάγος). "Όταν δὲ χάρις εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸ θάρρος των οἱ πολιορκηταὶ ἔσκαψαν χαρακώματα καὶ γύρω ἀπὸ τὴν πόλιν, (διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνατρέπη τὸ ἱππικόν), ὁ ἀποκλεισμός τῆς Τριπόλεως ἐγένινεν ὀλοκληρωτικός. Τέλος εἰς τὰς 23 Σ/βρίου 1821 οἱ πολιορκούμενοι παρεδόθησαν εἰς τοὺς "Ελλήνας μὲ ὄρους. Οἱ "Ελληνες, ποὺ τόσον ἐδεινοπάθησαν, δὲν τοὺς ἐτήρησαν καὶ ἔκαμαν βιαιοπραγίας.

Μὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ναβαρίνου καὶ μὲ τὴν παράδοσιν τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Τριπόλεως ἐστερεώθη ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν νότιον καὶ κεντρικὴν Πελοπόννησον. Ἐπίσης περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ἀρκετὰ ἐφόδια, διὰ νὰ ὀπλίσουν τοὺς ἀόπλους στρατιώτας των.

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ

Ἡ ΜΑΧΗ Εἰς τὴν ΑΛΑΜΑΝΑΝ - ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐξέγερσιν τῆς Βουδουνίτσας ἀπὸ τὸν Δουβουνιώτην καὶ τῆς Ὑπάτης ἀπὸ τοὺς *Κοντογιανναίους* ἐκινδύνευε νὰ καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς "Ελλήνας καὶ τὸ *Ζητούνι* (Λαμία) καὶ ν' ἀποκοποῦν αἱ συγκοινωνίαι τῶν Τούρκων εἰς τὴν Α. Στερεάν, ὁ Χουρσίτ ἀπεφάσισε νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὁ Ὁμέρ Βρυώνης καὶ ὁ Κιοσσὲ Μεχμέτ συνεχέντρωσαν 9000 ἄνδρας εἰς τὴν Λαμίαν. Τότε ὁ Πανουργιάς, ὁ Δουβουνιώτης καὶ ὁ Διάκος ἠθέλησαν νὰ τοὺς κλείσουν τὰς διαβάσεις τῆς Οἴτης. Οἱ δύο πρῶτοι, ἀφοῦ ἐπολέμησαν ἥρωικῶς ὑπεχώρησαν εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Οἴτης. Ὁ Διάκος ὅμως, ποὺ ὑπερήσπιζε τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας (Σπερχειοῦ), ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του μὲ 40 παλληκάρια. Ἐκεῖ οἱ σύντροφοι τοῦ Διάκου ἐφονεύθησαν ὅλοι μαχόμενοι ὡς λέοντες μέχρι τελευταίας πνοῆς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σαλῶνων Ἡσαΐας καὶ ὁ ἀδελφός του Παπαγιάννης, ποὺ ἐπολέμησαν ὡς ἀπλοὶ στρατιῶται τοῦ Διάκου. Ὁ Διάκος συνελήφθη πληγωμένος. Οἱ δύο πασάδες, ἀφοῦ ἐθαύμασαν τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν του, τοῦ ἐζήτησαν νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του καὶ τοῦ ὑπεσχέθησαν ἀξιώματα. Εἰς τὰς ἀτιμωτικὰς ὅμως προτάσεις ὁ Διάκος ἀπήντησε :

Πᾶτε κ' ἐσεῖς κ' ἡ πίστις σας, Μουρτάτες, νὰ χαθῇτε.

Ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θέλ' ἀποθάνω.

Τότε οί πασάδες διάταξαν νά τόν σουβλίσουν (23 Ἀπριλίου 1821). Λέγουν ὅτι τόσον ἥρεμος ἦτο ὁ ἐθνικός ἥρωας κατὰ τήν ὥραν τοῦ μαρτυρίου του, ὥστε οὔτε ἀναστεναγμός ἐξέφυγεν ἀπό τὰ χεῖλη του.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ. Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ

Δέκα ἐξ ἡμέρας ἀργότερον ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουτσος ἐπεχείρησε νά ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νά προχωρήσουν πρὸς τὰ Σάλωνα. Ἐπιασε λοιπὸν μὲ 118 διαλεκτὰ παλληκάρια τὸ Χάνι (πανδοχεῖον) τῆς Γραβιάς, τὸ ὁποῖον δεσπόζει τοῦ στενοῦ ποῦ φέρει εἰς τὰ Σάλωνα. Ἀφοῦ ἐφραξαν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ἤνοιξαν εἰς τοὺς τοίχους πολεμίστρας. Ὅταν εἰς τὰς 8 Μαΐου ἐφθασαν αἱ προφυλακαὶ τῶν Τούρκων, τοὺς ὑπεδέχθησαν μὲ εὐστόχους βολάς. Οὐδεὶς πυροβολισμὸς ἐξέφευγε τοῦ στόχου του. Πολλὰς ἐφόδους ἔκαμαν οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ ματαίως. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἔστειλαν νά φέρουν πυροβόλα ἀπὸ τὴν Λαμίαν, διὰ νά κρημνίσουν τὸ χάνι. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἔκαμαν ἔξοδον μέσα ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσώθησαν, ἀφοῦ ἔχασαν μόνον δύο συντρόφους.

Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουτσος⁽¹⁾ ἦτο υἱὸς τοῦ ἀρματολοῦ Ἀνδρούτσου, ποῦ ἐπολέμησε μαζί μὲ τὸν Κατσώνην. Νέος ὑπηρέτησε τὸν Ἀλῆν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐτοποθέτησε γενικὸν ἀρματολὸν τῆς Δωρίδος καὶ Φωκίδος. Εἶχε πείραν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἱκανότητά νά ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς κλέφτες.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΒΡΥΣΑΚΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ Ὀδυσσέως ἡμπόδισε τὸν Βρυώνην νά προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, πρὶν καταπνίξῃ τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὴν Στερεάν. Ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Λεβάρδειαν καὶ τὰς Θήβας, ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Εὐβοίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνικήθη ὀλίγον ἔξω τῆς Χαλκίδος εἰς τὴν θέσιν *Βρυσάκια* (15 Ἰουλίου) ἀπὸ τοὺς Εὐβοεῖς ἐπαναστάτας μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀγγελῆ Γοργίναν, ἄφησε τὴν Εὐβοίαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐδῶ ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας καὶ διέλυσε τοὺς πολιορκητὰς τῆς Ἀχροπόλεως.

Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νά εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἐπερίμενε ἐπικουρίας, τὰς ὁποίας θὰ τοῦ ἔστειλεν ὁ Χουρσίτ μὲ τὸν Μπαϊράμ πασᾶν. Ἀλλὰ οἱ Γκούρας, Πα-

1. Ἐγεννήθη εἰς Πρέβεζαν, ὅπου σῴζεται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία τῆς μητρὸς του.

νουργιάς και Δουβουνιώτης τὸν ἐνίκησαν εἰς τὰ Βασιλικὰ τῆς Λαμίας (25 Αὐγούστου).

Αἱ μάχαι τῆς Γραβιάς, τῶν Βρυσακίων καὶ τῶν Βασιλικῶν εἶχον ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀγῶνος ὅχι μόνον εἰς τὴν Στερεὰν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ τρεῖς πασάδες, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συντρίψουν τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα τῆς Α. Στερεᾶς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἐτσι, ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερα ἡ Τριπολιτσά, ἀβοήθητος, ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

Μεγάλας ἐπιτυχίας ἐσημείωσε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος καὶ ὁ ἐλληνικὸς στόλος. Ἀπὸ τὰ μέσα Μαΐου μὲ ναύαρχον τὸν Ὑδραῖον Ἰάκωβον Τομπάζην ἔπλευσε πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἠμπόδισε τὸν ἐχθρὶκὸν νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς Σάμου καὶ τῶν Ψαρῶν. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ τὸν ἀπέκλεισεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ λαμπρότερον ὅμως κατόρθωμά του ἐπέτυχεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ τῆς Λέσβου. Ἐκεῖ εἶχε καταφύγει μία τουρκικὴ φρεγάδα τῶν 48 κανονιῶν. Οἱ κυβερνήται τῶν ἐλληνικῶν πλοίων, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βυθίσουν μὲ τὰ μικρὰ κανόνια τῶν, ἀπεφάσισαν νὰ τὴν πυρπολήσουν. Πραγματικῶς τὴν 27ην Μαΐου ὁ Ψαριανὸς πυρπολητὴς Παπανικολῆς τὴν ἐπλησίασε καὶ συνέδεσε τὸ πυρπολικόν του⁽¹⁾ κάτω ἀπὸ τὸ «μπαστούνι» τῆς. Κατόπιν ἤναψε τὸ φιτίλι, ἐπήδησεν εἰς τὴν βοηθητικὴν λέμβον καὶ ἀπεμακρύνθη κωπηλατῶν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν. Τὸ πυρπολικὸν ἀνεφλέγη ἀμέσως καὶ μετέδωσε τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν φρεγάταν, ἡ ὁποία ὡς πυροτέχνημα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μὲ ἀποτέλεσμα 400 Μουσαλμάνοι νὰ εὗρουν οἰκτρὸν θάνατον.

Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη πυρπόλησις εἶχε θλιβεράς συνεπείας διὰ τοὺς Ἑλληνας τῆς Λέσβου, τῶν Κυδωνιῶν κλ. Οἱ Τοῦρκοι ἐπεζήτησαν νὰ

1. Τὸ πυρπολικόν (μπουρλότο) ἦτο πολεμικὸν ὄπλον τοῦ ναυτικοῦ, γνωστὸν ἀπὸ παλαιότερους χρόνους. Πρῶτοι τὸ ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς ἀρμάδας τοῦ Φιλίππου Β'. Τὸ ἐλληνικὸν πυρπολικὸν ὑπῆρξεν ἐφεύρεσις τοῦ ναυπηγοῦ Ἰωάννη Παργίου ἢ Πατατούκου. Τὸ ἐχώριζον συνήθως εἰς δύο. Εἰς τὸ κάτω ἔβαζαν βαρέλια μὲ πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, θειάφι, πίσσαν καὶ νέφτι. Τὰ βαρέλια συνεδέοντο μὲ σωλῆνας, οἱ ὁποῖοι ἐπερνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὰς ὑπὰς καὶ ἐφθάναν εἰς τὸ ἄνω μέρος. Καὶ ἐδῶ ὑπῆρχον ἄλλαι εὐφλεκτοὶ ὕλαι. Ἐπίσης τὰ κατάρτια καὶ τὰ πανιά τὰ ἀλείφαν μὲ νέφτι ἢ πίσσαν.

ἐκδικηθοῦν μὲ σφαγὰς, πυρπολήσεις καὶ λεηλασίας. Ἀλλὰ εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, διὰ τῆς τολμηρᾶς αὐτῆς πυρπολήσεως, οἱ Ἕλληνας ναυτικοὶ ἐδιδάχθησαν νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ εὐστοχίαν τὰ πυρπολικά καὶ νὰ διαλύουν τοὺς τουρκικοὺς στόλους.

Ὁ τουρκικὸς στόλος τὸ θέρος τοῦ 1821 ἐπέτυχε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν Δ. Πελοπόννησον, ὅπου ἀνεφοδίασε τὰ φρούρια τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης καὶ διέσπασε τὸν ἀποκλεισμόν τῶν Πατρῶν. Τὸ χειρότερον ὅμως εἶναι ὅτι τὴν 1ην Ὀκτωβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ κατέστρεψε τὸ Γαλαξίδι. Ἀπὸ τὰ πλοῖα τῶν Γαλαξιδιωτῶν 34 βρίκια καὶ γολέτες ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων· τὰ ὑπόλοιπα ἐβυθίσθησαν.

Β'. ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1822

Ἡ πολεμικὴ κατάστασις κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἦτο ὡς ἐξῆς. Ὁ «Γέρος» ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτσᾶς περιέσφιξε τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν· δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καταλάβῃ, διότι ἡ κυβέρνησις τὸν ἀνεκάλεσε ἀπὸ ἀντιζηλίαν τῶν προκρίτων. Εἰς τὴν Εὐβοίαν, διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Καρύστου ἐστάλῃ ὡς ἀρχηγὸς ὁ Ἥλίας Μανρομιχάλης, οὗτος ὅμως ἐφονεύθη, μόλις ἀπεβιάσθη, εἰς τὴν μάχην τῶν Στύρων· ὡς διάδοχός του ἦλθεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὸ φρούριον τῆς Καρύστου. Σπονδαιότεραι ὁμῶς συμφοραὶ ἦσαν ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούσης καὶ τῆς Χίου, ἡ πανωλεθρία τοῦ Πέτα καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (Ἰαν. 1822).

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ. ΛΗΞΙΣ ΑἴΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Χαλκιδικῆς (22 Φεβρ. 1822) ἐπανεστάτησε καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ Βερμίου καὶ μέγα τμῆμα τῆς Δ. Μακεδονίας μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Ζαφειράκη Θεοδοσίου, τὸν Γάτσον καὶ τὸν Καρατάσον. Οἱ ἐπαναστάται ἐνίκησαν εἰς τὴν μονὴν Δοβρᾶ τὸν Κεχαγιάμπεην τῆς Βεροίας. Ὁ Ἀβδούλ Ἀμποῦδ ὅμως μὲ 16.000 μαχητὰς ἐπολιόρκησε τὴν Νάουσαν. Μετὰ ἐνὸς μηνὸς ἀντίστασιν ἡ πόλις ἐκυριεύθη. Ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας 10.000 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ 5.000 ἐσφάγησαν. Ἀρκεταὶ γυναῖκες, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἀτίμωσιν, ἔπεσαν εἰς τὸν καταρράκτην τῆς Ἀραπίτσας καὶ ἐπνίγησαν. Ἐπὶ πλεόν οἱ Τούρκοι ἔκαυσαν 120 χωριά.

Ἡ πτώσις τῆς Ναούσης ἐσημείωσε τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Βερμίου Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 300 ἄνδρας διεσώθησαν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα. Τὸν Ζαφειράκη οἱ Τούρκοι τὸν ἐφόνευσαν μὲ βασανιστήρια. Ἔτσι ἐληξεν ἀδόξως καὶ τὸ κίνημα τοῦ Βερμίου ὅπως καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐνῶ καὶ αἱ δύο ἐνέργειαι ἔπρεπε νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ γίνουν ταυτοχρόνως, ἐξεδηλώθησαν χωριστὰ καὶ δὲν εἶχον τὴν ὑποστήριξιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Ἡ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ. Ο ΚΑΝΑΡΗΣ

Οἱ Χῖοι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἐκινήθησαν. Ὅταν ὅμως εἰς τὰς 10 Μαρτίου τοῦ 1822 ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον των ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν Λυκοῦργος Λογοθέτης μὲ 2500 ἄνδρας, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξεγερθοῦν.

Ἡ εἰδησις τῆς ἐξεγέρσεώς των ἔκαμε ἔξω φρενῶν τὸν σουλτάνον. Ἔστειλε λοιπὸν ἐναντίον των 46 πολεμικὰ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Καραῖ Ἀλῆν. Οἱ Σάμιοι μόλις ἐπρόφθασαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς μερικὰ ψαριανὰ πλοῖα καὶ νὰ διαφύγουν. Εἰς τὰς 30 Μαρτίου ὁ Καραῖ Ἀλῆς ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Χίον ἓνα ἀποβατικὸν σῶμα ἀπὸ 7000 ἄνδρας καὶ τὴν ἐκυρίευσεν. Αἱ σφαγαί, αἱ λεηλασίαι καὶ οἱ ἐξανδραποδισμοὶ ἦσαν τόσον ἄ-

Εἰκ. 24. Ὁ θριαμβευτὴς Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρά τὸ 1790. Εἶχε μικρὸν ἀνάστημα μὲ φυσιογνωμίαν ἀγαθὴν, ἀλλὰ καρδίαν λέοντος. Ὑπῆρξεν ὁ πλέον εὐστοχος πυρπολητὴς τοῦ 1821. Τὸ ὄνομά του ὡς ἐκδικήτρια θεὰ κατέδωκε τοὺς Τούρκους ναυτικούς. Καὶ ὁμῶς ἦτο τόσον μετριόφρων: «Ἐκτελῶ τὸ καθήκον μου πρὸς τὴν πατρίδα», ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ.

γριοι, ὥστε ἀπὸ τοὺς 113.000 Χίους οἱ 23.000 ἐσφάγησαν καὶ οἱ 47.000 ἐπωλήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὰ σκλαβοπάζερα.

Ἡ ἀπάνθρωπος αὐτὴ διαγωγὴ τῶν Τούρκων ἐπροξένησεν ἀγανάκτησιν εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς χώρας. Τραγικὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς μᾶς δίδει ὁ φιλέλλην Γάλλος ζωγράφος Ντελακρουὰ εἰς τὸν πίνακά του «Ἡ καταστροφή τῆς Χίου». Ἐπίσης ἄλλος φιλέλλην, ὁ Γάλλος ποιητὴς Οὐγκώ μὲ τοὺς ἐπομένους στίχους :

Τοῦρκοι διαβῆκαν· χαλασμοὺς, θάνατος πέρα ὡς πέρα!

Ἡ Χίος τ' ὁλόμορφο νησί, μαύρη ἀπομένει ξέρα...

Ἐρμιὰ παντοῦ!...

Ὁ νέος νύαρχος τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου Ἀνδρέας Μιαούλης ἐφθασεν ἀργὰ καὶ δὲν τοῦ ἔμενεν ἄλλο παρὰ ἡ τιμωρία τῶν βαρβάρων. Ἐδῶσε λοιπὸν ἐντολὴν εἰς τὸν Ψαριανὸν Κωνστ. Κανάρη καὶ εἰς τὸν Ὑδραῖον Πιπῖνον νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ πυρπολικά των.

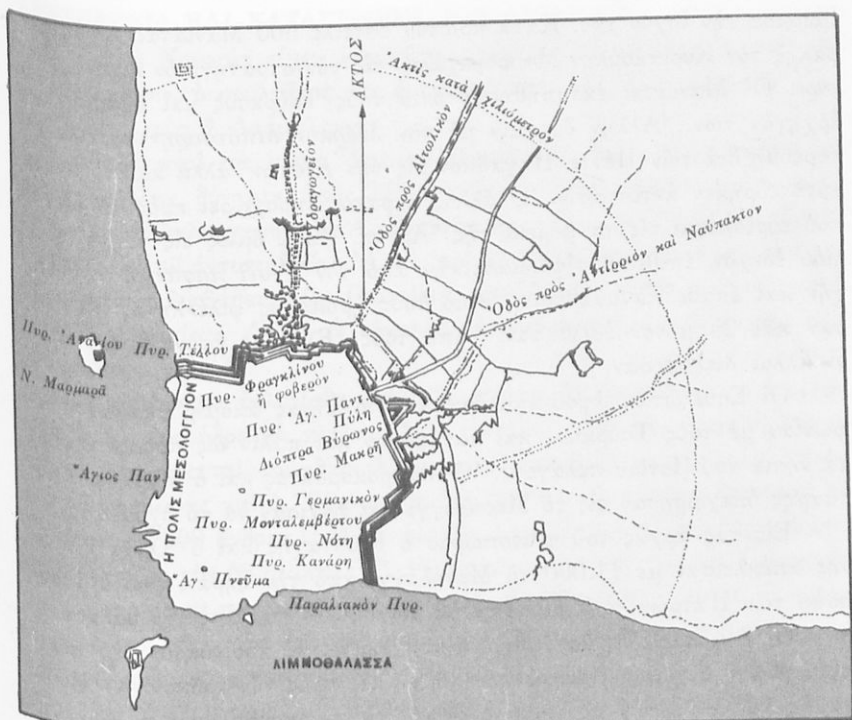
Μέσα εἰς τὴν ἀσέληνον νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου οἱ πυρποληταὶ ἐπλησίασαν ἄτρομοι, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἐώρταζαν τὸ «ραμαζάνι» των. Ὁ Πιπῖνος ἐκόλλησεν τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν ὑπονauαρχίδα· δὲν τὸ ἔθεσεν ὅμως καλῶς εἰς τὰ πλευρά της καὶ οἱ Τοῦρκοι κατῴρθωσαν νὰ τὸ ἀπομακρύνουν, ὅταν ἐπῆρε φωτιά, καὶ ἔτσι ἐκάη ἀσκόπως.

Ὁ Κανάρης μὲ τοὺς ἐπιδεξιούς ἐλιγμοὺς τοῦ πηδαλιούχου Θεοφιλοπούλου ἐπλησίασεν τὴν ναυαρχίδα προσδέσας τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν πρῶραν της. Ἀφοῦ δὲ ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ «μπουρλότο», ἀπεμακρύνθη ταχέως. Ἐπειτα ἐστράφη καὶ εἶδε τὰς φλόγας νὰ μεταδίδωνται εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἡ ὁποία, ὅταν ἡ φωτιά ἐφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἀνετινάχθη. Ὁ Καρὰ Ἀλῆς μόλις ἐπρόφθασε νὰ πηδῇ εἰς μίαν λέμβον, ἀλλὰ ἐκτυπήθη ἀπὸ μίαν φλεγομένην δοκὸν καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα δὲν ἐτόλμησε νὰ κτυπήσῃ τὰ Ψαρά καὶ τὴν Σάμον, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ κρυφθῇ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ὅταν ἀπεφασισε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, πάλιν ὁ Κανάρης μὲ τὸν δαυλὸν του ἀνέτιναξε τὴν ὑπονauαρχίδα της πλησίον τῆς Τενέδου.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΠΕΤΑ — Η ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ὁ Χουρσίτ, ὅταν ἐνίκησε τὸν Ἀλῆν, ἐστράφη ἐναντίον τῶν Σουλωιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Σούλι κατόπιν συμφωνίας

Εικ. 25. Τὸ Μεσολόγγιον, μικρὰ πόλις τῆς Δ. Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐξοδὸν τοῦ Κορινθιακοῦ ἔχει κτισθῇ εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς χαμηλῆς προεξοχῆς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ποῦ ὡς γλῶσσα εἰσέρχεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφοδος, διότι ἡ θάλασσα εἶναι ἀβαθὴς. Ἀπὸ τὸ μέρος ὅμως τῆς ξηρᾶς ἦτο εὐκολος ἡ κατάληψις, διότι τὰ ὄχυρά του δὲν ἦσαν ἰσχυρά· ἓνας γαιότοιχος, χωρὶς ἐπάλξεις καὶ πυροβολεῖα. Ἀλλὰ καὶ ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως ἦτο ἀσήμαντος· 360 περίπου ἄνδρες. Καὶ ὅμως οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ ἥρωες μὲ τὴν βοήθειαν τῶν κατοίκων ἐκράτησαν πρωτοφανῆ ἄμυναν.

μὲ τὸν Ἀλῆν. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίθεσις του δὲν ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν, ἀφῆκε τὸν Ὁμέρ Βρυώνην νὰ πολιορκῇ τὸ Σούλι καὶ ὁ ἴδιος κατηρθύνθη πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐκεῖ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ στρατὸν διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ρούμελην καὶ τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Μαυροκορδάτος, διὰ νὰ διασώσῃ ἐκ τοῦ κινδύνου τὸ Σούλι, συνεκρότησε σῶμα ἀπὸ 4000 ἀτάκτους καὶ φιλέλληνας καὶ ἐσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Τὴν δύναμιν ὅμως αὐτὴν τὴν ἐτεμάχισε καὶ ἔτσι

ἐμείωσε τὴν ἰσχὺν τῆς. Κατὰ πρῶτον ἔστειλε 500 Μανιάτας μὲ ἐπιχειρήσει τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν στρατηγικὸν λιμένα Φανάρι. Οἱ Μανιάται ἐκτυπήθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔχασαν τὸν ἀρχηγὸν των. Ἄλλην δύναμιν μὲ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρη ἔστειλε νὰ πορευθῇ διὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων εἰς τὴν Κιάφαν· ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτὸ εὗρήκεν ἀντίστασιν. Ὁ ἄλλος στρατὸς ἐπροχώρει πρὸς τὸ Πέτα, ποῦ εὗρίσκεται εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀρτας. Ἐκεῖ ὅμως εἰς τὰς 4 Ἰουλίου ἐδέχθη ἐπίθεσιν αἰφνιδιαστικὴν ἀπὸ τὸν Ρεσίτ πασᾶν ἢ Κιουταχῆν καὶ ἔπαθε πανωλεθρίαν. Ἀπὸ τοὺς ἡρωικοὺς φιλέλληνας 58 ἔπεσαν καὶ 25 μόνον ἐσώθησαν. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐφονεύθησαν 400 οἱ ἄλλοι διελύθησαν.

Οἱ Σουλιῶται, ἀφοῦ ἐπολέμησαν δύο μῆνας ἀκόμη, ἔκαμαν συμφωνίαν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ κατέφυγον καὶ πάλιν ὡς πρόσφυγες εἰς τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ὁ Μαυροκορδαῖος καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ὑπεχώρησαν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἤρχισαν νὰ τὸ ὀχυρώνουν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης ἀπέκλεισαν μὲ 11.000 τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ τὴν ξηράν, ἐνῶ ὁ Γιουσούφ τῶν Πατρῶν τὸ περιέσφιξε μὲ τὸν στόλον τοῦ ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Οἱ δύο πασάδες ἐσκέφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν πρὶν φθάσῃ ὁ χειμὼν· διεφώνησαν ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπον. Ὁ Κιουταχῆς ἤθελε νὰ τὴν κονιορτοποιήσουν μὲ τὸ πυροβολικόν· ὁ Βρυώνης νὰ τὴν καταλάβουν κατόπιν διαπραγματεύσεων. Ὁ Μπότσαρης διὰ νὰ κερδίσῃ καιρὸν, διότι ἀνέμενε ἐνισχύσεις, προσεποιήθη ὅτι δέχεται. Ἐνῶ ὅμως ἐσυνεχίζοντο αἱ συνεννοήσεις, ἔφθασεν ὁ Μισοῦλης μὲ μίαν ἰσχυρὰν ναυτικὴν μοῖραν, καί, ἀφοῦ διεσκόρπισεν τὰ πλοῖα τοῦ Γιουσούφ, ἐνίσχυσε τὸ Μεσολόγγι μὲ στρατὸν καὶ ἐφόδια.

Οἱ Τούρκοι ἔπειτα ἀπεφάσισαν νὰ αἰφνιδιάσουν τὸ Μεσολόγγι τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Οἱ Ἕλληνες ὅμως εἰδοποιήθησαν καὶ ἔτσι, ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἐξαπέλυσαν τὴν ἔφοδον, τοὺς ἐθέρισαν μὲ φοινικὰ πυρά.

Αἱ ἀποτυχίαι αὗται καὶ τὰ δεινὰ τοῦ χειμῶνος ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποχώρησις των ὑπῆρξε πολὺ δύσκολος. Εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀφήσουν τὰ πυροβόλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς των. Τέλος, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν Ἀχελῶον, τὸν εὗρον πλημμυρισμένον· τὸν ἐπέρασαν, ἀφοῦ ἔχασαν 500 στρατιώτας καὶ πολλὰ ὑποζύγια.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Ἐνῷ ὁ Χουρσίτ εἶχεν ἐτοιμάσει στρατὸν, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ σουλτᾶνος τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν πασᾶν τῆς Λαρίσης Μαχμούτ ἢ Δράμαλην.

Αὐτὸς περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μὲ μίαν μεγάλην δύναμιν ἀπὸ 22000 πεζοὺς, 8000 ἵππεῖς καὶ ἀρκετὰ κανόνια. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Α. Στερεᾶς παρέλυσαν καὶ οὐδόλως ἐσκέφθησαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀφῆκαν ἀφυλάκτους τὰς διαβάσεις τῶν Γερανίων, τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὥστε μὲ εὐκολίαν ὁ Δράμαλης νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα.

Ἡ κυβέρνησις ἐκλονίσθη καὶ μαζί μὲ τοὺς βουλευτὰς ἐζήτησε καταφύγιον εἰς δύο ὑδραϊκὰ πλοῖα. Ἀπὸ τὸν ἴδιον πανικὸν κατελήφθησαν καὶ οἱ πολιορκηταὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Μόνον ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἔχασαν τὴν ψυχραιμίαν των. Ὁ δεύτερος μὲ 700 ἄνδρας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἀργους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἠνώχλει τὸν Δράμαλην. Ὁ Γέρος, ἀφοῦ μὲ τὴν βροντώδη φωνὴν του ἐξύπνησε τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔστησε τὸ στρατὸν εἰς τοὺς Μύλους τῆς Λέρνης καὶ διέταξε νὰ καύσουν τὰ σπαρτὰ καὶ νὰ καταστρέψουν ὅσα πηγὰδια ἤμποροῦσαν. Κοντὰ του ἔσπευσαν ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Παπαφλέσσας, ὁ Πλαπούτας κ.ἄ. καὶ συντόμως αἱ δυνάμεις του ἔφθασαν τοὺς 5.000 ἄνδρας.

Ὁ Δράμαλης ἔχανε τὸν χρόνον τοῦ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἀργους. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὅταν ἐνισχύθῃ εἰς τοὺς Μύλους, ἐμήνυσεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην νὰ ἀφήσῃ τὸ φρούριον. Τότε ὁ Δράμαλης ἐπροχώρησε καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ ὁ ἐλληνικὸς στόλος τὸν ἠμπόδισε νὰ πάρῃ καὶ τὸν *Θαλασσόπυργον* (Μπούρτζι).

Ὁ τουρκικὸς στόλος δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀνεφοδιάσῃ ἐν τῷ μεταξὺ ἐσημειώθη ἔλλειψις ζωοτροφῶν καὶ νεροῦ καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐξήντησε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ συνεχεῖς ἀψιμαχίας, ὁ Δράμαλης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ νὰ μὴ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Τρίπολιν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως ἀντελήφθη τὰς προθέσεις του καὶ μὲ 2500 ἄνδρας κατέλαβε τὸ ὕψωμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (πλησίον τῆς Νεμέας), ποῦ δεσπόζει τῆς διαβάσεως τῶν Δερβενακίων. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ κατέλαβαν ἐπικαίρους θέσεις ἐπὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἁγιοιορίου, ποῦ εὐρίσκεται ἀνατολικῶς τῶν Δερβενακίων.

Τὴν 26ην Ἰουλίου ἡ προφυλακὴ τοῦ Δράμαλης, ἐνῶ διήρχετο τὰ στενά, ἐδέχθη τὰ αἰφνιδιαστικά πυρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὠθήθη πρὸς τὸ ὕψωμα τοῦ Ἀγίου Σώστη, ὅπου προσέτρεξαν ὁ Νικηταρᾶς καὶ ὁ Ἀντ. Μαυρομιχάλης. Ἡ μάχη μετεβλήθη εἰς σφαγὴν τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἀλλόφρονες προσεπάθουν νὰ εὗρουν διέξοδον, ἐγκαταλείψαντες 3000 πτώματα.

Τὴν 28ην ὁ Δράμαλης ἐπροτίμησε νὰ περάσῃ μὲ τὴν κυρίαν δύναμιν του ἀπὸ τὸ Ἀγιονόρι, διότι ἡ διάβασις ἐκείνη ἦτο πλατυτέρα, ἀλλὰ τὰ σώματα τῶν Παπαφλέσσα, Ὑψηλάντη καὶ Νικηταρᾶ, ποὺ ἐφύλασσον τὰ ὕψωματα τῆς διαβάσεως, ἐπέπεσον ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἀπεδεκάτισαν. "Ὅσοι διεσώθησαν, ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰ γύρω μέρη. Ὁ ἴδιος ὁ Δράμαλης ἐφθασε ταπεινωμένος εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὴν λύπην του.

Ἡ καταπληκτικὴ στρατιὰ τοῦ Δράμαλη εἶχε διαλυθῇ μὲ τὸσον ἄδοξον τέλος. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα δὲν παρέλειψε νὰ ἱστορήσῃ τὸν ὀλεθρὸν του :

*Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι' ἀέρα τοῦ πελάγον,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῇ μάνα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στοὺ Δερβενάκι κείτονται, στοὺ χῶμα ξαπλωμένοι...*

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐθεωρήθη «Σωτὴρ τῆς Πατρίδος» καὶ ἡ Κυβέρνησις τὸν ἀνεκήρυξε ἀρχιστράτηγον τοῦ Μοριά.

Τὴν βροχερὴν νύκτα τῆς 29ης Ν/βρίου ὁ Στάικος Σταϊκόπουλος μὲ 260 ἄνδρας κατῴρθωσε νὰ αναρριχηθῇ μὲ σχοινιά εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Παλαμηδίου. Ἡ φρουρά, ποὺ εἶχεν ἀποδεκατισθῇ ἀπὸ τὸν τύφον καὶ τὴν πείναν (ἀφοῦ ἔφαγαν καὶ πτώματα), ἤλθεν εἰς συμφωνίαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῦ παρέδωσε τὸ φρεβρὸν φρούριον.

Γ'. ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1823

Τὸ σχέδιον δράσεως τοῦ σουλτάνου διὰ τὸ 1823 προέβλεπε δύο ἐκστρατείας: Μίαν κατὰ τῆς Δ. Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἠπειρον καὶ ἄλλην κατὰ

τῆς Α. ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ δύο χωρισταὶ στρατιαὶ — ἀφοῦ ὑπέτασσιν τὴν Στερεάν — θὰ ἡγοῦντο γύρω ἀπὸ τὴν Ναύπακτον, διὰ νὰ περάσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ καταπνίξουν καὶ ἐκεῖ τὸ κίνημα.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μία στρατιά με ἀρχηγὸν τὸν Βερκόφτσαλην, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Α. Στερεάν.

Ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτὴν ἓν σῶμα με ἐπικεφαλῆς τὸν Κιουταχῆν ἐπολιόρκησε τὸ Τρίκερι, πὺλ κεῖται εἰς ἀπόκρημνον ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Πηλίου. Τοὺς Τρικεριώτας ἐβοήθει καὶ ὁ Καρατάσος με τοὺς κλέφτες τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Κιουταχῆς, με τὴν βοήθειαν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἠνάγκασε τοὺς Τρικεριώτας νὰ δεχθοῦν τουρκικὴν φρουράν. Ὁ Καρατάσος με τοὺς κλέφτες διέφυγεν εἰς τὴν Σκιάθον. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐφθασεν ἀργὰ καὶ ἡ μόνη του ἐπιτυχία ἦτο ὅτι ἠχμαλώτισεν εἰς τοὺς Ὀρεοὺς τῆς Εὐβοίας 5 ἐχθρικὰ βρῖκια.

Ὁ Βερκόφτσαλης, ἀφοῦ ἡρήμωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὰς Θήβας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐστειλεν ἓνα σῶμα στρατοῦ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εὐβοίαν καὶ τὴν ἠνάγκασεν εἰς ὑποταγὴν· εἰς τὴν Καρυστίαν ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Κριεζώτης εἶχον ἐπιτυχίας.

Ἐπειτα ὁ Βερκόφτσαλης ἐβάδισε ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν· μία ὅμως ἐπιδημία, καθὼς καὶ ἡ ζωηρὰ δρᾶσις τοῦ Ἀνδρούτσου εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Λάρισαν.

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ὁ Μουσταῖς πασᾶς τῆς Σκόδρας με 8000 Ἀλβανοὺς ἐξεχύθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης με 4000 Τουρκαλβανοὺς ἐβάδισε πρὸς τὸν Κραβασαρᾶν (Ἀμφιλοχίαν).

Ὅπως τὸ 1822, ἔτσι καὶ τώρα πρόμαχος εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ἀνεδείχθη ὁ Μάρκος Μπότσαρης. Αὐτὸς ἦταν υἱὸς τοῦ Σουλιώτου ὀπλαρχηγοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Ἡ ἀντίστασις του εἰς τὸ Σούλι ἐναντίον τοῦ Χουραϊτ καὶ ἡ υπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου τὸν εἶχον κάμει διάσημον. Διὰ τοῦτο ἡ κυβέρνησις τὸν ἐτίμησε με τὸ δίπλωμα τοῦ ἀρχι-

στρατήγου τῆς Δ. Ἑλλάδος. Αὐτὸ ὅμως ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ἐπίσης διπλώματα. Τότε ὁ Μπότσαρης, ἀφοῦ ἔσχισε τὸ δίπλωμα ἐνώπιον τῶν ἀντιζήλων του καὶ τοὺς εἶπεν ὑπερηφάνως «Ὅποιος εἶναι ἄξιος, παίρνει τὸ δίπλωμα μὲ τὸ σπαθί του ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρόν», ἐβάδισε πρὸς τὸ Καρπενῆσι.

Εἶχε μάθει ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἦτο στρατοπεδευμένη ἡ προφυλακὴ τοῦ Μουσταῆ ἀπὸ 4000 ἄνδρας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Τζελαλεδὶν βέην. Ἦτο μεσονύκτιον τῆς 9 Αὐγούστου, ὅταν ὁ ἀετὸς τοῦ Σουλίου μὲ τὰ 350 παλληκάρια του ἐφώρμησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ἤρχισε τὴν σφαγὴν. Οἱ Σκοδρινοὶ, ἐπειδὴ αἰφνιδιάσθησαν εἰς τὸν ὕπνον, ἐφευγόν πανικόβλητοι εἰς τοὺς λόγγους. Αἱ προφυλακαὶ τοῦ Μουσταῆ διελύθησαν, ἐνῶ 800 Ἀλβανοὶ ἐφονεύθησαν καὶ πολλὰ ὑποζύγια καὶ ἐφόδια περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

Τὴν νίκην ὅμως αὐτὴν ἡ Ἑλλάς τὴν ἐπλήρωσε μὲ τὸν θάνατον τοῦ πλέον ἄγνου ἥρωος τῆς Δ. Ἑλλάδος. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης, μολοντί πληγωμένος εἰς τὸν μηρόν, ἐπήδησεν εἰς μίαν μάνδραν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὗρίσκετο ἡ σκηνὴ τοῦ Τζελαλεδίν. Κάποιος ὅμως Ἀλβανὸς τὸν ἐσημάδευσε εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸν ἐφόνευσε.

Διὰ τὴν συμφορὰν αὐτὴν ὅλον τὸ Ἔθνος ἔκλαυσε καὶ ἐκήδευσεν τὸν νεκρὸν μὲ τόσας τιμάς, ποὺ ἐνθυμίζουσιν τοὺς θριάμβους τῶν αὐτοκρατόρων : Ἐμπρὸς ἐβάδιζον οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ ἐχθρικά λάβαρα, ἠκολούθει ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ πολλοὶ ἱερεῖς, ἔπειτα ἐφέρετο ὁ νεκρὸς καλυμμένος μὲ γαλάζιαν χλαίνην. Ὑστερον ἠκολούθουν οἱ συγγενεῖς του, οἱ ἐπίσημοι, ὁ λαὸς, ἐκλεκτοὶ ἵπποι μὲ πολυτελεῖς σέλες μπέηδων καὶ ἀγάδων καὶ ἡμίονοι φορτωμένοι μὲ λάφυρα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη οἱ δύο πασάδες ἐπολιορκήσαν τὸ Αἰτωλικόν. Ἡ κωμόπολις αὕτῃ ἔχει κτισθῇ εἰς μίαν νησίδα, ποὺ εὗρίσκεται εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν 10 χιλμ. δυτικὰ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Ἐκ τῶν 2500 κατοίκων τῆς οἱ 500 ἦσαν ἑνοπλοι. Ἡ πολιορκία ἤρχισε εἰς τὰς 5 Ὀκτωβρίου. Οἱ Αἰτωλικιώται, ἔπειδὴ οἱ Τούρκοι τοὺς ἔκοψαν τὴν ὕδρευσιν ἀπὸ τὸ Κεφαλόβρυσον, εὗρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πίνουν θάλασσαν, ἡ ὁποία «τοὺς ἔκοβε τὰ ἔντερα». Ἡ ἀντίστασις αὕτῃ καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα εἰς τὸν Ζυγὸν ἠνάγκασε τοὺς πασάδες νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν.

23 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕ- ΠΕΙΑΙ ΤΩΝ

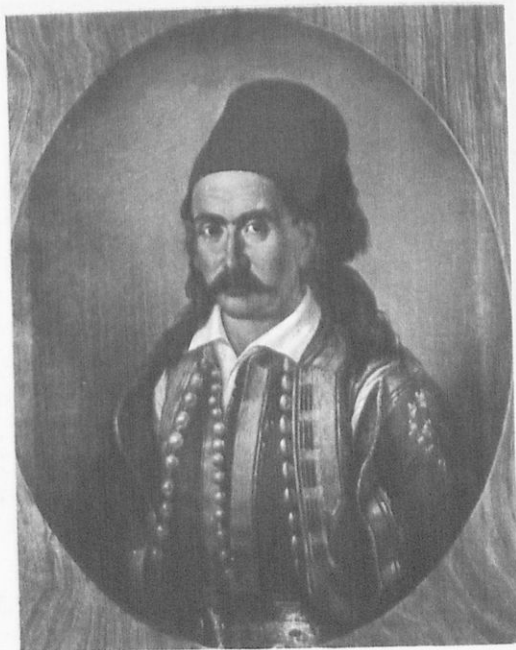
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἔγινεν αἰσθη-
τὴ ἡ ἔλλειψις κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἐνας κοινὸς κυβερνητικὸς μηχανι-
σμὸς δι' ὅλας τὰς περιφέρειας, ποὺ ἡλευθερώθησαν, θὰ ἐξησφάλιζε
χρήματα καὶ ἐφόδια, θὰ ἔβαζε τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὰς πολεμικὰς
δυνάμεις, μία κεφαλὴ ποὺ θὰ καθωδήγει ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς ἀγω-
νιζομένης πατρίδος, ὅπου τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἀπῆτουν.

Ἡ «Μεσσηνιακὴ Σύγκλητος» ἀ-
ποτελεῖ τὴν πρώτην ὑποτυπώδη μορ-
φήν κυβερνήσεως. Αὕτῃ ιδρύθη εἰς
τὰς Καλάμας τὴν 24 Μαρτίου καὶ
συνεκροτήθη ἀπὸ 9 μέλη με πρόε-
δρον τὸν Πετρόμπεην. Μνημιώδης
ὑπῆρξεν ἡ διακήρυξις τῆς, ποὺ ἔστει-
λεν πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις
καὶ τὰς Η.Π.Α. Εἰς αὐτὴν ἐγράφε-
το ὅτι οἱ σκοποὶ τοῦ Ἀγῶνος εἶναι
θρησκευτικοὶ καὶ ἐθνικοὶ καὶ διὰ
τοῦτο οἱ λαοὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ δει-
ξουν κατανόησιν καὶ νὰ βοηθήσουν
τοὺς ἀπογόνους τοῦ Περικλέους.

Ἡ «Πελοποννησιακὴ Γερουσία»
ὑπῆρξε διοικητικὴ μορφή εὐρυ-
τέρα ἀπὸ τὴν «Μεσσηνιακὴν
Σύγκλητον». Συνεκροτήθη διὰ νὰ
διευθύνῃ τὸν Ἀγῶνα εἰς ὅλον τὸν
Μοριᾶν. Τὴν συνεκρότησαν ἑπτὰ
μέλη με πρόεδρον τὸν Πετρόμπεην,
ποὺ τὰ ἐξέλεξε μία συνέλευσις ἐκ
37 προκρίτων τῆς Πελοποννήσου, οἱ
ὅποιοι συνῆλθον εἰς τὰς 26 Μαΐου

Εἰκ. 26. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης

εἰς τὸ Μοναστήρι τῶν Καλτετζῶν τῆς Μαντινείας. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτῆς ιδρύθη εἰς τὸ Μεσολόγγι ἡ Γερουσία τῆς Δ. Ἑλλάδος με πρόεδρον τὸν Μαυροκορδάτον καὶ εἰς τὰ Σάλωνα ὁ Ἄρειος Πάγος τῆς Α. Ἑλλάδος με πρόεδρον τὸν Θ. Νέγγρην.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ διοικητικὰ ὄργανα μόνον τὴν πολυαρχίαν καὶ τὴν σύγχυσιν ἐκαλλιέργουν. Διὰ νὰ ἐκλείψουν ὅλαι αἱ ἀνωμαλῖαι, τὸν Ν/βριον τοῦ 1821 ὁ Ὑψηλάντης ἐκάλεσε τὸν λαὸν τῶν ἐλευθέρων πλέον περιφερειῶν νὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἀντιπροσώπους των διὰ μίαν Πανελληνιον Συνέλευσιν. Αὕτῃ πραγματικῶς συνῆλθεν εἰς τὴν Πιάδαν (ἀρχαίαν Ἐπίδαυρον) περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου. Πρόεδρός της ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδάτος. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου ἐξέδωσε πανηγυρικὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων» καὶ ἐψήφισε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου» καὶ εἶχε δημοκρατικὴν μορφήν. Ἡ Α' Ἐθνοσυνέλευσις καθιέρωσε καὶ τὴν *Κυανόλευκον* ὡς σύμβολον τῆς Πατρίδος.

Εἰκ. 27. Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου ὥριζε 3 ἐξουσίας: Πρῶτον, τὸ Νομοτελεστικόν, πενταμελὴς ἐπιτροπὴν, τὴν ὁποίαν ἐκλέγει ἡ ἐθνοσυνέλευσις διὰ νὰ κυβερνᾷ ἐπὶ ἓν ἔτος· πρόεδρος αὐτῆς (πρωθυπουργός) ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδάτος. Δεύτερον, τὸ Βουλευτικόν, ἀπὸ 70 βουλευτᾶς, τὸ ὁποῖον ψηφίζει ἢ ἀπορρίπτει τὰ νομοσχέδια τοῦ Νομοτελεστικοῦ. Πρόεδρος αὐτοῦ ἔγινεν ὁ Ὑψηλάντης, καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ ἡ Θητεία ἦτο ἐτησία. Τρίτον, τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν, μολοντί δὲν ὑπῆρχον δικαστήρια.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ βλέπομεν ὅτι ἡ Ἐπανάστασις μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πρώτου ἔτους ὅχι μόνον ἐστερεώθη, ἀλλὰ ἀπέκτῃσε καὶ κεντρικὴν κυβέρνησιν.

σιν καὶ Σύνταγμα. Ἡ περίοδος τῶν τοπικῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς ἀναρχίας τελειώνει. Τώρα οἱ "Ἕλληνες εἶναι συντεταγμένη ἐθνότης καὶ ἔχουν νὰ ἀντιτάξουν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ἐλευθέραν ἐλληνικὴν Πολιτείαν. Καὶ εἶναι βχυρὸ τὸ ἔργον τῆς νεαρᾶς αὐτῆς Πολιτείας: πρῶτον, νὰ συντονίσῃ τὰς προσπάθειάς διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν ἀποκτηθέντων· δεύτερον, νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἐνεξαρτησίαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

Ἀπὸ τότε ποὺ ἐνίκηθη ὁ Δράμαλης μέχρι τοῦ 1825, ἡ Πελοπόννησος δὲν ἐδοκιμάσθη ἀπὸ ἄλλην τουρκικὴν εἰσβολήν. Τὴν εὐκαιρίαν ὅμως αὐτὴν δὲν τὴν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ "Ἕλληνες, διὰ νὰ κυριεύσουν τὰ ὀλίγα φρούρια, τὰ ὁποῖα κατεῖχον ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι, καὶ νὰ ἐτοιμαστοῦν πρὸς ἀπόκρουσιν νέας εἰσβολῆς. Ἀντιθέτως ἤρχισαν νὰ φιλονοικοῦν διὰ τὴν ἐξουσίαν.

Αἰτία τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς δύο πολιτικὰς παρατάξεις: εἰς τὸ κόμμα τῶν στρατιωτικῶν, μὲ ἀρχηγούς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Ὁδ. Ἀνδρουτσον καὶ εἰς τὸ κόμμα τῶν πολιτικῶν, ποὺ εἶχεν ἀρχηγούς τὸν Μαυροκορδάτον, τὸν Νέγρην καὶ τὸν Κωλέττην.

Ἀφορμὴ τοῦ πρώτου ἐμφυλίου πολέμου ἦτο ἡ πλειοψηφία τῶν βουλευτῶν τοῦ κόμματος τῶν πολιτικῶν εἰς τὴν Β' Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ "Αστρους (Μάρτιος 1823). Ἐπειδὴ ἡ νέα Κυβέρνησις (τὸ Νομοτελεστικόν) περιελάμβανε τέσσαρας πολιτικούς καὶ ἓνα στρατιωτικόν, τὸν Κολοκοτρώνην, οἱ στρατιωτικοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κολοκοτρώνην, (ἀφοῦ προσεταιρίσθησαν τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως Πετρόμπετην), μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς εἰς Τρίπολιν καὶ ἐζήτησαν τὴν διάλυσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (Νοέμβριος). Αὕτῃ ὅμως δὲν διελύθη, ἀλλὰ ἐξέλεξεν ἄλλην κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Γεώργ. Κουντουριώτην μὲ ἔδραν τὸ Κρανίδι. Τὴν νέαν κυβέρνησιν ὑπεστήριζον οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου, οἱ Στερεολλαδίται καὶ οἱ Νησιῶται. Ἐνώπιον τῆς δυνάμεως τῆς ἄλλης κυβερνήσεως ὁ Κολοκοτρώνης ὑπεχώρησε διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ ἐδόθη ἀμνηστία.

Ὁ δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος ἤρχισε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1824. Οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου συνεμάχησαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην

κατὰ τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτη. Αὐτή, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἰσχυράς δυνάμεις εἰς τὸν Μοριᾶν, ἐκάλεσε, μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἡπειρώτου ὑπουργοῦ τῆς Κωλέττη, τὰ σώματα τοῦ Γκούρα καὶ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ κατέβαλε τοὺς ἀντιπάλους τῆς. Ὁ Κολοκοτρώνης, μολοντί ἐζήτησε συμβιβασμὸν — διότι ἦτο συντετριμμένος ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του Πάνου — συνελήφθη μὲ 24 ἄλλους προκρίτους τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐφυλακίσθη εἰς Ὑδραν (Ἰαν. 1825) —. Ἡ Κυβέρνησις ἐστράφη κατόπιν καὶ ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσου, τὸν ὁποῖον κατηγόρησεν ὅτι εὕρισκετο εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Ὀδυσσεύς, (ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἀμνηστευθῇ), παρεδόθη εἰς τὸν Γκούραν, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἔφερε σιδηροδέσμιον εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἐφυλάκισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τὴν 5ην Ἰουνίου 1825 ὁ ἥρωας τῆς Γραβιᾶς εὐρέθη νεκρὸς κάτω ἀπὸ τὰ τείχη. Τὸν εἶχον κρημνίσαι ἄνθρωποι τοῦ Γκούρα. Τὸ ἔθνος ἀργότερον, ἐπειδὴ διεπιστώθη ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς ἦτο ἀθῶος καὶ ὅτι ἔπεσε θῦμα τῶν παθῶν, ἀπεκατέστησε τὴν μνήμην του καὶ τὸν ἔταξεν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἡρώων, ὅπως τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Καραϊσκάκην.

Ἔτσι ἐτελείωσαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν μελάνην παρένθεσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ 1821. Μὲ αὐτοὺς διεσπάσθη ἡ ἐθνικὴ ἐνότης καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐκυριάρχησαν τὰ πάθη καὶ ἡ ἀναρχία, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ἔλειψε νὰ φέρουν τὸ ἐπαναστατημένον ἔθνος εἰς τὸν ὀλεθρον.

24 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Δύσεως, τὴν πολιτικὴν τῶν ὁποίων ἐκανόνιζεν ἡ Ἱερὰ Συμμαχία, δὲν ἔβλεπαν, ὅπως ἐμάθομεν, μὲ εὐνοϊκὸν βλέμμα τὰ κινήματα τῶν λαῶν δι' ἐλευθερίαν. Τὰ ἰδίας διαθέσεις ἔδειξαν αὐταὶ καὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ συνέδρια τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας τόσον τοῦ Λάιμπαχ ὅσον καὶ τῆς Βερόνας.

Εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Λάιμπαχ (πόλεως τῆς Γιουγκοσλαβίας), ποὺ εἶχε συνέλθει τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1821 διὰ νὰ ἀποφασισθῇ τί μέτρα

θα ἐλαμβάνοντο ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Νεαπόλεως, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐξωτερικῶν συνεζήτησαν καὶ διὰ τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Τότε ὁ Τσάρος, ἐπειδὴ εἰς τοὺς συνέδρους εἶχε γεννηθῇ ἡ ὑποψία ὅτι ἡ Ρωσία εἶχεν ὑποκινήσει τὸν Ὑψηλάντην, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι δὲν ἐγνώριζε τίποτε καὶ διὰ τοῦτο ἔπαυσε τοὺς Ὑψηλάντας ἀπὸ τὰς θέσεις των εἰς τὸ ρωσικὸν κράτος.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας (φθινόπ. τοῦ 1822), — ὅπου ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ σταλοῦν γαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἰσπανίαν, διὰ νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ τῆς χώρας αὐτῆς, — ἐγίνε πάλιν συζήτησις καὶ διὰ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Ἡ Ρωσία, ἐξ αἰτίας τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν Τούρκων, εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν· οἱ ἄλλοι σύμβουλοι ὁμῶς ἔπεισαν τὸν Τσάρον νὰ μὴν πραγματοποιήσῃ ἐπέμβασιν, διότι θὰ διελύετο ἔτσι ἡ Ἱερὰ Συμμαχία. Ὁ Τσάρος τὸ ὑπεσχέθη, ἐὰν καὶ ὁ σουλτᾶνος ἐσέβετο τὰς συνθήκας τοῦ Κιουτσούκ Καϊνάρτζῆ καὶ τοῦ Ἰασιίου. Τόσον μεγάλην σκληρότητα ἐπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες τότε, ὥστε — διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸν σουλτᾶνον — ἀπέφυγαν νὰ δεχθοῦν εἰς τὸ συνέδριόν των μίαν ἐπιτροπὴν τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ ὁποία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μαυροκορδατὸν εἶχεν ἔλθει, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἔβλεπον τὴν Ἐπανάστασιν ὡς ζήτημα ταραχῶν καὶ ἀποστασίας ὑπηκόων ἐναντίον νομίμου καθεστώτος καὶ ἀπέφευγον νὰ συζητήσουν τὰ αἰτήματα αὐτῆς εἰς τὰ διπλωματικὰ συνέδρια.

Ἀπὸ τοῦ 1823 ὁμῶς μερικαὶ κυβερνήσεις, ἐπειδὴ οἱ λαοὶ των ἤρχισαν νὰ ἀντιδροῦν, ἐβεβαιώθησαν πλέον ὅτι τὸ κίνημα ἀπετέλει νόμιμον ἐξέγερσιν ὁλοκλήρου Ἔθνους ἐναντίον ἀπανθρώπου τυράννου καὶ ὅτι εἶχον ὑποχρέωσιν νὰ λάβουν ἐπίσημον θέσιν, πρὶν τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀφανισθῇ.

Πρῶτῃ ἡ Ἀγγλία, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο αἰφνιδιασμὸν τῆς Ρωσίας, τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 (κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ φιλέλληνος ὑπουργοῦ τῆς τῶν Ἐξωτερικῶν Γεωργίου Κάνιγγ) ἀνεγνώρισε τὸν θαλάσσιον ἀποκλεισμόν, ποὺ εἶχεν ἐπιβάλλει ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις. Ἡ πρᾶξις αὕτῃ ἀπετέλει τὴν πρώτην διπλωματικὴν νίκην τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς τὰς 2 Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. Μονρόε εἰς τὸ ἐτήσιον διάγγελμά του πρὸς τὸ Κογκρέσσον ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ νικήσουν καὶ θὰ ἰδρυθῇ ἐλεύθερον

κράτος, τὸ ὁποῖον αἱ Η.Π.Α. ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναγνωρίσουν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρωσία περὶ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους, διὰ νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὴν ἐπιρροὴν ποὺ ἀπέκτα ἡ Ἀγγλία εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἐπρότεινε τὸν σχηματισμὸν τριῶν χωριστῶν ἐλληνικῶν κρατιδίων, τὰ ὁποῖα νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Τὴν πρότασιν ὅμως αὐτὴν τὴν ἀπέρριψαν καὶ οἱ δύο ἐμπόλεμοι : οἱ Τοῦρκοι, διότι ἔχρηναν ἑδαφος· οἱ Ἕλληνες, διότι μὲ τὴν διαίρεσιν ἐβλεπαν νὰ ματαιώνωνται οἱ σκοποὶ τῆς ἐπαναστάσεώς των.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΛΑΩΝ. ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς κυβερνήσεις των, οἱ πολιτισμένοι λαοὶ τῆς Δύσεως εἶδον μὲ συμπάθειαν τὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους μας διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Πολλὰ πράγματα συνέτεινον, ὥστε αἱ συμπάθειαι αὐταὶ νὰ εἶναι ζωηραί· Κατὰ πρῶτον ἡ λάμψις τοῦ ὀνόματος Ἕλληνες. Δεύτερον, ἡ πάλῃ λαοῦ χριστιανικοῦ νὰ ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Τρίτον, ἡ συνεχιζομένη προσπάθεια τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, παρὰ τὰ ἄνισα μέσα.

Τὸ εὐγενὲς αὐτὸ συναίσθημα, ποὺ ἐπλημμύρισε τοὺς δυτικούς λαοὺς ὑπὲρ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔχει ὀνομασθῇ Φιλελληνισμός.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἤρχισαν νὰ ιδρύωνται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας φιλελληνικαὶ ἐπιτροπαί, αἱ ἐφημερίδες νὰ γράφουν ἄρθρα καὶ οἱ καθηγηταὶ ἀπὸ τὰς ἑδρας τῶν σχολείων νὰ ἐκθειάζουν τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ ἐθελονταὶ ἀνεχώρουν μὲ ἐνθουσιασμόν, διὰ νὰ προσφέρουν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ φιλελληνικὸν κίνημα κατὰ τὸ 1823 εἶναι ἰσχυρὸν καὶ ἔχει ἐξαπλωθῇ ἀπὸ τὴν Φινλανδίαν μέχρι τῆς Πορτογαλίας καὶ ἀπὸ τὴν Πολωνίαν μέχρι τῆς Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοὺς φιλέλληνας διεκρίθησαν κατὰ χώρας οἱ ἐπόμενοι :

Εἰς τὰς Η.Π.Α. ὁ Ἐδουάρδος Ἐβερετ, ὁ Βέπτερ, ὁ ἱατρὸς Σάμουελ Χάου καὶ ὁ Γ. Τζάρβις· οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπολέμησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ Τζάρβις μάλιστα ἀπέθανεν ἀπὸ ἐλονοσίαν.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ καθηγητὴς Θῆρς καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος (πατὴρ τοῦ Ὁθωνος), ὁ συνταγματάρχης Νόρμαν κ. ἄ.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ ποιητὴς Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ ζωγράφος Ντελα-

κρουά, ο χαράκτης Δαβίδ, ο βασι-
λεὺς Κάρολος ο Γ' καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι
ἀξιωματικοὶ ἀνέπτυξαν θερμὸν φιλ-
ελληνικὸν ρεῦμα.

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ τραπεζί-
της Ἐννάρδος ὠργάνωσεν τὴν οἰ-
κονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ συντάγμα-
τάρχης Στάνχοπ, πρόεδρος τοῦ φιλελ-
ληνικοῦ συλλόγου τοῦ Λονδίνου,
ποῦ ἦλθε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1823 εἰς
τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔφερε μαζὺ του
καὶ ἓνα τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον
ἄλλος φιλέλληνας, ὁ Ἑλβετὸς Μάγερ,
ἐτύπωνε τὴν ἐφημερίδα «Ἑλληνι-
κὰ Χρονικά». Σπουδαιότερος ὅμως
ὄλων ἦτο ὁ λόρδος Βύρων.

Ὁ Βύρων (1788 - 1824) ἐθεω-
ρεῖτο ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιη-
τὰς τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειδὴ εἶχεν εὐ-
γενῆ ψυχὴν, συνεκινήθη ὅταν ἔμαθε
τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἔτσι, ἀνήσυχος, ἀλλὰ γεμάτος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, ἔφθασε τὴν 24ην
Δεκεμβρίου 1823 εἰς τὸ Μεσολόγγι. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξιν του ἐφρόν-
τισε νὰ ὀχυρωθῇ ἡ πόλις καὶ νὰ παγιωθῇ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ πειθαρχία.
«Οἱ Ἕλληνες, ἐτόνιζεν, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ
περισσότερον ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν». Πολὺ ἀκόμη ἐνδιεφέρθη
διὰ νὰ ὀργανώσῃ ἓνα σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ, τὸν πρῶτον πυρῆνα τοῦ
ὁποίου ἀπετέλεσαν 500 Σουλιῶται, ποὺ τοὺς συνετήρει μὲ ἰδικὰ του
χρήματα.

Δυστυχῶς τὸ ἐλῶδες κλῆμα τοῦ Μεσολογγίου ἐκλόνισε τὴν υγείαν
του, ὥστε εὐχόλως ὑπέκυψε τὴν 7ην Ἀπριλίου 1824 εἰς ἓνα κρουολόγημα.
Οἱ Ἕλληνες ἔκλαψαν τὸν θάνατόν του καὶ τοῦ ἀπένειμαν μεγάλας τιμὰς⁽¹⁾.

1. Ἡ Ἑλλάς, εὐγνώμων, ἀνήγειρε εἰς πολλὰ μέρη μνημεῖα καὶ ἀνδριάν-
τας τῶν Φιλελλήνων. Τὸ μεγαλοπρεπέστερον τούτων ἔχει στηθῇ πρὸς τιμὴν τοῦ
Βύρωνος εἰς τὴν πρωτεύουσάν (πλησίον τοῦ Ζαπείου).

Εἰκ. 28. Ὁ Βύρων

25 ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος ὁ σουλτᾶνος Μαχμούτ Β' προσεπάθει μὲ τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις νὰ καταβάλλῃ τὰς ἐξεγέρσεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅμως τοῦ 1824, ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἠδύνατο μόνος του νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ.

Ὁ μεγαλεπήβολος αὐτὸς δυνάστης ἦτο Ἀλβανὸς καὶ εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν Καβάλλαν. Νέος ἐστρατολογήθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος. Ἐκεῖ, διακριθεὶς ἕνεκα τῶν πολεμικῶν προσόντων του, ἔγινε πασᾶς τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὴν ἀξίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκάλεσε Γάλλους ἀξιωματικούς καὶ ὠργάνωσε τὸν στρατὸν του κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα.

Ὁ Μαχμούτ διὰ νὰ τὸν ἔχῃ πρόθυμον βοηθὸν τοῦ παρεχώρει τὴν Κύπρον καὶ τὴν Κρήτην καὶ διώριζε τὸν θετὸν υἱὸν του Ἱμπραήμ, πασᾶν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μεχμέτ ἐδέχθη καὶ κατεστρώθη τὸ ἐξῆς σχέδιον. Ἐνῶ ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος θὰ κατέπνιγε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κάσου, ὁ τουρκικὸς θὰ κατέστρεφε τὰ Ψαρά. Ἐπειτα οἱ δύο στόλοι ὁμοῦ θὰ ἐκινεῦντο διὰ νὰ ὑποτάξουν τὴν Σάμον καὶ τὴν Ὑδραν. Ἀφοῦ ἔτσι οἱ Τούρκοι θὰ ἐθαλασσοκράτουν, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι θὰ ἐστρέφοντο ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου, αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ σουλτάνου ἐναντίον τῆς Στερεᾶς.

Καὶ ἐνῶ ὁ σουλτᾶνος ἐνήργει μὲ τόσῃν φρόνησιν, οἱ Ἕλληνες οὐδόλως εἶχον συναίσθησιν τῶν κρισίμων περιστάσεων.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 4ου ΕΤΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατὰ ξηρὰν δὲν ἔγιναν σπουδαῖαι ἐπιχειρήσεις τὸ 1824.

Εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα οἱ ἐπαναστάται ἐπέτυχον νὰ διαλύσουν τὸ στρατόπεδον τοῦ Βρυῶνι εἰς Κραβασαράν.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα οἱ ὀπλαρχηγοὶ Κίτσος Τζαβέλλας, Σκαλ-τοσοδημος καὶ Ἰωάν. Νοταρᾶς ἐνίκησαν εἰς τὴν Ἀμπλιανὴν (μεταξὺ Γραβιᾶς καὶ Ἀμφίσσης) τὸν Δερβίς πασᾶν, πού ὠδήγει 10.000 ἄνδρας. Ἐπίσης ἐνικήθη εἰς τὸν Μαραθῶνα ὁ Ὁμέρ πασᾶς τῆς Καρύστου, πού ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν.

είχον όχυρωθῆ εἰς τὸ άπρόσιτον σπήλαιον *Μελιδόνη* (εἰς τὴν περιοχὴν Ρεθύμνου). Ὁ Χουσεῖν μπῆς τοὺς άπέκλεισεν άπό παντοῦ καί, άφοῦ έτρύπησε τὸ άνω μέρος τῆς σπηλιᾶς, έρριπτε μέσα εὐφλέκτους ὕλας διὰ νὰ τοὺς προκαλέσῃ άσφυξίαν. Οἱ περισσότεροι ὑπέκυψαν εἰς τὸν φοβερόν αὐτὸν θάνατον· ὅσοι έτόλμησαν νὰ έξέλθουν, διὰ νὰ άναπνεύσουν, κατεσφάγησαν.⁽¹⁾

Με τὴν αὐταπάρνησιν τοιούτων μαρτύρων έσφυρηλατήθη άδάμαστον τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς Μεγαλονήσου καθ' ὅλην τὴν Ἑπανάστασιν καί τοὺς μετέπειτα άγῶνας.

Ἐπειτα άπό τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης ὁ Χουσεῖν έστράφη έναντίον τῆς Κάσου, ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὰ άνατολικά τῆς Κρήτης. Ἡ νῆσος τότε εἶχε 5000 ψυχάς. Οἱ Κάσιοι ἦσαν τολμηροὶ ναυτικοὶ καί διέθετον 55 πολεμικά.

Τὴν νύκτα τῆς 7ης Ἰουνίου ὁ Χουσεῖν άπεβίβασεν άρκετοὺς Τουρκαλβανούς εἰς άποκρήμνους άκτάς, τὰς ὁποίας οἱ Κάσιοι εἶχον άφήσει άφρουρήτους. Ἔτσι οἱ έχθροὶ άνερριχήθησαν εἰς τοὺς βράχους καί έπέπεσαν κατὰ τῶν 4 χωρίων τῆς νήσου. Οἱ Κάσιοι αἰφνιδιασθέντες παρεδόθησαν. Εἰς χεῖρας τοῦ Χουσεῖν περιῆλθον ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Κασίων καί άνω τῶν χιλίων αἰχμάλωτοι. Πολλοὶ κάτοικοι έσφάγησαν καί αἱ οἰκίαι των έλεηλατήθησαν. Τόση ἦτο ἡ καταστροφή, ὥστε μέχρι τοῦ 1840 ἡ νῆσος έμεινεν άκατοίκητος.

Πλήγμα πολὺ βαρύτερον άπό τὴν ὑποταγὴν τῆς Κάσου άπετέλεσεν ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ (22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1824)

Ἡ μεγάλη ικανότης τῶν Ψαριανῶν εἰς τὰς θαλασσίας καταδρομὰς τοὺς εἶχε καταστήσει φόβητρον τῶν μικρασιατικῶν καί θρακικῶν παραλίων. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος άπεφάσισε νὰ άφανίσῃ τὴν βραχῶδη αὐτὴν φωλεάν τῶν κουρσάρων, ποὺ «εῴφαινετο ὡσάν νὰ προκαλοῦσεν ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν». Ὁ άρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου Χοσρέφ πασάς ανέλαβε τὴν εκτέλεσιν τῆς διαταγῆς καί έπετέθη κατὰ τῆς νήσου με 180 πλοῖα καί 14.000 στρατιώτας.

1. Τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Μιλάτου ἔχει μείνει σχεδόν άγνωστον εἰς τὸ Πανελλήνιον· ἀλλὰ διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος τῆς 14 - 10 - 1950 ἔχαρκτηρίσθη ὡς έθνικὴ (τοπικὴ) ἑορτή.

Οι κάτοικοι τότε ανήρχοντο εἰς 7000 ψυχάς. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ 20.000 περίπου πρόσφυγες. Ἐπίσης ὑπηρετοῦν ὡς μισθοφόροι καὶ 1200 κλέφτες ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν Ὀλυμπον.

Μὲ τὰς ὁχυρώσεις τῆς νήσου καὶ τὰ 100 πλοῖα τῶν οἱ Ψαριανοὶ δὲν ἤκουσαν τὸν Κανάρην, ποῦ συνεβούλευε νὰ ἀγωνισθοῦν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ ἐπροτίμησαν νὰ ἀμυνθοῦν εἰς τὴν ξηρὰν.

Ἦτο Παρασκευὴ τῆς 20ῆς Ἰουνίου, ὅταν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπέτυχε νὰ ἀποβιβάσῃ ἓνα σῶμα εἰς τὸν βόρειον λιμενίσκον Κάναλον. Κατὰ τὴν προέλασίν τῶν πρὸς νότον οἱ ἐχθροὶ συνεχροῦσθησαν μὲ σῶμα Ἑλλήνων, ποῦ ἐκράτει τὸ Φτελιό. Ἐπειτα ἀπὸ λυσσώδη ἀγῶνα οἱ ὑπερασπισταὶ ἀνετινάχθησαν μὲ τὴν πυριτιδαποθήκην τῶν.

Κατόπιν οἱ ἀποβιβασθέντες ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐνῶ ὁ Χοσρέφ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως καὶ ἤρχισε νὰ τὴν κανονιοβολῇ καὶ νὰ ἀποβιβάξῃ στρατόν. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐγκατέλειψαν τότε τὸν ἀγῶνα καὶ ὥρμησαν πρὸς τὰ πλοῖα διὰ νὰ σωθοῦν. Ὀλίγοι ὅμως τὸ ἐπέτυχον, διότι ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπέκλεισε καὶ τοὺς δυὸ λιμένας. Μόνον τὸ φρούριον τοῦ Παλαιοκάστρου (ΝΔ τῆς πόλεως) καὶ μὲ 500 μαχητὰς προέβαλε σθεναρὰν ἀντίστασιν. Τέλος, πρὸς τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς (22ας Ἰουνίου), ὅταν τρισχίλιοι ἀλαλάζοντες πολιορκηταὶ ἀνερχιλήθησαν ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἐπλησίασαν πρὸς τὴν σημαίαν, ὁ ἀτρόμητος Ἀντώνιος Βρατσάνος ἀνετίναξε τὴν πυριτιδαποθήκην, διὰ νὰ μὴ πέσῃ κανεὶς ζωντανὸς εἰς ἐχθρικὰς χεῖρας. Ἀπὸ τὴν δυνατὴν ἐκρηξίν ἐτάφησαν καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες Τούρκων.

Ἐπειτα ἡ ἀντίστασις ἐσυνεχίσθη εἰς τὰ νησίδια Δασκαλειὸ καὶ Ἁγιο Νικολάκι· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ὑπέκυψαν, ὅταν ἐφονεύθησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν.

Ἡ καταστροφὴ τῆς νήσου ἦτο φοβερά· ἀπὸ τοὺς 7000 Ψαριανοὺς μόνον 3000 διέφυγον τὴν σφαγὴν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑρέτριαν· ἀπὸ τοὺς 20.000 πρόσφυγας 17.000 ἐθανατώθησαν ἢ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι· πλεῖστα πολεμικὰ σκάφη ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ Χοσρέφ, ἡ δὲ πόλις ἐπυρπολήθη. Ἡ καταστροφικὴ αὕτη μανία τῶν Τούρκων διηγείρει τὴν ὀργὴν τῶν φιλελευθέρων λαῶν, ἐνῶ ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς ἔκαμε ἀθάνατον τὸ ὀλοκαύτωμα ἐκεῖνο μὲ τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα :

« Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμανυρην ῥάχην,
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη... »

ΑΓΩΝΕΣ ΠΡΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΓΕ- ΡΟΝΤΑ

Εἰκ. 29. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης

πασᾶ. Ἐτσι ἀπετελέσθη μία ἰσχυρὰ ἀρμάδα ἀπὸ 400 πλοῖα μὲ 2500 κανόνια καὶ 50.000 ἄνδρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ μοῖρα τοῦ Σαχτούρη ἠνώθη μὲ τὴν μοῖραν τοῦ Μιαούλη εἰς τὴν Λέρον. Ἐτσι ὅλα τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀνῆλθον εἰς 80 μὲ 800 κανόνια καὶ ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη.

Ὁ Μιαούλης, τοῦ ὁποῖου τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο Βῶκος, ἐγεν- νήθη τὸ 1769 εἰς τὰ Φύλλα τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ ἐμεγάλωσε εἰς τὴν Ὑδραν. Μολοντί ἀμόρφωτος, εἶχεν ὀξυτάτην ἀντίληψιν καὶ ἀλύγιστον ἀποφα- σιστικότητα. Δὲν ἐδειλίαζεν ἐνώπιον καὶ τῶν πλέον ἐπικινδύνων ἐπι- χειρήσεων. Ἄλλο προσὸν ἦτο ἡ ἰκανότης του νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὰ ἄσύντακτα πληρώματα.

Εἰς σειρὰν ναυμαχιῶν, ποὺ διεξήχθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Σά- μου, ἡ σπουδαιότερα εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐγίνε τὴν 29ην Αὐγούστου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα. Κατ' αὐτὴν ὁ Μιαούλης, ἀφοῦ κατῴρθωσε

Οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον ἐπιχειρή- σει νὰ πληξοῦν τὴν Σάμον ἀλλὰ ἀπέ- τυχον, διότι ἡ γενναία ἀντίστασις τῶν κατοίκων τῆς ὑπὸ τοὺς Λυκοῦρ- γον Λογοθέτην καὶ Λαχανᾶν ἐματάλ- ωσε τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐπιδρομέων.

Τὴν 31ην Ἰουλίου 1824 ὁ Χο- σρέφ ἐστράφη κατὰ τῆς Σάμου. Τὸ στενὸν ὅμως τῆς νήσου τὸ εἶχε κατα- λάβει μία μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ στό- λου μὲ τὸν Σαχτούρη, διὰ νὰ ἐμπο- δίσῃ τοὺς Τοῦρκους νὰ μεταφέρουν στρατεύματα ἀπὸ τὰς ἀπέναντι ἁ- κτὰς τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ Χοσρέφ, ἀφοῦ ἔχασε μίαν φρεγάταν ἀπὸ τὸν δαυλὸν τοῦ Κανάρη καὶ δύο ἄλλα σκάφη, κατέφυγεν εἰς τὴν Κῶν, ὅπου ἠνώθη μὲ τὸν στόλον τοῦ Ἱμπραήμ

δι' ἐπιδεξιῶν ἐλιγμῶν νὰ ἀποφύγῃ τὴν κύκλωσιν ἀπὸ τὰς ὑπερτέρας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὥρμησεν ἀπτόητος ἐναντίον του. Ἡ εὐστοχος δρᾷς τῶν πυρπολητῶν Ματρόζου, Βατικιώτῃ καὶ Θεοχάρῃ (ποῦ ἀνατίναξαν ἓναν μεγάλον αἰγυπτιακὸν πάρωνα καὶ μία τυνησιακὴν φρεγάταν μὲ ὅλους τοὺς ἄνδρας τῆς) καὶ συνάμα ἡ εὐψυχία τῶν ἐλληνικῶν πληρωμάτων ἠνάγκασαν τὸν ἡνωμένον ἐχθρικὸν στόλον νὰ ἀποχωρήσῃ ἔντρομος εἰς Κῶν καὶ Ἀλικαρνασσόν.

Τί ἔκαναν ἔπειτα οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι θαλασσομάχοι; Ὁ ναύαρχος Ἀνάργυρος γράφει :

«Ἀσιτοὶ ἦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν, μαῦροι δὲ ὥσάν τὴν πίσσαν ἀπὸ τὴν πυροκονίαν. Ναῦται, τριήραρχοι καὶ ναύκληροι κατεκλίθησαν εἰς τὸ δειπνοποιῆσαι, ὅψον δὲ προσεφέρετο ἄρτος καὶ ὀλίγα ἐλαῖα εἰς ὅλους· μὲ φαιδρὰ ὅμως τὰ πρόσωπα ἐγεύοντο, ἐδόξασαν δὲ τὸν Θεὸν τὸν δωρήσαντα εἰς αὐτοὺς τὰ νικητήρια...»

Καὶ δι' ὑστάτην φορὰν ὁ ἐχθρὸς ὥρμησεν ἐναντίον τῆς Σάμου τὴν 5ην Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ ὁ ἐλληνικὸς στόλος τοῦ ἔφραξε τὸν δρόμον καὶ ὁ μὲν Χοσρέφ ἐτράπη πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, ὁ δὲ Ἱμπραήμ ἐπανῆλθεν εἰς Κῶν· ἔπειτα εἰσέπλευσεν πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σούδας (τῆς νήσου Κρήτης), διότι κατεδιώχθη ἀπὸ τὸν Μιαούλην καὶ ἔπαθε πολλὰς ἀπωλείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐπέστρεψεν εἰς τὰς βάσεις του πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ζημιῶν. Ὁ στόλαρχος εἶχε τὴν ιδέαν ὅτι ὁ Αἰγύπτιος δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ θαλασσομαχήσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος.

Β. ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 5ου, 6ου ΚΑΙ 7ου ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ. ΝΙΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΚΡΕΜΜΥΔΙ ΚΑΙ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΝ. ΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ὁ Ἱμπραήμ, ἀφοῦ διεχείμασεν εἰς τὴν Σούδαν, ἐκινεῖτο ἐλευθέρως εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐφωδίασε τὴν Κορώνην καὶ τὴν Μεθώνην μὲ μεγάλας ποσότητας τροφίμων καὶ ἀπεβίβασεν ἀνενόχλητος ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὥστε τὸ σύνολον αὐτῶν ἔφθασε τὰς 10.000 ἀνδρῶν μὲ ἰσχυρὸν πυροβολικόν. Τέλος ἀπεβιβάσθη εἰς Μεθώνην καὶ ὁ ἴδιος (Φεβρ. 1825). Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἰδρας τότε συνεχρότησεν ἐν ἐκστρατευτικῶν

σῶμα ἀπὸ νησιώτας καὶ ρουμελιώτας, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἐτέθη ὁ ἴδιος ὁ Κουντουριώτης. Ἀλλὰ ὅταν ἔφθασεν ἔφιππος εἰς Καλαμάταν, ταλαιπωρημένος ἤδη, ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ὑδραῖον πλοίαρχον Σκούρτην, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄπειρος τῶν ἀγώνων τῆς ξηρᾶς. Αὐτὸς ἐπέχειρσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ Μεθώνης καὶ Ναβαρίνου, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὁποῖου ἐνδιεφέρετο ὁ Ἱμπραήμ. Οἱ Ἕλληνες κατεῖχον τὴν θέσιν Κρεμμύδι με 6000 μαχητὰς — μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Τζαβέλλας, Καρατάσος, Καραῖσκάκης — ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν τὴν παράταξιν των πρὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς τρισχιλίων Αἰγυπτίων, τοὺς ὁποίους ὠδήγουν Γάλλοι ἀξιωματικοί. Κατόπιν αὐτοῦ τρεῖς χιλιάδες Ρουμελιῶται — δυσχερεστημένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῆς κυβερνήσεως — ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Στερεάν, ἣ ὁποία ἐκινδύνευεν ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν.

Οἱ ὑπόλοιποι προσεπάθησαν νὰ κρατήσουν τὸ Ναβαρίνον καὶ τὸν λιμένα, τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποῖου προστατεῖει ἡ βραχύδης νῆσος Σφακτηρία. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ὠχύρωσε προχείρως τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζον 800 πολεμισταὶ καὶ ὀλίγοι φιλέλληνες ποὺ κατέφθασαν μετὰ τὸν Μαυροκορδαῖον διὰ 5 πλοίων τοῦ Τσαμαδοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἱμπραήμ περιέζωσε ἀπὸ ξηρᾶς τὴν Πύλον (Νεόκαστρον) καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὴν Σφακτηρίαν με 46 πολεμικά. Τὴν 26ην Ἀπριλίου ἤρχισε σφοδρὸν κανονιοβολισμὸν κατὰ τῆς νήσου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεβίβασε στίφη Ἀράβων ὑπὸ τὸν Χουσεῖν. Οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς νησιῶδος κατεσφάγησαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Σαχίνης, ὁ φρούραρχος Τσαμαδός, ὁ Ἰταλὸς Σανταρόζα, ἐνῶ 250 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ μόνον 200 περίπου διεσώθησαν. Ὁ Μαυροκορδαῖος καὶ ὁ Σαχτούρης μόλις κατάρθωσαν νὰ σωθοῦν διὰ τοῦ «Ἀρεως». Τὸ πλοῖον αὐτό, χάρις εἰς τοὺς ἐπιτυχεῖς ἐλιγμούς τοῦ κυβερνήτου του Νικ. Βότση, ἀφοῦ ἐνανυμάχησε πρὸς πλεῖστα ἐχθρικά ποῦ τὸ κατέδιωκον, διέφυγεν διὰ μέσου τῶν σκοπέλων διάτρητον ἀπὸ τὰ ἐχθρικά βλήματα.

Ὁ Μιχαύλης με 11 μόνον πολεμικά δὲν ἐπρόφθασε νὰ βοηθήσῃ τὴν Σφακτηρίαν. Ἐκδικούμενος ὅμως ἀπετόλμησε νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης ἐντὸς τοῦ ὁποῖου τὴν 30ην Ἀπριλίου κατέκαυσε μίαν φρεγάταν, τρεῖς κορβέτας καὶ ἐπὶ τὰ φορτηγὰ τοῦ Ἱμπραήμ. Αὐτὸς ὅμως ἐσφυροκόπησε τὸ Νεόκαστρον, ποῦ τὸ ὑπερήσπιζον οἱ Μακρυγιάννης καὶ Γεώργιος Μαυρομιχάλης ἡ ἑλ-

λειψις ὅμως ὕδατος τοὺς ἐξηνάγκασεν νὰ συνθηκολογήσουν (11 Μαΐου).

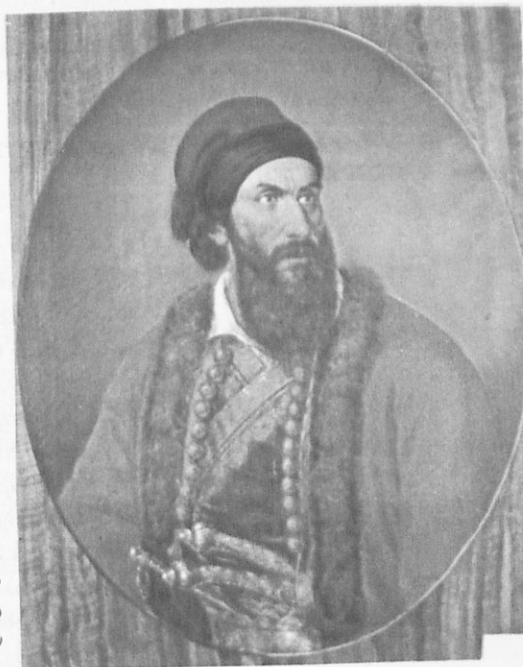
Ἀλλὰ ἡ δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν συνεχίζεται ἀμειώτως καὶ εἰς ἄλλα θέατρα τοῦ θαλασσίου πολέμου. Τὴν 20ὴν Μαΐου οἱ Σαχτούρης καὶ Ἀποστόλης διεσκόρπισαν μοῖραν τοῦ Χοσρέφ πλησίον τοῦ Καφηρέως καὶ τοῦ ἐπέφεραν σημαντικὰς ἀπωλείας διὰ τῶν πυρπολητῶν Ματρόζου, Μουσιοῦ καὶ Μπούτη.

Τέλος, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ παράτολμος ἀπόπειρα τῶν Κανάρη, Βώκου καὶ Μπούτη νὰ καύσουν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου μέσα εἰς αὐτὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸν στόλον τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Ὁ ἄνεμος ὅμως δὲν ἐβοήθησεν τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη, τὸ ὅποῖον ἐκάη ἀσκόπως, καὶ οἱ ἀτρόμητοι θαλασσόλυκοι ἐπέστρεψαν σῶι μετὰ τὰ δύο των βρῖκια.

Ἡ ΜΑΧΗ ΕἰΣ ΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ. Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ Ἡ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Μόλις δ' Ἰμπραήμ ἐκυρίευσεν τὴν Πύλον, οἱ τρομοκρατημένοι Πελοποννήσιοι ἐζήτησαν διὰ βοῆς τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Κολοκοτρώνη,

Εἰκ. 30. Ὁ Παπαφλέσσας ἐγεννήθη εἰς τὴν Πολιανὴν τῆς Μεσσηνίας τὸ 1788. Τὸ πραγματικόν του ἐπίθετον ἦτο Γρηγόριος Δικαῖος ἢ Φλέσσας· ἐπεὶ δὲ ὅμως ἐγένεν ἀρχιμανδρίτης, ὁ λαὸς τὸν εἶπε Παπαφλέσσαν. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Δημητσάνας· ἔπειτα ἐγένε καλόγηρος. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἐνωρὶς τὸν ἐπεκήρυξαν διὰ τὰ φλογερά του φρονήματα καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ἐγένεν ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα στελέχη τῆς Φιλικῆς καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντην νὰ ξεσηκώσῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἥρωϊκὴ θυσία του εἰς τὸ Μανιάκι τὸν ἀνέδειξεν ὡς νέον Λεωνίδα.

διότι μόνον εἰς αὐτὸν ἐστήριζον τὰς τελευταίας των ἐλπίδας. Ἀλλὰ ἡ κυβέρνησις δὲν τὸ ἀπεφάσιζε, μολοντί καὶ ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου Παπαφλέσσας τὸ συνιστοῦσε.

Ὁ Παπαφλέσσας, ἄφησε τὸ ὑπουργεῖον του καὶ ἔσπευσε νὰ σώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. Ἐστρατολόγησεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον 1000 ἄνδρας καὶ — ἀφοῦ ἐνισχύθη εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ ἄλλους τόσους — ἦλθεν εἰς τὴν Πυλίαν, ὅπου ὠχυρώθη εἰς 3 πρόχειρα ταμπούρια εἰς τὴν θέσιν *Μανιάκι*.

Εἰς τὰς 20 Μαΐου ὁ Ἱμπραήμ ὤρμησεν ἐναντίον του μὲ 6000 Ἀρβας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ Παπαφλέσσα πρὸ τῶν ὀρμητικῶν ἐφόδων τῶν Αἰγυπτίων ἐλιποτάκτησαν· 300 ὅμως παλληκάρια ἔμειναν πιστὰ εἰς τὸ καθήκον των καὶ δὲν ἐγκατέλειψαν τὸν ἀρχηγόν των. Μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς γενναίους ὁ πολέμαρχος Παπαφλέσσας ἐκράτησε τοὺς τακτικούς τοῦ Ἱμπραήμ ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ τότε μόνον ἔπεσε τὸ Μανιάκι, ὅταν ἔπεσαν ὅλοι οἱ ἥρωες. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱμπραήμ ἔχασε περὶ τοὺς 600 ἄνδρας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μάχην ὁ Αἰγύπτιος στρατηλάτης διέταξε νὰ εὗρουν τὸ πτώμα τοῦ ἥρωος καὶ ἀφοῦ τὸ ἔστησαν ὄρθιον εἰς ἓνα δένδρον, ἐπλησίασε μὲ σεβασμὸν καὶ τὸ ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ. ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ

ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἀπεφυλάκισε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους δεσμώτας τῆς Ὑδρας. Ὁ Γέρος διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀνασυνεκρότησε τὰ ἐμπειροπόλεμα ἐκ Πελοποννησίων σώματα.

Ὁ Ἱμπραήμ μετὰ τὴν νίκην του εἰς τὸ Μανιάκι ἐλεηλάτησε τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔκαυσε τὸ Νησί (Μεσσήνη) καὶ τὴν Καλαμάταν, ἐνῶ ἀνήρχετο πρὸς Ἀρκαδίαν. Ὁ νικητὴς τοῦ Δράμαλη ἐπεχείρησε νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ μὲ σκληρὰς μάχας παρὰ τὴν Ἀκοβαν καὶ Τραμπάλαν, ἀλλὰ ἀπεκρούσθη τὴν 11ην Ἰουνίου ὁ Ἱμπραήμ εἰσῆλθεν εἰς Τριπολιτσάν, τὴν ὅποιαν εὗρεν ἔρημον καὶ καιομένην κατὰ διαταγὴν τοῦ Κολοκοτρώνη. Κατόπιν ὁ Αἰγύπτιος ἐλεηλάτησε τὴν Ἀργολίδα καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὴν Τρίπολιν, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Κολοκοτρώνης προσεπάθησε νὰ στήσῃ πολιορκητικὸν στρατόπεδον. Ὁ Ἱμπραήμ ὅμως ὤρμησεν ἐναντίον του εἰς

Εικ. 31. 'Από τὴν ἄμυναν τοῦ Μεσολογγίου

τὰ Τρίκορφα καὶ διέλυσε τὸν ἐπικίνδυνον κλοιόν.

Οἱ Ἕλληνες ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν ἀδάμαστον Κολοκοτρώνην διὰ συνεχοῦς κλεφτοπολέμου καταπονοῦν τὸν Ἱμπράημ. Παρὰ ταῦτα ὅμως αἱ αἰγυπτιακαὶ φάλαγγες διασχίζουσιν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Πελοπόννησον καὶ λεηλατοῦν καὶ καταστρέφουσιν τὰ πάντα.

Ἐπειδὴ ἡ διώξις εἶναι συστηματικὴ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους τακτικούς, ἡ γεωργικὴ παραγωγή καὶ τὰ ζῶα ἐξαφανίζονται καὶ ἡ πείνα καὶ ἡ δυστυχία μαστίζει τὴν Πελοπόννησον. Τὴν κρίσιμον ὅμως αὐτὴν στιγμήν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ φιλέλληνες, οἱ ὅποιοι ἔφεραν ἐφόδια, φάρμακα καὶ χρήματα, καὶ ἔτσι ἔσωσαν τοὺς κατοίκους ἀπὸ λιμοκτονίας. Τῆς ὅλης αὐτῆς κινήσεως προῖστατο ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργ. Σταύρου.

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ σουλτᾶνος ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἐξοχώτερον τοῦ στρατηγόν, τὸν Κιουταχῆν, νὰ καταλάβῃ τὸ Μεσολόγγι. Ὁ Μαχμούτ ἤθελε νὰ ἐξοφλήσῃ μὲ τὸ «φρούριον» αὐτὸ τὸ συντομώτερον, διὰ

νά αποδείξει εἰς τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης ὅτι παντοῦ ἡ ἐπανάστασις κατεβλήθη.

Ἡ πολιορκία ἤρχισε τὰ μέσα Ἀπριλίου, ὁπότε κατῆλθεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ὁ Κιουταχῆς καὶ τὸ ἐπολιόρκησεν ἀπὸ τὴν ξηρὰν μὲ 20.000 ἄνδρας. Περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἔφθασε καὶ ὁ Χοσρέφ καὶ τὸ ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ Μεσολόγγι ἐπροστατεύετο, διότι εἶχεν ὡς ἀσπίδα του τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ τὰ τρία ὠχυρωμένα νησίδια Κλεισοβαν, Βασιλάδι, Ντολμαῦν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς διέθετον ἓνα θώρακα ἀξιόλογον: μίαν τάφρον, ποῦ ἐπροστάτευε τὸ τεῖχος· αὐτὸ εἶχεν ὕψος 3 μέτρων περίπου καὶ κατὰ διαστήματα ἔφερε πύργους καὶ πολύγωνα προτειχίσματα, ὅπου εἶχον τοποθετηθῇ 50 πυροβόλα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ ὀχυρώσεις του· οὐσιαστικῶς ὅμως ἡ ἄμυνα τοῦ Μεσολογγίου ἐστηρίχθη εἰς τὰ στήθη τῶν 4000 μαχίμων ὑπερασπιστῶν του καὶ τῶν 9000 ἀμάχων. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἓν ἔτος καὶ παρουσιάζει τρεῖς φάσεις.

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΙΟΥΤΑΧΗΝ

Αὕτῃ διήρκεσε 8 μῆνας. Ὁ Κιουταχῆς ἐξαπέλυσε πολλὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ ὅλαι ἀπεκρούσθησαν. Οἱ πολιορκούμενοι μάλιστα ἔκαμαν καὶ δύο ἐξόδους καὶ ἐπέστρεψαν μὲ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους. Τὸ μόνον κακὸν ἦτο, ὅτι ὑπέφερον ἀπὸ ἑλλειψιν τροφῶν καὶ πυρομαχικῶν· τὸν Ἰούλιον ὅμως ἔφθασεν ὁ Μιαούλης καὶ, ἀφοῦ διεσκόρπισε τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ, τοὺς ἔφερεν ἀρκετὰ ἐφόδια.

Εἰς τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ὁ Κιουταχῆς μὲ τοὺς 3000 πεζοὺς καὶ τοὺς 600 ἵππεῖς, ποῦ τοῦ ἀπέμειναν, ἀπεσύρθη διὰ νὰ διαχειμάσῃ εἰς τὰς ὑπάρειας τοῦ Ζυγοῦ.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΙΟΡΚΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὁ σουλτᾶνος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Κιουταχῆ, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Πραγματικῶς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἀπεβίβασεν εἰς τὸ Κρουνέρι τὸν Ἰμπραήμ μὲ 10.000 τακτικούς. Ὅταν συνηττήθησαν οἱ δύο πασάδες, ὁ Ἰμπραήμ ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν, διατὶ ἐπὶ 8 μῆνας δὲν κατῴρθωσεν ὁ Κιουταχῆς νὰ κυριεύσῃ «αὐτὸν τὸν φράκτην».

Ἄ'Εμεῖς ἐδοκιμάσαμεν τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν

ἀξίαν των . . . "Ας τοὺς δοκιμάσῃ καὶ ἡ ὑψηλότης σου καὶ τότε θὰ κρίνῃ περὶ αὐτῶν ὀρθότερον», ἀπήντησεν θυμωμένος ὁ Κιουταχῆς.

Ὁ ἀγέρωχος Ἀφρικανὸς ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Τούρκου στρατάρχου καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ τὴν νύκτα τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826. Εἶχεν ὅμως τόσας ἀπωλείας, ὥστε ἐχρειάσθη ἓνα μῆνα διὰ νὰ προετοιμάσῃ νέαν ἐπίθεσιν. Αὐτὴ ἤρχισε διὰ καταιγιστικοῦ πυρὸς 40 κανονιῶν. Ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ ὅλοι σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέρρευσαν. Εἰς τὰς 14 Φεβρουαρίου ἐπεχείρησεν ὀρμητικὴν ἔφοδον, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέτυχε καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν τοῦ Κιουταχῆ.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΙΟΡΚΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΠΑΣΑΔΕΣ

Ἐπειδὴ οἱ πασάδες ἀντελήφθησαν ὅτι τὸ Μεσολόγγι δὲν ἐπιπτεν, ἐφ' ὅσον ἀνεφωδιάζετο, ἠθέλησαν νὰ κόψουν κάθε ἐπικοινωνίαν τοῦ μετὸν ἑλληνικὸν στόλον. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὰ 3 ὠχυρωμένα νησίδια.

Εἰς τὰς 25 Φεβρουαρίου 1826 προσέβαλον μετ' 32 ἀβαθῆ πλοιάρια τὸ Βασιλάδι. Ἡ φρουρὰ μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ εἰς τὸ Μεσολόγγι. Πόσῃν σημασίαν εἶχε διὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡ κατάληψις τοῦ Βασιλαδίου ἐφάνη εἰς τὰς 19 Μαρτίου, ὅταν τὰ πυροβόλα τοῦ ἡμποδισαν τὸν Μιαούλην νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν.

Ἐν τῷ μεταξύ 3000 Ἀραβες ὑπὸ τὸν Χουσεῖν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ντολμαῖ. Ἡ ἐπίθεσις ἦτο πεισματώδης καὶ διήρκεσε 2 ἡμέρας. Τέλος, ὅταν ἐφονεύθη ὁ φρούραρχος Λιακατᾶς, ἔπεσε καὶ ὁ Ντολμαῖς.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ντολμαῖ ἔπεσε καὶ τὸ Αἰτωλικόν, ὁπότε ὁ ἀποκλεισμός τοῦ Μεσολογγίου ἐγίνε στενότερος. Καὶ ὅμως τὸν ὑπέφερον οἱ πολιορκούμενοι. Ἐνα μόνον δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν, τὴν πείναν. Νηστικοὶ καὶ κουρασμένοι ὠμοιάζον μετ' φαντάσματα. Διὰ νὰ ἐπιζήσουν, ἔτρωγον γάτες, ποντικούς, φύκια καὶ δέρματα. Αἱ ἀσθένειαι καὶ τὸ κρῦο τοὺς ἐδεκάτιζον· ὅμως αὐτοὶ ἀδάμαστοι ἐκράτουν τὰς θέσεις των :

*Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ δεινὰ ἐν μέσῳ τῶν ἀγῶνων
τὴν πόλιν νέμονται : θυμός
γυμνότης, νόσημα, λιμός·
ὁ φόβος λείπει μόνον.*

τονίζει ὁ ποιητὴς Γεώργ. Ζαλοκώστας⁽¹⁾).

(1). Ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Μεσολογγίου.

Εἰς τὰς 25 Μαρτίου ὁ Κιουταχῆς ὤρμησε μὲ 2500 ἄνδρας νὰ καταλάβῃ τὴν Κλείσοβαν, ποὺ τὴν ὑπεστήριζον 150 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν· καὶ αἱ δύο ὁμῶς ἐφοδοὶ ἀπεκρούσθησαν· 600 Τοῦρκοι ἔπεσαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κιουταχῆς ἐπληγώθη. Ἐπειτα ἐξαπέλυσεν 6 ἐφόδους ὁ Χουσεῖν μὲ 2 τάγματα καὶ αὐταὶ ὁμῶς ἀπεκρούσθησαν, ἀφοῦ ἔπεσεν ὁ Χουσεῖν καὶ 800 Ἀραβες. Μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κλείσovas διεκρίθη ἡ *Τασούλα Γυφτογιάννη*.

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ἡ νίκη εἰς τὴν Κλείσοβαν ἦτο ἡ τελευταία ἐπιτυχία τῶν Μεσολογγιτῶν, Τέλος — ὅταν τὴν 1ην καὶ 2αν Ἀπριλίου ἀπέτυχαν προσπάθειαι τοῦ Μιαούλη νὰ ἐπισιτίσῃ τὸ Μεσολόγγι —, οἱ πολιορκούμενοι, ποὺ εἶχον πλέον ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν ἐξοδὸν διὰ μέσου τῶν τάξεων τῶν ἐχθρῶν.

Ὡς ἡμέρα τῆς ἐξόδου ὠρίσθη τὸ μεσονύκτιον τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826. Θὰ ἐξήρχοντο οἱ μάχιμοι (3000 περίπου) καὶ ἐκ τῶν ἀμάχων ὅσοι θὰ ἠδύναντο νὰ βαδίσουν (5000 περίπου). Τὴν παραμονὴν ἐκονώνησαν καί, μόλις ἐνύκτωσεν, ἤρχισαν νὰ παρατάσσωνται εἰς 3 σῶματα μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς Νότην Μπότσαρην, Κίτσον Τζαβέλλαν καὶ Δημ. Μακρῆν. Ἐμπρὸς ἀπὸ κάθε σῶμα ἐτάχθησαν πολεμισταί, εἰς τὸ μέσον ἄμαχοι καὶ ὀπισθεν αὐτῶν πάλιν πολεμισταί. Πολλαὶ γυναῖκες ἐφόρεσαν ἀνδρικὰ ἐνδύματα καὶ ἐκράτουν πιστόλες.

Τὴν καθωρισμένην ὥραν οἱ πολιορκούμενοι ἐξεχύθησαν ἀπὸ τὸ φρούριον κραυγάζοντες ἄ᾽ Ἐμπρὸς, θάνατος εἰς τοὺς ἀπίστους! Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἠγωνίζετο νὰ ἀνοίξῃ δίοδον ἠκούσθη ἐξαφνα μία κραυγὴ: Ἄ᾽ Ὀπίσω, ὀπίσω στὰ κανόνια! Οἱ ἄμαχοι, ἐπεὶ δὴ τὴν ἐξέλαβον ὡς διαταγὴν τῶν ἀρχηγῶν πρὸς ὑποχώρησιν, ἐστράφησαν πρὸς τὴν πόλιν, μαζὺ τῶν ὁμῶς εἰσώρμησαν καὶ Τοῦρκοι.

Τὸ τί ἐπηκολούθησε τότε δὲν περιγράφεται. Ἐκ τῶν πολιτῶν-μένων, ἄλλοι ἐπετίθεντο ἐξαλλοὶ κατὰ τῶν στιφῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπιπτον μαχόμενοι εἰς ἄνισον πάλην, ἄλλοι ἔθετον πῦρ εἰς δοχεῖα μὲ φυσέκια καὶ ἀνετινάσσοντο. Ὁ γηραιὸς πρόκριτος *Χρῖστος Καψάλης* τὴν πρωΐαν τῆς 11ης Ἀπριλίου εἶχε συναθροίσει εἰς τὴν κεντρικὴν πυριτιδαποθήκην πολλοὺς ἀσθενεῖς καὶ γυναικόπαιδα. Ὅταν ἀντελήφθῃ μίαν

ὁμάδα ἀπὸ ἐχθροὺς νὰ εισορμᾷ, ἀνεφώνησε «μνήσθητί μου, Κύριε!» καὶ ἐσημάδευσε μὲ τὴν πιστόλαν του εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν ὅλοι. Ὁ ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ, ποὺ ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς ἀμύνης, ἐκλείσθη μὲ πολλοὺς ἄλλους εἰς τὸν Ἀνεμόμυλον (εἰς τὰ νότια τῆς πόλεως). Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀπέκρουσεν πολλὰς ἐφόδους, ἔθεσε πῦρ εἰς ἀποθήκην φυσιγγίων καὶ ἀνετινάχθη μὲ τοὺς ἄλλους. Ἔτσι μέχρι τῆς 12ης Ἀπριλίου ὅλο τὸ Μεσολόγγι εἶχε καταληφθῇ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν, δὲν εἶχον καλύτεραν τύχην. Τὸ σῶμα τοῦ Νότη Μπότσαρη διελύθη καὶ παρ' ὀλίγον νὰ χάσῃ τὴν σημαίαν του, τὴν ὁποίαν διέσωσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς ἡρώως Ἑλένης Μπαϊρακτάρη. Ἐπίσης διεσκορπίσθη καὶ τὸ σῶμα τοῦ Τζαβέλλα. Μόνον ἀπὸ τὸ τμῆμα τοῦ Μακρῆ, ποὺ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὅπου αἱ φάλαγγες τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀραιότεραι, διεσώθησαν ἀρκετοί. Ὅμως καὶ αὐτοί, μόλις ἐπλησίασαν εἰς τὸν Ἅγιον Συμεῶνα, ἔπεσαν ἐπάνω εἰς ἐνέδραν Ἀλβανῶν, διότι ὁ Καραϊσκάκης, ἀσθενής, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπέμβῃ ὅπως τοῦ εἶχον ζητήσει οἱ πολιορκούμενοι. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διασωθέντων πολλοὶ ὑπέκυψαν ἀπὸ τὴν ἐξάντησιν καὶ τὰς περιπλανήσεις εἰς τὰ ὄρη· ἄλλωστε ὅλη ἡ περιφέρεια εἶχεν ἐρημωθῇ ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ δὲν εὐρέθησαν ἄνθρωποι νὰ τοὺς περιθάλψουν.

Αὐτὸ τὸ τέλος εἶχεν ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου. Αἱ ἀπώλειαι ἦσαν τεράστιαι καὶ διὰ τὰ δύο μέρη: Ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐχάθησαν 20.000. Ἀπὸ τοὺς ἀμάχους Ἕλληνας περίπου 11.000· διεσώθησαν δὲ 1300 ἄνδρες, καὶ ὀλίγαι γυναῖκες.

Ἡ πεισματώδης ἀντίστασις τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ θρυλικὴ ἔξοδος ἐκίνησαν τὸν θαυμασμόν τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Εἰς τὸ Παρίσι οἱ φοιτηταὶ ὠργάνωσαν διαδηλώσεις καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν των ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν ὠμίλησεν ὁ Πάλμερστον καὶ ἐκαυτηρίασε τὰς ὁμότητες τῶν Τούρκων. Εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἡ εἰδησις ἐπροκάλεσε πένθος καὶ ὀδύνην.

Ο ΑΓΩΝ ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΜΟΝ ΚΑΜΠΗΝ. Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

Ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου συνετάραξε τοὺς Ἕλληνας. Τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε χαθῇ. Ἀλλὰ δὲν ἐκάμφθη καὶ ἡ ἀποφασιστικότης νὰ συνεχισθῇ ὁ ἀγὼν. Ἡ ἀνίκανος κυβέρνησις παρητήθη καὶ ἡ νέα ὑπὸ

τὸν Ἄνδρ. Ζαΐμην ἐκήρυξε τὴν χώραν εἰς κατάστασιν συναγερμοῦ. Καὶ εἰς τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἔσπευσαν ὅλοι προθύμως κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν.

Ἡ πρώτη φροντίς τῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ μὴ σβήσουν οἱ τελευταῖοι σπινθῆρες τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Χρήματα ὅμως δὲν ὑπῆρχον. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμὴν ὁ φιλόπατρις διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργ. Γεννάδιος διὰ φλογεροῦ λόγου του πρὸς τὸν λαόν τοῦ Ναυπλίου τὸν προέτρεψεν εἰς διενέργειαν ἐράνου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι προσέφεραν, ὅ,τι πολυτιμότερον εἶχον. Ὁ ἴδιος ἔδωκεν ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του 5 λίρας, αἱ δὲ γυναῖκες τὰ κοσμήματά των. Ἐκ τοῦ συγκεντρωθέντος ἀξιολόγου ποσοῦ καὶ ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ἀπὸ τὸ δάνειον τοῦ 1824 ἠτοιμάσθησαν πλοῖα καὶ σώματα ἐνόπλων. Ἀλλὰ ὁ ἀγὼν ἀνεζωογονήθη περισσότερον μὲ τὴν ἐνίσχυσιν εἰς τρόφιμα, πυρομαχικὰ καὶ χρήματα τῶν φιλελλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, πρωτοστατούντων διὰ μὲν τὴν Ἀμερικὴν τοῦ ἱατροῦ Σαμουήλ Χάου, διὰ δὲ τὴν Εὐρώπην τοῦ Ἑυνάρδου καθὼς καὶ τοῦ φιλέλληρος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Ἡ δρᾶσις τοῦ στόλου ἀπῆλλαξεν ὀριστικῶς τὴν Σάμον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐκ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, ἐνῶ ἡ δύναμις του ἐνισχύθη διὰ τοῦ πρώτου ἀτμοκινήτου πλοίου «Καρτερία», τὸ ὁποῖον κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας τὸ φθινόπωρον καὶ ἀφῆκε ζωηράν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν(!).

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ κυβέρνησις εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν Κολοκοτρώνην ὡς ἀρχηγὸν τῶν Πελοποννησιακῶν δυνάμεων καὶ διετήρησε τὸν Γκούραν εἰς τὴν Α. Στερεάν. Ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον ὁ Ζαΐμης λησμονῶν τὰ πάθη καὶ τὰς συμφορὰς ἐκάλεσε τὸν προσωπικόν του ἐχθρὸν Γεώργ. Καραϊσκάκην καὶ τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς Στερεᾶς. Ἡ συνάντησις ἐκείνη τῶν δύο ἀνδρῶν εἰς Ναύπλιον ὑπῆρξε συγκινητικὴ, ὅταν ἐνηγκαλίσθησαν ὁ εἰς τὸν ἄλλον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς Μαυρομάτι τῶν Ἀγρᾶφων τὸ 1782. Εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἔγινε κλέφτης. Ἀργότερον ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ, ἄλλοτε ὡς συμπολεμιστῆς καὶ ἄλλοτε ὡς ἀντίπαλός του. Ἦτο ἰσχνὸς καὶ φιλάσθενος, ἀλλὰ φύσις ὀρμητικὴ

1. "Ὅλα τ' ἄρμενα ἄρμενίζουν / μὲ κουπιὰ καὶ μὲ πανιά / τοῦ Κοχράνη τὸ καράβι / ἄρμενίζει μὲ φωτιά! (Ἀπὸ λαϊκὸν ἄσμα τῆς ἐποχῆς).

καὶ γενναία μὲ πνεῦμα σπινθηροβόλον. Ὁ ἄτακτος βίος καὶ ὁ θυμώδης χαρακτήρ τὸν εἶχον ἐμποδίσαι ἕως τότε νὰ λάβῃ τὴν θέσιν ποῦ τοῦ ἄξιζε. Μόλις ὅμως ἔλαβε τὸν διορισμόν, ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ κίνδυνος τῆς πατρίδος τοῦ ἐνέπνευσεν ὑψηλὰ συναισθημάτων εὐθύνης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς αὐτὴν καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ διαλάμψῃ ἡ στρατηγική του μεγαλοφυΐα.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου εἰσέβαλε διὰ τῆς Στερεᾶς εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ 11.000 ἄνδρας καὶ 26 πυροβόλκ. Τὴν 3ην Αὐγούστου ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόφθασαν νὰ κλεισθοῦν πρὸς ἄμυναν οἱ Γκούρας καὶ Μακρυγιάννης. Τὸ ὄχυρόν αὐτὸ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀπόρητον ἢ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐμήνυσεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὅτι, ἐὰν ἔπιπεν ὁ ἱερὸς βράχος, ἡ Στερεὰ δὲν θὰ συμπεριελαμβάνετο εἰς τὸ μέλλον νὰ ἰδρυθῇ ἐλληνικὸν κράτος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου μὲ 130 μόνον ἄνδρας καὶ ὀπλαρχηγὸν τὸν Γεώργ. Χελιώτην, ἠῤῥησε καθ' ὁδὸν τὰς δυνάμεις του καὶ ἔστησε τὸ στρατηγεῖόν του εἰς Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ προσῆλθον ὑπὸ τὰς σημαίας του οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ρούμελης καὶ ὁ Φαβιέρος μὲ τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν, ποῦ εἶχεν ὀργανώσει· ὥστε ἡ ὅλη δύναμις τοῦ στρατοπέδου ἀνῆλθεν εἰς 3.500 ἄνδρας. Μολοντί ἐνίκησεν εἰς τὸ Χαϊδάρι, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐρριψοκινδύνευσε μετωπικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, ἀλλὰ διὰ στρατηγημάτων τὸν κατεπόνει.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Ὅταν ἐφανεύθη ὁ Γκούρας καὶ ἐνισχύθη ἡ Ἀκρόπολις διὰ 400 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Κριεζώτην, ὁ Καραϊσκάκης συνέλαβε τὸ μεγαλοφυὲς σχέδιον νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐστρατοπέδευσε λοιπὸν εἰς τὸν Ἐλικῶνα καὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ μὲ μίαν σειρὰν ἰσχυρῶν φυλακίων ἀπὸ Κορινθιακοῦ μέχρις Εὐβοϊκοῦ κόλπου ἐπεχείρησε νὰ ἀποκόψῃ τὰς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀντιπάλου του.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου του ἐπετέθη ὁ ἴδιος κατὰ τῶν Τούρ-

κων τῆς Δομβραΐνης καὶ τοὺς ἀπέκλεισεν εἰς 3 ὀχυροὺς πύργους, ἐνῶ ἔστειλε τὸν Κωλέττην διὰ θαλάσσης εἰς Ἀταλάντην νὰ καταστρέψῃ σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆ. Ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἀπέτυχεν, ὅταν δύναμις ἀπὸ 2.000 Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὸν ἔμπειρον Μουσταφάμπεην ἐνίκησαν εἰς Ἀταλάντην καὶ κατεδίωξαν τὸν Κωλέττην. Μετὰ τὴν νίκην τὴν αὐτὴν οἱ ἐχθροὶ ἐκινήθησαν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς Ἀμφίσσης, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκει ὁ Πανουργιάς. Ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀράχωβαν ἐδεινοπάθησαν ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ὠχυρωμένους ὀπλαρχηγοὺς Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ Γεώργιον Βάγιαν. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασε νικηφόρος ἀπὸ τὸ Δίστομον ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἐπιπεσὼν ὑπὸ ἀγρίαν χιονοθύελλαν τοὺς κατέκοψεν, ἐνῶ πλεῖστοι ἐχάθησαν εἰς τὰς ἀποκρήμους χαράδρας τοῦ Παρνασσοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπεης ἔπεσεν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τὴν

ἐπομένην ἔστησαν τρόπαιον. Ἡ 24η Νοεμβρίου ὠρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐθνικὴ ἑορτὴ.

Εἰκ. 32. Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ταυτοχρόνως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίζετο σκληρὸς. Οἱ ἀμυνόμενοι ἐκράτουν τὰς θέσεις των μὲ συνεχεῖς ὑπονομεύσεις, ἀλλὰ ὑπέφερον ἀπὸ ἑλλειψιν πολεμοφοδίων, ὅποτε ὁ ἀνδρείος Φαβιέρος διωγάνωσε τολμηρὸν ἐγχείρημα: 650 ριψοκίνδυνοι ἄνδρες εἰσέδυσαν τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Νοεμβρίου διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων καὶ ἀνερριχθῆσαν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ θεάτρου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Αἱ ἀπώλειαι των ἦσαν 6 νεκροὶ καὶ 14 τραυματίαι. Τὸν Δεκέμβριον κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας καὶ ἡ «Ἑλλάς», ταχυκίνητος κορβέττα τῶν 64 κανονιῶν.

Τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1827 ὁ Καραϊσκάκης δι' ὀρμητικῆς ἀντεπιθέσεως ἀνέτρεψεν ἀπόπειραν τοῦ Ὁμερ πασᾶ τῆς Καρύστου νὰ προσ-

βάλῃ τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ Δίστομον. Κατὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων πολλὰ τουρκικὰ λάφυρα (πυροβόλα, σημαῖαι κλ.). Ἡ Στερεὰ ὅλη πλὴν τῆς Ναυπάκτου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Βονίτσης, εἶναι τώρα ἐλευθέρα.

Ἀλλὰ ὁ Κιουταχῆς πολιορκεῖ ἐπιμόνως τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφ' ὅσον ἀνεφοδιάζεται ἐξ Εὐβοίας. Τὸ εὐστροφον πνεῦμα τοῦ Καραϊσκάκη θέλει νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἀντίπαλον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Μεταφέρει λοιπὸν τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὸ Κερασίινι τοῦ Πειραιῶς, ἀπὸ ὅπου ματαίως ἐπεχείρησεν ὁ Κιουταχῆς νὰ τὸν ἐκδιώξῃ, ἡττηθεὶς δύο φορές. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐντελῶς τὸ σχέδιόν του ὁ στρατάρχης τῆς Ρούμελης, διότι ἀντικατεστάθῃ εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν.

Η ΠΑΝΩΛΕΘΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΛΗΡΟΝ

Ἐνῶ αὐτὰ συνέβαινον εἰς Ἀττικοβοιωτίαν, ἡ Δ' Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος διώρισε τὸν Τσώρτς ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν Κόχραν ἀντιναύαρχον. Τοὺς δύο νέους ἀρχηγούς ἐδέχθη προθύμως ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμφωνήσῃ μαζί των, διότι αὐτοὶ ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ μέτωπον ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ Ἀκρόπολις. Ὁ Καραϊσκάκης ὅμως εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐπιχείρησις περιέκλειε κινδύνους, διότι οὔτε ἵππικὸν διέθετον οὔτε καὶ ἐθεωροῦσε κατάλληλα τὰ ἄτακτα στρατεύματα διὰ τοιαύτην ἐνέργειαν εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα. Τέλος πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν ξένων ὑπεχώρησεν.

Προτοῦ ἐπιτεθοῦν ἐπέτυχον νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὸν Κιουταχὴν τὴν Μοῆν τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος εἰς Πειραιᾶ.

Ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς 23ην Ἀπριλίου. Ὁ Καραϊσκάκης ἦτο κατάκοιτος ἀπὸ πυρετόν. Ἐνῶ δὲ εἶχεν ἀπαγορευθῇ κάθε πυροβολισμός, μερικοὶ Κρῆτες καὶ Ὑδραῖοι, εὐρισκόμενοι εἰς εὐθυμίαν, ἐπροκάλεσαν συμπλοκὴν μὲ τοὺς ἀπέναντι Τούρκους. Ὁ Καραϊσκάκης, μόλις ἤκουσε τοὺς πυροβολισμούς, ἐτινάχθη ἀπὸ τὴν κλίνην του καὶ ἀφοῦ ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του ἔσπευσε διὰ νὰ προλάβῃ γενίκευσιν τῆς συρράξεως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναχαίτισιν τῶν ἐχθρῶν ἐπληγώθη θανάσιμως. Οἱ ἀκόλουθοί του τὸν μετέφεραν ἀμέσως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσώρτς, ὅπου μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀπεβίωσε. Τὴν ἐπομένῃ ἐν μέσῳ τῶν θρήνων καὶ τοῦ γενικοῦ πένθους ἐτάφη κατ' ἐπιθυμίαν του εἰς Σαλαμῖνα. Ποτὲ θάνατος ἀνδρὸς δὲν ἔδει-

ξε πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀξία του, ὅπως ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἑλληνος ἀρχηγοῦ δὲν ἀνέβαλε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κόχραν, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τὸ Φάληρον μὲ κατεύθυνσιν τὴν σημερινὴν λεωφόρον Συγγροῦ. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ εἶχε φθάσει εἰς τὴν θέσιν Ἀνάτατος (ΝΑ τοῦ Ἀγ. Σώστη), ἐπεκράτει τόση ἀταξία εἰς τὴν ὅλην φάλαγγα, ὥστε ὁ Κιουταχῆς δὲν ἐδίστασε νὰ τοὺς κυτυπήσῃ μὲ ὅλον τὸν στρατόν του καὶ νὰ τοὺς ἀνατρέψῃ. Οἱ Ἑλληνες ἐπολέμησαν μὲ πείσμα, ἀλλ' ἐπαθον πανωλεθρίαν. Δὲν εἶχον προφθάσει νὰ ἀνοίξουν ὀρύγματα καὶ τὸ ἱππικὸν τοὺς κατέκοψεν. Ὀλίγοι ἐσώθηκαν διὰ τῆς φυγῆς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐπὶ λέμβου καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ὑπεύθυνοι τῆς συμφορᾶς Κόχραν καὶ Τσῶρτς. Ἐφρονεύθησαν περίπου 1500 καὶ πολλοὶ ὀνομαστοὶ πολέμαρχοι ὡς ὁ Λάμπρος Βέικος, Ἰω. Νοταρᾶς, Γ. Τζαβέλλας, Ἰγγλέσης, Δράκος κ.ἄ. Εἰς τὸ Φάληρον ἐκρίθη ἡ τύχη ὅλης τῆς Στερεᾶς, διότι μετὰ ἓνα μῆνα παρεδόθη καὶ ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὸ ἔργον τοῦ Καραϊσκάκη κατέρρευσε.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ὁ Ἰμπραὴμ μετὰ τὸ κατόρθωμά του εἰς τὸ Μεσολόγγι τὸν Μάιον τοῦ 1826 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μεθώνην. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸν Ἰούνιον ἐπῆλθεν κατὰ τῆς Μάνης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη εἰς τὴν Βέργαν.

Ἐχων τὴν Τρίπολιν ὡς ὀρμητήριον ἤρχισε νὰ ἐρημώνῃ συστηματικῶς τὴν Ἀρκαδίαν, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσησίαν. Ἀφοῦ κατέστρεψε τὰ δένδρα καὶ διήρπαξε τὰ γεννήματα καὶ τὰ κτήνη, ἔκαιε τὰ χωρία. Κατόπιν συνελάμβανε τοὺς κατοίκους ποὺ δὲν ἐπρόφθαιναν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη. Ἦθελε μὲ τὰς ἐρημώσεις αὐτάς, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν πείναν, νὰ φέρῃ εἰς ἀπόγνωσιν τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ παραδοθῇ.

Καὶ δευτέραν φορὰν ὁ Ἰμπραὴμ ἐπετέθη κατὰ τῆς Μάνης εἰς Τσεροβάν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη, διότι τοὺς Μανιάτας ἐβοήθησαν καὶ αἱ γυναικες τῶν ἀκόμῃ.

Τὸν Νοέμβριον, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸν κλεφτοπόλεμον τῶν Ἑλλήνων, ἄφησε τὰς λεηλασίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεθώνην διὰ νὰ διαχειμάσῃ. Ἀπὸ ἐκεῖ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1827 ἐτράπη πρὸς τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον. Ἐδῶ τώρα, ἀντὶ νὰ σφάζῃ καὶ νὰ πυρπολῇ ἐπροτίμησε νὰ

περιποιῆται τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ζητῇ προσκυνοχάρτια. Πολλοί, ταλαιπωρημένοι ἀπὸ τὴν φοβίαν καὶ τὰς στερήσεις, ἤρχισαν νὰ ὑποκύπτουν. Ἡ στιγμή αὕτῃ ἀπέβη κρίσιμος διὰ τὸν ἀγῶνα. Τότε ὁ Κολοκοτρῶνης προσέφερεν, ὅπως ἔλεγεν ἀργότερον, τὴν μεγαλυτέραν ὑπηρεσίαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξεγερθεὶς κατὰ τῶν λιποψύχων διέταξε νὰ τοὺς ἐπικηρύττουν ὡς προδότας καὶ νὰ τοὺς ἐκτελοῦν. Ἔτσι τὸ κακὸν ἀνεχαιτίσθη καὶ πρὸς στιγμήν οἱ Ἕλληνες ἀνέπνευσαν. Ἡ αἰσιοδοξία ὅμως δὲν ἐκράτησε πολὺ, διότι περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἐφθασαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νέαι ἐνισχύσεις: 40 μεταγωγικά μὲ συνοδείαν 51 πολεμικῶν ἀπεβίβασαν 4000 τακτικούς καὶ πολλὰ ἐφόδια. Τώρα πλέον ἔγινε φανερόν εἰς Ἕλληνας καὶ ξένους ὅτι τὸ ἐξ Αἰγύπτου ὄρνεον εἶχεν ἐμπήξει βαθεῖα τοὺς ὄνυχάς του ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς σαρκός. Εὐτυχῶς ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰν οἱ ὁμόδοξοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἀφήσουν ἀβοήθητον τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία μὲ τὴν Ἰουλιανὴν Σύμβασιν ποὺ ὑπέγραψαν (διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν κατόπιν), ἀπήτησαν ἀπὸ τοὺς ἐμπολέμους τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἄλλοιῶς ἡπείλουν ὅτι θὰ τὴν ἐπιβάλουν διὰ τῶν στόλων των.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ. ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑΒΑΡΙΝΟΥ

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὅτι ἔπνεε τὰ λοίσθια. Ἐλεύθερα ἐδάφη ἔμενον μόνον αἱ περιφέρειαι τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μάνης καὶ αἱ νῆσοι Ὑδρα καὶ Σπέτσαι. Ἐξ ἄλλου ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἦτο ταλαιπωρημένος καὶ τὸ φρόνημά του εἶχε καταπέσει. Τὴν Ἐπανάστασιν ὅμως ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν θέσιν ἔσωσεν ἡ ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως ἐφάνησαν ἐχθρικαὶ πρὸς αὐτήν. Πρώτῃ ἡ Αὐστρία, τῆς ὁποίας πρωθυπουργὸς ἦτο ὁ μισέλλην Μέττερνιχ, ἐπολέμησε μὲ λύσσαν τὴν ἐπανάστασιν διατεινομένη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδίκως ἐξηγέρθησαν ἐναντίον νομίμου καθεστῶτος. Ἐπίσης δυσμενῶς διέκειτο καὶ ἡ Γαλλία, διότι εἶχεν ἀποκαταστήσει τὴν βασιλείαν μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε προσδεθῇ εἰς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν. Ἡ Ἀγγλία ὑποψιάζετο ὅτι ἡ ἐπανάστασις ὠφείλετο εἰς ρωσικὸν δάκτυλον καὶ κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἐφάνη φιλότουρκος. Ἡ Ρωσία, μολοντί ὠφελεῖτο ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴν ποὺ ἔφερεν εἰς τὰ Βαλκάνια ἡ ἐπανάστα-

σις, ἀπέφυγε νὰ ἐπέμβῃ, διότι ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος ἦτο κύριος ἐμπνευστὴς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐκτεθῇ.

Πρώτῃ ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1823, διὰ τοῦ φιλέλλη-
νος ὑπουργοῦ Γεώργ. Κάνιγγ, ἀνεγνώρισε τὸν θαλάσσιον ἀποκλεισμόν
ποὺ εἶχεν ἐπιβάλει ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις. "Οταν δὲ τὸ 1827 ὁ Κάνιγγ
ἐγίνε πρωθυπουργός, ἐκινήθη ζωηρότερον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλ-
ληνικῆς ἀνεξαρτησίας. "Εχων μὲ τὸ μέρος του καὶ τὸν νέον τσάρον
Νικόλαον, κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κά-
ρολον Ι', τὸν ὁποῖον ἐπέεζεν τὸ φιλελληνικὸν ρεῦμα τῆς Γαλλίας νὰ
ἐπέμβῃ.

"Ετσι αἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις», Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία,
εἰς τὰς 26 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου μὲ τὸν νέον ἡμερολόγιον) τοῦ 1827 ὑπέ-
γραψαν εἰς Λονδῖνον τὴν Ἰουλιανὴν τριμερῆ σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας
ἐπροτείνετο, πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως, ἡ σύναψις ἀνακωχῆς. Διὰ
τῆς συνθήκης αὐτῆς ἐν συνεχείᾳ ἐπροτείνετο ἡ ἴδρυσις αὐτοδιοικητοῦ
ἐλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ μὲ ὑποτέλειαν φόρου εἰς τὸν σουλτάνον.

"Οταν ἐγίνε γνωστὴ εἰς τοὺς ἐμπολέμους ἡ Ἰουλιανὴ Σύμβασις,
ἡ Ἑλλὰς ἐδέχθη μὲ ἀνακούφισιν τοὺς ὄρους τῆς· ἡ Πύλη ὅμως τοὺς
ἀπέρριψε. Τότε αἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις» ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιβάλ-
λουν τοὺς ὄρους τῆς συνθήκης διὰ τῶν ὅπλων. Πρώτῃ ἐφθασεν εἰς τὸ
Αἰγαῖον μία μοῖρα ἀγγλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Κόδριγκτον, ἀργότερον
μία γαλλικὴ μὲ τὸν Δεριγνὺ καὶ μία ρωσικὴ μὲ τὸν Χέυδεν. "Ολα τὰ
πλοῖα ἦσαν 26 καὶ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κόδριγκτον
(Σεπτέμβριος 1827).

Ὁ Ἀγγλος ναύαρχος παρήγγειλεν εἰς τὸν Ἱμπραῆμ τὴν κατά-
παυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ὁ Αἰγύπτιος ὑπεκρίθη ὅτι δέχεται· ἐξή-
τησεν ὅμως μικρὰν προθεσμίαν διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴν Πύλην.

Τότε οἱ Ἕλληνες ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἀναζωο-
γονήσουν τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Στερεάν. Ὁ Τσάρος ἀπεβιβάσθη
εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Ἀστιγξ μὲ τὴν «Καρτεριάν» καὶ 5
ἄλλα πολεμικὰ κατέστρεψεν εἰς Ἰτέαν 7 τουρκικὰ σκάφη.

Ὁ Ἱμπραῆμ διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Ἀστιγγα ὥρμησε μὲ μίαν
ἰσχυράν μοῖραν πρὸς τὸν Κορινθιακόν. Τὸν ἐπρόφθασεν ὅμως ἀνοικτὰ
τῶν Πατρῶν ὁ Κόδριγκτον καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Να-
βαρίνον. Καὶ πάλιν ὁ Ἱμπραῆμ δὲν ἠσύχαζεν. Κατέστρεψε 75.000 καρ-

ποφόρα δένδρα εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ἀλεξανδρείας πολλοὺς αἰχμαλώτους.

Αἱ βάρβαροι αὐταὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἱμπραήμ ἔφεραν τὸν Κόδριγκτον καὶ τὸν Δεριγνύ εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ εἰσέλθουν τὴν μεσημβρίαν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸ Ναβρῆνον, διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ σεβασθῇ τὰς ἀπόψεις τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, ἐνῶ ὁ γηραιὸς Χέυδεν παρέμεινεν ἐπιβλέπων τὸ στόμιον τοῦ λιμένος.

Ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἐχθρικός στόλος ἦτο ἤδη παρατεταγμένος εἰς σχῆμα πετάλου μὲ διπλὴν γραμμὴν. Ὁ Ἀγγλος ναύαρχος ἔστειλεν μίαν λέμβον, πρὸς συνενόησιν μὲ τὸν Αἰγύπτιον ναύαρχον. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐπυροβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀξιωματικὸν καὶ δύο ναύτας τῆς λέμβου. Τότε ὁ Κόδριγκτον ὕψωσεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του τὴν Ἀσίαν τὸ σῆμα τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ὁπότε εἰσέπλευσε καὶ ἡ ρωσικὴ μοῖρα, ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη, ἀφοῦ μετεῖχον καὶ τὰ ἐπάκτια πυροβολεῖα τῆς Σφακτηρίας καὶ τοῦ φρουρίου. Τὰ τριπλάσια σκάφη τοῦ Ἱμπραήμ μὲ τὰ 2000 κανόνια καὶ παρὰ τὴν εὐνοϊκὴν των διατάξιν ἐκανονιοβολοῦντο εὐστόχως ἀπὸ τὰ 26 τῶν Εὐρωπαίων. Πολλὰ ἐχθρικά ἀνετινάσσοντο, ἐνῶ ἄλλα προσεπάθουν νὰ ἀνασπᾶσουν τὰς ἀγκύρας διὰ νὰ σωθοῦν καὶ ἄλλα συνεκρούοντο μετὰ πατάγου. Ὁ λιμὴν ὅλος ἐφλέγετο. Περὶ τὴν 5ην ἀπογευματινὴν ἐκ τῶν 82 τουρκοαἰγυπτιακῶν πλοίων εἶχον διασωθῇ μόνον 20, ἐνῶ 6000 Μουσουλμάνοι ἐχάθησαν εἰς τὴν κόλασιν ἐκείνην τοῦ πυρός. Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμάχων ἦσαν 172 νεκροί, 475 τραυματαῖοι καὶ σοβαραὶ ζημίαι σκαφῶν.

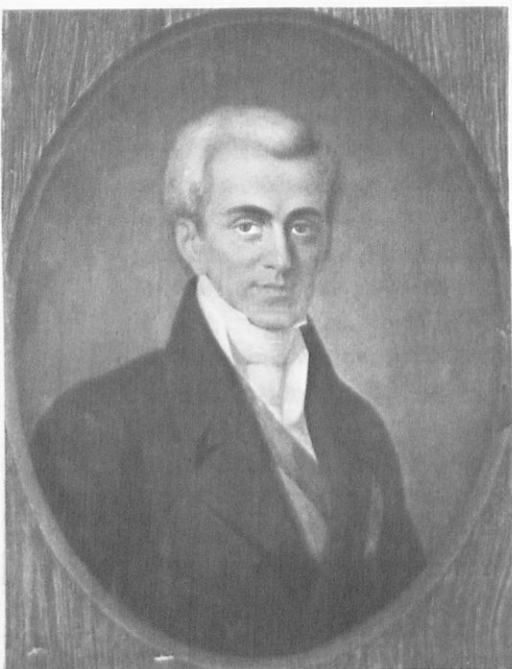
Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου τοῦ ἔκαμεν ἔξω φρενῶν τὸν σουλτάνον, ὁ ὁποῖος ἤξιώσεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἀποζημιώσιν, συγχρόνως δὲ ἐκήρυξεν ἱερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ρώσων. Ἀλλὰ ἡ Τουρκία ἐνίκηθη καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως (1829) ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

26 Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος εἶχεν ἐκλέξει κυβερνήτην τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὁ ὁποῖος τὴν 6ην Ἰανουαρίου 1828 ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον· ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς Αἴγιναν καὶ ἀνέλαβε τὸ πηδάλιον τῆς ἔξουσας.

Οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1776. Τὰς πρώτας σπουδὰς

Εικ. 33. 'Ο 'Ιωάννης Καποδίστριας

ἔκαμεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς συνεπλήρωσε δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἔλαβε δίπλωμα ἱατρικῆς. Νέος ἐφθασεν εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ 1822 ὅμως ἐψυχράνθη μὲ τὸν τσάρον, διότι οὗτος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέρτερνιχ, καὶ ἀπῆλθε μὲ ἄδειαν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας. Ἀπὸ ἐκεῖ ὑπεβοήθει μὲ κάθε δυνατόν μέσον τὸν ἐλληνικὸν Ἀγῶνα. Ὁ κυβερνήτης ἐκοσμεῖτο ἀπὸ πολλὰς ἀρετάς: φιλοπατρίαν, ἀφιλοκέρδειαν, δραστηριότητα. Δι' αὐτὰς καὶ διὰ τὴν φήμην, ποῦ εἶχεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη ὡς σωτῆρα.

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εὗρεν ἐλεύθερον ἔδαφος παρὰ μόνον τὸ Ναύπλιον, λωρίδας τῆς Ἀργολίδος, τὴν Μεγαρίδα καὶ τὰς νήσους. Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκυβέρνη, ἦτο ἐρειπωμένη καὶ ὁ λαὸς τῆς ὑπέφερεν ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀσφαλείας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ κυβερνήτης δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ ἀφιέρωσεν ὅλας τὰς δυνάμεις του ὄχι μόνον διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς κράτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους.

Μὲ ἀκατάπαυστον δραστηριότητα ἀφωσιώθη πρὸς δημιουργίαν κρατικοῦ μηχανισμοῦ: στρατοῦ, δικαιοσύνης καὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Πρώτῃ του φροντίς ἦτο νὰ δημιουργήσῃ οἰκονομικοὺς πόρους τοῦ δημοσίου. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σκοποῦ συνῆψε δάνειον 100 χιλ. ταλλήρων ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐπτανήσου καὶ ἱδρύσεν εἰς Αἴγιναν ἓν πιστωτικὸν ἱδρυμα, ἀφοῦ ἐδώρησεν ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ Κράτος. Διὰ νὰ διευκολύνῃ τοὺς ἐμπορευομένους ἔκοψε τὸν «φοίνικα», νόμισμα ποῦ φέρει ὡς σύμβολον τὸ ὁμώνυμον πτηνόν, τὸ

ὅποῖον ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὰς φλόγας, ὅπως ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ Ἀγῶνος.

Ἰδιαιτέρως ἐφρόντισεν ὁ κυβερνήτης διὰ τὴν ἐθνικὴν παιδείαν, διότι τὴν ἐθεώρει ὡς βᾶσιν τῆς ὑγιоῦς μορφώσεως. Διὰ τοῦτο ἔδρυσεν πολλὰ ἐκπαιδευτήρια: γυμνάσιον καὶ διδασκαλεῖον, καθὼς καὶ ὀρφανοτροφεῖον εἰς τὴν Αἰγιναν, ὅπου ἡ πρωτεύουσα τοῦ νεοσυστάτου κράτους· ἐπίσης ἔκτισε πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα (ἀλληλοδιδασκτικὰ⁽¹⁾).

Ἐξ Ἰσου ἐνδιεφέρθη καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Δι' αὐτὸ μετεκάλεσεν ἀπὸ τὴν Δύσιν γεωπόνους διὰ τὴν καλλιέργειαν νέων σπόρων καὶ φυτῶν, ὅπως ἡ πατάτα. Κατόπιν δὲ ἐντολῆς τοῦ ἐκτίσθαι εἰς Τίρυνθα γεωργικὴ σχολή.

Διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἐξεδόθη νέος στρατιωτικὸς κανονισμὸς, ἐνῶ ἐμερίμνησε νὰ συσταθῇ εἰς Ναύπλιον (Ἰούλιος 1828) *Στρατιωτικὸν Σχολεῖον*, τὸ ὅποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον φυτῶριον ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ἐξ ἄλλου ὠργάνωσε τὰ ἄτακτα στρατεύματα εἰς 8 χιλιαρχίας καὶ ὥρισε νὰ πληρῶνεται ὁ μισθὸς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν ἀπὸ τὸ κράτος. Ἔτσι ὁ στρατὸς ἔπαυσε νὰ ἀνήκῃ εἰς τοὺς ὀπλαρχηγοὺς καὶ ἔγινεν ἐθνικὸς.

Ἀφοῦ ἐξόντωσε διὰ τοῦ Μισαούλη τὰς φωλεὰς τῶν πειρατῶν εἰς τὰς Σποράδας, διέταξε νὰ συνταχθῇ κανονισμὸς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ ἔδρυσεν ναυπηγεῖα εἰς Πόρον καὶ Ναύπλιον.

Ἐξ ἄλλου κατεσκεύασε τὸ 1829 τὴν πρώτην — ὅπως ἐχαρκτηρίσθη ἀπὸ τὸν κυβερνήτην — «ἐθνικὴν ὁδόν», ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν Μεθώ-νην μὲ τὴν Πύλον.

Πρὸς θεμελιώσιν δικαιοσύνης εἰς τὴν ἀναρχομένην χώραν κατήρτισε τὸν πρῶτον ὀργανισμὸν λειτουργίας δικαστηρίων μὲ 3 μελῆ πρωτοδικεῖα καὶ 5 ἐφετεῖα.

Ἀφοῦ λοιπὸν διωργάνωσε κράτος ὁ Καποδίστριας μὲ διοίκησιν ἄγρυπνον καὶ φειδωλὴν διὰ τὸ δημόσιον χρήμα, δίδων ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα διὰ λιτοῦ βίου, ἐστράφη πρὸς ἐκδιώξιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ. Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Τὰς ὀργανωτικὰς ὅμως προσπάθειάς διετάρασσαν αἱ λεηλασίαι

1. Εἰς τὴν Μεθώνῃν Πυλὶς σώζεται ἀκόμη κτίριον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «τὸ σχολεῖο τοῦ Καποδίστρια».

τοῦ Ἰμπραήμ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποβῆ μάστιξ τῶν πληθυσμῶν τῆς χώρας. Εἰς τὴν Στερεὰν ὑπῆρχον ἀκόμη ὅχι ὀλίγαι τουρκικαὶ φρουραὶ. Καὶ τὸν μὲν Αἰγύπτιον ἐξεδίωξε μίᾳ δύνاميς ἀπὸ 14000 ἄνδρας, ποὺ ἔστειλε ὁ Γάλλος βασιλεὺς Κάρολος ὁ Γ', ὑπὸ τὸν στρατάρχην *Μαιζὸν* (Αὐγουστος 1828) (1).

Εἰς τὴν δυτικὴν Στερεὰν εὐρίσκετο ἀπὸ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1827 ὁ Τσώρτς καὶ τὴν ἐξεκαθάριζεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τώρα ὁ Καποδίστριας τοῦ ἔστειλεν ἐνισχύσεις, διὰ τῶν ὁποίων κατάρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸ Μεσολόγγι, τὴν Ναύπακτον, τὴν Βόνιτσαν καὶ νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν ὁ Δημ. Ὑψηλάντης ἐνίκησε τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1829 τοὺς Τούρκους εἰς τὴν μάχην τῆς Πέτρας, τελευταίαν τοῦ Ἀγῶνος, ἀλλὰ ἡ Ἀκρόπολις, ἡ Εὐβοία καὶ ἡ Λαμία παρέμειναν ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἀξίον σημειώσεως εἶναι ὅτι τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως σφραγίζει ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ὅπως ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος τὴν εἶχεν ἀρχίσει.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ (27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1831)

Τὰ διοικητικὰ καὶ οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ κυβερνήτου, ἐνῶ τὸν ἔκαμαν ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν, τὸν κατέστησαν μισητὸν εἰς τοὺς προκρίτους. Πρῶτον κατήργησε τὸ κοινοτικὸν σύστημα καὶ διήρесе ὅλην τὴν ἐπικράτειαν εἰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς διοικητὰς ἐπιτρόπους ποὺ τοὺς διώριζεν ὁ ἴδιος. Ἡ σοβαρώτερα ὅμως ἐνέργειά του ἦτο ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἔδρυσις τοῦ Πανελληνίου· αὐτὸ ἦτο ἓνα συμβούλιον ἀπὸ 27 μέλη τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Καποδιστρίου. Πρόεδρος τῆς «Γενικῆς Γραμματείας» διωρίσθη ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ἱστορικὸς καὶ διπλωμάτης τοῦ Ἀγῶνος. Τὰ μέτρα αὐτὰ δὲν ἦσαν ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα· πολλοὶ ἀγωνισταί, (Κολοκοτρώνης, Ὑψηλάντης καὶ Κανάρης) τὰ ἐπεδοκίμαζον. Ἄλλοι ὅμως ὀνομαστοὶ ἄνδρες ἦσαν ἀντίθετοι.

Τὰ παράπονα αὐτὰ καὶ ἡ ἀδυναμία του νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς Ὑδραῖους διὰ τὰς φθοράς ἐκ τοῦ πολέμου ἔφεραν τοὺς ἰσχυροτέρους

1. Διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἰμπραήμ ἐξ Ἑλλάδος μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἴδιος ὁ Κόδριχτον ὑπογράψας μετὰ τοῦ Μωχάμετ Ἀλῆ σχετικὴν σύμβασιν. Ὁ Ἰμπραήμ ὅμως ἠδιαφόρησε.

ἀντιπάλους του εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Κουντουριῶται, ὁ Μιαοῦλης, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Κωλέττης καὶ ἄλλοι. Ἐκεῖ ἐσχημάτισαν χωριστὴν κυβέρνησιν. Σοβαρωτέραν ὅμως κατάστασιν ἀντιμετώπισεν ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν Μάνην. Οἱ Μαυριᾶται ἠρνήθησαν νὰ φορολογηθοῦν καὶ ἐπανεστάτησαν. Ὁ Καποδίστριας, ἐπειδὴ ἐθεώρει τοὺς Μαυρομιχαλαίους ὡς ὑποκινητὰς τῆς ἀνταρσίας, συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν γέροντα Πετρόμπεην. Τότε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἐκαιροφυλάκτησαν ἔξω τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος τοῦ Ναυπλίου καί, ὅταν ἐπλησίασεν εἰς τὸν ναὸν ὁ Κυβερνήτης διὰ νὰ λειτουργήθῃ, τὸν ἐδόλοφόνησαν (27 Σεπτεμβρίου 1831).

27 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟΥ 1824 ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1824

Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία σημειώνει τὴν πρώτην διπλωματικὴν ἡτταν τῆς. Τί εἶχε συμβῆ; Τῆς ἐζητήθη ἀπὸ τοὺς μονάρχας τῆς Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας νὰ τοὺς βοηθήσῃ, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ κινήματα τῶν ἀποίκων των τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς· αὐτὴ ὅμως δὲν τὸ ἐτόλμησε διότι:

Πρῶτον, ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Μονρόε εἰς τὸ ὁμῶνυμον «Δόγμα» αὐτοῦ διεκήρυσσεν:

«Θὰ ἐθεωρούσαμεν ὅποιανδήποτε ἀπόπειραν ἐκ μέρους τῶν Εὐρωπαίων, ὅπως ἐπεκτείνουν τὸ σύστημά των εἰς ὅποιονδήποτε τμήμα τοῦ ἡμισφαιρίου αὐτοῦ ὡς ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἀσφάλειάν μας».

Δεύτερον, καὶ ἡ Ἀγγλία — τὴν ὅποιαν συνέφερεν δι' ἐμπορικοὺς λόγους ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλων ἀπὸ τὰς πλουσίας αὐτὰς ἀποικίας — ἐτήρησε τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τοῦ Μονρόε· ἔφθασε μάλιστα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γεωργίου Κάνιγγ, νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀνεξάρτητα κράτη τὸ Μεξικόν, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Βραζιλίαν κλ.

Ἄλλο πλῆγμα ἐδέχθη ἡ Ἱερὰ Συμμαχία πάλιν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας Γ. Κάνιγγ. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, μόλις ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ Ρωσία ἤθελε τὸν τεμαχισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τὸ αἶτημα αὐτὸ ὁ Κάνιγγ ἀπήντησε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824 μὲ μίαν ἐπιστολὴν του.

Ἐκεῖ ὁ Ἄγγλος φιλέλλην ἔγραφεν ὅτι ἡ χώρα του θὰ μείνῃ οὐδετέρα εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑλλάδος διαφορὰν καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐπιβάλῃ κανένα συμβιβασμόν, ποῦ δὲν θὰ εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐπαναστατῶν.

Τότε ἡ Ρωσία, διὰ νὰ μὴ εὗρεθῇ εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ ἐλληνικὸν θέμα, ἐπρότεινε νὰ μεσολαβήσουν αἱ Δυνάμεις εἰς τὴν Πύλιν καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ διακοποῦν αἱ ἐχθροπραξίαι.

Ὁ Κάνιγγ ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ὁ Μαχμούτ δὲν θὰ ἐδέχετο τὴν ἐπέμβασιν αὐτὴν, ἀνέβαλε τὴν λῆψιν μιᾶς παρομοίας ἀποφάσεως. Καὶ τότε συνέβη τὸ περιέργον φαινόμενον ὁ ἴδιος ὁ Μέτερνιχ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ ἐπειδὴ, ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἰμπραήμ, ἐνισχύθη ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία ἐζήτησαν νὰ εὕρουν κατάλληλον περίστασιν διὰ νὰ λύσουν τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα. Καὶ αὕτῃ ἐδόθη ἀπὸ ἓνα ἔγγραφον τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως τὸ ὅποιον συνέταξεν ὁ Μαυροκορδάτος· δι' αὐτοῦ ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν νὰ προστατεύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ ἐπισήμως εἰς τὴν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Πύλης διαφορὰν. Τὸ δικαίωμά της αὐτὸ εὗρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ αὕτῃ ἡ Ρωσία, ὅταν εἰς τὸ Αἰγαῖον εἰσῆλθον καὶ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἔτσι μὲ τὴν συμφωνίαν αὐτὴν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐφαίνετο ὅτι ἦτο πολὺ σύντομος ἡ λύσις τοῦ ἐλληνικοῦ θέματος, ἐὰν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Αὐστρία δὲν ἔφερον ἀντιδράσεις. Ὅταν ὅμως περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825 ἀπέθανεν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 τὴν πρωθυπουργίαν τῆς Ἀγγλίας ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ὁ Κάνιγγ, ἐδημιουργήθησαν εὐνοϊκαὶ συνθήκαι πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἐλληνικοῦ θέματος.

Αἱ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Κάνιγγ τότε, ἀφοῦ παρέσυρε πρὸς τὰς ἀπόψεις του καὶ τὸν νέον τσάρον Νικόλαον καὶ τὸν φιλέλληνα βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Γ', ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ἐλληνικὸν θέμα. Πράγματι, ἔπειτα ἀπὸ τετραμήνους προσπάθειάς του, ὑπεγράφη εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας ἡ Ἰουλιανὴ Σύμβασις (6 Ἰουλίου 1827), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάς

ἀνεγνωρίζετο ὡς κράτος αὐτόνομον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλ-
τάνου.

Δευτέρα συμμαχικὴ πρᾶξις, σχετικὴ μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώ-
ρας μας, εἶναι ἡ σύμβασις τῆς 10ης Μαρτίου 1829. Μὲ αὐτὴν ἐκανονί-
ζοντο τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Παγασητικοῦ —
Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἐδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ
Εὐβοία.

Τρίτη εἶναι ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως (Σεπτ. 1829), μὲ
τὴν ὁποῖαν ἡ Ρωσία ὑπεχρέωνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνε-
ξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ σύνορα ποὺ ἀνεφέραμεν.

Αἱ νῦναι ὅμως τῆς Ρωσίας εἰς βάρος τῆς Τουρκίας ἐπέφερον
ἀλλαγὴν εἰς τὰς διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας, ὥστε εἰς τὸ Πρωτόκολλον
τοῦ Λονδίνου (22 Ἰανουαρίου 1830) νὰ παρασύρῃ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν
Ρωσίαν νὰ δημιουργήσουν μὲν ἐλεύθερον βασιλεῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα,
μὲ τὰ σύνορά του ὅμως περιορισμένα εἰς τὴν γραμμὴν Ἀχελώου -
Σπερχειοῦ. Τὴν συνθήκην αὐτὴν τὴν ἐδέχθη ἡ Πύλη, ἀλλὰ ὁ Καποδί-
στριας τὴν ἀπέρριψε, διότι ἤδη τὰ στρατεύματά του εἶχον φθάσει εἰς
τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ εἶχον νικήσει εἰς τὴν μάχην τῆς Πέτρας.

Τέλος αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις, διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὰς
ταραχάς, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν δολο-
φονίαν τοῦ Καποδίστρια, εἰς τὰς 7 Μαΐου 1832 ὑπέγραψαν τὴν *συνθή-
κην* τοῦ Λονδίνου, μὲ τὴν ὁποῖαν ἔδωσαν τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς
τὸν Ὁθωνα, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Δύο δὲ μῆνας
ὕστερον ὑπεγράφη ἡ σύμβασις τῆς Κων/πόλεως, ἡ ὁποία καθώριζε τὰ
σύνορα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ὕψος τοῦ Παγασητικοῦ - Ἀμβρακικοῦ.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔχει μεγίστην ἐθνικὴν σημασίαν, διότι
μία μικρὰ γωνία γῆς μὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῶν κατοίκων
τῆς ἐκέρδισε τὴν ἐλευθερίαν της. Ἡ ἔνδοξος ἄλλοτε χώρα τῶν Ἑλλή-
νων, ἔρημος καὶ κατεστραμμένη ἀπὸ τὴν μακρὰν δουλείαν, ἀγνώριστος
ἀπὸ τὸ πένθος τῆς συμφορᾶς της, κατώρθωσε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν
τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ πλέον σημαντικὸν ἀπὸ τὴν ἐξέγερσιν
ἐκεῖνην εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς καρτερίας καὶ αὐτοθυσίας των
ἐδίδαξαν πῶς οἱ δοῦλοι γίνονται ἐλεύθεροι καὶ ὅτι ποτὲ τὸ ἐλληνικὸν
πνεῦμα δὲν ὑποκύπτει εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν πίεσιν.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1815 - 1914

Ἐπὶ 33 ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος αἱ τύχαι τοῦ κόσμου ἐρρυθμίζοντο ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Ἀλλὰ ὁ ἀντιλαϊκὸς αὐτὸς Σύνδεσμος δὲν ἠδυνήθη νὰ διασώσῃ τὰ δυναστικὰ καθεστῶτα, διότι οἱ λαοὶ (διαποτισμένοι ἀπὸ τὰς ιδέας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως), εἶχον ἀναπτύξει ἰσχυρὰ ἔθνικα συναισθήματα καὶ κατῴρθωσαν διὰ τῆς πάλης των νὰ ἐπιτύχουν ἐλευθερίας. Δύο μάλιστα μεγάλαι ἐθνότητες τῆς Εὐρώπης, ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ ἰταλική, (αἱ ὁποῖαι ἦσαν, ὡς γνωστόν, χωρισμέναι εἰς πολλὰ κρατίδια), κατῴρθωσαν περὶ τὸ 1870 νὰ ἐνοποιηθοῦν καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς δυνάμεις παγκοσμίου σημασίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς Δυνάμεις αὐτὰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐμφανίζεται ὡς μεγάλη δύναμις εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν ἡ Ἰαπωνία, ἐνῶ εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον μετὰ τὸ 1865 ἀνατέλλει μία δύναμις παγκοσμίου κύρους: αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἔτσι βλέπομεν ὅτι ἡ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους· καὶ δὲν εἶναι πλέον εὐρωπαϊκὴ — γίνεται παγκόσμιος.

Ἀκόμη θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας ἡ αὐτοδιαθέσεως τῶν ἐθνότητων, ποὺ ἀπετέλει τὴν βάσιν τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως τῶν λαῶν· ὁ δῆμος (λαὸς) συμμετέχει περισσότερον εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν κοινῶν. Αἱ δύο αὗται δυνάμεις, δηλαδὴ ἡ δημοκρατία καὶ ὁ ἐθνικισμός,

μαζὺ μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν, ποὺ φθάνει εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος, ὑπῆρξαν οἱ κύριοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἥλλαξαν τὴν μορφήν τοῦ κόσμου ποὺ μᾶς ἐκληροδοδότησε τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἴδωμεν καλύτερον ὅλας αὐτὰς τὰς ἐξελίξεις, θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν ἐνὸς ἐκάστου κράτους χωριστά.

28 Ἡ ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ Ἡ ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1914

Ἡ Γαλλία δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐστὶς ὅλων τῶν ἐξελίξεων εἰς τὴν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ὅσάκις συνέβαινε κάτι σπουδαῖον εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ἕνα μέγα τμήμα τῆς ἡπείρου ὑφίστατο τὴν ἐπίδρασίν του. Ἐλέγετο διὰ τοῦτο ὅτι αὐτὴν ἡ Γαλλία ἦτο κρυωμένη, ὅλη ἡ Εὐρώπη ἐπταρνίζετο».

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος, εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἀνῆλθεν ὁ Λουδοβίκος ΙΗ΄, ὁ ὁποῖος παρεχώρησε μερικὰς ἐλευθερίας. Ὅταν ὅμως τὸ 1824 ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Κάρολος ὁ Γ΄, τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Αὐτὸς ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ τὴν βασιλείαν του ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν. Ἐνεκα τούτου μεγάλη ἀντιπολίτευσις ἐξεδηλώθη ἐναντίον του. Τότε αὐτὸς προσεπάθησε νὰ στρέψῃ εἰς ἐξωτερικὰ ζητήματα τὴν προσοχὴν τῶν Γάλλων. Τὸ 1827 - 28, ἐβούληθη τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸ 1830 κατέλαβε τὸ Ἀλγέριον. Ἐν τούτοις ὁ γαλλικὸς λαὸς τὸ 1830 ἐπανεστάτησε (Ιουλιανὴ ἐπανάστασις) καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν δούκα τῆς Ὁρλεάνης Λουδοβίκον Φίλιππον. Ἀλλὰ ἡ βασιλεία δὲν ἠδύνετο νὰ σταθῇ, διότι μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας εἶχε γίνῃ ἰσχυρὰ ἡ ἀστικὴ τάξις, ἡ ὁποία καὶ ἀνέτρεψε τὴν βασιλείαν διὰ τῆς Φεβρουαριανῆς ἐπανάστασεως (1848) καὶ ἐπέβαλε τὴν Δευτέραν Δημοκρατίαν.

Πρῶτος πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Λουδοβίκος Ναπολεὼν. Οὗτος ὅμως ἀνέτρεψε τὴν δημοκρατίαν καὶ, ἀφοῦ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, κατέβαλε μεγάλας προσπάθειάς νὰ δοξάσῃ τὴν χώραν του.

Ἡ ἀνοδος του εἰς τὸν θρόνον ἔφερε μίαν περίοδον πλήρη γεγονότων. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων. Ἡ ἀρχὴ αὕτη διεκήρυττεν ὅτι ἀφοῦ τὸ ἔθνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνᾶται, ὅπως τοῦ ἀρέσει, πρέπει ἐπομένως νὰ ἀποτελῇ καὶ ἀνεξάρτητον

κράτος». Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐμπορούμενος ὁ Ναπολέον διετέθη εὐμενῶς ὑπὲρ τῶν ἐξεγερεθέντων Κρητῶν κατὰ τὸ 1866 καὶ ὑπεστήριξε καὶ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν κατὰ τὸν Αὐστριακῶν.

Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν γερμανικῶν ἐθνοτήτων, περιεπλάκη εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Πρώσους, ἀλλὰ νικηθεὶς εἰς τὸ Σεντάν, συνελήφθη αἰχμάλωτος (Σεπτέμβριος 1870). Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ οἱ Γάλλοι ἐπανάφεραν τὴν Τρίτην Δημοκρατίαν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ματαίως ἐπάλασεν ἐπὶ 6 μῆνας, διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὰ γαλλικὰ ἐδάφη, τὸ 1871 ἐκλείσαν εἰρήνην. Δι' αὐτῆς ἡ Γαλλία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητάς της τὰς πλουσίας ἐπαρχίας τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης.

Μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ 1871 ἡ Γ' Δημοκρατία εἰργάσθη διὰ νὰ πληρῶσῃ τὰς πολεμικὰς ἀποζημιώσεις καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ ἰσχυρὸν στρατὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν «ρεβάνς» (ἐκδίκησιν) ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ βιομηχανία τῆς εἰχεν ἀρκετὰ προχωρήσει, ἀντιμετώπισε πρόβλημα ἀποικιῶν. Μετὰ τὸ Ἀλγέριον οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Σενεγάλην, τὴν Σαχάραν, τὴν Τυνησίαν καὶ τὸ Μαρόκον. Περὶ τὸ 1885 ἐξηπλώθησαν ἀποικιακῶς εἰς τὸ Λάος καὶ τὴν Ἰνδοκίνα. Ἔτσι ἡ Γαλλία περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ δευτέρα ἀποικιακὴ δύναμις τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Η ΑΓΓΛΙΑ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος σημειώ- νεται ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ μάζας αἱ ἀτμομηχαναὶ πρὸς κίνησιν τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς. Ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας αὐτῆς ἔχει πλούσια κοιτάσματα γαιανθράκων, διὰ νὰ τροφοδοτοῦν τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν ἐργοστασίων της, τῶν σιδη- ροδρόμων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων.

Ἡ ἰδρυσις μεγάλων ἐργοστασίων εἰς τὰς περιφερείας ποῦ παρῆγον γαιάνθρακα καὶ μέταλλα συνετέλεσε νὰ δημιουργηθοῦν πολυάνθρωποι πόλεις ἀπὸ ἐργάτας καὶ ἐπαγγελματίας (Μπίρμιχαμ, Μάντσεστερ, Γλασκώβη) καὶ νὰ ἐπέλθουν τεράστια ἀλλαγὰι εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις μὲ τὰ ἐπακόλουθα της μετεδόθη εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Ἐπειδὴ οἱ ἄστοι τῶν μεγάλων πόλεων δὲν ἀντιπροσωπεύοντο εἰς τὴν κυβέρνησιν, διότι εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων εἰσέρχοντο προνομιακῶς οἱ μεγαλογαιοκτημόνες, ἐζήτησαν δι' εἰρηνικῆς πάλης καὶ ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ περιορισμένα ἐκλογικὰ δικαιώματα. Ὅταν δὲ ἐξελέγησαν ἄρκετοὶ ἄστοι βουλευταί, κατήργησαν τὸ «προστατευτικὸν σύστημα ἐμπορίου», πού ἡνύει τὰ προϊόντα τῶν μεγαλογαιοκτημόνων, καὶ ἐπέβαλον τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, μὲ τὸ ὁποῖον εἰσήγοντο εἰς τὴν Ἀγγλίαν εὐθηνὰ ἀποικιακὰ προϊόντα. Ἐξ ἄλλου οἱ φιλελεύθεροι βουλευταὶ ἐπέτυχον τὴν ἐθνικὴν ἰσότητά τῶν Ἰρλανδῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ τῶν Καθολικῶν Ἀγγλῶν μὲ τοὺς Ἀγγλικανοὺς κατὰ τὸ θρήσκευμα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ δικαίαν διαρρύθμισιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἡ Ἀγγλία ἀφοσιώνεται εἰς τὴν ἐπέκτασιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ ἀχανοῦς ἀποικιακοῦ τοῦ κράτους. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ὑπῆρξεν ἀσυναγώνιστος, διότι κατώρθωσεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης βασιλείας τῆς Βικτωρίας (1837 - 1901) νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀποικιακὴν αὐτοκρατορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλέχθη μὲ ἀρκετὴν δόσιν ὑπερβολῆς ὅτι «οὐδέποτε δύνει ὁ ἥλιος». Καὶ διὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἔκτασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἀγγλῶν, θὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰς πλέον σημαντικὰς ἐκ τῶν ἀποικιῶν τῆς:

Εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον τὴν βάσιν τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποικιακοῦ κράτους ἀπετέλεσεν ὁ Καναδᾶς, ὁ ὁποῖος τὸ 1867 συνεκρότησεν αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν 14 Πολιτειῶν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἀγγλικῆς Κοινοπολιτείας.

Εἰς τὴν Ἀπὼ Ἀνατολὴν τὸ 1857 ἡ Ἀγγλία ἐξεμεταλλεύθη μίαν ἐπανάστασιν τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὑπέταξε τὰς Ἰνδίας, τὸ Πακιστάν καὶ τὴν Βιρμανίαν.

Εἰς τὴν Ν. Ἀφρικὴν, ἀφοῦ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Μπόερς (1899 - 1902) συνέτριψε τοὺς Ὀλλανδοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς Κάφρους, ἱδρύσκει τὴν Ἀφρικανικὴν Ἐνωσιν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ 1882, ἐπωφεληθεῖσα ἐπαναστάσεως τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἔθεσε στερεὸν πόδα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου καὶ ἐπέτυχεν νὰ καταλάβῃ τὸ Σουδάν καὶ νὰ ἐξουσιάσῃ ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.

Εἰς τὴν Ὠκεανίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἐκαρπώθη τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰς κτήσεις αὐτάς, διὰ νὰ στερεώσῃ τὴν ἐξου-

σίαν της ἐπὶ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ θαλασσίου δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας, κατέλαβε καὶ τὰς ἐξῆς ναυτικές βάσεις: τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μάλταν, τὴν Κύπρον, τὸ Ἀντεν (εἰς Ἀραβίαν), τὸ Κολόμπο (εἰς τὴν Κεϋλάνην), τὴν Σιγκαπούρην καὶ τὸ Χόγκ Κόγκ (εἰς τὴν Κίναν).

Τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας αὐτῆς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα πολὺ ὑπεβोधθησαν οἱ δύο μεγάλοι πρωθυπουργοὶ τῆς βασιλείας Βικτωρίας Ντισραέλι καὶ Γλάδστον. Ὁ πρῶτος ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Συντηρητικῶν καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ὁ δεύτερος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας καὶ διὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐπίσης δὲν ἐδίστασεν ὁ Γλάδστον νὰ καταγγείλῃ τοὺς Τούρκους διὰ τὰς ὁμότητάς των κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῆς Ἀγγλίας περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον.

29 ΑΥΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑ

Η ΑΥΣΤΡΙΑ. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΟΟΥΓΓΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓνα μωσαϊκὸν ἐθνότητων, ὁ σεισμὸς ποὺ προεκάλεσεν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἦτο περισσότερον αἰσθητός. Εἰς τὴν Βιέννην ἐγίναν σοβαραὶ ταραχαὶ καὶ ὁ Μέττερνιχ ἀνερτάρπη. Ἡ πτώσις τοῦ Μέττερνιχ σημειώνει τὸ τέλος τοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἐξάρθρωσιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Εἰς τὴν Πράγαν ἰδρύθη χωριστὴ βουλὴ διὰ τὴν Βοημίαν, Μοραβίαν καὶ Σιλεσίαν. Συγχρόνως ἐπανεστάτησαν ἡ αὐστριακὴ Πολωνία καὶ ἡ βόρειος Ἰταλία. Ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις διεπραγματεύθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας, διὰ νὰ κερδίσῃ καιρόν. Κατόπιν ἐξαπέλυσε τὰ στρατεύματά της καὶ κατέπνιξε τὰ ἐπαναστάσεις.

Ἐπικίνδυνον ἐξέλιξιν ἔλαβεν ἡ κατάστασις εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ὅπου ὁ πρόεδρος τῆς ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως Λουδ. Κόσουτ, εἶχε κηρύξει ἐθνικὸν συναγερμὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τὰ στρατεύματά του κατήγαγον πολλὰς νίκας. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὸ κίνημα κατεπνίγη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ρωσικῶν στρατευμάτων.

Ἀπὸ τὸ 1849, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κινημάτων αὐτῶν, εἰς τὴν Αὐστρίαν ἐπικρατοῦν καὶ πάλιν τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διοικούμενα ἀπὸ τὸν σιβαρὸν αὐτοκράτορα *Φραγκίσκον Ἰωσήφ* κατῴρωσαν νὰ διασώσουν τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀλλὰ ἡ συντριβὴ τῶν στρατιωτῶν τῆς ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὸ Σολφερίνον τῆς βορείου Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σάδοβαν τῆς Βοημίας ἀπὸ τοὺς Πρώσους συνετέλεσεν ὥστε ἀπὸ τὸ 1866 ἡ Αὐστρία νὰ ἐκπέσῃ εἰς Δύναμιν δευτερευούσης σημασίας.

Ἡ ἀνάγκη ὅμως νὰ κρατήσῃ δεσπόζουσαν θέσιν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ὥθησε τὸν Φραγκίσκον Ἰωσήφ νὰ προαγάγῃ εἰς βασιλείον τὴν Οὐγγαρίαν. Ἔτσι ἐσχηματίσθη ἡ *Δυναδικὴ Αὐτοκρατορία ἢ Αὐστροουγγαρία*, πού διετηρήθη μέχρι τοῦ 1918. Εἰς τὸ νέον σχῆμα ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἔφερε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐστέφετο χωριστὰ εἰς τὰς δύο χώρας. Κατὰ τὰ ἄλλα ἐκάστη χώρα εἶχε ἰδικὴν τῆς βουλὴν καὶ κυβέρνησιν.

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ, φοβούμενος ἔνεκα τῆς ρωσικῆς ἐπεκτάσεως, τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐπιρροῆς του εἰς τὰ Βαλκάνια, υπέγραψε τὴν Γερμανοαυστριακὴν ἀμυντικὴν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 1882 εἰσῆλθε καὶ ἡ Ἰταλία. Ἔτσι ἀπὸ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐμφανίζεται ἡ λεγομένη «*Τριπλῇ Συμμαχία*», μία πανίσχυρος ἑνωσις τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς Σικελίας.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΣ ΑΥΤΩΝ

Ἡ Ἰταλία περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια, τὰ ὁποῖα κυβερνοῦν ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες· μέγα μέρος ὅμως αὐτῆς κατέχεται ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν συνταγματικὴν διακυβέρνησιν ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας των καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν πολλοὶ φιλελεύθεροι πατριῶται ιδρύουν τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν *Καρμπονάροι* (ἀνθρακεῖς). Αὐτοὶ τὸ 1820 καὶ τὸ 1830 ὠργάνωσαν ἐξεγέρσεις εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν βόρειον Ἰταλίαν, αἱ ὁποῖαι κατεπνίγησαν ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἑνωσιν δὲν ἐξέλιπεν. Ἀπὸ τοῦ 1831 κήρυξ τῶν δύο αὐτῶν ἰδανικῶν τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ εἶναι ὁ Ἰωσήφ *Ματσίνι*, ὁ ὁποῖος ἵδρυσεν τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν «*Νέα Ἰταλία*», πού ἐξήτει τὴν ἑνωσιν τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν Ἰταλῶν πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἡνωμένης καὶ δημοκρατικῆς Ἰτα-

λίας. Τὸ 1848 ὁ Ματσίνι, ἐκμεταλλεϋόμενος τὸν ἀντίκτυπον ποῦ εἶχε ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἰταλῶν, ὠργάνωσεν ἐπαναστάσεις εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐταί, παρὰ τὰς ἐπιτυχίας ποῦ ἐσημείωσαν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, κατεστάλησαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἀποτυχίας αὐτὰς οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται ἐδέχθησαν νὰ συνεργασθοῦν διὰ τὴν ἑνωσιν μὲ τὸ κρατίδιον τῆς Σαρδηνίας, τὸ ὁποῖον εἶχε συνταγματικὴν βασιλείαν καὶ πρωθυπουργὸν τὸν μεγαλοφυῆ πολιτικὸν Καβούρ. Αὐτός, ἐπειδὴ ἐβοήθησε μὲ στρατὸν τὸν Ναπολέοντα Γ' κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἐπέτυχε νὰ τὸν κάμῃ σύμμαχόν του. Πραγματικῶς ὅταν τὸ 1859 οἱ Αὐστριακοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὁ Ναπολέων ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῶν συμμάχων του καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἔπαθον πανωλεθρίαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σολφερίνο. Νοτιώτερον ὁ ἔθνικὸς ἥρωας τῶν Ἰταλῶν Ἰωσήφ Γαριβάλδης (¹) μὲ 1000 μόνον «ἐρυθροχίτωνας» ἀπηλευθέρωσε τὴν Σικελίαν καὶ τὴν νότιον Ἰταλίαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς νίκας αὐτὰς ὅλη ἡ Ἰταλία ἐπέτυχε τὴν ἑνωσίν της ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας καὶ Πεδεμοντίου Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β' (1861).

Τὸ 1882 ἡ Ἰταλία, θιγεῖσα διότι ἡ Γαλλία κατέλαβε τὴν Τυνησίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τριπλῇν Συμμαχίαν. Μετὰ τὴν διπλωματικὴν αὐτὴν τοποθέτησιν καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρῶν συμμάχων της ἀνέπτυξεν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Τὸ 1890 κατέλαβεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἐρυθραίαν καὶ μέρος τῆς Σομαλίας ὅταν ὅμως ἐπεχείρησε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν Ἀβησσυνίαν, ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἀβησσυνῶν Μενελίκ εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀδούης (1896).

Τὸ 1911 ἤρχισε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν Τριπολίτιδα, τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ τὰ Δωδεκάνησα. Ἔτσι ἡ Ἰταλία ἀποβαίνει δεσπόζουσα δύναμις εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιδιώκει νὰ ἐπεκταθῇ εἰς βάρος τῆς πατρίδος μας.

1. Ὁ Γαριβάλδης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Οὐρουγουάης. Τὸ 1848 ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠγωνίσθη πολλάκις κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἔστειλεν εἰς τὴν νῆσον ἀρκετοὺς ἐρυθροχίτωνας, διὰ νὰ πολεμήσουν παρὰ τὸ πλεῖρον τῶν Κρητῶν. Οἱ ἐρυθροχίτωνες ἦσαν ἐθελονταὶ ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι (εὐζωνοί), οἱ ὅποιοι (διὰ νὰ διακρίνονται) ὄτι ἀνήκουν εἰς τὴν φημισμένην λεγεῶνα τοῦ Γαριβάλδου) ἐφόρου ἐρυθρὸν χιτῶνα.

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΝ

Πολύ ἀκόμη πρὸ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης ἡ γερμανικὴ ἐθνότης ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Ἐνωσιν αὐτῶν (τελείως ὅμως χαλαράν) ἀπετέλει ἡ σχηματισθεῖσα τὸ 1815 Γερμανικὴ Συνομοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἐπενόησε ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ, διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ τὰ γερμανικὰ κρατίδια. Τὴν ἡγεσίαν ὅμως τῆς Συνομοσπονδίας ἐξήτει καὶ ἡ Πρωσσία. Ἐτσι ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, ἡ πραγματοποιήσις τῆς ἐνώσεως καθίστατο ἀδύνατος.

Σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἐνοποίησιν τῆς Γερμανίας ἀπετέλεσεν ἡ **τελωνειακὴ ἔνωσις** ὅλων τῶν γερμανικῶν κρατιδίων, ἡ ὁποία ἐγένετο τὸ 1834 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πρωσίας. Διὰ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὅλα τὰ γερμανικὰ κράτη, ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, κατήργησαν τοὺς τελωνειακοὺς Φραγμοὺς εἰς τὰς μεταξὺ των οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας εἶχεν ἀπήχῃσιν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Γερμανῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξέσπασαν τὸ 1848 εἰς τὸ Βερολῖνον, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας συνεκάλεσεν εἰς Φραγκφούρτην τοὺς βουλευτὰς τῆς Γερμανικῆς Συνομοσπονδίας διὰ νὰ ἐτοιμάσουν Σύνταγμα. Αὐτοί, ἀφοῦ ἐψήφισαν τὸ Σύνταγμα, προσέφεραν τὸ στέμμα τῆς Γερμαν. Συνομοσπονδίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας. Αὐτὸς ὅμως δὲν τὸ ἀπεδέχθη, ἐπειδὴ ἡ προσφορὰ του προήρχετο ἀπὸ λαϊκὴν συνέλευσιν. Ἀλλὰ καὶ δύο ἔτη ἀργότερον, ὅταν τοῦ τὸ προσέφεραν οἱ ἡγεμόνες τῶν γερμανικῶν κρατιδίων, συνήντησε τὴν ἀρνήσιν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Τελικῶς ἡ ἔνωσις τῆς Γερμανίας συνετελέσθη ἀπὸ τὸν δυναμικὸν καγκελλάριον τῆς Πρωσίας *Βίσμαρκ* διὰ τοῦ «αἵματος καὶ τοῦ σιδήρου». Οὗτος, ἀφοῦ ἐπέβαλε τὴν ὑποχρεωτικὴν θητείαν καὶ ὠργάνωσεν ἰσχυρὸν στρατόν, τὸν ὠδήγησεν εἰς λαμπράς νίκας ἐναντίον τῆς Δανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ 1871 μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ', ὁ νικηφόρος στρατὸς τῆς γερμανικῆς ἐθνότητος ἔστειπεν εἰς τὸ Παρίσι τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας *Γουλιέλμον Α'* αὐτοκράτορα τοῦ ἐνιαίου γερμανικοῦ κράτους.

Ἐτσι ἀπὸ τοῦ 1871 ἐμφανίζεται εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα μία

ισχυρά γερμανική αυτοκρατορία, ή οποία συντόμως θα ανατρέψει την ισορροπία των Δυνάμεων και θα σύρει την ανθρωπότητα εις τους δύο παγκοσμίους πολέμους.

Ἀπὸ τὸ 1871 - 1890 ἡ Γερμανία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν «σιδηροῦν καγ-κελλάριον» Βίσμארκ, ἐργάζεται διὰ νὰ γίνῃ μεγάλη βιομηχανικὴ δύναμις καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ ἐμπόριόν της εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτό, ὁ Βίσμארκ ἐπεδίωξε νὰ ἀποκτήσῃ ἀποικίας. Αἱ σημαντικώτεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, τὴν Κίνα καὶ τὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ ἐπεξετάθη τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γερμανίας.

Ἡ δύναμις τῆς Γερμανίας φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα της κατὰ τὴν 25ετίαν ἀπὸ τοῦ 1889 - 1914, ὅποτε εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἀνέρζεται ὁ Γουλιέλμος Β'. Οὗτος ἦτο δυναμικὸς μονάρχης καὶ ᾔθελε ὁ ἴδιος νὰ κατευθύνῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας. Ἐνεκα τούτου δὲν ὑπῆρχε θέσις εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Γερμανίας δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸ Βίσμארκ. Ἔτσι ἓνα ἔτος ἀργότερον ὁ «σιδηροῦς καγκελλάριος» ἐξηναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ.

Ὁ Γουλιέλμος Β' ἐπέζητησε τὴν ἐπικράτησιν τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς ὑψηλίου. Εἰς τὰς μεγάλας προσπάθειάς του ὀφείλεται ἡ δημιουργία ἰσχυροῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ στόλου καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν «σφαίρων ἐπιρροῆς» τῆς Γερμανίας.

Ἀπὸ τὰς ἐπιρροὰς αὐτὰς ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος, διότι πολὺ ἐβλάψε τοὺς Ἕλληνας, εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον διὰ μέσου τοῦ Γιβραλτάρ καὶ Σουέζ, τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία, ὁ «Καίзер» ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν σουλτᾶνον τὴν παραχώρησιν τοῦ δικαιώματος τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ἀνατολίας, ὁ ὁποῖος φθάνει μέσφ' Ἀγκύρας, Ἰκονίου καὶ Συρίας εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ συνδέει τὴν Βαγδάτην μὲ τὴν Βιέννην καὶ τὸ Βερολῖνον.

Ἡ ΡΩΣΙΑ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΝ.

Μικρὰ ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῆς προωδευμένης Εὐρώπης εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ρωσίας μέχρι τοῦ 1860. Τὰ 9/10 τοῦ ρωσικοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἐγνώριζον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Βιομηχανία δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ χώρα ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀγροτική. Ἡ χειροτέρα δὲ πληγὴ τῆς ἦτο ὅτι τὸ 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ της εὕρισκετο εἰς κατὰστασιν δου-

λείας, ενώ το άλλο 1/3 άπετελεΐτο από άλλοεθνείς.

Και εις την Ρωσίαν δέν ελειψαν αί επανάστασεις των ύποδούλων έθνοτήτων. Άπό αυτάς σπουδαιότεραι είναι αί δύο πολωνικαί (1830 και 1863), ή λιθουανική (1863) και ή των φυλών του Κανκάσου.

Ός προς το ζήτημα τής δουλοπαροικίας είναι προς τιμήν του μεγάλου Τσάρου Άλεξάνδρου Β' ή απόφασις δια την κατάργησίν της. Με την ενέργειαν αυτήν, που έτέθη εις εφαρμογήν το 1861, περι τὰ 50 εκατομμύρια Ρώσοι άπηλευθερώθησαν και απέκτησαν κυριότητα επί τής πτωχικής καλύβης και του άγρου των.

Έπειτα από τον άτυχή Κριμαϊκόν πόλεμον (1856) οί Ρώσοι, έπειδή απέτυχον νά διαμελίσουν την τουρκικήν αυτοκρατορίαν, έστρεψαν τάς βλέψεις των προς την Άνατολήν και δια μέσου τής άχανούς Σιβηρίας έφθασαν εις τον Ειρηνικόν Όκεανόν. Έκει περι το 1860 κατώρθωσαν νά καταλάβουν τον μεγάλον λιμένα του Βλαδιβοστόκ. Διά νά συνδέση αυτον με την ευρωπαϊκήν Ρωσίαν, ή ρωσική κυβέρνησις κατεσκεύασε το 1902 τον υπερσιβηρικόν σιδηρόδρομον, που θεωρεΐται ή μακροτέρα σιδηροδρομική γραμμή του κόσμου.

Άλλά το Βλαδιβοστόκ παγώνει κατά τον χειμώνα και δια τουτο ή Ρωσία ήνάγκασε την Κίνα νά τής ένοικιάση τον λιμένα του Πόρτ Άρθουρ. Αυτό όμως έγέννησεν άνησυχίας εις τους Ίάπωνας, οί όποιοι έζήτησαν από τους Ρώσους νά αποχωρήσουν από εκεί. Έπειδή όμως τους έδόθησαν άόριστοι ύποσχέσεις, οί Ίάπωνες έστειλαν χωρίς καμμίαν προειδοποίησιν μίαν ναυτικήν μοΐραν εις τον λιμένα του Πόρτ - Άρθουρ και ανετίναξαν μερικά πολεμικά των Ρώσων (1904). Η Ρωσία εκήρυξε τότε τον πόλεμον κατά τής Ίαπωνίας. Οί Ίάπωνες όμως τους κατετρόπωσαν εις την Μαντζουρίαν και κατέλαβον το Πόρτ Άρθουρ. Την χαριστικήν βολήν έδέχθη ή Ρωσία τον Μάιον του 1905: Ο στόλος της τής Βαλτικής, που είχε περιπλεύσει την Άφρικήν, δια νά φθάση εις το μέτωπον εκείνο του πολέμου, κατεστράφη από τον Ιαπωνικόν εις τὰ στενά τής Κορέας.

Μία επαναστατική κίνησις ύπεχρέωσε τον τσάρον νά τερματίση τον πόλεμον αυτόν και νά δώση περισσοτέρας συνταγματικάς έλευθερίας εις τον ρωσικόν λαόν.

Η βιομηχανική ανάπτυξις τής Ρωσίας αρχίζει από του 1880. Άπό τότε ιδρύονται βιομηχανίαι σιδήρου, χάλυβος και πετρελαίου καθώς και μεγάλα ναυπηγεία. Συνέπεια τής βιομηχανικής προόδου ύπῆρξεν ή

δημιουργία ἐργατικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐξήτει περισσοτέρας πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ περιορισμὸν τῆς ἀπολυταρχίας.

31 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

α) **Τὸ Βέλγιον** διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης εἶχεν ἐνωθῇ μὲ τὴν Ὀλλανδίαν. Οἱ Ὀλλανδοὶ ὅμως ἀπερὶσκέπτως φερόμενοι προσεπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἀντιλήψεις των εἰς τοὺς Βέλγους, οἱ ὅποιοι διέφερον κατὰ πολὺ ἀπὸ φυλετικῆς, γλωσσικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως μὲ αὐτούς. Ἡ πολιτικὴ αὕτῃ μὲ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τῆς Ἰουλιανῆς Ἐπαναστάσεως ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Βέλγων (1830), οἱ ὅποιοι ἐπέτυχον τὴν ἀνακήρυξιν τῆς χώρας των εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον. Τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Βελγίου ἡγήγηθησαν αἱ 5 Δυνάμεις τῆς «Πενταπλῆς Συμμαχίας». Μετὰ ταῦτα τὸ μικρὸν Βέλγιον διὰ τῆς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας του καὶ τοῦ ἰσχυροῦ ναυτικοῦ του ἀπέκτησε πλοῦτον καὶ δύναμιν, ὥστε νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἀποικιακὸν κράτος, τὸ Βελγικὸν Κογκὸ (δυτικὴ Ἀφρική).

β) **Ἡ Ὀλλανδία**, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας εἶναι εἰς φιλόπονος κλάδος τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἀποτελεῖ ἓνα πολὺ πλούσιον καὶ προωδευμένον συνταγματικὸν βασιλείον. Μὲ τεράστια ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα οἱ Ὀλλανδοὶ κατάρθωσαν νὰ ἀποξηράνουν 2 ἑκατομμ. στρέμματα καὶ νὰ τὰ χαρίσουν εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην γεωργο - κτηνοτροφίαν των. Μὲ τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀποικιῶν της εἰς τὴν Ἰνδονησίαν ἐξάγει διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ της στόλου εἰς τὰς ἄλλας χώρας τὰ φημισμένα μπαχαρικά, καουτσούκ, πετρέλαιον, κασσίτερον καὶ τροφοδοτεῖ τὴν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν της μὲ πρώτας ὕλας. Ὁ λαὸς της δὲν περιεπλάκη εἰς πολέμους καὶ καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα ἐξῆσεν εἰρηνικῶς.

γ) **Ἡ Δανία** μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν δουιᾶτων τοῦ Σλέσβιγκ καὶ Χολστάιν (1864) εἶδε μὲ συγκρατημένον πόνον τὸ καλὺτερον μέρος της νὰ περιέρχεται εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ὡς ἰσχυρὸς γείτων τὴν ἐπίεζε καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Τὴν κηδεμονίαν ἐπὶ τῆς Νορβηγίας τὴν ἔχασε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης· διατηρεῖ ὅμως ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς Ἰσλανδίας. Οἱ Δανοὶ εἶναι κυρίως ναυτικοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, μεγάλως δὲ ἀνέπτυξαν τὴν παραγωγὴν γαλακτοκομικῶν προϊόντων. Τὸ πολίτευμά της εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία μὲ πολλὰς δημοκρατικὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνα-

πτύξει ύψηλὸν ἐπίπεδον πολιτισμοῦ καὶ εἶναι φιλήσυχος.

δ) **Ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία** ἠνώθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης καὶ ἔξω ἠνωμένοι ἡσύχως μέχρι τοῦ ἔτους 1905, ὅποτε ἡ Νορβηγία ἀπεσπάρθη καὶ ἀπετέλεσε χωριστὸν βασιλεῖον. Καὶ αἱ δύο χώραι λόγω τῆς μακρᾶς περιόδου εἰρήνης εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησαν, εἶναι πολὺ προοδευμένοι καὶ ἔχουν μεγάλην οἰκονομικὴν εὐημερίαν, τῆς ὁποίας κύριαι πηγαὶ εἶναι ἡ ἀνεπτυγμένη βιομηχανία των, ἡ ναυτιλία, ἡ δασοκομία καὶ τὰ ἄφθονα μεταλλεύματα. Ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν τὸ πολίτευμα εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία. Οἱ κάτοικοί των καλλιεργοῦν εἰς ζήλευτὸν βαθμὸν τὴν γυμναστικὴν καὶ τὰ γράμματα.

ε) **Ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία** ἐπραγματοποίησαν τὴν μικροτέραν πρόοδον ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας τῆς Δύσεως. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ κάτοικοί των διετήρησαν πολλὰς προλήψεις, ἐπίσης εἰς τὴν χαμηλὴν στάθμην τῆς παιδείας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συχνὰς ἐπαναστάσεις.

Ἡ Ἰσπανία κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἐφάνη ἀνίκανος νὰ διασώσῃ τὸ ἀποικιακὸν τῆς κράτος εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Φιλιππίνas. Μόνον αἱ Κανάριοι νῆσοι τῆς ἀπέμειναν καὶ τὸ ἰσπανικὸν Μαρόκον. Ἡ Πορτογαλία ὅμως διετήρησεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὴν Ἀγκόλαν καὶ τὴν Μοζαμβίκην.

στ) **Ἡ Ἑλβετία** ἀπὸ τὸ 1848 ἀποτελεῖ μίαν συνομοσπονδίαν ἐξ 22 καντονίων (πολιτειῶν), τὰ ὁποῖα ἔχουν κοινὸν σύστημα ὅπως αἱ Η.Π.Α. Ἡ χώρα αὕτη, ἐπειδὴ εὕρισκετο ἐν μέσῳ τῶν 4 μεγάλων δυνάμεων (Ἰταλίας, Αὐστρίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας), διετήρησεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν οὐδετερότητά της καὶ ἐπέδωθε εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐκλεκτὰ δασικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἔχει μεγάλην τουριστικὴν κίνησιν καὶ ἀσυναγώνιστον βιομηχανίαν ὥρολογίων (ἐξάγουσα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἄνω τῶν 30.000.000 ὥρολογίων ἐτησίως). Οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι φιλέλληνες καὶ λαὸς εἰρηνικός.

32 ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΙΣ ΚΙΝΑΝ

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Βάσκο ντε Γκάμα εἰς τὰς Ἰνδίας, (1498) οἱ Εὐρωπαῖοι προσωρμίσθησαν καὶ εἰς τὴν Καντῶνα καὶ ἤρχι-

σαν να έμπορεύονται και με τους Κινέζους. Έτσι από τότε υπήρχε μία άνοικτη θύρα διά την είσοδον του ευρωπαϊκού πολιτισμού εις την Κίνα.

Κυρίως όμως μετά το 1840, όπότε οι Άγγλοι κατέλαβον το Χόγκ Κόνγκ και ήνοιχθησαν περισσότεροι λιμένες εις τους Δυτικούς, ήλθεν ή Κίνα εις μεγαλύτεραν έπαφην με την Δύσιν. Άλλά ή χώρα αυτή άπεδείχθη άνίκανος να άφομοιώση τά άγαθά του δυτικού πολιτισμού και να οργανωθή εις ισχυράν δύναμιν τής Άπω Άνατολής. Από την άδυναμίαν αυτήν τής Κίνας έπωφελήθη ή Ρωσία (περί το 1860) και έθεσε πόδα εις τόν λιμένα του Βλαδιβοστόκ και εις μέγα μέρος τής Μαντζουρίας.

Το 1894 οι Κινέζοι συνεκρούσθησαν με τους Ιάπωνας εξ άφορμής τής Κορέας. Οι Ιάπωνες με τόν συγχρονισμένον στρατόν των τους ήνίκησαν και τους άφήρεσαν την Φορμόζαν, την Κορέαν και μέρος τής Μαντζουρίας. Η Ρωσία όμως, ή Γερμανία και ή Γαλλία ήνάγκασαν την Ιαπωνίαν να εκκενώση την Μαντζουρίαν. Τότε ή Ρωσία έπεισε την Κίνα να τής εκμισθώση το Πόρτ Άρθουρ και να τής έπιτρέψη να προσκτείνη τόν ύπερσιβηρικόν σιδηρόδρομον μέχρι του λιμένος αυτού. Το παράδειγμα των Ρώσων έμιμήθησαν και οι Γερμανοί και οι Γάλλοι και κατώρθωσαν να έπιτύχουν και αυτοί οικονομικά παραχωρήσεις από τους Κινέζους.

Οι Κινέζοι ύποπτεύθησαν ότι οι Ευρωπαίοι με την έντατικην αυτήν διείσδυσιν έπέδιωκον να διαμελίσουν την χώραν των και να εκμεταλλευθούν τους πόρους και τās άγοράς της. Η ύποψία αυτή έγέννησε το έντονον μίσος των κατοίκων του «ούρανίου κράτους», οι όποιοι με έπικεφαλής την όργάνωσιν των «Μπόξερς» επανεστάτησαν το 1900 και έπολιόρκησαν τους Ευρωπαίους εις τās πρεσβείας του Πεκίνου. Αυτοί όμως έστειλαν ένα ισχυρόν εκστρατευτικόν σωμα κατά των επαναστατών και τους διέλυσαν. Έτσι ή Κίνα έμεινεν «άνοικτη» εις τās ξένας οικονομικάς και πολιτικάς έπιρράς.

Η κατάσταση όμως αυτή έπλήγωσε την έθνικην φιλοτιμίαν μερικών μορφωμένων Κινέζων, οι όποιοι θεωρούντες ύπεύθυνον την άπολυταρχίαν επέβαλον εις την χώραν των την συνταγματικήν μοναρχίαν διά να φθάσουν το 1912 εις την δημοκρατίαν.

Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑΝ

Η Ιαπωνία επί μακρόν απέφευγε να άνοίξη τās πύλας της εις τόν πολιτισμόν τής Δύσεως και είχε μείνει έξω του ρεύματος τής προ-

όδου. Πρώται αἱ Η.Π.Α. ὠδήγησαν τὴν Ἰαπωνίαν πρὸς τὰς προόδους τῆς Δύσεως. Τὸ 1853 συνήφθη συμφωνία μεταξύ τῶν δύο χωρῶν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν δύο ἰαπωνικῶν λιμένων πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου μὲ τὰς Η.Π.Α. Κατόπιν ἐφθασαν ἀντιπροσωπεῖαι καὶ ἄλλων χωρῶν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν παρόμοια προνόμια. Μὲ τὴν ἐπαφὴν αὐτὴν οἱ πλέον προοδευτικοὶ ἐκ τῶν Ἰαπῶνων ἀντελήφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ εἰσαχθοῦν καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν αἱ ἐπιτεύξεις τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν λεωφόρον τῆς προόδου.

Ἡ ἐπανάστασις ποὺ ἀνύψωσε τὴν Ἰαπωνίαν εἰς μεγάλην δύναμιν εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ μεταρρυθμιστοῦ αὐτοκράτορος Μουτσουχίτο (1867 - 1912). Αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ προσαρμόσῃ τὸν καθυστερημένον στρατὸν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς πρὸς τὰ πρότυπα τῶν λαῶν τῆς Δύσεως καὶ κατῴρθησεν ἐντὸς 30 ἐτῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς χώρας τοῦ «ἀνατέλλοντος ἡλίου».

Αἱ ἄλλαι χῶραι παρηκολούθουν μὲ θαυμασμὸν τὴν προσπάθειαν τῆς Ἰαπωνίας πρὸς ἐκσυγχρονισμὸν χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προβλέψουν ὅτι κάποτε καὶ αὐταὶ θὰ ἐδοκίμαζον τὴν ἰσχύν της. Πραγματικῶς ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἰαπωνίας καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας της τὴν ὥθησαν νὰ ἐπεκταθῇ διὰ πολέμου πρὸς τὴν Κορέαν καὶ τὴν Κίναν, ὅπου εἶχεν, ὅπως εἶδομεν, σπουδαίας ἐπιτυχίας. Ἐστὶν ἡ Ἰαπωνία διὰ τῶν μετὰ τὴν Κινέζων καὶ τῶν Ρώσων. Ἐστὶν ἡ Ἰαπωνία διὰ τῶν μετὰ τῶν γάλων αὐτῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τῶν νικῶν της κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀπέβη δύναμις μὲ παγκόσμιον γόητρον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς.

ΑΦΡΙΚΗ. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ

Ἡ «Μαύρη ἥπειρος» μὲ τὰς μυστηριώδεις ἐκτάσεις της ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1850. Μόνον ἡ Αἴγυπτος καὶ αἱ ἄκται τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν γνωσταί. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι μὲ τὰς ἀκαμάτους προσπάθειάς των ἐσχισαν τὸν σκοτεινὸν πέπλον, ποὺ ἐκάλυπτε τὴν «μαύρην ἥπειρον», εἶναι οἱ ἐξερευνηταί. Αἱ ἐξερευνήσεις αὐταί, ποὺ ἐγίναν μὲ πολλοὺς κινδύνους, ἀποτελοῦν λαμπρὰ κατορθώματα ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ ἥρωισμοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐξερευνητάς τῆς Ἀφρικῆς οἱ πλέον σημαίνοντες εἶναι:

Ὁ Δαβὶδ Λίβινγκστον (1813 - 1873), Σκῶτος ἱεραπόστολος, ὁ

όποιος με μεγάλας δυσκολίας είχε κατορθώσει να σπουδάσει ιατρικήν. Ἰδανικόν του ἦτο νὰ ἀνακαλύψῃ ἀγνώστους χώρας, διὰ νὰ διαδώσῃ τὸν Χριστιανισμόν καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν ἀνθρώπινον πόνον διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς δουλεμπορίας. Τὰς ἐξερευνησεις του ἤρχισε ἀπὸ τὸ 1840 καὶ τὰς ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ θανάτου του. Διέδραμε 48.000 χιλιόμετρα ἐν μέσῳ ἀγνώστων εἰς τοὺς λευκοὺς χωρῶν καὶ ἀπέκτησε μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τὴν λατρίαν ἡμιθέου.

Ὁ Στάνλεϋ ἦτο Ἀμερικανὸς καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὸ 1870 διὰ νὰ εὑρῇ τὸν Λίβινγκστον, ὁ ὅποιος ἐπὶ μακρὸν δὲν ἔδιδε σημεῖα ζωῆς. Διήνυσεν τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, καὶ τελικὰ τὸν εὑρεν. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὰς πηγὰς τῆς Βικτωρίας λίμνης, ἀπὸ ὅπου πηγάζει ὁ Νεῖλος, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν ἀκολουθῶν τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Κογκό. Μᾶς ἀφῆκεν ἓνα θαυμάσιον ἔργον «Διὰ μέσου τῆς σκοτεινῆς Ἀφρικῆς», ὅπου μᾶς δίδει μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον περιέργους περιπετείας.

Ὀλίγον χρόνον ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Λίβινγκστον οἱ ἀποικιοκοί λαοὶ τῆς Εὐρώπης ὥρμησαν, διὰ νὰ διανείμουν ὅ,τι ἀπὸ τὴν «μαύρην ἡπειρον» δὲν εἶχε περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλων ἀποικιοκρατῶν. Ἡ Ἀφρικὴ ἦτο τὸ τελευταῖον ἀχανὲς οἰκόπεδον, ὅπου Ἕλληνας, Γάλλοι, Γερμανοί, Βέλγοι κλ. συνηνώθησαν, διὰ νὰ ἰδρῶσιν ἀποικίας ἢ νὰ στερεώσουν σταθμοὺς ἐμπορίου.

33 ΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

Αἱ 13 Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των τὸ 1783, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἀνασυγκροτοῦνται καὶ ἐπεκτείνουν τὰ ὅριά των. Ἡ πρώτη ἐπέκτασίς των ἔγινε πρὸς τὰ ΝΔ διὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Λουιζιάνας, μετὰ τὴν ὁποίαν αἱ Η.Π.Α. ἐδιπλασιάσθησαν. Ἀργότερον κατέλαβαν τὴν Φλωρίδα καὶ τὸ 1845 τὸ Τέξας καὶ κατόπιν πολέμου τὸ Νέον Μεξικὸν καὶ τὴν Καλλιφόρναν. Μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς τελευταίας αἱ Η.Π.Α. ἐξέρχονται εἰς τὸν Εἰρηνικόν, ὅπου τὸν ἄσχημον ἔως τότε ὄριον τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου ἀναπτύσσουσιν εἰς λιμένα μετὰ διεθνῆ σημασίαν.

Ὅταν οἱ λαοὶ τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν Πορτογάλων ἀποικιοκρατῶν, ὁ λαὸς τῶν Η.Π.Α. ἐνδιεφέρθη διὰ τὸν δίκαιον ἀγῶνα τῶν γειτόνων του. Ἐπειδὴ ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλουν τοὺς ἐπαναστάτας ἢ

Ἡ Συμμαχία ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ στρατεύματα κατὰ τῶν *κινηματιῶν* ἢ ἀποφάσεις ὅμως αὐτὴ ἠκούσθη μὲ δυσφορίαν εἰς τὰς Η.Π.Α. Τὴν ἀμερικανικὴν δυσἀρέσκειαν διηρμήνευσεν ὁ Πρόεδρος Μονρόε, ὁ ὅποιος διὰ τοῦ διατάγματός του τῆς 2ας Δ /βρίου 1823 διεκήρυξε πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ μείνουν μακρὰν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης· ἀπαιτοῦν ὅμως ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους νὰ μὴ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου. Τὸ διάγγελμα αὐτὸ, ποὺ εἶναι γνωστὸν ὡς ἀπομονωτισμὸς τῆς Ἀμερικῆς ἢ «*Δόγμα Μονρόε*», ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Η.Π.Α. καὶ ἔσωσε τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τὰς ἐπεμβάσεις τῶν Εὐρωπαίων.

Κατόπιν τοῦ διαγγέλματος αὐτοῦ αἱ Η.Π.Α. *γεύονται* τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, ἀναλαμβάνουν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ μὲ ὑπομονὴν καὶ δραστηριότητα ἀποικίζουσιν καὶ ἐξημερώνουσιν ὅλας τὰς πέραν τοῦ Μισισσιππὶ ἀχανεῖς καὶ ἀγρίας ἐκτάσεις καὶ ὁλονὲν καὶ περισσότερο φέρουσιν τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰσπληθισμοῦ. Οἱ ἐρυθρόδερμοι, ποὺ ἦσαν οἱ μόνοι κάτοικοι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν, ἀνθίστανται, ἀλλὰ καταβάλλονται ἀπὸ τὰ τελειότερα ὅπλα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἀποικιστῶν. Ὁ πλοῦτος καὶ αἱ ἐλευθερίαι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν προσελκύουσιν κατὰ μυριάδας τοὺς μετανάστες.

Εἶναι μία κίνησις πληθυσμῶν καὶ μία οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ ζωτικότης ἄνευ προηγουμένου. Παράδειγμα τὸ *Σικάγον*, ποὺ ἐνῶ τὸ 1835 εἶχε μόνον 4000 κατοίκους τὸ 1870 ὑπερέβη τὸ ἑκατομμύριον.

Τὸ 1861 ἑνδεκα ἐπαρχίαι τοῦ νότου ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὰς Η.Π.Α., διότι ἐπέμενον νὰ διατηρήσουν τὸν ἀπάνθρωπον θεσμὸν τῆς δουλείας. Ὁ μεγαλοφυὴς ὅμως πρόεδρος τῶν βορείων Ἀβραὰμ Λίνκολν μετὰ τετραετέως σκληροῦς ἀγῶνας ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῶν νοτίων καὶ ἀπεκατέστησε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα εἰς ὅλας τὰς πολιτείας τοῦ βορᾶ καὶ τοῦ νότου.

Διὰ νὰ ἀνοικοδομηθοῦν τὰ ἐρείπια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου αἱ Η.Π.Α. ἀπὸ τοῦ 1870 ἤρχισαν τὴν ἐκβιομηχάνισίν των καὶ ἐπέτυχον τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀφθόνου φυσικοῦ πλούτου των (πετρελαίων, δημητριακῶν, κτηνῶν), ὥστε λίαν συντόμως ἔγιναν πρότυπον γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς χώρας. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν δημιουργοῦνται μετὰ γάλα κέντρα καὶ αὐξάνονται οἱ μισθοὶ καὶ αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου. Οἱ δύο αὐτοὶ λόγοι προσελκύουσιν εἰς τὰς Η.Π.Α. χιλιάδας μεταναστῶν (τὸ 1900 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἔφθασε τὸ ἑκατομμύριον), διὰ τῶν ὁποίων αὐξάνεται ἀλματωδῶς ὁ πληθυσμὸς τῶν Η.Π.Α.

Ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Η.Π.Α. ἀπὸ τὸ «Δόγμα Μονρόε». Ἐτσι τὸ 1898 ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Κούβαν ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπέμβῃ. Οἱ Ἴσπανοὶ εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐνίκηθησαν καὶ ἐγίνεν ἐλευθέρᾳ κυβέρνησις εἰς τὴν Κούβαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Η.Π.Α. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κούβαν οἱ Ἴσπανοὶ ἔχασαν τότε καὶ τὰς *Φιλιππίνας*, αἱ ὁποῖαι μαζὺ μὲ τὴν *Χαβάην* ἀπετέλεσαν τὰ προκεχωρημένα φυλάκια τῶν Η.Π.Α. εἰς τὸν Εἰρηνικόν.

Διὰ νὰ συντομεύσουν τὴν ὁδὸν τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν αἱ Η.Π.Α. ἠγόρασαν τὸ 1904 ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Παναμᾶ τὴν ζώνην τῆς διώρυγος. Ἐδῶ κατεσκευάσθη ἡ «*Διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ*», διὰ τῆς ὁποίας ἐκόπη εἰς δύο ἡ ἀμερικανικὴ ἡπειρος καὶ τὰ πλοῖα δὲν ἦσαν πλέον ὑποχρεωμένα νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ὁδὸν ποῦ ἠκολούθησε ὁ Μαγγελάνος διὰ τοῦ περίπλου τῆς νοτίου Ἀμερικῆς.

34 ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ. ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 43 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησε μεταξὺ τοῦ γαλλογερμανικοῦ καὶ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἐξερράγησαν πόλεμοι μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ εἰρήνη ὅμως μετὰ τὰς τῶν διετηρήθη μετὰ δυσκολίας, καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ ἀμοιβαίου φόβου.

Ὁ κόσμος μετὰ τὴν σύγκρουσιν τοῦ 1870 ἀντελήφθη ὅτι ὁ νέος πόλεμος θὰ ἦτο γενικώτερος καὶ περισσότερον καταστρεπτικὸς, διότι αἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς εἶχον ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸν στρατὸν καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ ἐζήτησαν νὰ ἀποφύγουν τὴν σύγκρουσιν. Παρ' ὅλα αὐτὰ αἱ πολεμικαὶ παρασκευαὶ ἐσυνεχίζοντο, διότι αἱ Δυνάμεις ἐπίστευον εἰς τὴν παναρχαίαν γνώμην, ὅτι αἱ πολεμικαὶ προετοιμασίαι εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ἐτσι βλέπομεν ὅτι, ἐνῶ ὁ κόσμος ἔζη ἐν εἰρήνῃ, συγχρόνως ἐνέτεινε καὶ τοὺς ἐξοπλισμούς. Ἡ τάσις αὕτη ὠνομάσθη *ἐνοπλος εἰρήνη*, ἡ δὲ προσπάθεια τῶν δυνάμεων νὰ ἀναπτύξουν εἰς τὸ ἑπαρκὲς τὰς στρατιωτικὰς τῶν δυνάμεις *μιλιταρισμὸς* (στρατοκρατία) καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν *μιλιταρισταί*.

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Υπῆρχον πολὺ πρὸ τοῦ 1914 ἀρκετὰ ζητήματα εἰς τὴν Εὐρώπῃν, ποὺ προεκάλλουν ἀνησυχίας διὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου. Πρῶτος λόγος ἀνησυχίας ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῆς Γερμανίας εἰς ἰσχυράν αὐτοκρατορίαν καὶ ἡ τάσις αὐτῆς νὰ ἐπιτύχῃ οἰκονομικὴν διείσδυσιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν, ὅπου εἶχον συμφέροντα ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Δεύτερος λόγος ἀνησυχίας ἦσαν αἱ ὑπόδουλοι ἐθνότητες τῆς Αὐстроουγγαρίας, αἱ ὁποῖαι, παρακινούμεναι ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σερβίας, ἐκινούντο πρὸς ἐπανάστασιν.

Οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν Δυνάμεων ἦσαν συχνά, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃν, ὀξύτατοι. Ἡ Γερμανία — ἀφοῦ ἀνέπτυξεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ναυτικὸν καὶ τὴν βιομηχανίαν της — εἶχε φέρει τὸ ἐξωτερικόν της ἐμπόριον εἰς τόσον ὕψος, ὥστε νὰ συναγωνίζεται τὸ ἀγγλικόν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Βίσμארκ καὶ τοῦ Γουλιέλμου Β' διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ τὴν σπάθειαι τοῦ Βίσμארκ καὶ τοῦ Γουλιέλμου Β' διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ τὴν διατήρησιν ἀποικιῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀπὸ Ἀνατολὴν ἐδημιουργοῦν καὶ αὐταὶ πολλὰς περιπλοκάς, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ ὀδηγήσουν εἰς σύγκρουσιν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐσχέφθησαν ὅτι οἱ συνασπισμοὶ περισσοτέρων κρατῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτρέψουν τὸν πόλεμον μεταξὺ δύο Δυνάμεων. Μὲ βάσιν τὴν σκέψιν αὐτὴν ἔγινεν, ὅπως εἶδομεν, ἡ *Τριπλῇ Συμμαχία* (Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας). Διὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ συνασπισμοῦ ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία ἔκαμαν μίαν ἄλλην συμμαχίαν, ἢ ὁποία ὠνομάσθη *Τριπλῇ Συνεννόησις* ἢ «Ἀντάντ» (1908). Πλὴν τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας συμμαχίας της ἡ Ἀγγλία, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν θέσιν της εἰς τὴν Ἀπὸ Ἀνατολὴν, εἶχε συνδεθῇ διὰ συμμαχίας καὶ μὲ τὴν Ἰαπωνίαν.

Ἡ ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Παρ' ὅλους ὅμως τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν Δυνάμεων καὶ τὰς κολοσσιαίας πολεμικὰς προπαρασκευὰς δὲν ἔλειψαν καὶ αἱ προσπάθειαι πρὸς πρόληψιν τοῦ πολέμου. Ἀκτὶς φωτὸς διέλαμψεν εἰς τὸν σκοτεινὸν ὀρίζοντα τοῦ κόσμου, ὅταν ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Τσάρος Νικόλαος Β' ἐπρότεινε τὸ 1898 νὰ συνέλθουν πρὸς *Διάσκεψιν εἰς Χάγην* τῆς Ὀλλανδίας ὅλα τὰ κράτη, διὰ νὰ συζητήσουν μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποφύγουν τὸν πόλεμον. Ἡ διάσκεψις αὕτῃ ἐπραγματοποιήθη τὸ

ἐπόμενον ἔτος, ἀλλὰ τὸ μόνον ποῦ ἐπέτυχεν ἦτο νὰ ιδρύσῃ τὸ χρήσιμον ἔκτοτε «Διαιτητικὸν Δικαστήριον τῆς Χάγης». Ἡ τάσις αὐτὴ πρὸς διασφάλισιν τῆς εἰρήνης μὲ τὴν καλλιέργειαν πνεύματος ἀμοιβαίας κατανόησης ὠνομάσθη φιλειρηνικὴ κίνησις. Μεγάλοι ἀπόστολοι αὐτῆς ὑπῆρξαν εἰς μὲν τὴν Ἀμερικὴν ὁ πρόεδρος Οὐίλσον, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς Λέων Τολστόι καὶ ὁ Γάλλος διανοούμενος Ζὰν Ζορῆς. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἐδολοφονήθη ἀπὸ Γάλλον μιλιταριστὴν εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου, ἐνῶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς του ἠγωνίζετο νὰ πείσῃ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Γάλλους νὰ ἀδελφωθοῦν καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἱματοχυσίαν.

ΑΠΟ ΤΟΥ 1832 - 1914

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής 181

Ὁ Ὅθων ἦτο ἀγαθὸς χαρακτήρ καὶ εἶχε τὰ ἴδια αἰσθήματα μὲ τὸν πατέρα του διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὡς σύζυγόν του ἔλαβε τὸ 1836 τὴν Γερμανίδα πριγκίπισσαν Ἀμαλίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ τὸν ἐπηρέαζεν εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον του ὁ Ὅθων ἱδρύσε πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον.

Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς διώριζε τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ εὐνοουμένων του καὶ προήδρευεν αὐτὸς τοῦ υπουργικοῦ συμβουλίου, ἐδημιουργήθη μεγάλη δυσ-ἀρέσκεια κατὰ τοῦ Ὅθωνος, ποὺ ἐδιοικοῦσε ἄνευ Συντάγματος. Ἡ ἀντι-πολίτευσις ἐκορυφώθη καὶ τὴν νύκτα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 ἐξέσπασεν ἐναντίον του στρατιωτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν θερμὴν συμπαρά-στασιν τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ἦσαν ὁ συνταγ-ματάρχης τοῦ ἱππικοῦ Δημ. Καλλέργης καὶ ὁ δημοφιλὴς ὀπλαρχηγὸς

Εἰκ. 34. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων

Ἰωάννης Μακρυγιάννης. Λαὸς καὶ στρατὸς μὲ ἐπὶ κεφαλῇς τὸν ἔφιππον Καλλέργην ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐζήτησαν διὰ βοῆς ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ προκηρύξῃ ἐκ-λογὰς διὰ Συντακτικὴν Συνέλευσιν. Ὁ χῶρος, τὸν ὁποῖον κατέλαβε ὁ λαὸς κραυγάζων «Σύνταγμα! Σύν-ταγμα!...» καλεῖται ἀπὸ τότε «Πλα-τεῖα Συντάγματος».

Τὸ Σύνταγμα, ποὺ ἔδωκεν ἡ νέα Ἐθνοσυνέλευσις ὀνομάζεται Σύν-ταγμα τοῦ 1844. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις του ἀνώτατον ἐκτελε-στικὸν ὄργανον εἶναι ὁ βασιλεὺς. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία παραχωρεῖται εἰς δύο σώματα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Τὴν δευτέραν τὴν διορί-ζει ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ βουλευταὶ ἐκ-λέγονται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαὸν διὰ μίαν τριετίαν. Ἡ Δικαστικὴ ἐξου-σία ἔμεινε ἀνεξάρτητος.

Ο ΟΘΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Η ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ὀρκωμοσίαν τοῦ βασιλέως εἰς τὸ νέον Σύνταγμα ἠκολούθησε περίοδος περισυλλογῆς καὶ κρατικῆς ὀργανώσεως. Τότε τὴν Ἑλλάδα κυβερνοῦν ὡς πρωθυπουργοὶ οἱ δύο μεγάλοι πολιτικοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως Κωλέττης καὶ Μαυροκορδάτος.

Ὁ Κωλέττης ἦτο διάσημος ἱατρός ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα διετέλεσε πρωθυπουργὸς τοῦ Ὁθωνος ἀπὸ τοῦ 1844 - 47. Ὑπῆρξεν ὁπαδὸς τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», πού ἐπεδίωκε τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατήρτισεν ἐθελοντικὰ σώματα καὶ τὰ ἐξαπέλυνεν εἰς τὰ τουρκοκρατούμενα ἐδάφη.

Ὁ Μαυροκορδάτος, πού ἔγινε τρεῖς φορές πρωθυπουργὸς τοῦ Ὁθωνος, ἐχάραξε διαφορετικὴν πολιτικὴν γραμμὴν, ἔχων τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἀνασυγκροτηθῇ στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἡ πατρίς καὶ ἔπειτα νὰ ἀποδυσθῇ εἰς ἀγῶνας πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ.

Μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κωλέττη συνετάσσετο καὶ ὁ Ὁθων. Καὶ αἱ περιστάσεις τὸν ἠνύνησαν, διότι τὸ 1853 ἐξεργάγη νέος ρωσοτουρκικὸς πόλεμος. Αὐτὸς, ἐπειδὴ αἱ κυριώτεραι ἐπιχειρήσεις του ἔγιναν εἰς τὴν Κριμαίαν, λέγεται *Κριμαϊκός*. Τὸν ἀναφέρομεν ἐδῶ, διότι ἐπροξένησε μεγάλην συγκίνησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἡ Ρωσία θὰ συνέτριβε τὴν Τουρκίαν καὶ θὰ ἔλυνεν ὀριστικῶς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα⁽¹⁾. Τὸ βασιλικὸν ζεῦγος ἐξεμεταλλεύθη τὰ συναισθήματα αὐτὰ καὶ ἐξἈπέστειλεν ἐθελοντὰς εἰς τὴν Ἠπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν. Αὐτοὺς τοὺς ἐβοήθησαν καὶ οἱ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες καὶ εἶχον ἐπιτυχίας, διότι ἡ Τουρκία εἶχεν ἀποσύρει τὰ στρατεύματά της πρὸς τὰ ρωσικὰ σύνορα. Μὲ τὴν Τουρκίαν ὅμως ἦσαν σύμμαχοι τότε οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν ἀπόβασιν εἰς τὸν Πειραιᾶ⁽²⁾ καὶ ἠγάγκα-

1. Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπῆρξε σωρεῖα διπλωματικῶν ἀπασχολήσεων, μὲ τὰς ὁποίας αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀπέβλεπον νὰ ρυθμίσουν τὴν θέσιν τῆς Τουρκίας πρὸς ἰδικὴν τῶν ὠφέλειαν τοὺς ἐκάστοτε περισπασμούς καὶ ἀδυναμίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ἐντασιν σημειῶναι μὲ τοὺς πολέμους τῆς Μ. Αἰκατερίνης, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν σερβικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

2. Ἀπὸ τὰ πληρώματα τῶν ξένων πλοίων μετεδόθη τότε χολέρα, ἡ ὁποία εἶχε πολλὰ θύματα μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς πρωτευούσης.

σαν τὸν Ὅθωνα νὰ ἀποσύρῃ τὰ ἐθελοντικὰ σώματα ἀπὸ τὴν Ἡπειρὸν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ ἀναθέσῃ τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸν ἀγγλόφιλον Μαυροκορδαῶτον.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ Ὅθωνος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τὸν κατέστησεν ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν, ὁ ὅποιος ἔζη τότε μὲ τὰ ὀράματα τῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1861 ὁ βασιλεὺς ἔξεδηλώθη ὑπὲρ ὠρισμένου κόμματος, ἔγινε μισητὸς ἀπὸ τὰς ἀντιπάλους κομματικὰς παρατάξεις. Ὁ λόγος αὐτὸς καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψις διαδόχου προεκάλεσαν κινήματα, τὰ ὁποῖα κατέληξαν εἰς ἔξωσιν τοῦ βασιλέως. Τότε ὁ Ὅθων, μολοντί διέθετε δυνάμεις, δὲν ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ αἱματοχυσίαν καὶ ἐπροτίμησε νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος (Ὀκτώβριος τοῦ 1862). Ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1867 μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ χεῖλη του, ἀφοῦ ἐδώρησε διὰ τὸν Κρητικὸν ἀγῶνα ὀλόκληρον τὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν πού τοῦ ἔδιδεν ἡ βαυαρικὴ κυβέρνησις (100.000 φιορίνια).

36 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α' (1863 - 1913)

ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὅθωνος αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις ἔξελεξαν ὡς βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετέπειτα βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Θ'.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1863 καὶ ἔγινε δεκτὸς μὲ αἰσθήματα ἀγαλλιάσεως. Ἐπειτα, ἀφοῦ ὤρκισθη ἐνώπιον τῆς Β' Συντακτικῆς Συνελεύσεως, παρήγγειλεν εἰς αὐτὴν νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ Νέον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1864. Δι' αὐτοῦ θεμελιώνεται ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς βασιλευσμένης δημοκρατίας, διότι τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ μὲν ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀνέθυνος διορίζει ὑπεύθυνον πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουργοὺς ἀπὸ τὸ κόμμα, πού ἔλαβε τὰς περισσότερας ψήφους εἰς τὰς ἐκλογὰς (ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης πλειοψηφίας).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 21ην Μαΐου 1864 ἡ Ἀγγλία παρεχώρησε τὰ Ἐπτάνησα. Οἱ Ἐπτανήσιοι, ἐπειδὴ τὸ ἀγγλικὸν καθεστῶς ἐδείχθη ἀνελεύθερον, εἶχον ἀρχίσει εὐθὺς τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἐξεγέρσεις. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα ἦτο τῶν Κεφαλληνῶν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀγγλοὶ κατέπνιξαν, ἀφοῦ ἐκρήμνισαν οἰκίας καὶ ἐκρέμασαν ἀγωνιστάς. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ

κίνημα ἐσυνεχίσθη μὲ ἐπὶ κεφαλῇς τοὺς Σολωμόν, Βαλαωρίτην, Ἑλ. Ζερβόν - Ἰακωβάτον καὶ Γ. Τυπάλδον, ἕως οὗτου ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὰς νήσους αὐτάς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἐσεβάσθη τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησεν συνεπῆς εἰς τὸ ἔμβλημά του αἰσχύς μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ μου». Χαρακτὴρ νηφάλιος καὶ πνεῦμα εὐστροφον, ἀπέφευγε τὰς ἀκρότητας. Δι' αὐτὸ ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐνεφανίσθησαν πολλὰ κόμματα, τὰ ὅποια ἀνέπτυξαν μεγάλην ἐθνικὴν δρᾶσιν καὶ ἀνέδειξαν ἱκανοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, ὅπως τοὺς Βούλγαρην, Δεληγεώργην, Κουμουνδοῦρον καὶ Χαρ. Τρικούπην.

Εἰκ. 35. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α'

Σύζυγόν του ὁ Γεώργιος ἔλαβε τὴν Ρωσίδα μεγάλην δούκισσαν Ὀλγαν, ἡ ὁποία ἐπρωτοστάτει εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας καὶ τοῦ ἔχαρισε τὸ 1868 τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του δύο ἦσαν τὰ σοβαρώτερα προβλήματα ποὺ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν : ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἀνόρθωσις τῆς χώρας.

Ἡ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1866. ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Οἱ Κρήτες, ἂν καὶ ὑπέκυψαν τὸν Μάιον τοῦ 1824 εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, διετήρησαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὅλην τὴν ὕπαιθρον, ὥστε τὸ 1858 κατώρθωσαν νὰ ἐξασφαλίσουν προνόμια. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατακτηταὶ τὰ παρεβιάζον, τὸ 1866 οἱ ἀδάμαστοι Κρήτες ἐξηγέρθησαν καὶ πάλιν καὶ ἐζήτησαν τὴν ἑνωσίν των μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

Είχ. 36. Τὸ Ἀρχαδί

Κατὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις ἐνίκησαν τοὺς Αἰγυπτίους, διότι ἔφθασαν ἐθελονταὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην **Κορωναῖον**. Βραδύτερον ὅμως ἐνίκηθησαν εἰς τὸ **Βαφὲ** ἀπὸ 12.000 Αἰγυπτίους ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν **Γκιριτλῆν**, ὁ ὁποῖος ἔπειτα εἰσέβαλεν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ **Ρεθύμνου**. Βάσις ἀντιστάσεως τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἦτο ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχαδίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλείσθησαν 900 Κρητες.

Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Μονῆς τὴν 8ην Νοεμβρίου μὲ 28.000 ἄνδρας καὶ 6 πυροβόλα. Ἡ ἔφοδος ὑπῆρξε σφοδρά· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμυνα κρατερὰ. Τὴν ἐπομένην ἐπειδὴ ἐχθρικά βλήματα διέρρηξαν τὴν πύλην τῆς Μονῆς, οἱ Τούρκοι εἰσώρμησαν εἰς τὸν περίβολόν της. Τότε -ὁ ἡγούμενος **Γαβριὴλ** διέταξε τὸν ἀγωνιστὴν **Γιαμπουδάκην** νὰ θέσῃ πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἡ ὁποία καὶ κατεπλάκωσε τοὺς ὑπερασπιστὰς καὶ τοὺς ἐφορμήσαντας Τούρκους.

Τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Ἀρχαδίου συνεκίνησε τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως,

οί όποιοι ήρχισαν νά ζητοῦν τήν παραχώρησιν έλευθεριῶν εἰς τοὺς Κρή-
τας. Ἀλλά καί μετὰ τήν πτώσιν τοῦ Ἀρκαδίου οἱ έπαναστάται δέν
ύπέκυπτον. Τότε ό σουλτᾶνος έζήτησεν ἀπό τήν έλληνικήν κυβέρνησιν νά
παύσῃ νά βοηθῇ τοὺς Κρήτας. Ἐπειδὴ ό πόλεμος Ἑλλάδος καί Τουρ-
κίας έφείνετο ἀναπόφευκτος, αἱ Δυνάμεις ήξίωσαν τήν κατάπαυσιν τῶν
έχθροπραξιῶν. Ἐτσι ή έπανάστασις, έπειδὴ έμεινεν ἀβοήθητος, τὸ 1869
έσβησε.

ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ ΚΑΙ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Μετὰ τήν Κρητικήν έπανάστασιν ή Ἑλλάς έπὶ 10 έτη συνεκλονίσθη
ἀπὸ όξείας πολιτικᾶς διαμάχας. Ἐφιλόνικουν διὰ τήν έξουσίαν οἱ δυνα-
μικοί πολιτικοί Βούλγαρης καί Κουμουνδοῦρος.

ἽΟ Βούλγαρης ήτο χαρακτήρ ἀπότομος, τύπος κοτσαμπάση, καί
έγινε γνωστὸς διὰ τὰς αὐθαιρεσίας καί παρανομίας του, πού έφερον σχε-
δὸν εἰς ἀποσύνθεσιν τὸν διοικητικὸν μηχανισμόν.

ἽΟ Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος ήτο ό αντίπους τοῦ Βούλγαρη. Ἐντίμος
καί μειλίχιος, έτασσεν ύψηλότερον τὰ έθνικά συμφέροντα ἀπὸ τὰ κομ-
ματικά. Ἀπὸ τοῦ 1865 - 1880 έγινε 5 φορές πρωθυπουργός. Εἰς τὸ
έσωτερικὸν ή κυβέρνησίς του έπέτυχε νά έξυγιάνῃ τὰ οικονομικά καί νά
επιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν εἰς τὸ Σύνταγμα καί εἰς τοὺς νόμους. Εἰς τήν έξω-
τερικήν πολιτικήν έκράτησε μὲ σύνεσιν καί θάρρος τοὺς ἀπολυτρωτικούς
ἀγῶνας εἰς τήν Κρήτην καί τήν ἄλλην Ἑλλάδα καί έπέτυχε τήν προσάρ-
τησιν τῆς Θεσσαλίας.

Ο ΠΑΝΣΛΑΒΙΣΜΟΣ — Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ

Κατὰ τήν έποχήν αὐτήν ἀνεπτύχθη ό Πανσλαβισμός, μία κίνησις
πού εἶχε σκοπὸν νά ένῶσῃ τὰς σλαβικὰς έθνότητας τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ
τήν ρωσικήν έπιρροήν. Οἱ Πανσλαβισταί διετείνοντο ὅτι ή Ρωσία ὡς
«πρεσβυτέρα ἀδελφή» θέλει νά τὰς βοηθήσῃ ὅχι μόνον νά χειραφετηθοῦν
ἀπὸ τήν Τουρκίαν, ἀλλά καί διὰ κοινῶν ενεργειῶν νά τήν ὑπονομεύσουν
καί νά καταλάβουν τὰ έδάφη της.

Σλαβικὸν στοιχεῖον, πού προσεπάθει νά έξεγείρῃ ό Πανσλαβισμός,
ἀπετέλει καί ό λαὸς τῶν Βουλγάρων. ἽΗ Βουλγαρία, πού δέν έκινήθη
έως τότε, θά έζῃ ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἂν δέν τήν έβοήθουν
οἱ πάνσλαβισταί, διότι τήν ήθελαν ὡς φυλάκιον τῆς Ρωσίας εἰς τήν

Πηγειού - Καλαμά. Σπουδαιότατον πλήγμα υπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων παραχώρησις εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῆς Κύπρου κατόπιν εἰδικῆς συμφωνίας (1878).

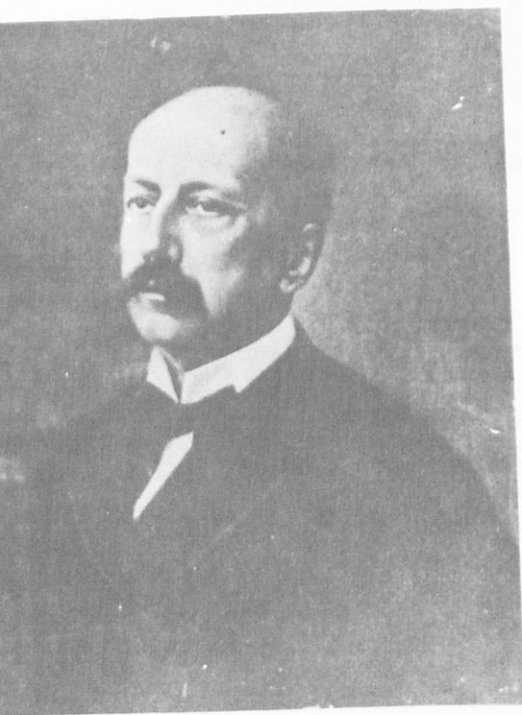
Ἐπειδὴ τὸ 1878 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου οἱ Κρήτες καὶ πάλιν ἐκινήθησαν, τότε αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις, διὰ νὰ ἀποφύγουν περιπλοκάς εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν λύσιν εἰς τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Συνῆλθον λοιπὸν εἰς τὸ προάστιον τῶν Χανίων Χαλέπαν οἱ πρόξενοί των μαζί με Τούρκους καὶ Ἕλληνας ἀντιπροσώπους καὶ κατήρτισαν τὸν «Χάρτην τῆς Χαλέπας», δηλαδὴ εἶδος Συντάγματος διὰ τοὺς Κρήτας. Συμφώνως πρὸς αὐτὸν ἡ Κρήτη ἀπέκτα τὴν αὐτονομίαν της (χωριστὴν βουλὴν καὶ δικαστήρια, Κρήτας χωροφύλακας καὶ Χριστιανὸν διοικητήν). Αἱ τουρκικαὶ ὅμως φρουραὶ ἐξηκολούθουν νὰ

κρατοῦν τὰς πόλεις καὶ ὅλα τὰ ἐπικαιρα σημεῖα. Ἐτσι ἡ Κρήτη παρέμεινε καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου.

Τὸ 1881 ἡ Ἑλλὰς κατῴρθωσε νὰ προσαρτῇ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὸν νομὸν Ἀρτης, ποὺ τῆς εἶχον παραχωρηθῇ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας ἡ Ἑλλὰς σχεδὸν διπλασιάζεται καὶ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ἀνασυγκρότησίν της.

Ἡ ΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1882 - 1895). ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κατ' αὐτὴν κυριαρχεῖ ἡ φυσιογνωμία τοῦ μεγαλυτέρου Ἑλλήνος πολιτικοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος, τοῦ Χαρ. Τρικούπη. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ Σπ. Τρικούπη καὶ ἐγεννήθη τὸ 1832. Νοῦς ὀξὺς καὶ χαρακτηρὶς τίμιος, προσεπάθησε νὰ δώσῃ ἠθικάς καὶ συγχρονισμένας κατευθύνσεις

εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του. Τρεῖς φορὰς πρωθυπουργὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1882 μέχρι τοῦ 1895 ἐμόχθησε διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Χώρας.

Τὸ ἔργον του ἀρχίζει μὲ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀναρχίας καὶ καθαιμονίας τοῦ τόπου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπέφυγε τὰς ἐξωτερικὰς περιπετείας καὶ εἰργάσθη πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὅλων τῶν τομέων τῆς διοικήσεως. Ἰδιαιτέρως ἐφρόντισε διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας. Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας του κατεσκευάσθησαν λιμένες, παρηγγέλθησαν ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα, ἰδρύθησαν ἐργοστάσια, σχολεῖα καὶ ἐστρώθη τὸ πρῶτον σιδηροδρομικὸν δίκτυον. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἕλληνες ἐδείχθησαν ἀχάριστοι εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ἀνακαινιστὴν τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ δημοσίου βίου. Τὸν κατεψήφισαν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1895 καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ αὐτοεξορισθῇ εἰς Γαλλίαν, ὅπου τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πικρίαν του.

ΝΕΑ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ. Ο ΑΤΥΧΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Τὸ 1897, ἐπειδὴ ἔγιναν σφαγαὶ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ Χανιά, οἱ Κρῆτες πάλιν ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐξέγερσις προκαλέσεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα συγκίνησιν, διὰ τοῦτο ὁ πρωθυπουργὸς Δεληγιάννης, ποὺ εἶχε διαδεχθῇ τὸν Τρικούπην, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν συνταγματάρχην Βάσσουν μὲ στρατὸν νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον. Τότε ὅμως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ στόλοι τῶν Δυνάμεων καὶ ἀπέκλεισαν τὴν Κρήτην.

Ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι εἰς τὰς 5 Ἀπριλίου ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος. Ἡ Τουρκία διέθετεν ἀξιόμαχον στρατὸν, ἐκπαιδευμένον ἀπὸ Γερμανοὺς ἀξιωματικούς. Ἀντιθέτως ὁ στρατὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο ὀλιγάριθμος καὶ ἀνοργάνωτος. Δι' αὐτὸ ἡ Ἑλλὰς ἐνίκηθη εἰς τὰ Φάρσαλα καὶ τὸν Δομοκὸν καὶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἠπειλήσε τὴν Λαμίαν. Ἀλλὰ, κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ τσάρου, ἔγινεν ἀνακωχή. Ἡ Τουρκία ἀπесύρθη ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν τοὺς Κρῆτας καὶ ἐπλήρωσαν 100 ἑκατομμύρια φράγκα ὡς ἀποζημίωσιν ἐπὶ πλέον ἐπεβλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχος.

Τὸ 1898 ἡ Κρήτη ἐκηρύχθη αὐτόνομος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων (Ἀγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας), αἱ ὁποῖαι διώρισαν ὡς ὑπατον ἀρμοστήν τὸν πρίγκιπα Γεώργιον.

Ἡ περίοδος πού ἡκολούθησε τὴν ταπεινωτικὴν ἤτταν τὸ 1897 θεωρεῖται ὡς ἐποχὴ καταπτώσεως, μολοντί ὁ τετράκις πρωθυπουργὸς Γεώργιος Θεοτόκης, ἀρχηγὸς τοῦ Τρικουπικοῦ κόμματος, ἔρριψε τὸ βάρος τῆς προσπάθειάς του εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Τὰ δύο αὐτὰ καθῶς καὶ ἡ ἐπιτυχὴς δρᾶσις τῶν ἐθελοντικῶν ἐλληνικῶν σωμάτων εἰς τὰ αἱματοποτισμένα ἐδάφη τῆς Μακεδονίας ἀφύπνισαν τὴν ἀπογοητευμένην ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προητοίμασαν διὰ τὴν ἐνδοξον δρᾶσιν τοῦ 1912 - 1913.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ (1904 - 1908). ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦτο, ὅπως ἐμάθομεν, χώρα ἐλληνική. Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ὅμως ἐποχὴν εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ ἐδάφη τῆς καὶ Σλάβοι. Αὐτοὶ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν διετήρησαν τὴν γλῶσσαν των εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις, ἀλλὰ δὲν ἐξεχώριζον τοὺς ἑαυτοὺς των ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, διότι ὡς ὀρθόδοξοι ὑπῆγοντο εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον μετεχειρίζοντο τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἀπὸ τότε ὅμως πού ἰδρύθη ἡ ἀνεξάρτητος βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, οἱ Βούλγαροι προσεπάθουν ἄλλοτε μὲ τὴν προπαγάνδαν καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν τρομοκρατίαν νὰ παρασύρουν τοὺς σλαβοφώνους πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν ἰδικὴν των Ἐκκλησίαν. Βαθύτερος σκοπὸς των ἦτο, ὅταν θὰ ἀπεσύροντο οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, νὰ προσαρτήσουν αὐτὴν εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἴδιον ἤρχισαν νὰ πράττουν ἀργότερον καὶ οἱ Σέρβοι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σκοπίων καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρουμᾶνοι ἔσπευσαν νὰ βαπτίσουν τοὺς Κουτσοβλάχους τῆς Πίνδου εἰς Μακεδονο-ρουμάνους.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὸν σκοπὸν των οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος, ἐκτιζον εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα καὶ ἐξηγόραζον μὲ χρῆμα τὰ ἀσταθεῖς συνειδήσεις.

Ἰδιαιτέρως ἡ θρασύτης τῶν Βουλγάρων ἀπεκορυφώθη ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἐπωφεληθέντες τότε τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος, ἔδρυσαν εἰς τὴν Σόφιαν τὸ «Μακεδονικὸν κομιτᾶτον» τὸ ὅποῖον ὠργάνωνε ἐνοπλά σώματα (τοὺς γνωστοὺς κο-

μιτατζήδες) καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐδῶ τὰ σώματα αὐτὰ ἐπροξένουν καταστροφὰς καὶ ἡνάγκαν διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ τρόμου τοὺς σλαβοφώνους Ἕλληνας νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν Ἐξαρχίαν.

Τότε καὶ οἱ Ἕλληνες, θέλοντες νὰ διασώσουν τὰ ἀπαράγραπτα ἱστορικὰ δίκαιά των εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ προστατεύσουν τοὺς δοκιμαζομένους πληθυσμούς τῆς περιφέρειας αὐτῆς, ὠργάνωσαν δύο «Μακεδονικὰ κομιτᾶτα» — ἓνα εἰς Ἀθήνας καὶ δεύτερον εἰς Θεσσαλονίκην — καὶ τὸ 1904 ἐξαπέλυσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀνταρτικὰ σώματα με ἀρχηγοὺς Ἕλληνας ἀξιωματικούς. Τὰ σώματα αὐτὰ ὠνομάσθησαν «σώματα τῶν Μακεδονομάχων». Πρῶτον ἀνταρτικὸν σῶμα ἦτο τοῦ φλογεροῦ ἀγωνιστοῦ Παύλου Μελά, ὁ ὁποῖος ἔπεσεν ἥρωικῶς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ ἰδανικοῦ του,

Εἰκ. 39. Ὁ Π. Μελάς

εἰς τὸ χωρὶον Στάτιτσα τῆς Δ. Μακεδονίας (1904). Κατόπιν ὠργανώθησαν καὶ ἄλλα σώματα με Μακεδόνας, Κρητικούς καὶ Παλαιοελλαδίτας ὀπλαρχηγούς (τὸν Ἀγραν, τὸν Βάρδαν κλ.), τὰ ὁποῖα, διὰ τῶν ἀγώνων των ἐναντίον τῶν κομιτατζήδων καὶ τῶν Σέρβων καὶ Ρουμάνων προπαγανδιστῶν, κατάρθωσαν νὰ διασώσουν τὴν μαρτυρικὴν Μακεδονίαν.

Τότε καὶ ὁ σουλτᾶνος ἐξαπέλυσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν στίφη Ἀλβανῶν, ὥστε διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ τρόμου νὰ κρατήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τοὺς ἀτυχεῖς Μακεδόνας. Ἔτσι ἡ πάλῃ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καθίστα βαρύτερον διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς καὶ αὐτὸν τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ἡ περίπλοκος αὐτὴ κατάστασις, ποὺ διήρκεσε σχεδὸν μίαν 10ετίαν, ὥθησε τὰς Δυνάμεις νὰ ἐξασκήσουν πίεσιν ἐπὶ τοῦ σουλτάνου, διὰ νὰ

δώση διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὰς ἐφαρμόσῃ, διότι τότε ἀκριβῶς ἐξέσπασεν ἡ Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ (1908)

Οἱ Νεότουρκοι ἦσαν φιλελεύθεροι ἀξιωματικοί, ποὺ εἶχον ὀργανώσει ἐντὸς τοῦ στρατοῦ τὸ μυστικὸν κομιτᾶτον «Ἐνωσις καὶ Πρόοδος» καὶ ἐζήτουν μεταρρυθμίσεις καὶ ἐκπολιτισμὸν τῆς Τουρκίας. Ἀρχηγὸς τῶν ἦτο ὁ ταγματάρχης Ἐμβέρ, ποὺ εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς τὴν Θεσ/νίκην. Οἱ Νεότουρκοι, θέλοντες νὰ ἀποφύγουν τὴν ταπεινωτικὴν αὐτὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας τῶν καὶ νὰ δώσουν ἐλευθερίαν εἰς τὸν τουρκικὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς ὑποδούλους, ἐκήρυξαν τὸ 1908 εἰς τὴν Θεσ/νίκην τὴν ἐγκαθίδρυσιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτῃ εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς τὰς γειτονικὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν χώρας καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς. Πρώτῃ ἡ Αὐστρία ἐπωφελήθη τῆς ἀναταραχῆς καὶ προσήρτησε τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἑρζεγοβίνη. Ταυτοχρόνως ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος εἰς συμφωνίαν μὲ τὴν Αὐστρίαν ἀνεκήρυξε τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐστέφθη τσάρος τῶν Βουλγάρων.

Οἱ ἀκατάβλητοι Κρῆτες ἐπωφελήθησαν καὶ αὐτοὶ τῆς τουρκικῆς κρίσεως καὶ ὕψωσαν εἰς τὸ φρούριον *Φιρκὰ* (εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῶν Χανίων) τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν. Ἀλλὰ τὸ πραξικόπημα αὐτὸ ἡρέθισε τοὺς Νεοτούρκους, οἱ ὅποιοι ὑπεκίνησαν φιλοπολέμους διαδηλώσεις τῶν τουρκικῶν ὄχλων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀξίωσαν ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Γ. Θεοτόκην νὰ προβῇ εἰς γραπτὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις, ἐπειδὴ εὗρίσκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ ὑποστηρίξῃ στρατιωτικῶς τοὺς Κρῆτας, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν θρασείαν ἀπαίτησιν τῶν Νεοτούρκων καὶ ἐτήρησε τὴν εἰρωνικῶς χαρακτηρηθεῖσαν «ἄψογον στάσιν». Ἐζήτησεν ὅμως τὴν συνδρομὴν τῶν Δυνάμεων πρὸς ρύθμισιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Αὐταὶ ἐπενέβησαν καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν εἰρήνην.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΟΥΔΙ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1909)

Ἡ ἀνικανότης τῶν πολιτικῶν τῆς χώρας νὰ ἀντιδράσουν μὲ σθένος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ἀντικτύπους, ποὺ εἶχε διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων, ἐπλήγωσε βαθύτατα τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀξιω-

ματικῶν καὶ τῆς δημοσίας γνώμης καὶ ἐδημιούργησε μίαν δυσφορίαν διὰ τὴν κακὴν πορείαν, πού εἶχον λάβει τὰ ἐθνικὰ μας ζητήματα.

Ἡ δυσaráσκεια αὐτὴ ἐγίνε περισσότερον ἔντονος μεταξύ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Νεοτούρκων, κατέληξαν εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου». Οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ δι' ἐγγράφου των ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Δημ. Ράλλη νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἄμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ ὑποβληθὲν πρόγραμμά των, προέβησαν τὴν 15ην Αὐγούστου εἰς πραξικόπημα. Συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Γουδί μὲ ἀρχηγὸν τὸν συνταγματάρχην Ζορμπᾶν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλας κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις.

Τὸ πραξικόπημα ὑπεστήριξε καὶ ὁ λαὸς διὰ συλλαλητηρίων, μὲ τὰ ὅποια ἐζήτηι νέον Σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς τότε ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν Κυριακούλη Μαυρομιχάλην μὲ συμμετοχὴν καὶ δύο μελῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου ὡς ὑπουργῶν. Ἡ νέα κυβέρνησις συνεκάλεσε τὴν βουλὴν, ἡ ὁποία ἐψήφισε πολλὰ νομοσχέδια, ἰδίως τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης παρήγγειλε τὴν ταχεῖαν ναυπήγησιν τοῦ καταδρομικοῦ «Ἀβέρωφ», μὲ πλουσίαν χορηγίαν τοῦ ὁμωνύμου μεγάλου εὐεργέτου.

Ἡ περίεργος ὅμως αὐτὴ κατάστασις, νὰ κηδεμονεύεται δηλ. ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ βουλὴ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνεχισθῇ ἐπὶ πολὺ. Ἐνώπιον τῆς δυσκολίας αὐτῆς οἱ ἡγέται τοῦ Συνδέσμου μετεκάλεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν διάσημον πολιτικὸν τῆς νήσου Ἐλευθ. Βενιζέλον, διὰ νὰ τὸν συμβουλευθοῦν. Οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1910 καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐπρότεινε τὴν σύγκλησιν τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς.

Ὁ Βενιζέλος ἐξησφάλισε μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1911, ἀνάλαβὼν τὴν πρωθυπουργίαν. ἐπεδόθη μὲ δραστηριότητα εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ κράτους.

Πρῶτον ἔργον τῆς Βουλῆς ἦτο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, πού ἐδημοσιεύθη τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους· διὰ τοῦτο καὶ καλεῖται Σύνταγμα τοῦ 1911. Ἡ σπουδαιότερά διάταξις τοῦ ἦτο ἡ σχετικὴ μὲ τὴν μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου 1912 ἐξῆλθε πανίσχυρον τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου.

Ἡ νέα κυβέρνησις ἔμεινε εἰς τὴν ἐξουσίαν τρία ἔτη καὶ παρουσίασε ἀξιόλογον νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν δρασιν. Πρώτη φροντίς ἦτο νὰ ἀυξήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ νὰ καλέσῃ ξένας ἀποστολάς διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐντατικὴν ἐκγύμνασιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς χώρας. Ἐπίσης παρήγγειλεν ὅπλα καὶ νέα πολεμικὰ σκάφη καὶ ἡσχολήθη μὲ τὴν ἀνασυγκρότησιν ὅλων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως. Μὲ τὴν δημιουργικὴν αὐτὴν πνοὴν τὸ ἀποκαρδιωμένον ἀπὸ τὴν ἥτταν τοῦ 97 ἔθνος ἤρχισε νὰ ἀναζωογονῆται καὶ νὰ ἀποκτᾷ αὐτοπεποιθήσιν. Συγχρόνως δὲ ὁ νέος πρωθυπουργός, μὲ τὴν διπλωματικὴν ἱκανότητά του τὸν διέκρινε, εἰργάσθη διὰ νὰ ἐπιτύχῃ συμμαχίαν μὲ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

Οἱ Νεότουρκοι, ἀντὶ νὰ κερδίσουν τὰς συμπαθείας τῶν ὑποδούλων ἔθνοτήτων μὲ φιλελευθέρους τρόπους διοικήσεως, ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀποπειραθέντων νὰ συγχωνεύσουν εἰς ἓνα λαὸν ὅλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν τουρκικὴν ἐπικράτειαν. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν δὲ τὴν ἔνωσιν αὐτὴν, ἐπέβαλον κατὰ πρῶτον τὴν χρῆσιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἐπειτα ἤρχισαν νὰ τρομοκρατοῦν τὸ Πατριαρχεῖον καὶ νὰ προβαίνουν εἰς φόνους καὶ μετακινήσεις πληθυσμῶν.

Αἱ ἐνέργειαι ὅμως αὐταὶ τῶν Νεοτούρκων ἀντὶ νὰ λυγίσουν τὴν θέλησιν τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, ἀντιθέτως συνέτενον εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν μιᾶς ἰσχυρᾶς συμμαχίας ἀπὸ τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Σερβίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βουλγαρίαν.

Τὰς κινήσεις αὐτάς ὑπεβοήθησε καὶ ὁ πόλεμος τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 εἶχε καταλάβει τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ τὰ Δωδεκάνησα, ποὺ ἀνῆκον εἰς τὴν Τουρκίαν.

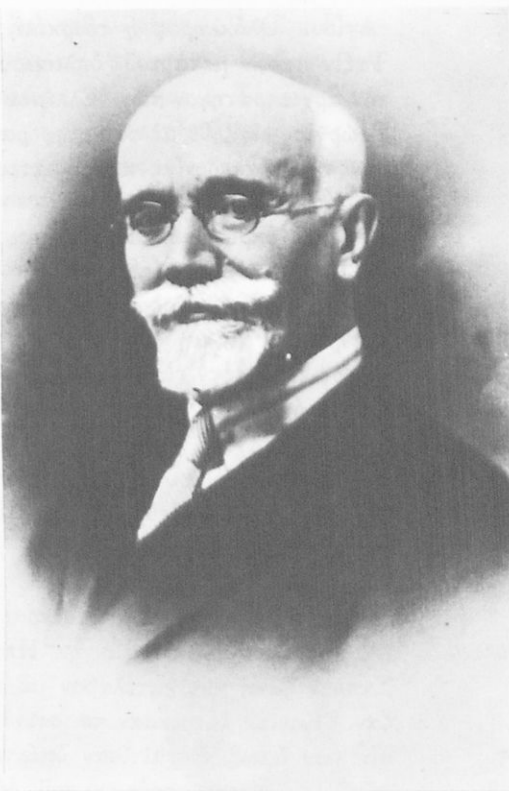
Κατὰ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου 1912 ἡνωμένοι οἱ βαλκανικοὶ λαοὶ ἀπηύθυναν πρὸς τὴν κυβερνήσιν τῆς «τελεσίγραφον», διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησαν μεταρρυθμίσεις δι' ὅλους τοὺς αὐτοτῶτους. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον καὶ τὴν 4 Ὀκτωβρίου ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἐνῶ τὴν ἐπομένην ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων τῆς.

Ἡ ὁρμὴ τῶν συμμάχων ἤτο τόση, ὥστε παντοῦ τὰ στρατεύματά των ἐσημείωσαν νίκας. Οἱ Βούλγαροι μὲ τὸν κύριον ὄγκον τῶν δυνάμεών των προήλασαν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐφθασαν πρὸ τῆς Τσατάλτζας. Μὲ μίαν ἄλλην στρατιὰν εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καβάλλαν, τὴν Δράμαν καὶ τὰς Σέρρας.

Οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν εἰς Κουμάνοβον καὶ κατέλαβον τὰ Σκόπια καὶ τὸ Μοναστήριον. Ἀπὸ ἐκεῖ εἰσῆλθον εἰς Ἀλβανίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Δυρράχιον, ἐνῶ ὑψηλότερον οἱ Μαυροβούνιοι ἐπολιόρκουν τὴν Σκόδραν.

Οἱ Ἕλληνες, ἀποφασισμένοι νὰ ἀποπλύνουν τὴν ἡτταν τοῦ 1897, διέβησαν ἀσυγκράτητοι τὰ σύνορα τῆς Μελοῦνας, κατέλαβον τὴν Ἐλασσόνα καὶ κατόπιν τριημέρου πεισματώδους μάχης ἐξεβίασαν τὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου (7-9 Ὀκτωβρίου). Οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν πυροβόλα

καὶ αἰχμαλώτους εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν, οἱ ὅποιοι διὰ ραγδαίας προελάσεως ἐκυρίευσαν τὰ Σέρβια, τὰ Γρεβενὰ καὶ τὴν Κοζάνην. Ἐν τέλει ὁ κύριος ὄγκος τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων κατηυθύνθη πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν Θεσσαλονικὴν, διὰ νὰ προφθάσῃ τὴν κατάληψίν της ἀπὸ τοὺς προελαύνοντας Βουλγάρους. Πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἑλλήνων οἱ Τοῦρκοι ἐγκυαλείπουν τὴν Κατερίνην, Βέρροισιν, Νάουσιν, ἀλλὰ προβάλλουν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὴν δεξιὰν ὁχθὴν τοῦ Ἀξιοῦ. Μετὰ διήμερον ὅμως σκληρὰν μάχην εἰς τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν (19 - 20 Ὀκτωβρ.) ὁ στρατός μας τοὺς ἀνέτρεψε καὶ ἐπροχώρησεν ἀκάθεκτος πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Μυροβλήτου, ἣ ὁποία παρεδόθη τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ Πολιούχου

Εἰκ. 40. Ὁ Ἐ. Βενιζέλος

Αγίου. 'Ολόκληρος ἡ τουρκικὴ στρατιὰ ἐξ 20.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Ταξὶν πασαῖν μετὰ τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῶν σημαίων της παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων Διάδοχον Κωνσταντῖνον. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εἰσῆλθε μὲ τὰ νικηφόρα στρατεύματά μας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ ὡς ἄγρυπνος φρουρὸς τοῦ πατρῖου ἐδάφους.

Δὲν ἐπρόφθασαν οἱ Ἕλληνες νὰ γίνουν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀσθμαίνουσα ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως μία βουλγαρικὴ μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεοδωρῶφ, ὁ ὁποῖος ἐπιμόνως ἐζήτησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Διὰ νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ συμμαχικὴ ἐνότης, ὁ διάδοχος Κων/ντῖνος ἐπέτρεψεν εἰς δύο μόνον τάγματα νὰ στρατωνισθοῦν, ἀλλὰ μὲ δόλιον τρόπον εἰσέδυσεν εἰς τὴν πόλιν ὅλη σχεδὸν ἡ δύναμις τῆς βουλγαρικῆς μεραρχίας (15.000).

Κατόπιν ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐκυρίευσεν τὴν Φλώριναν, τῆς ὁποίας τὴν κατάληψιν ἐπέτυχεν μία ἱλὴ ἵππικου μας (7 Ν/βρίου). Τέλος τὴν 6ην Δεκεμβρίου κατελήφθη καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς βορείου Ἡπείρου Κορυτσᾶ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀσθενέστεραι ἑλληνικαὶ δυνάμεις μὲ κέντρον τὴν Ἄρταν εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Ἡπειρον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Σαπουντζάκη καὶ κατέλαβον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ στόλου τὴν Πρέβεζαν. Ἐπειτα ἐξεβίασαν τὰ στενὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων τὴν ἐξόρμησιν των ὅμως ἀνεχαίτισαν ὑπέρτερα ἔχθρικά στρατεύματα εἰς τὸ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων φρούριον τοῦ Μπιζανίου, ποῦ ἐθεωρεῖτο ἀπόρητον. Τότε ὁ στρατὸς μας ἔστησε τακτικὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ ὑπέφερεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ χειμῶνος. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας ἔπεσεν εἰς τὸν Δρίσκον καὶ ὁ ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης (ἐπὶ κεφαλῇς λόχου Γαριβαλδινῶν ἐθελοντῶν). Τὰ πράγματα ὅμως εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ τοῦ πολέμου μετεβλήθησαν ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰανουαρίου, ὁπότε ἦλθεν εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν μέτωπον μὲ 4 μεραρχίας ὁ Διάδοχος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐμψυχωθεὶς τότε ὁ ταλαιπωρημένος στρατὸς μας ἐξαπέλυσεν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Μπιζανίου, τὸ ἐκυρίευσεν καὶ τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 εἰσῆλθεν ἐλευθερωτὴς εἰς τὰ Ἰωάννινα. Εἰς τὸν νικητὴν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων παρεδόθησαν 30.000 ἄνδρες, 1000 ἀξιωματικοί, 108 πυροβόλα καὶ πλῆθος λαφύρων.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἑλληνικὸς στόλος, μολονότι ὑστερεῖ τοῦ

τουρκικοῦ εἰς θωρηκτά, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ ναυάρχου *Παύλου Κουντοριώτη*, ἐκράτησε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Πρῶτον, κατώρθωσε μὲ ἀγῆματά του νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς νήσους Σάμον, Χίον, Λέσβον καὶ Ἀἷμνον· ἔπειτα ἀπέκλεισε τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἐμποδίζων τοιοῦτοτρόπως τὴν μεταφορὰν τουρκικῶν ἐνισχύσεων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Τέλος κατεναυμάχησε τὸν ἐχθρικὸν στόλον τὴν 3ην Δ/βρίου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς *Ἑλλης* καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἀνοικτὰ τοῦ *Μούδρου* (5 Ἰανουαρίου 1913), θαλασσοκρατήσας εἰς τὸ Αἰγαῖον. Δεῖγμα τῆς εὐψυχίας τῶν ἐλληνικῶν πληρωμάτων ἀποτελεῖ ἡ ἀνατίναξις τοῦ θωρηκτοῦ «*Φετχῆ Μπουλέν*» ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ ἐλληνικὸν τορπιλλοβόλον ὑπὸ τὸν ὑποπλοίαρχον Ν. Βότσην, προτοῦ ἀκόμη κυριευθῇ ἡ πόλις.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐώρταζε τὰ νικητήρια, τὴν 5ην Μαρτίου 1913 ἐδολοφονήθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὑπὸ τινος παράφρονος ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ εἰς τὸν θρόνον τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος.

Μετὰ τὰς νίκας τῶν συμμαχικῶν στρατῶν ἡ Πύλη ἔκλεισεν εἰρήνην, ἡ ὁποία ὑπεγράφη εἰς Λονδῖνον (17 - 5 - 1913). Δι' αὐτῆς ἡ Τουρκία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητὰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη ἐκτὸς μικρᾶς ἐκτάσεως περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης ἄφηνεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Κρήτην. Ἡ τύχη τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Ἀλβανίας θὰ ἐκανονίζετο ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἀργότερον.

Εἰκ. 41. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Α΄

Ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου δὲν καθώριζε τὴν διανομὴν τῆς λείας μεταξὺ τῶν νικητῶν. Δι' αὐτὸ παρουσιάσθησαν δυσκολίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤτο δυνατόν νὰ λυθοῦν ἕνεκα τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεων τῆς Βουλγαρίας.

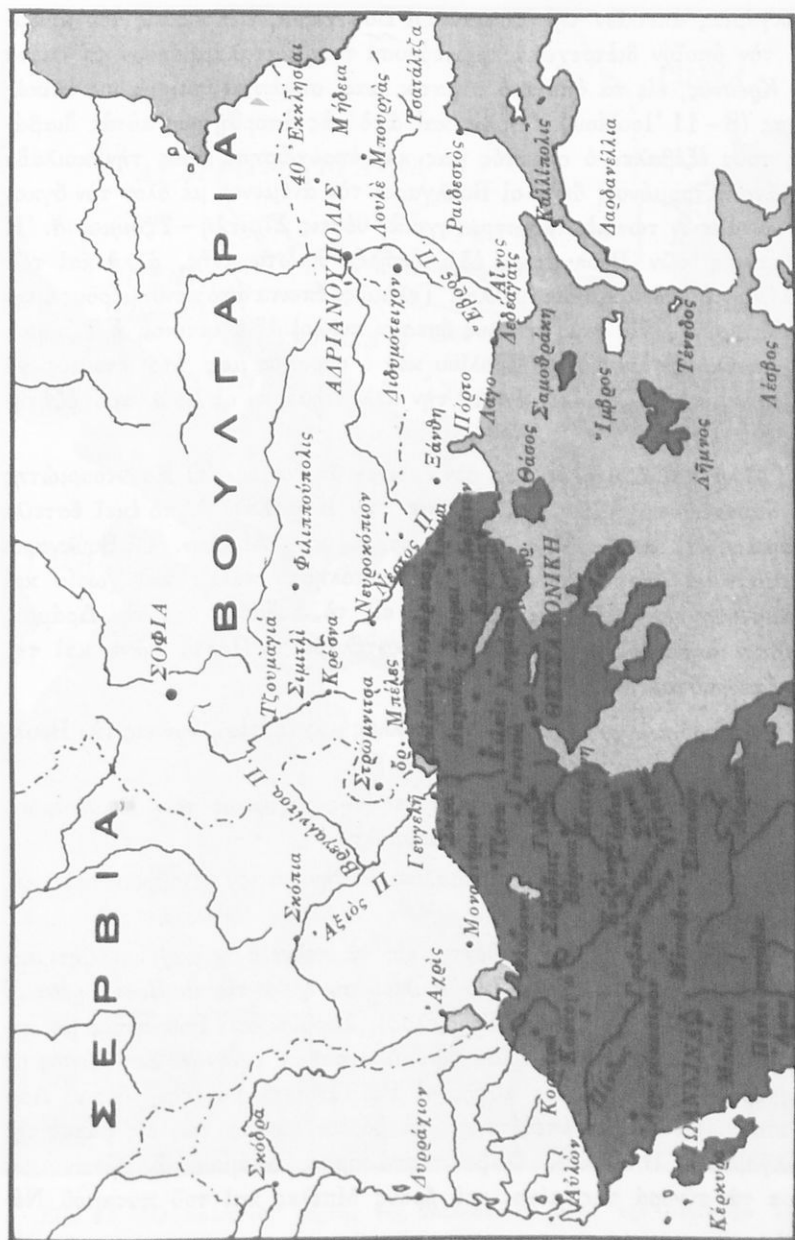
Οἱ Βούλγαροι, ἐνῶ ἀκόμη διήρκει ὁ πόλεμος, εἶχον ἐκδηλώσει τὰς ὑποῦλους διαθέσεις των εἰς μὲν τοὺς "Ελληνας διὰ τῆς δολίας συμπεριφορᾶς τοῦ Θεοδωρώφ, εἰς δὲ τοὺς Σέρβους διὰ τῆς κατοχῆς σερβικῶν ἐδαφῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ Βουλγαρία ἡρνεῖτο νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της.

Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Σερβία, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τὴν Βουλγαρία, συνῆψαν ἀμυντικὴν συμμαχίαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων των διὰ τῶν ὅπλων (Μάιος 1913).

Τὴν πρωτὰν τῆς 17 Ἰουνίου οἱ Βούλγαροι ἐκτύπησαν αἰφνιδιαστικῶς τὰ ἑλληνικὰ καὶ σερβικὰ στρατεύματα πλησίον τῆς Γευγελῆς καὶ τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Νιγρίταν.

Οἱ "Ελληνες, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ἐξουδετέρωσαν εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς Βουλγάρους, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς βουλγαρικῆς γραμμῆς Κιλκίς - Λαχανᾶ. Κάτω ἀπὸ τὰς φλογερὰς ἀκτῖνας τοῦ θερινοῦ ἡλίου ὁ ἡρωικὸς στρατὸς μας ἐπροχώρει ἀκάθεκτος μέσα ἀπὸ τὰ κυματίζοντα σπαρτὰ καὶ μὲ τὴν λόγχην ἢ τὰς χειροβομβίδας ἐξετόπισε τοὺς εἰσβολεῖς ἀπὸ τὰ πάτρια ἐδάφη. Τὴν 21ην Ἰουνίου τὰ ὄχυρά τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ Λαχανᾶ ἔπεσαν. Οἱ Βούλγαροι κατόπιν ἐπεχείρησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν Δοϊράνην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ συγκρατήσουν τὴν χειμαρρῶδη ὁρμὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πεζικοῦ καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν Γευγελὴν καὶ τὸ Μπέλες. Εἰς τὸ ἀριστερὸν μέτωπον οἱ "Ελληνες κατέλαβον τὴν Γευγελὴν καὶ ἠνώθησαν καὶ πάλιν μὲ τοὺς Σέρβους. Εἰς τὸ κέντρον οἱ Βούλγαροι ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ Ντεμίρ Ἰσάρ (Σιδηρόκαστρον), εἰς τὸ ὁποῖον προέβαλον ἰσχυρὰν ἀντίσφαισιν. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἐξετοπίσθησαν καὶ τὸ ἑπαθλον τοῦ στρατοῦ μας ὑπῆρξαν αἱ Σέρραι, τὸ Μελένικον καὶ τὸ Νευροκόπιον. Φεύγοντες οἱ ἐχθροὶ ἐπυρπόλησαν τὰς Σέρρας.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Νευροκοπίου ὁ στρατὸς μας ἀνέρχεται ἀκάθεκτος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς

Εικ. 42. Χάρτης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων

Βουλγαρίας απειλών την Σόφιαν. Οί Βούλγαροι, έμπρός εις τόν κίνδυνον, τόν όποιον διέτρεχεν ή πρωτεύουσά των, καταλαμβάνουν τά στενά τής Κρέσνας, εις τά όποια ό στρατός μας συνάπτει τριημέρους έπικάς μάχας (8 - 11 'Ιουλίου). "Όμως και από τας άπορθητούς αύτάς διαβάσεις τούς εξέβαλεν ό στρατός μας και έπροχώρησε πρός την κοιλάδα του άνω Στρυμόνος, όπου οί Βούλγαροι τόν άνέμενον με όλον τόν όγκον των δυνάμεών των εις τας στρατηγικάς θέσεις Σιμιτλή - Τζουμαγιά. 'Η αντίστασις των Βουλγάρων έδω ύπήρξε πρωτοφανής, αλλά και των 'Ελλήνων ή άνδρεία άπαραμίλλος. Τελικώς, έπειτα από πενθημέρους όμηρικούς άγώνας, εις τούς όποιους έπεσαν πολλοί άξιωματικοί, ή Τζουμαγιά κατελήφθη την 16ην 'Ιουλίου και ό στρατός μας ήτο έτοιμος νά βαδίση πρός την Σόφιαν, όποτε την άλλην ήμέραν οί Βούλγαροι έζήτησαν άνακωχήν.

'Αλλά και ό στόλος μας δέν έμεινεν άπρακτος. 'Ο Κουντουριώτης διά ναυτικών άγχημάτων έκυρίευσε την Καβάλαν. 'Από εκεί έστειλε δυνάμεις και άπληλευθέρωσε την μαρτυρικήν Δράμαν. Οί Βούλγαροι έσπευσαν νά υποχωρήσουν, άφοϋ έπυρπόλησαν πόλεις και χωρία και κατεχευούργησαν άόπλους "Ελληνας εις τό Δοξάτον και την Δράμαν. Κατόπιν ό στόλος άνατολικώτερον κατέλαβε τό Πόρτο Λάγο και την 'Αλεξανδρούπολιν.

Οί Σέρβοι, άφοϋ ένίκησαν εις πολλές μάχας, εισήλθον εις την Βουλγαρίαν και ήπειλουν τό Βιδίνιον.

Τότε οί Τούρκοι, έπωφεληθέντες τής κάμψεως των Βουλγάρων, άφήρεσαν από αύτούς την 'Αδριανούπολιν.

'Αλλά και οί Ρουμάνοι εισέβαλον εις την νότιον Δοβρουτσάν και έβάδισαν πρός την Σόφιαν.

Οί Βούλγαροι, ταπεινωθέντες εις τά πεδιά των μαχών, έζήτησαν ειρήνην. Πραγματικώς την 17ην 'Ιουλίου συνήλθον εις τό Βουκουρέστιον οί πρωθυπουργοί 'Ελλάδος (Βενιζέλος), Σερβίας και Ρουμανίας με άντιπροσώπους τής Βουλγαρίας και υπέγραψαν ειρήνην. Συμφώνως με τούς όρους τής συνθήκης αύτης οί Ρουμάνοι έλαβον την νότιον Δοβρουτσάν. Οί Σέρβοι έπέξετειναν τά βόρεια σύνορά των εις βάρος τής Βουλγαρίας. 'Η 'Ελλάς έλαβε τας Σέρρας, Δράμαν, Καβάλαν και έφερε τά σύνορά της μέχρι του όρους Μπέλες και του ποταμού Νέστου.

Εἰκ. 43. Ὁ πολιτικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

"Επειτα από τούς νικηφόρους πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913 ἡ χώρα μας ἔγινεν ὑπολογίσιμος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς παράγων εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, «σεβαστὴ εἰς τούς φίλους καὶ τρομερὰ εἰς τούς ἐχθρούς της».

Ὁ λαὸς μας συνεκινήθη ἀπὸ τὰς νίκας αὐτάς καὶ ἔζησεν ἡμέρας ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἰδίως ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον ὁ πρωθυπουργὸς του καὶ ἀπὸ τὴν αἵματοποτισμένην Μακεδονίαν ὁ στρατὸς καὶ ὁ δαφνοστεφὴς Στρατηλάτης. Εἰς τὰς πλήρεις ἐπιτευγμάτων καὶ ἐξάρσεων στιγμὰς ἐκείνας ὅλοι οἱ Ἕλληνες κατενόησαν ὅτι τὴν ἄνοδον τῆς φυλῆς ἐδημιούργησεν ἡ ἐθνικὴ ἐνότης, διὰ τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ δύο λαμπροῦς ἀρχηγούς, τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Βενιζέλον.

Μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ νικηφόρου στρατοῦ μας ἐπηκολούθησεν ἡ ὀργάνωσις τῶν νέων ἐδαφῶν, ἐνῶ ἡ κυβέρνησις ἠῤῥξησε τὰς προσπάθειάς της διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς χώρας. Μία ἐποχὴ δηλαδὴ γεμάτη ἀπὸ ἐθνικὸν παλμὸν καὶ μεγαλεπήβολα ἔργα.

Τὴν βόρειον Ἑπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν κατώκουν Ἕλληνικοὶ πληθυσμοί, τὴν εἶχε καταλάβει ὁ στρατὸς μας μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μπιζανίου. Δυστυχῶς αἱ μεγάλαι Δυνάμεις κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἐδημιούργησαν ἀνεξάρτητον Ἀλβανικὸν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον προσήρτησαν καὶ τὴν βόρειον Ἑπειρον. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν αἱ Δυνάμεις ἀπηύθυναν διακοίνωσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν βόρειον Ἑπειρον καὶ ὥς ἀντάλλαγμα θὰ τῆς παρεχώρουν τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὰς νήσους, πού εἶχε καταλάβει τὸ ναυτικὸν μας. Ἡ κυβέρνησις ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀξίωσιν καὶ ἀπέσυρε τὰ στρατεύματα. Οἱ Βορειοηπειῶται ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν διακοίνωσιν καὶ πραξικοπηματικῶς ἔδρυσαν εἰς Ἀργυροκάστρον χωριστὴν κυβέρνησιν τῆς βορείου Ἑπείρου ὑπὸ τὸν Γεώργιον Ζωγράφον.

Αἱ Δυνάμεις τότε, διὰ νὰ ἀποφύγουν ἐπέμβασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐκάλεσαν τὸν Ζωγράφον διὰ διαπραγματεύσεις. Ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτῶν οἱ Βορειοηπειῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ νέον Ἀλβανικὸν κράτος, ἀφοῦ ἐπέτυχον ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐλευθέραν θρησκευτικὴν καὶ

έθνικὴν τῶν δρᾶσιν. Αἱ ἐγγυήσεις ὅμως αὐταὶ δὲν ἐτηρήθησαν καὶ αἱ καταπιέσεις τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους ὠδήγησαν εἰς ἐκπατρισμόν μέγα τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς βορείου Ἡπείρου.

Σοβαρωτέρας ὅμως ἐνοχλήσεις ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Νεότουρκοι μὲ ἀπειλὴν πολέμου, ἃν δὲν ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν Χίον καὶ τὴν Λέσβον. Διὰ τὰ ἐκβιάσουν μάλιστα τὴν κατάστασιν, ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν 30.000 Ἕλληνας καὶ ἐγκατέστησαν Μουσουλμάνους ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Τέλος, ὠργάνωσαν συλλαλητήρια τῶν μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπροχώρησαν εἰς συννηοήσεις μὲ τοὺς Βουλγάρους, διὰ τὰ δράσουν ἀπὸ κοινοῦ ἐναντίον τῆς χώρας μας. Ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος διεμαρτυρήθη ἐντόμως διὰ τὰς διώξεις τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ προέβη εἰς παραγγελίαν δύο θωρηκτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ναυτικῆς ὑπεροπλίας εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1914 αἱ Δυνάμεις παρεχώρησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλας τὰς νήσους τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου ποὺ κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰμβρον καὶ τὴν Τένεδον. Τὰ Δωδεκάνησα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποσπάσει ἀπὸ τοὺς Τούρκους οἱ Ἰταλοί, παρέμειναν ὑπὸ τὴν ἰταλικὴν κυριαρχίαν.

Ἐτσι βλέπομεν ὅτι οὔτε ἡ εἰρήνη τοῦ Λονδίνου οὔτε ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ἔδωσαν τὴν τελειωτικὴν λύσιν εἰς τὸ φλέγον Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἀλλὰ ἀντιθέτως διεπράχθησαν ἀδικίαι, αἱ ὁποῖαι καθίσταν τὴν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια προσωρινήν. Ἐπειτα ὑπῆρχε καὶ ἡ νέα μεγάλη δύναμις, ἡ Γερμανία, ποὺ εἶχεν ἐπιτύχει οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν διείσδυσιν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐνίσχυε καὶ τὰς δύο αὐτὰς χώρας εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεών των ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν.

ΟΙ ΝΕΩΤΑΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΑΠΟ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ο Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1 Αύγουςτου 1914 — 11 Νοεμβρίου 1918)

37 ΑΙΤΙΑ, ΑΦΟΡΜΑΙ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος ὠνομάσθη ἡ μεγάλη σύρραξις, ἡ ὁποία προεκλήθη μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐстроουγγαρίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Λέγεται δὲ εὐρωπαϊκός, διότι πρωταγωνισταὶ τοῦ ἦσαν τὰ κυριώτερα κράτη τῆς Εὐρώπης· ἐξ ἄλλου αἱ σπουδαιότεραι ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ διεξήχθησαν ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν ἐδαφῶν. Ἦρchiσε τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914 καὶ ἐτελείωσε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918.

Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔλαβον μέρος οἱ περισσότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, ποὺ διηρέθησαν εἰς δύο παρατάξεις: πρῶτον, εἰς τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις (Γερμανίαν, Αὐстроουγγαρίαν, Βουλγαρίαν, Τουρκίαν)· δεύτερον, εἰς τοὺς συμμάχους ἢ τὴν Ἀντάντ (Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ρωσίαν, Βέλγιον, Ἰταλίαν, Ἀμερικὴν, Ἰαπωνίαν, Ἑλλάδα κ.ά.).

Τὸ πολεμικὸν θέατρον τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ δράματος δὲν περιωρίσθη εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ μέτωπα, ἀλλὰ ταχέως ἐπεξετάθη εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς τὴν Ἑγγύς, Μέσην καὶ Ἀπω Ἀνατολήν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς.

Τὰ αἷτια ποὺ ὠδήγησαν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν τραγωδίαν τοῦ 1914 ὑπῆρξαν πολλὰ. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα θεωροῦνται τὰς ἐξῆς :

1) ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῆς Γερμανίας εἰς μεγάλην δύναμιν, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τὴν ἰσορροπίαν τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκράτει τοὺς γείτονάς της εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν, 2) ἡ δίψα τῶν Γάλλων πρὸς ἐκδίκησιν (revanche) διὰ τὰ ἀποπλύνουν τὴν ἡτταν τοῦ 1871, 3) ὁ ὀξύς ἀγγλογερμανικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὰς ἀποικίας, 4) αἱ ἄοκνοι ἐνέργειαι τῶν Πανσλαβιστῶν νὰ ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν σλαβικὰς ἐθνότητας.

Τὰ αἷτια αὐτὰ καθὼς καὶ ἄλλαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ὑπῆρχον ἀπὸ ἀρκετῶν δεκαετιῶν. Τέλος ἡ ἀφορμὴ τῆς συρράξεως δὲν ἤρρηξε νὰ παρουσιασθῇ.

Τὴν 28ην Ἰουνίου (1914) ἐδόλοφονήθη εἰς τὸ Σεράγεβον τῆς Βοσνίας ὁ διάδοχος τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδος. Ἐπειδὴ ὁ δολοφόνος ἦτο Σέρβος ἀνῆκων εἰς ἐθνικιστικὴν ὀργάνωσιν, ἡ Αὐστρία κατηγόρησε τὴν σερβικὴν κυβέρνησιν ὡς ὑπεύθυνον τῆς δολοφονίας. Ἀπηύθυνε λοιπὸν πρὸς τὸ Βελιγράδιον αὐστηρὸν τελεσίγραφον, τὸ ὁποῖον, ὅπως ἦτο φυσικόν, ἀπερρίφθη. Τότε ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σερβίας (28 Ἰουλίου 1914).

Ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας αὐτῆς τὰ γεγονότα ἐξελίσσονται μὲ κινήματογραφικὴν ταχύτητα. Εἰς τὰς 30 Ἰουλίου ἡ *Ρωσία*, ποὺ εἶχεν ἐγγυηθῇ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Σερβίας, ἐκίνητοποίησε τὸν στρατὸν της. Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ *Γερμανία*, ὑποχρεωμένη νὰ βοηθήσῃ τὴν σύμμαχόν της Αὐστρίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς *Ρωσίας*. Ἡ γερμανικὴ ὁμως αὐτὴ ἐνέργεια ἠνάγκασε καὶ τὴν *Γαλλίαν* νὰ ἐπιστρατευθῇ, καθόσον ἦτο σύμμαχος τῆς *Ρωσίας*. Τὴν 2αν Αὐγούστου τὰ γερμανικὰ στρατεύματα παρεβίασαν τὴν οὐδετερότητα τοῦ *Βελγίου*, διὰ νὰ εἰσέλθουν εὐκολώτερον εἰς τὴν *Γαλλίαν* ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορά της, ποὺ ἦσαν ἀνοχύρωτα. Ἡ παραβίασις ὁμως τῆς οὐδετερότητος τοῦ μικροῦ Βελγίου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγγυηθῇ καὶ ἡ *Ἀγγλία*, προεκάλεσε τὴν ἐξοδὸν αὐτῆς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς *Γαλλίας*. Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν χορὸν τοῦ πολέμου καὶ ἡ *Ἰαπωνία*, σύμμαχος τῆς «γῆραιᾶς Ἀλβιόνος». Μὲ τοὺς συμμάχους ἐπίσης ἐτάχθησαν αἱ ἀποικίαι τῆς *Ἀγγλίας* καὶ *Γαλλίας*.

Οἱ *Τούρκοι* κατ' ἀρχὰς ἐπροφασίσθησαν ὅτι μένουν οὐδέτεροι· ὅταν ὁμως κατέφυγον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δύο γερμανικὰ καταδρομικά, ἡ γερμανόφιλος κυβέρνησις τοῦ Ἐμβέρ πασᾶ ὠδήγησε τὴν Τουρ-

κίαν περί τὰ τέλη 'Οκτωβρίου εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλεονόν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων. Ἡ Ἰταλία, μολονότι ἀνῆκεν εἰς τὴν «Τριπλὴν Συμμαχίαν», μετεπήδησεν εἰς τὴν παράταξιν τῆς Ἀντάντ (Μάιος 1915) καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐξ αἰτίας ἐδαφικῶν διαφορῶν με αὐτὴν.

Ἐτσι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1914 τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, ἀφοῦ ἀπέτυχε κάθε προσπάθεια συνεννοήσεως, ἐπιχειροῦν νὰ λύσουν τὰς διαφοράς των διὰ «τοῦ αἵματος καὶ τοῦ σιδήρου».

38 ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΤΩΝ (1914 - 1916)

ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα πού εἰσέβαλον εἰς τὸ Βέλγιον, ἀφοῦ ἐντὸς δύο ἐβδομάδων ἐξουδετέρωσαν τοὺς ἥρωικούς Βέλγους, ἐξεχύθησαν ἀκάθεκτα ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Οἱ Γάλλοι καὶ τὸ μικρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα, πού ἐπρόφθασε καὶ ἔστειλεν ἡ Ἀγγλία, δὲν κατόρθωσαν νὰ συγκρατήσουν τὸν γερμανικὸν χείμαρρον ἐντὸς τοῦ Βελγίου. Ὑπεχώρησαν λοιπὸν χωρὶς νὰ διαλυθοῦν καὶ ἐσταμάτησαν ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Μάρνη (60 χιλμ. ΒΔ. τῶν Παρισίων), τὸν ὅποιον οἱ Γερμανοὶ διέβησαν εἰς τρία σημεῖα κατὰ τὴν προέλασίν των ἐναντίον τῶν Παρισίων. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε εἶχε συντριβῇ ὁ Ἀττίλας⁽¹⁾, ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφφρ ἐξαπέλυσε μεταξὺ 6 - 12 Σεπτεμβρίου ἰσχυρὰς ἀντεπιθέσεις καὶ ἠνάγκασε τοὺς Γερμανοὺς νὰ υποχωρήσουν πέραν τοῦ Μάρνη.

Ἡ μάχη τοῦ Μάρνη ἔσωσε τὴν Γαλλίαν καὶ μετέβαλε τὸν κεραυνοβόλον πόλεμον, πού ἐπεδίωξαν οἱ Γερμανοί, εἰς ἓνα ἐκνευριστικὸν καὶ παρατεταμένον ἀγῶνα χαρακωμάτων. Ἐτσι ἐδημιουργήθη ἓνα σταθερὸν μέτωπον μήκους 700 χιλιομ., ἀπὸ τὸ Νιοῦπορτ (τῆς Βορείου Θαλάσσης) ἕως τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Ἑλβετίας. Τὸ μέτωπον αὐτὸ ἦτο τὸ σοβαρώτερον τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου καὶ, ἐπειδὴ εὗρίσκετο εἰς τὴν δύσιν, ὠνομάσθη Δυτικόν. Ἐδῶ κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἔγιναν πολλὰ καὶ μυριόνεχροι μάχαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας μνημονεύομεν τὰς ἐξῆς :

Τὴν μάχην τοῦ Ὑπο εἰς τὴν Φλάνδραν (Ἀπρίλιος - Μάιος τοῦ

1. Πρόκειται διὰ τὰ Καταλανικὰ πεδία.

1915), κατά την οποίαν οί Γερμανοί ἐσημείωσαν σημαντικὰς ἐπιτυχίας, ἐπειδὴ ἐτόλμησαν νὰ χρησιμοποιοῦσιν κατὰ τῶν ἀντιπάλων των δηλητηριώδη ἀέρια.

Τὴν μάχην τοῦ Βερντέν (Φεβρουάριος - Αὐγούστος 1916). Κατ' αὐτὴν οί Γερμανοί, μολονότι διὰ πολλῶν καὶ σφοδρῶν ἐπιθέσεων ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσουν τὴν ὀχυρὰν αὐτὴν πόλιν καὶ νὰ ἀνοίξουν δρόμον πρὸς κατὰληψιν τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, ἀπεκρούσθησαν μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀνεδείχθη ἐκεῖ ἀπαράμιλλος, διότι τὰ τέκνα τῆς Γαλλίας μὲ τὰ στήθη των ἔφραζαν τὸν δρόμον εἰς τοὺς εἰσβολεῖς.

Τὴν μάχην τοῦ Σόμ (Ἰούλιος - Νοέμβριος 1916). Κατὰ τὰς σκληρὰς αὐτὰς συγκρούσεις οί σύμμαχοι, μολονότι ἐχρησιμοποίησαν καὶ αὐτοὶ χημικὰ ἀέρια καὶ ἀεροπλάνα, καὶ διὰ πρώτην φοράν τάνκς, ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχον νὰ διασπάσουν τὸ μέτωπον τῶν Γερμανῶν.

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ δύο ρωσικαὶ στρατιαὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Βερολῖνον. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀπειλῆς ὁ Γερμανὸς ἀρχιστράτηγος Μόλτικε (ὁ νεώτερος) ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέτωπον δυνάμεις καὶ οί Ρῶσοι ἔπαθον πανωλεθρίαν εἰς τὸ *Τάννεμπεργκ* καὶ δύο φορές εἰς τὰς *Μαζουριανὰς λίμνας*. Εἰς τὰς μάχας αὐτάς ἀνεδείχθη ὡς στρατιωτικὸς ἡγέτης τῶν Γερμανῶν ὁ *Χίντεμπεουργκ*. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των ὁμοῦς ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν οί Ρῶσοι ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας καὶ δύο φορές ἠπείλησαν τὴν Βιέννην. Ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦ 1915 ἡττήθησαν εἰς τὸ *Γκορλίτσε* ἀπὸ τοὺς Αὐстроγερμανοὺς καὶ ὑπεχώρησαν, ἀφοῦ ἐξεκένωσαν ὅλην τὴν Πολωνίαν καὶ τὰς Βαλτικὰς χώρας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 οί Ρῶσοι ἐπέτυχον νὰ διασπάσουν καὶ πάλιν τὸ αὐστριακὸν μέτωπον· ἐνίκηθησαν ὁμοῦς εἰς τὸ *Λούτσκ* καὶ εἰς τὰ *Καρπάθια* καὶ ἀπεχώρησαν μὲ ἀπωλείας ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνδρῶν.

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914 οί Σέρβοι συνέτριψαν τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς τὸ *Τσέρ* καὶ ἀπληθεύωσαν τὴν Βοσνίαν. Μετὰ δύο μῆνας

οι Αυστριακοί άντεπετετέθησαν και άπώθησαν τους Σέρβους νοτίως του Βελιγραδίου. Οι Σέρβοι όμως, αγωνιζόμενοι «υπέρ βωμῶν και έστίων», ένίκησαν και πάλιν τους εισβολείς και τους ήνάγκασαν νά αποσυρθοῦν από τά πάτρια εδάφη.

Τήν άνοιξη του 1915 οι Σύμμαχοι, δια νά άνοιξουν συντομωτέραν όδον επικοινωνίας προς την Ρωσίαν, άπεφάσισαν νά παραβιάσουν τά Δαρδανέλλια. Έπετετέθησαν λοιπόν με 58 μεγάλα πολεμικά πλοία. Οι Τουρκοι όμως είχαν ενισχύσει τά φρούρια των στενών με βαρέα πυροβόλα και είχαν ποντίσει νάρκας εις την θάλασσαν. Έτσι οι σύμμαχοι, αφού έχασαν αρκετά πλοία, έγκατέλειψαν τας από θαλάσσης επιχειρήσεις και άπεβιβάσθησαν εις την χερσόνησον της Καλλιπόλεως, δια νά γίνουν κύριοι των Δαρδανελίων από ξηρᾶς. Αλλά και εδώ οι Τουρκοι άντεπετετέθησαν με μεγάλας δυνάμεις και τους ήνάγκασαν νά αποχωρήσουν και νά αποβιβασθοῦν εις την Θεσσαλονίκην.

Η άποτυχία αυτή των συμμάχων συνετέλεσεν εις την έξοδον της Βουλγαρίας παρά τὸ πλευρόν των κεντρικῶν Δυνάμεων. Τὸν Οκτώβριον του 1915, ενώ οι γείτονές των Σέρβοι ἦσαν άπησχολημένοι εις τὰ βόρεια σύνορά των έναντίον των Αυστρογερμανῶν, οι Βούλγαροι εισέβαλον αιφνιδίως εις την νότιον Σερβίαν και, αφού έκυρίευσαν τὰ Σκόπια, προήλασαν προς τὸ Μοναστήριον, τὸ όποῖον κατέλαβον.

Οι Σέρβοι, αφού υπεχώρησαν δια μέσου της Ἀλβανίας, έφθασαν καταπονημένοι εις την Ἀδριατικήν. Εκεί έλληνικά πλοία περισυνέλεξαν και μετεκόμισαν εις την Κέρκυραν τὰ λείψανα του σερβικοῦ στρατοῦ: Είχε χάσει τὰ 2/3 των άνδρῶν του και όλα σχεδόν τὰ πυροβόλα και τὸν έφοδιασμόν του.

Αί συμμαχικαί δυνάμεις, πού είχαν αποβιβασθῇ υπό τας διαταγὰς του Γάλλου στρατηγοῦ Σαράιγ εις την Θεσσαλονίκην, εισῆλθον εις τὸ σερβικόν έδαφος δια νά βοηθήσουν τους Σέρβους. Έφθασαν όμως άργά και αφού άπεκρούσθησαν από τους Βουλγαροαυστριακούς, υπεχώρησαν προς την Θεσσαλονίκην, την όποίαν ὁ Σαράιγ μετέβαλεν εις περιχαρὰ κωμένον στρατόπεδον.

Τὸν Αὔγουστον του 1916 έξῆλθεν εις τὸ πλευρόν των συμμάχων και ἡ Ρουμανία. Έπειδὴ όμως δέν κατέστη δυνατόν νά λάβη συμμαχικήν βοήθειαν ένεκα της γεωγραφικῆς της θέσεως, κατελήφθη έντός ὀλίγων ἡμερῶν υπό των Αυστρογερμανῶν και των Βουλγάρων.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἐτήρησεν οὐδετερότητα. Αὐτὴ ᾔτο ἡ γνώμη τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ πρωθυπουργὸς ὁμῶς Ἐλ. Βενιζέλος ἐπίστευεν ὅτι τὰ ἐθνικὰ τῆς συμφέροντα ὑπεχρέωναν τὴν Ἑλλάδα νὰ ταχθῇ μετὰ τοὺς συμμάχους. Ὁ βασιλεὺς διεφώνησε καὶ ὁ Βενιζέλος ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του (Φεβρουάριος τοῦ 1915). Νέα κυβέρνησις ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Δημ. Γούναρη διὰ νὰ ἀκάνῃ ἐκλογάς.

Κατ' αὐτὰς ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔδωκε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὸν Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος τὸν Αὐγουστον ἐσχημάτισε κυβέρνησιν. Νέα ὁμῶς διαφωνία μετὰ τὸν βασιλέως καὶ Βενιζέλου ἐγενήθη ἓνα μῆνα ἀργότερον. Ἡ Βουλγαρία εἶχεν ἐπιστρατευθῇ καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοὺς Αὐστρο-γερμανοὺς ἡτοιμάζετο διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς Σερβίας. Ὁ Βενιζέλος ἐκήρυξε καὶ αὐτὸς ἐπιστράτευσιν καὶ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἔπρεπεν ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας, μετὰ τὴν ὁποίαν εἶχομεν συνδεθῇ διὰ 10ετοῦς συμμαχίας· ὁ βασιλεὺς ὁμῶς δὲν συνεφώνησεν, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ συμμαχία ἐκείνη εἶχεν ἰσχὺν μόνον ἐπὶ ἐσω-βαλκανικῆς συγκρούσεως. Ὁ Βενιζέλος ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ παραιτηθῇ. Ἡ ἐμμονὴ τῆς χώρας μας εἰς τὴν οὐδετερότητα δυσχερέστησε τοὺς συμμάχους, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς Σερβίας, ἐπειδὴ εὐρέθησαν εἰς δύσκολον θέσιν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπεύθυνον τῆς κατὰστάσεως ἐθεώρησαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ ἔλαβον ἐχθρικὴν θέσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἔτσι μετὰ τὴν στάσιν αὐτὴν τῶν συμμάχων ἡ διαφωνία τοῦ Βενιζέλου μετὰ τὸν βασιλέα ἐγένεν ἀγεφύρωτος καὶ εἶχεν ὥς συνέπειαν καὶ τὸν διχασμὸν ὁλοκλήρου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Τὸν Μάιον τοῦ 1916 οἱ Βούλγαροι, ἐπωφεληθέντες τοῦ διχασμοῦ τῶν Ἑλλήνων, κατέλαβον τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀργότερον μέρος τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Καὶ ἡ μὲν δυτικὴ Μακεδονία κατελήφθη πάλιν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐνῶ ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία ἔμεινεν ὑπὸ βουλγαρικὴν κατοχὴν 2 1/2 ἔτη καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῆς ἐγνώρισαν φρικῶδεις διωγμοὺς, σφαγὰς καὶ λεηλασίας ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων.

Ἡ κατάστασις αὕτῃ ἐπλήγωσε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν πολλῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὀργανώθησαν εἰς τὴν κίνησιν «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» μετὰ ἔδραν τὴν Θεσσαλονικὴν. Οὗτοι, πληροφορηθέντες ὅτι οἱ Σέρβοι ἐπρόκειτο νὰ σχηματίσουν κυβέρνησιν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν, ἐπανεστάτησαν περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου. Τὸν ἄλλον μῆνα ἐφθασαν εἰς

τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Βενιζέλος, ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ στρατηγὸς Δαγκλῆς, οἱ ὅποιοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» καὶ ἐσχημάτισαν προσωρινὴν κυβέρνησιν. Αὐτῇ, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν συμμάχων, κατάρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἐλευθέραν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους. Πρόγραμμά της ἔταξε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ νὰ συνεργασθῇ μὲ τοὺς Συμμάχους διὰ τὴν διεκδικήσιν τῶν ἐθνικῶν δικαίων.

Ἔτσι ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1916 ἔχει χωρισθῇ εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ κράτος τῆς Θεσσαλονίκης. Τότε οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν βασιλέα εἰς παραίτησιν, ἐνῆργησαν θαλάσσιον ἀποκλεισμόν καὶ μὲ τὴν πείναν καὶ ἄλλας ταπεινώσεις τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν ὑπεχρέωθη ὁ Κωνσταντῖνος νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ διαδόχου Γεωργίου εἰς τὴν Ἑλβετίαν (1 Ἰουνίου 1917).

Εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ἀμέσως ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀλέξανδρου. Μετὰ δύο ἑβδομάδας ὁ Βενιζέλος κατῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔτσι ἡ Ἑλλὰς ἠνωμένη τώρα ὑπὸ τὸν νέον βασιλέα καὶ τὸν πρωθυπουργόν του, ἐπεδίωξε νὰ διεκδικήσῃ μὲ τὴν λόγχην τῶν τέκνων της τὰ ἀπαράγραπτα δίκαιά της.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ. Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Εἰς τὴν θάλασσαν οἱ Σύμμαχοι προέβησαν εἰς ἀποκλεισμόν τῶν γερμανικῶν καὶ αὐστριακῶν παραλίων. Ὁ γερμανικὸς στόλος ἐπεχείρησε τὴν 31ην Μαΐου 1916 νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς βάσεις του τοῦ Κιέλου, κατεναυμαχήθη ὅμως ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν εἰς τὸν πορθμὸν Σκάγκερακ (ἀνοικτὰ τῆς Ἰουτλάνδης). Ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν δὲν κυριαρχοῦν ἀπολύτως οἱ Σύμμαχοι, διότι οἱ Γερμανοὶ ἔχουν ἐξαπολύσει ἕναν ἀμείλικτον ὑποβρύχιον πόλεμον καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐμποδίσουν τὰς θαλασσίας μεταφορὰς τῶν Ἀγγλογάλλων. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων ἐσχημάτιζον νηοπομπὰς καὶ ἔπλεον μὲ τὴν συνοδείαν ἀντιτορπιλικῶν καὶ ἀεροπλάνων, τὰ ὅποια ἀνίχνευον τὰς θαλάσσας καὶ κετέστρεφον τὰ ἐνεδρεύοντα ὑποβρύχια.

ΝΕΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ. ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΝΕΩΝ ΟΠΛΩΝ

Εἰς οὐδένα ἄλλον πόλεμον μέχρι τοῦδε ἦτο τόσοσιν ὀλοκληρωτικὴ ἡ συμμετοχὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν μαχομένων καὶ τῶν ἀμάχων. Χιλιάδες

γυναικῶν προσέφερον τὰς ἐλευθέρας ὥρας των ἐργαζόμεναι εἰς τὰ νοσοκομεῖα ἢ ἄλλας βοθητικὰς ὑπηρεσίας, διὰ νὰ μὴ ἀπασχολοῦνται οἱ ἄνδρες. Οἱ γεωργοὶ καὶ τὰ ἐργοστάσια εἰργάζοντο συνεχῶς διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀναγκαιῶν εἰς τοὺς μαχομένους. Εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τὰ χαρακώματα οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ τραυματαῖαι εἶχον πᾶσαν δυνατὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν.

Εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας ἀντὶ τῶν ἀνοικτῶν ἐπιθέσεων οἱ ἀντίπαλοι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ χαρακώματα, μόνον ὕστερα ἀπὸ σφοδρὸν κανονιοβολισμὸν ἑκατοντάδων πυροβόλων (φράγμα βολῆς πυροβολικοῦ) καὶ ἐκινοῦντο διὰ τοῦ παρεμβαλλομένου μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν νεκροῦ χώρου, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν. Ἐπειδὴ τοιοῦτοτρόπως οὐδεὶς ἀντίπαλος ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, καὶ αἱ δύο παρατάξεις ἔδωσαν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἐρευνητάς των νὰ ἐφεύρουν νέα πολεμικὰ ὄπλα. Ἐξ αὐτῶν τὰ σπουδαιότερα εἶναι :

1. Τὰ ἀσφυξιογόνα ἀέρια, ποὺ τὰ ἐχρησιμοποίησαν διὰ πρώτην φορὰν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸ Ὑπρ (1915). Ἦσαν ἀπάνθρωπα μέσα πολέμου, διότι ἦτο δυνατόν νὰ ἐξουδετερώσουν διὰ τῆς ἀσφυξίας ἢ τῆς ροῆς δακρύων ὁλόκληρα συντάγματα. Οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς στρατιώτας των ἀπὸ τὰ ἀέρια ἐφεύρον τὰς ἀντιασφυξιογόνους προσωπίδας. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι τὰ μετεχειρίσθησαν.

2. Τὰ ἀροματα μάχης, ποὺ ἦσαν εἶδος αὐτοκινουμένων φρουρίων, διότι ἐπροστατεύοντο ἀπὸ παχὺν θώρακα καὶ ἔφερον καὶ πυροβόλα ἢ μυδράλλια. Ἐπειδὴ ἐκινοῦντο διὰ καμπτομένων τροχῶν (έρπυστριῶν), εἶχον τὴν ἱκανότητα νὰ διέρχωνται καὶ δι' ἀνωμάλου ἐδάφους. Πρῶτοι τὰ ἐπενόησαν καὶ τὰ ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἀγγλοι.

3. Τὰ ἀεροπλάνα, ποὺ τὰ μετεχειρίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ἀμφότεραι αἱ παρατάξεις δι' ἀναγνωρίσεις καὶ βομβαρδισμοὺς εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ. Ἔτσι γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους, ἐνῶ συμμαχικὰ ἐβομβάρδισαν γερμανικὰς πόλεις. Πρὸς ἀπόκρουσιν των κατεσκευάσθησαν ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα καὶ ἐφευρέθησαν τὰ καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὅποια ἢ κατέρριπτον τὰ ἐχθρικά ἢ συνῆπτον ἀερομαχίας μὲ καταδιωκτικὰ τοῦ ἐχθροῦ, ποὺ συνάδευον τὰ βομβαρδιστικά.

4. Τὰ μακροῦ βεληνεκοῦς κυλιόμενα ἐπὶ σιδηροτροχιῶν ὑπερηγεβόλα τύπου «Βέρθας», μὲ τὰ ὅποια οἱ Γερμανοὶ ἐβομβάρδισαν τὸ Παρίσι ἐξ ἀποστάσεως 120 χιλιομέτρων.

Ο ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΟΣ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ Η.Π.Α.

Τὸ ἔτος 1917 εἶδε κρίσιμους ἐξελίξεις. Ἡ σκέψις πού κατεῖχε καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην παράταξιν, ἦτο ἐὰν θὰ ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ μέχρι τῆς στιγμῆς, πού θὰ κατέρρεεν ἡ ἄλλη.

Ἡ θέσις τῆς Γερμανίας ἐγένετο κρίσιμος. Ἀπὸ τοῦ 1914 εἶχε ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν, λόγῳ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Βορείου Θαλάσσης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἡ Γερμανία, περιφρουροῦσα τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἐξαπέλυσε ἀμείλικτον ὑποβρύχιον πόλεμον. Εἰς διάστημα τριῶν μηνῶν, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Μαΐου 1915, ἐβύθισεν 115 ἀγγλικά πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὑπερωκεάνειον *Λουζιτανία*, τοῦ ὁποῦ ἐπέβαινον καὶ πολλοὶ Ἀμερικανοί. Κατόπιν αὐτοῦ διεμαρτυρήθη ἐντόνως ὁ πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χαλαρωθῇ κάπως ἡ ἀγριότης τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γερμανία ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου, κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπέλπιδα ἀποφασίσαι νὰ ἀποκλείσῃ καὶ αὐτὴ τὰ ἀγγλογαλλικά παράλια διὰ τῶν 150 ὑποβρυχίων της καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς συγκοινωνίας τῶν ἀντιπάλων της μετὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν ἀποικιῶν των. Τὸ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον ὑπελόγιζεν ὅτι διὰ τοῦ ἀπεριορίστου ὑποβρυχίου πολέμου ἡ Ἀγγλία θὰ ἐτίθετο ἐκτὸς μάχης, προτοῦ ἡ Ἀμερικὴ ὀργανώσῃ ἀξιολόγους δυνάμεις καὶ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν της. Ἐνεκα τοῦ ἀγρίου ὑποβρυχίου πολέμου ἠπειλήθη ρῆξις τῶν Η.Π.Α. πρὸς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, ἡ ὁποία ἀπεσοβήθη προσωρινῶς διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀπὸ μέρους τῆς Γερμανίας νὰ σεβασθῇ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1916 ἐπιδεινωθείσης τῆς καταστάσεως, ἡ Γερμανία ἔδωκε ἐντολὴν νὰ βυθίζωνται, ἄνευ διακρίσεως, πάντα τὰ πλοῖα τὰ ἐμφανιζόμενα εἰς τὴν ἐν ἀποκλεισμῷ ζώνην. Κατόπιν αὐτοῦ διεκόπησαν αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις Η.Π.Α. καὶ Γερμανίας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917, τὴν δὲ 5ην Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Ἀμερικὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον. Ἔτσι ὁ ἀπεριόριστος ὑποβρύχιος πόλεμος, διὰ τοῦ ὁποῦ οἱ Σύμμαχοι ἀπὸ Φεβρουαρίου - Δεκεμβρίου 1917 εἶχον ἀπωλείας πλοίων χωρητικότητος 10 ἑκατομμ. τόνων, ἀπέληξεν εἰς βάρος τῆς Γερμανίας. Διότι, ἐνῶ δὲν ἐπέφερε τὴν κατάρρευσιν τῶν Ἀγγλογάλλων, προσεπόρισεν εἰς αὐτοὺς ἓνα ἰσχυρὸν

σύμμαχον με τεράστια ἀποθέματα εἰς ἄνδρας καὶ ἄλλα οἰκονομικά καὶ πολεμικά μέσα. Μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἔστειλαν 190 μεραρχίας.

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ποὺ ἡ Ἀμερικὴ εἰσῆρχετο εἰς τὸν πόλεμον, ἡ Ρωσία ἐξῆρχετο. Τὸ ἥθικόν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ εἶχε καταπέσει, διότι τρία ἔτη πολέμου εἶχον ἀποστραγγίσει τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους τῆς Ρωσίας. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1917 ὁ ρωσικὸς λαός, ποὺ εἶχεν ἀγανακτήσει διὰ τὰς τεραστίας ἀπωλείας εἰς τὰ μέτωπα (περὶ τὰ 8 ἑκατομμύρια νεκροὶ καὶ τραυματίαι) καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἐφοδίων, ἐξέσπασεν εἰς ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ τσάρου. Ἐπὶ μερικὸς μῆνας ἡ νέα ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Κερένσκυ δημοκρατικὴ κυβέρνησις ἐπέτυχεν νὰ ἀναπτέρῃ τὸ ἥθικόν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος προέβαλε μίαν τελευταίαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν. Νέαι ὁμως ἤτται τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ χαώδης ἐσωτερικὴ κατάστασις συνετέλεσαν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ Κερένσκυ (7 Νοεμβρίου 1917) καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς «μπολσεβίκους» (κομμουνιστὰς) με ἀρχηγὸν τὸν Λένιν. Οἱ ἡγέται τῶν ἐπαναστατῶν θεώρησαν ἄσκοπον τὴν περαιτέρω αἱματοχυσίαν καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἐσυνθηκολόγησαν με τοὺς Γερμανοὺς (συνθήκη Μπρέστ - Λιτόφσκ). Ἡ νίκη τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον ἐφαίνετο πλήρης.

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΑΥΣΤΡΟΓΕΡΜΑΝΩΝ. ΝΙΚΑΙ ΤΗΣ ANTANT ΕΙΣ ΣΥΡΙΑΝ

Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις ἔστρεψαν ὅλην τὴν προσοχὴν των εἰς τὰ μέτωπα τῆς Δύσεως. Πρῶτοι οἱ Αὐστριακοὶ ἐπέτυχον τὸν Ὀκτώβριον 1917 μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Καπορέττο, ὅπου οἱ Ἰταλοὶ ἔχασαν 275.000 ἄνδρας καὶ 2.500 κανόνια.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν αἱ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐπιχειρήσεις τῶν Συμμάχων ἤρχισαν νὰ στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν οἱ Ἀγγλοὶ με τὴν βοήθειαν τῶν Ἀράβων κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους διασπάρσαντες τὴν ἐχθρικήν γραμμὴν βορείως τῆς Ἰόπτης. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν Ἀγγλογάλλοι καὶ Νοτιοαφρικανοὶ κατέλαβον τὰς γερμανικὰς ἀποικίας.

Παρὰ ταῦτα οἱ Γερμανοὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἐπεδίωξαν ἀποφα-

σιστικήν λύσιν εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Μὲ τεραστίας δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χίντεμπουργκ ἐπετέθησαν μετὰ σφοδρότητος εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων καί, κατορθώσαντες νὰ διασπᾶσιν τὸ μέτωπον εἰς μῆκος 80 χιλμ. (μεταξὺ Λαφέρ - Κρουα-σίλ), ἀπώθησαν τὴν 5ην ἀγγλικὴν στρατιὰν μέχρι τῆς Ἀμιένης. Κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των οἱ Ἀγγλοι ἄφησαν 90.000 αἰχμαλώτους καὶ 1.300 πυροβόλα. Ἀνατολικώτερον διεσπάρθη κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ τὸ μέτωπον τῶν Γάλλων εἰς Σατὼ Τιερρὺ, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἔφθασαν καὶ πάλιν εἰς τὸν Μάρνην. Ἐνήργησαν καὶ ἄλλας ἀπεγνωσμένας ἐπιθέσεις· οἱ Σύμμαχοι ὅμως ἀμυνόμενοι μὲ σθένος συνεπτύσσοντο κανονικῶς, διότι τῶρα πλέον εἶχον ἀνεξάντλητους ἐφεδρείας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν. Ἔτσι παρὰ τὰς θυσίας εἰς ἄνδρας καὶ ὑλικὸν οἱ Γερμανοὶ μικρὰς μόνον προωθήσεις ἐπέτυχον· οὐσιαστικῶς τὸ μέτωπον τῶν συμμάχων ἔμεινεν ἀδιάσπαστον.

ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ συντονίσουν τὰς ἐνεργείας ὅλων τῶν δυνάμεων των, διώρισαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918 τὸν γάλλον στρατάρχη *Φὸς* ἀρχιστράτηγον. Αὐτὸς περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου προέβη εἰς ὀρμητικὴν ἀντεπίθεσιν μὲ ὑποστήριξιν 500 ταχυκινήτων τάνκς κατὰ τοῦ *Σουασόν*, ὅπου οἱ Γερμανοὶ εἶχον δημιουργήσει σφῆνα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μάρνη. Τὰ συμμαχικὰ τάνκς συνέθλιψαν τὰ πλευρὰ τοῦ σφηνὸς καὶ οἱ Γερμανοὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς τὴν συνοριακὴν γραμμὴν *Ζιγκφριδ*. Ὁ *Φὸς* μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν του ἐπετέθη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου σφυροκοπῶν τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς εἰς ὅλα τὰ ἀσθενῆ σημεῖα. Οἱ Γερμανοὶ, ἀφοῦ ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰ χαρακώματά των, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀνακόψουν τὴν ὑποχώρησίν των. Εἶχον φθάσει εἰς τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς ἀντοχῆς των. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤρchiσε καὶ τῶν συμμάχων των ἡ κατάρρευσις.

Πρῶτοι ἐκάμφθησαν οἱ Βούλγαροι. Ἡ κατάσταση τῶν εἶχε χειροτερεύσει ἀπὸ τὰ τέλη Μαΐου, ὅταν ἐνίκηθησαν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ *Σκρᾶ* (βορείως τῆς Ἐδέσσης). Ἐκεῖ εἶχον δεχθῇ τὴν ὀρμητικὴν ἐφοδὸν 3 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν, τὸν ἄφθαστον ἥρωισμόν τῶν ὁποίων ἐξύμνησεν ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Συμμάχων στατηγὸς *Γκιγιωμά*. Ἡ πλήρης ὁμως κατάρρευσις τῆς Βουλγαρίας ἐπῆλθε τὸν Σεπτέμβριον διὰ τῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ μακεδονικοῦ μετώ-

που υπό τὸν μονόχειρα στρατηγὸν *Φρανσέ ντ' Ἐστεραί*. Εἰς τὴν ἐπί-
θεσιν αὐτὴν ἔλαβον μέρος καὶ δέκα ἑλληνικαὶ μεραρχίαι (δυνάμεις
160.000 ἀνδρῶν), αἱ ὁποῖαι ἀμιλλώμεναι πρὸς τὰς συμμαχικὰς ἔθρου-
σαν εἰς τὰς κορυφογραμμὰς τῆς Τζένας (ὕψ. 2.100 μέτρα) τὴν λυσ-
σαλέαν ἀντίστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς εἰς μέγα
βάθος. Τότε οἱ Βούλγαροι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν ἀνακωχὴν (29
Σεπτεμβρίου).

Οἱ *Τουῆροι*, ἐπειδὴ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν Συρίαν διελύθη-
σαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν Βουλγάρων,
ἔνα μῆνα ἀργότερον.

Οἱ Αὐστριακοὶ κατετροπώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὸ *Βιτό-
ριο Βενέτο* καὶ κατέθεσαν τὰ ὅπλα.

Ἦτο φανερὸν πλέον ὅτι ἡ Γερμανία εἶχε μείνει μόνη καὶ δὲν ἀντεῖχε
περισσότερον. Τέσσαρα ἔτη ταλαιπωριῶν εἶχον κάμψῃ τὸ φρόνημα καὶ
τὴν μαχητικότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐπαναστάσεις ἐξεδηλώθησαν,
ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σοβαρώτερα εἰς τὸν ναύσταθμον τοῦ Κιέλου, ἐνῶ ὁ
Κάιζερ κατέφυγεν ἀναξιοπρεπῶς εἰς Ὀλλανδίαν. Τὰ συμμαχικὰ στρα-
τεύματα κατεδίωκον τοὺς Γερμανοὺς, οἱ ὁποῖοι τὴν 11ην Νεομβρίου 1918
ὑπέγραψαν εἰς Κομπιένην ἄμεσον ἀνακωχὴν.

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Εἶναι δύσκολον καὶ νὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς τί ἐστοίχισεν εἰς τὴν ἀν-
θρωπότητα ὁ μακρὸς καὶ ἀδυσώπητος αὐτὸς πόλεμος.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἐμπολέμων ὑπολογίζονται εἰς 10 περίπου ἑκα-
τομμύρια νεκροὺς καὶ εἰς 20 ἑκατομμύρια τραυματίας.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν καὶ περὶ τὰ 40 ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων
ὕπαρξεων ὑπέκυψαν ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὰς θανατηφόρους ἀσθενείας
(γρίπην¹⁾, χολέραν, πυρετοὺς κλπ.), αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν συνέπειαι τοῦ
ἀποκλεισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων στερήσεων ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ πόλεμος.

Εἰς χιλιάδας ἀνέρχονται τὰ ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα ποὺ ἐχά-
θησαν καὶ εἰς ἀναρίθμητους τόννους τὸ πολεμικὸν ὕλικόν ποὺ ἐσπατα-
λήθη ἢ κατεποντίσθη.

Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀξιοσέβαστα μνημεῖα καὶ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ
ἀνθρωπίνου μόχθου καὶ πόλεις ἀκόμη ὁλόκληροι ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὰς
πολεμικὰς ἐνεργείας.

1. Ἡ γρίπη ἐπληρῶς καὶ τὴν Ἑλλάδα τὸ 1918.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΒΕΡΣΑΛΛΙΩΝ

Τὴν 18 Ἰανουαρίου 1919 εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν συν-
ῆλθε συνέδριον, διὰ νὰ κανονίσῃ τὸ μέλλον τῆς ἡττημένης Γερμανίας.
Αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν «Τεσσάρων Μεγάλων»: τοῦ
προέδρου τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον, τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Γαλλίας Κλε-
μανσώ, τῆς Ἀγγλίας Λόυδ Τζώρτζ καὶ τῆς Ἰταλίας Ὁρλάνδο. Ἡ φω-
νὴ τῆς Ρωσίας καὶ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων οὐδόλως ἠκούσθη.

Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς συνθήκης αὐτῆς εἶναι οἱ ἑξῆς:

- 1) Ἡ Γαλλία ἐπ' ἀνέναντον τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην.
- 2) Αἱ γερμανικαὶ ἀποικίαι διεμοιράζοντο μεταξὺ τῶν νικητῶν.
- 3) Ἡ Γερμανία ὑπεχρεώθη εἰς τὴν πληρωμὴν ἀποζημιώσεων εἰς
τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῆς. Ἐπίσης εἰς
παράδοσιν τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ τῆς στόλου καὶ εἰς τὴν μείωσιν
τοῦ στρατοῦ τῆς εἰς 100.000.

4) Ἰδρύετο ἀνεξάρτητον πολωνικὸν κράτος, εἰς τὸ ὅποιον παρεχω-
ρεῖτο διάδρομος μέσῳ τῶν γερμανικῶν ἐδαφῶν, διὰ νὰ ἔχῃ ἀπ' εὐθείας
ἐξέοδον εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν.

5) Παρεχωροῦντο γερμανικὰ ἐδάφη τῆς Ἀνω Σιλεσίας πρὸς Ἱδρυ-
σιν ἀνεξαρτήτου Τσεχοσλοβακίας.

Αἱ ἄλλαι συνθήκαι: Ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ καὶ ἡ τοῦ
Τριανόν διεμέλισαν τὴν Αὐстроουγγρικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἐδημι-
οῦργησαν χωριστὴν Αὐστρίαν καὶ χωριστὴν Οὐγγαρίαν μὲ τὰ σημερι-
νὰ περίπου σύνορα.

Διὰ τῆς συνθήκης Νεῖγν (Νοέμβριος 1919) ἡ Βουλγαρία παρεχώρη-
σεν εἰς πᾶν Ἑλλάδα τὴν δυτικὴν Θράκην καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (28 Ἰουλίου 1920) ἡ Ἑλλὰς ἐλάμ-
βανεν ἀπὸ τῆς Τουρκίας τὴν ἀνατολικὴν Θράκην μέχρι τῶν προαστίων
τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰς νήσους Ἰμβρον καὶ Τένεδον καὶ τὴν Σμύρ-
νην μετὰ τῆς ἐνδοχώρας τῆς. Ἐπίσης καὶ οἱ Σύμμαχοι ἀπέσπασαν καὶ
σημαντικὰ ἐδάφη ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς περιφερείας τῆς τουρκικῆς αὐ-
τοκρατίας.

Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν Ἀμφικτιονιῶν καὶ τῶν «Κοινῶν τῶν Ἑλλήνων». Ἡ ἵδρυσίς της ὀφείλεται εἰς τὰς φιλειρηνικὰς προθέσεις τοῦ Προέδρου τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον. Οὗτος κινούμενος ἀπὸ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ ἐπέτυχεν εἰς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης νὰ ἰδρυθῇ μία ἔνωσις τῶν κρατῶν ἱκανὴ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ πολέμου. Ἐδραν τῆς ἡ Κ.Τ.Ε. εἶχε τὴν Γενεύην τῆς Ἑλβετίας καὶ ὁ μηχανισμὸς τῆς ἐτέθη εἰς λειτουργίαν τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1920. Ἐπειδὴ δὲν διέθετε στρατιωτικὰς δυνάμεις, διὰ νὰ τιμωρῇ τὰς παραβάσεις τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβάλῃ θετικῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐπέτυχε πολλὰ ἄλλα χρήσιμα πράγματα : ἀποκατέστησε χιλιάδας προσφύγων, ἐβοήθησε τὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἔδρυσεν τὸν Διεθνῆ Ὀργανισμὸν ἐργασίας διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν ὅλου τοῦ Κόσμου.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

(1919 - 1939)

Ἡ εἰκοσαετία πού περικλείεται μεταξύ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἔχει ὀνομασθῇ περίοδος τοῦ μεσοπολέμου.

Κατ' αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἀπαιτοῦν ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποσπάσουν ὅσα ἐδικαιοῦντο δυνάμει τῶν συνθηκῶν. Οἱ ἡττημένοι, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐκπληρώσουν βαρυτάτους ὄρους, δυσανασχετοῦν καὶ οἱ νικηταὶ καταφεύγουν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. Αὕτῃ ὅμως δὲν ἔχει πάντοτε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιλύσῃ τὰς διαφοράς, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ ἀντιδρῶν εἶναι μεγάλη δύναμις.

Ἔτσι ὁ πόλεμος καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ συνθήκαι δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσουν λύσιν εἰς ὅλα τὰ διεθνῆ προβλήματα, ἀλλὰ ἐγέννησαν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα συντόμως θὰ ὀδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς νέαν αἱματοχυσίαν.

Τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν αἱ ἀδικίαι τῶν συνθηκῶν ἔνεκα πῶν σκληρῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους ὑπηγόρευσαν οἱ νικηταί.

Τὸ δεῦτερον ἦτο ἡ δημιουργία εἰς τὴν Ρωσίαν κομμουνιστικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον παρεκκίνει τοὺς ἐργάτας τῶν ἄλλων κρατῶν νὰ ἀνατρέψουν βιαίως τὸ ἀστικὸν καθεστῶς πού ἐπεκράτει εἰς τὰς χώρας τῶν καὶ νὰ ἐπιβάλουν κομμουνισμόν.

Ἄλλην ἐστὶν διεθνῶν ἀνησυχιῶν ἀποτελοῦν αἱ λεγόμεναι μειονότητες : ἡ ὑπαρξὶς δηλ. εἰς μερικὰ κράτη μικρᾶς μερίδος πληθυσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς ἄλλα ἔθνη καὶ θρησκείας καὶ ἐξήτουν αὐτοδιάθεσιν ἢ ἔνωσιν μὲ τοὺς ὁμοεθνεῖς τῶν.

Σοβαρωτέρα τέλος ἀνωμαλία ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐμφανίσεως δικτατορικῶν καθεστώτων, τὰ ὁποῖα ἡρνοῦντο νὰ ἐφαρμόσουν τὰς συνθήκας καὶ νὰ σεβασθοῦν τὰς ἀποφάσεις τῆς Κ.Τ.Ε.

41 ΤΑ ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΤΑ ΒΑΛΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ Η ΠΟΛΩΝΙΑ Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, ὅπου ὑπῆρχον πολλὰ μειονότητες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ρώσων, τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Γερμανῶν, ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὸν πόλεμον ἀνεξάρτητα κράτη, τὰ ὅποια δίδουν νέαν μορφήν εἰς τὸν πολιτικὸν χάρτην ποὺ προσέκυψε διὰ τῶν συνθηκῶν.

Ἑψηλὰ εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν τὰ 4 λεγόμενα *Βαλτικά* κράτη τῆς Φινλανδίας, Ἑσθονίας, Λεττονίας καὶ Λιθουανίας, ἐπωφελοῦμενα τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν. Οἱ μπολσεβίκοι δὲν ἠθέλησαν νὰ τὰ ἀναγνωρίσουν καὶ εἰσέβαλον μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις στρατοῦ· τὰ μικρὰ ὅμως αὐτὰ κράτη ἄλλοτε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Γερμανίας καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν Συμμάχων τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ὡς ἀνεξάρτητοι δημοκρατίαι.

Νοτίως τῶν Βαλτικῶν κρατῶν ἐδημιουργήθη ἡ ἀνεξάρτητος *Πολωνικὴ δημοκρατία*. Τὸ κράτος αὐτὸ ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ παλαιὰ πολωνικὰ ἐδάφη ποὺ εἶχον καταληφθῇ τὸ 1795 ἀπὸ τοὺς Πρώσους, τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Καὶ ἐδῶ οἱ μπολσεβίκοι ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν τὸν κομμουνισμόν· εἰσέβαλον λοιπὸν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Βαρσοβίας· μὲ τὴν βοήθειαν ὅμως τῶν συμμάχων (ἰδιαιτέρως τῆς Γαλλίας) οἱ Πολωνοὶ ἀγωνιζόμενοι ἥρωικῶς τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν. Πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς γείτονάς της ἡ Πολωνία συνεδέθη ἀπὸ τότε διὰ συμμαχίας μὲ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν.

Τὸ τελευταῖον ἀνεξάρτητον κράτος ποὺ ἐσχηματίσθη εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ἦτο ἡ *Τσεχοσλοβακία*, ἡ ὁποία κεῖται μετὰξὺ Πολωνίας καὶ Αὐστρίας. Ἐλαβε τὸ ὄνομα αὐτό, διότι τὸν πυρῆνα της ἀπετέλεσαν κυρίως οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλοβάκοι. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἰσχυραὶ γερμανικαὶ μειονότητες (οἱ Σουδῆται) καθὼς καὶ οὐγγρικά. Ἡ νεαρὰ αὕτῃ δημοκρατία μὲ τὸν ἄφθονον φυσικὸν πλοῦτον καὶ τὴν προωδευμένην βιομηχανίαν της συντόμως ἀνῆλθεν εἰς περιωπὴν· πλήρη ὅμως ἐσω-

τερικὴν γαλήνην δὲν ἐγνώρισε, διότι οἱ Σουδηται ἐδημιούργησαν ζητήματα, διὰ νὰ προκαλέσουν γερμανικὴν ἐπέμβασιν.

ΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μολοντί ὁ πρόεδρος Οὐίλσον εἰργάσθη τόσον πολὺ διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς Κ.Τ.Ε., ἐν τούτοις εἰς τὴν Ἀμερικὴν δὲν ἔτυχε κατανοήσεως. Ἡ Γερουσία ἀπέρριψε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιών καὶ ὑπέγραψε χωριστὰς συνθήκας.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον εἰσέλθει τελευταῖοι εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἶχον τεράστια ἀποθέματα τροφῶν καὶ πολεμικῶν εἰδῶν, ἐδάνεισαν τὰς ἄλλας χώρας, ὥστε αἱ πιστώσεις αὗται νὰ φθάσουν τὸ κολοσσιαῖον ποσὸν τῶν 25 δισεκατομ. δολλαρίων (750 δισεκατομ. δραχμαί).

Τὸ χρέος αὐτὸ καὶ ἡ ἀνώμαλος οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν ἄλλων λαῶν μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἐμπορικὰς σχέσεις αἱ Η.Π.Α., ὠδήγησαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τοῦ 1929, ἡ ὁποία συνεκλόνησεν ὅχι μόνον τοὺς χρεωμένους λαοὺς ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀμερικανικόν. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος Ροῦσβελτ μὲ τοὺς συνεργάτας του ἐφήρμοσε τὸ λεγόμενον «Νέον σχέδιον» (new deal), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε νὰ κερδίσῃ τὴν πίστιν μεταξὺ παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ πλήρη ἔλεγχον εἰς τὰς τραπεζὰς καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ νομίσματος.

Ἀλλὰ εἰς τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ λαοῦ τῶν Η.Π.Α. ἐσχηματίσθη ἡ γνώμη ὅτι τίποτε τὸ ἀξιόλογον δὲν ἐκέρδισεν ἡ χώρα των ἀπὸ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἐπομένως ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπόσχουν ἀπὸ κάθε μελλοντικὸν πόλεμον. Διὰ νόμων ἀπηγορεύθη ὁ δανεισμὸς κεφαλαίων εἰς κάθε χώραν, ἡ ὁποία δὲν προέβαινεν εἰς ἐξόφλησιν τῶν παλαιῶν χρεῶν· ἐπίσης ἡ πώλησις πολεμικοῦ ὕλικου ὡς καὶ ὁ δανεισμὸς εἰς πᾶσαν ἐμπόλεμον χώραν. Δηλαδή ἡ Ἀμερικὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ «Δόγμα Μονρόε», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἡνῶει τὴν ἐχθράν της Ἰαπωνίαν καὶ τὰ ἄλλα ἐπιθετικὰ κράτη νὰ κατακτοῦν ἀδυνάτους χώρας, διότι δὲν ἀντιμετώπιζον ζήτημα ἐξόδου τῆς Ἀμερικῆς εἰς πόλεμον.

Η ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ ἐδαφικῆς ἀπόψεως ἔλαβε τὴν «μερίδα τοῦ λέοντος» ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας Δυνάμεις. Ἀπὸ τὴν Τουρκίαν ἀπέσπασε τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ὑπεριορδανίας καὶ τοῦ Ἰράκ.

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀφῆρεσε τὰς περισσοτέρας ἀποικίας τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ κράτος τῆς Ἀγγλίας ἐξουσίαζε 450 καὶ πλέον ἑκατομύρια ἀνθρώπων. Ἐν τούτοις εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀπεράντου βρετανικῆς αὐτοκρατορίας παρατηρεῖται μεγάλη ἀφύπνισις (ιδίως εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Κύπρον κ.λ.).

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὰς μεταπολεμικὰς κυβερνήσεις τῆς ἀπασχολοῦν τὰ προβλήματα τῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ τῆς νομισματικῆς ἀσταθείας. Ἐπειδὴ ὁ περιορισμὸς τῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς πολέμικων εἰδῶν ἐστέρησεν ἀπὸ ἐργασίαν χιλιάδας ἐργατῶν, ἐξερράγησαν πολλαὶ ἀπεργίαι καὶ ἐνισχύθη τὸ Ἐργατικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐσχμάτισε τὴν πρώτην κυβέρνησίν του τὸ 1923 με πρωθυπουργὸν τὸν Μάκ Ντόναλτ.

Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τὸ κυριώτερον πρόβλημα ποὺ ἀπασχολεῖ τὴν προσοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἡ ἀναχαίτισις τοῦ κομμουνισμοῦ. Διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν κίνδυνον αὐτὸν βοηθεῖ τὴν Γερμανίαν νὰ ἀνασυγκροτηθῇ καὶ νὰ ἐξοπλισθῇ, ἀνέχεται δὲ τὴν ἐπεκτατικὴν δρᾶσιν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὅταν ὅμως ἀντελήφθη, ὅτι τὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα τῶν τριῶν αὐτῶν Δυνάμεων ἠνῶθησαν ἐναντίον τῶν ἀδυνάτων, τότε ἐκινήθη καὶ αὐτὴ πρὸς σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μετὰ τὰς Η.Π.Α. καὶ τὴν Γαλλίαν, ποὺ καὶ αὐτῶν ἡ ὑπαρξὶς ἐκινδύνευσε ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθρούς.

Η ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ Γαλλία μετὰ τὸν πόλεμον, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐκδίκησιν, ἀπέβη ἡ ἰσχυρότερα στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ πλέον ἐμεγάλωσε τὸ ἀποικιακὸν τῆς κράτος μετὰ τὴν ἀπόσπασιν γερμανικῶν ἀποικιῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς κηδεμονίας ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ τοῦ Λιβάνου.

Ἡ ἄνοδος ὅμως τοῦ Μουσολίνι εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν Γερμανίαν ἔθετε τὸν γαλλικὸν λαὸν εἰς ἀνησυχίαν, διότι καὶ οἱ δύο δικτάτορες ἐκινούνοτο εἰς βάρος αὐτοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Γαλλία κατεσκεύασε μετὰ τεραστίας δαπάνας εἰς τὰ πρὸς τὴν Γερμανίαν σύνορά της τὴν ὀχυρωματικὴν γραμμὴν Μαζινὸ καὶ διετήρει πάντοτε ἓνα τῶν μεγαλύτερων στρατῶν τῆς Εὐρώπης. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ χώρα αὐτὴ δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ὥσον ἄλλοτε, διότι ἔχει δημιουργηθῇ ἰσχυρὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ζητεῖ ριζοσπαστικὰ μέτρα ὑπὲρ

τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων, ἐνῶ τὰ δεξιὰ κόμματα ζητοῦν μεγαλύτεραν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους.

Η ΡΩΣΙΑ

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρησαν τοὺς Ρώσους ὡς ἐχθροὺς των. Ἔστειλαν μάλιστα ὀλίγα ἑλληνογαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Οὐκρανίαν, διὰ νὰ βοηθήσουν ἐκεῖνους ποὺ ἀνθίσταντο ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων· αὐτὸ ὅμως ἐνίσχυσε τοὺς κομμουνιστὰς ἡγέτας, διότι τοὺς ἔδωσε τὸ ἐπιχείρημα ὅτι προήσπιζον τὴν χώραν των ἀπὸ ξένην εἰσβολήν.

Παρ' ὅλ' αὐτά, οἱ Ρῶσοι ἐπαναστάται ἀντιμετώπιζον δυσκολίας διὰ νὰ σταθεροποιηθοῦν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο ἐπέβαλον τὴν «Ἐρυθρὰν Τρομοκρατίαν», κατὰ τὸ πρότυπον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Πᾶς διαφωνῶν πρὸς τὴν νέαν πολιτικὴν διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἐξορισθῇ ἢ νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸ πολίτευμά των ὠργανώθη κατὰ τὸ συμπολιτειακὸν σύστημα καὶ λέγεται Σοβιέτ, δηλ. συμβούλιον ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Τὰ τοπικὰ σοβιέτ ἐκλέγουν ἀντιπροσώπους διὰ τὴν κεντρικὴν ἀρχήν, τὴν ΕΣΣΔ, δηλαδή τὴν Ἐνωσιν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν. Τοιαῦται δημοκρατίαι εἶναι ἡ τῆς Οὐκρανίας, Λευκορωσίας, Σιβηρίας, κλ., αἱ ὁποῖαι ἔχουν χωριστὰς κυβερνήσεις.

Μέχρι τοῦ 1924 τὴν Ρωσίαν ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος ὅλων τῶν Σοβιέτ ὁ Λένιν, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη κυρίως διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ νέου συστήματος. Κατόπιν ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἰσχυροῦ ἡγέτου τῶν Σοβιέτ Ἰωσήφ Στάλιν, ὁ ὁποῖος ἀφωσιώθη κυρίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τὴν δημιουργίαν βαρέας βιομηχανίας καὶ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ Ἐρυθροῦ Στρατοῦ.

Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχε πολλοὺς φίλους. Κατ' ἀρχὰς αἱ ἄλλαι κυβερνήσεις δὲν ᾔθελον νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν. Ἀργότερον ὅμως, ὅταν οἱ κομμουνισταὶ ἤρχισαν νὰ ὀμιλοῦν ὀλιγώτερον περὶ ἀνατροπῆς τῶν ἀστικῶν καθεστώτων εἰς τὰς ἄλλας χώρας, ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισίν της καὶ ἐγινε δεκτὴ καὶ εἰς τὴν Κ.Τ.Ε.

Η ΙΤΑΛΙΑ

Ἡ Ἰταλία εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπέτυχε διὰ τῶν συνθηκῶν εἰρήνης νὰ στερεώσῃ τὴν κυριαρχίαν της εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, τὰ Δωδεκάνησα, τὴν

Τριπολίτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ νὰ γίνῃ ἰσχυρὰ δύναμις εἰς τὴν Μεσόγειον.

Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν ἐμφανίζονται ἀνωμαλίαι ἕνεκα τῆς μεγάλῃς ἀναπτύξεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐλέγχει τὰ ἐργατικά καὶ ὑπαλληλικά σωματεῖα καὶ ἐπιδιώκει νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Τότε, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκρύβου αὐτῆς καταστάσεως, ὁ Μπενίτο Μουσολίνι εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ κεφαλῇς τῶν «μελανοχιτώνων» τοῦ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1922 καὶ ἐπέβαλε τὸν φασισμόν εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ φασισμὸς εἶναι ἓνα πολίτευμα ὁλοκληρωτικῶν συντηρητικῶν ἀρχῶν ἀντίθετον τοῦ κομμουνισμοῦ. Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ὀνομάζονται φασίσται ἀπὸ τὴν λατινικὴν λέξιν *fascies* (δέσμη ράβδων μετὰ πελέκειος), πού ἐσυμβόλιζεν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους τὴν ἐξουσίαν.

Ὁ Μουσολίνι εἶχε καισαρικός ἀντιλήψεις διὰ τὴν Ἰταλίαν. Ἐφρόνει δηλαδὴ ὅτι ἡ Μεσόγειος ἀνήκει εἰς τοὺς Ἰταλοὺς (*mare nostrum*) «ἡ θάλασσά μας». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Ἰσπανῶν (1936 — 38) ἐβοήθησε τὸν στρατηγὸν Φράνκο, ὥστε νὰ ἐπιβληθῇ φασισμὸς καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Τὸ 1935 — 36 ὁ Ἰταλὸς δικτάτωρ, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Κ.Τ.Ε., κατέλαβε τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939 ἀπεβίβασθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν, διὰ νὰ ἔχῃ βάσιν ἐξορμήσεως πρὸς τὴν Βαλκανικὴν. Ἐπειδὴ εἰς τὰς ἐπεκτατικὰς ἐπιδιώξεις του συναντοῦσε τὰς ἀντιδράσεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἠνώθη μὲ τὸν κυρίαρχον τῆς Γερμανίας Χίτλερ καὶ ἐσχημάτισαν τὸν «ἄξονα Βερολίνου — Ρώμης», ὁ ὁποῖος διηρυνήθη τὸ 1940 μὲ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἰαπωνίας⁽¹⁾ καὶ συντόμας θὰ φέρῃ ἀνατροπὴν τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπεβλήθη δημοκρατία. Τὰ πρῶτα βήματα τῆς νεαρᾶς δημοκρατίας ἦσαν δύσκολα, διότι αἱ μεταπολεμικαὶ κυβερνήσεις εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν δύσκολα προβλήματα: τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν συνεκλόνηζον ἀπεργίαι καὶ κινήματα, τὴν ἐξεύρεσιν

1. Ἡ νέα αὐτὴ συμμαχία τῶν ὁλοκληρωτικῶν κρατῶν παρέμεινε γνωστὴ μὲ τὴν διπλωματικὴν ἔκφρασιν «Τρίγωνον Τόκιο — Βερολίνου — Ρώμης».

χρημάτων πρὸς πληρωμὴν τῶν πολεμικῶν ἐπανορθώσεων κ.ἄ. Ἡ ἀδυναμία τῆς Γερμανίας νὰ πληρώσῃ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ ἀπὸ γαλλικὰ στρατεύματα (1923) καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν παράλυσιν τῆς Γερμανίας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπέλθῃ ἐκμηδένισις τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος (πληθωρισμός). Ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν κατάστασιν ἔσωσε τὴν Γερμανίαν ἡ κυβέρνησις Στρέζεμαν, ἡ ὁποία ἐπέτυχε νὰ σταθεροποιήσῃ τὸ μάρκον καὶ νὰ ἐκκενωθῇ ἀπὸ τοὺς Γάλλους τὸ Ρούρ. Ὁ Στρέζεμαν μὲ τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας Ἀριστείδην Μπριὰν ὑπέγραψαν τὸ περίφημον σύμφωνον τοῦ Λοκάρνο (1925). Δι' αὐτοῦ ἡ Γερμανία εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. καὶ ἀνεγνώρισε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν μὲ τὴν παροχὴν οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τὰ πράγματα ἔβαινον καλῶς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὅταν ὅμως λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἐχειροτέρευσαν, ὁ γερμανικὸς λαὸς ἀπέδωσε τοῦτο εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐστράφη πρὸς νέαν ἡγεσίαν.

Τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἐπωφελήθη ὁ Χίτλερ καὶ οἱ ὀπαδοί του, οἱ ὅποιοι διεκήρυσσον ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ μόνοι ἱκανοὶ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὰ δεινὰ της. Ἐκαλοῦντο Ἐθνικοσοσιαλισταί, ἀλλὰ χάριν συντομίας ἀνεφέροντο ὡς «Ναζί». Ἐφερον ὑποκάμισα φαϊόχροα καὶ ἐλάτρευον ὡς θεὸν τὸν Χίτλερ, τὸν ὅποιον προσεφώνουν «Φύρερ» (ἄρχηγός).

Ο ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ

Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ (1889 - 1945) ἦτο Αὐστριακός, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἔζησεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐκεῖ εἶχε γαλουχηθῇ μὲ τὰς ιδέας τοῦ Παγγερμανισμοῦ καὶ εἶχεν ἀγαπήσει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ποὺ εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἑνωσιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Γερμανίας. Πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, εἶχε γράψῃ ἓνα περίεργον βιβλίον «Ὁ Ἀγὼν μου», ὅπου ἐξέθετε τὰς ιδέας του διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων. Μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους του, ὅτι θὰ καταστήσῃ τὴν Γερμανίαν ἱκανὴν νὰ ἐπανακτήσῃ τὰ ἐδάφη καὶ τὴν δόξαν ποὺ εἶχε χάσει, ἠλέκτριζε τὰ πλήθη· γρήγορα ἐγίνεν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ἀποκαρδιωμένους ἀπὸ τὴν ἥτταν Γερμανοὺς καὶ ἐθεωρήθη ὡς νέος ἀπόστολος τοῦ Παγγερμανισμοῦ.

Ἀφοῦ ἐγινε καγκελλάριος τὸ 1933 ὁ Χίτλερ, κατῴρθωσε, μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας Χίντεμπουργκ, νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἴδιος πρόεδρος καὶ νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖρας του ὅλας τὰς ἐξουσίας (1934). Κύριος πλέον τῆς Γερμανίας ἀνέτρεψε τὸ δημοκρατικὸν πολιτευμα καὶ διέλυσεν ὅλα τὰ κόμματα· κατόπιν ἐπέβαλε λογοκρισίαν εἰς τὸν τύπον καὶ τὸ ραδιόφωνον καὶ ἔλεγχον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν σχολείων· τέλος κατεδίωξε τοὺς Ἑβραίους, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κάθαρσιν τῆς γερμανικῆς φυλῆς.

Ὅταν ἤρχισε νὰ ὀργανώνῃ στρατὸν μετὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς υποχρεωτικῆς θητείας, ἀπέσυρε τὴν χώραν τοῦ ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε. καὶ ἐπέδιωξε τὴν κατάργησιν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών.

Ἡ ΙΑΠΩΝΙΑ

Ἡ Ἰαπωνία διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών εἶχε λάβει τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σαντούγκ· εἰς τὴν βόρειον Κίνα καὶ τὰς γερμανικὰς ἀποικίας εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Ἐτσι ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα δύναμις εἰς τὴν Ἀπὼ Ἀνατολὴν καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν ἓνα «Δόγμα Μονρόε», διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ἄλλας δυνάμεις. Αὐταὶ ὅμως ἀντέδρασαν καὶ ἰδιαιτέρως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ὥστε ἡ Ἰαπωνία μετεβλήθη εἰς σφοδρὸν πολέμιον.

Ἀφοῦ ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰς πολιτικὰς διαταραχάς, εὔρε μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μιλιταριστῶν τὴν ὁδὸν τῆς ἀναδημιουργίας τῆς.

Ἐτσι τὸ 1931, μετὰ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ Κίνα παρεβίασεν ὠρισμένους ὅρους τῶν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας συνθηκῶν, οἱ Ἰάπωνες εἰσέβαλον εἰς τὴν Μαντζουρίαν καὶ τὴν ἔφεραν ὑπὸ τὴν ἰαπωνικὴν ἐπιρροήν. Ἡ Κ.Τ.Ε. διεμαρτυρήθη διὰ τὴν εἰσβολήν, ἀλλὰ ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις ἀπήντησε ψυχρῶς ὅτι εἶναι δικαίωμά της νὰ τακτοποιῇ τὰς κινεζοϊαπωνικὰς διαφορὰς κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της· ἀπέσυρε μάλιστα καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἀπὸ τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης.

Ἐπειδὴ ἡ Κ.Τ.Ε. εἶχε φανῇ ἀνίσχυρος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, οἱ Ἰάπωνες ἐπετέθησαν μετὰ τεραστίας δυνάμεις ἐναντίον τῆς Κίνας (1937) καὶ κατέλαβον τὰς εὐφορωτέρας περιφερείας τοῦ Πεκίνου, τοῦ Γιαγκι Τσέ, τῆς Σαγκάης καὶ τῆς Καντῶνος. Οἱ Κινέζοι ὅμως ὑπὸ τὸν Τσάγκ - Κάϊ - Σὲκ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς Κίνας καὶ συνέχισαν τὸν ἀγῶνα ἐφοδιαζόμενοι ἀπὸ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις.

Τὸ 1940 ὑπὸ τὸ πρόσχημα καταπολεμήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ Ἰαπωνία προσεχώρησεν εἰς τὸν ἄξονα Βερολίνου - Ρώμης.

42 ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ Η ΤΟΥΡΚΙΑ

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 κατέλυσε τὸ σουλτανᾶτον καὶ ἐπέβαλε τὴν δημοκρατίαν. Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν Τουρκίαν μέχρι τοῦ θανάτου του (1938). Οὗτος ὑπῆρξε σωτὴρ τῆς πατρίδος του καὶ μέγας ἀναμορφωτὴς καὶ σοφὸς σύμβουλος τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸ σοβαρώτερα πολιτικὰ μέτρα του εἶναι τὸ προοδευτικὸν Σύνταγμα τοῦ 1925, πρὶ ἀντικατέστησε τὸ δύσχρηστον ἀραβικὸν ἀλφάβητον διὰ τοῦ λατινικοῦ καὶ παρέχωρει δικαίωμα ψήφου καὶ εἰς τὰς Ὀθωμανίδας.

Η ΑΛΒΑΝΙΑ

Ἡ Ἀλβανία, ἀφοῦ μὲ τὴν διπλωματικὴν συμπαράστασιν τῆς Ἰταλίας μᾶς ἀφῆρεσε τὴν βόρειον Ἠπειρον, ἔζησεν ὡς ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Τὸ 1939 ὅμως ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀχμέτ Ζώγου κατελήφθη αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς προτεκτοράτον αὐτῆς.

Η ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ (ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ)

Ἡ Νοτιοσλαβία ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν Σερβίαν, τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Σλοβενίαν, τὴν Κροατίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἑρζεγοβίνην. Ἦτο δηλαδὴ ἡ περισσότερον εὐνοηθεῖσα ἀπὸ τὰς διπλωματικὰς συνθήκας χώρα τῶν Βαλκανίων. Ἐπειδὴ ἀπέσπασε περιφερείας τὰς ὁποίας διεκδικοῦσαν οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἰταλοὶ, Αὐστριακοὶ καὶ Οὐγγροι, πρὸς ἐξασφάλισίν τῆς ἀπὸ πᾶσαν μελλοντικὴν ἀπειλὴν, συνέπηξε μὲ τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Τσεχοσλοβακίαν τὸ 1921 τὴν «Μικρὰν Ἀντάντ», ἡ ὁποία ἐστηρίζετο κυρίως εἰς τὴν φιλίαν τῆς Γαλλίας.

Η ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ἡ Ρουμανία ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τὴν Βεσσαραβίαν καὶ ἐδιπλασιάσθη εἰς

εκτασιν. Τὰ ἀφθονα δημητριακά, τὰ κτηνοτροφικά καὶ δασικά προϊ-
όντα καὶ περισσότερον τὸ πετρέλαιον καὶ τὰ καύσιμα ἀέρια τῆς δίδουν
διεθνῇ σημασίαν καὶ προκαλοῦν τὰ λαίμαργα βλέμματα τῶν γειτόνων
της.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία εἶχε συμπολεμήσει μὲ τὰς κεντρικάς
Δυνάμεις, ὑπέστη ὅπως καὶ ἐκεῖναι ἐδαφικάς ἀπωλείας καὶ ἔφερε βα-
ρέως τοὺς ἐπιβληθέντας ὄρους τῆς εἰρήνης.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Τουρκία διὰ νὰ
ἐξασφαλισθοῦν ἀπὸ πᾶσαν ἐχθρικήν εἰσβολὴν ὑπέγραψαν τὸ 1934 τὸ
Σύμφωνον τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀργότερα προσε-
χώρησε καὶ ἡ Βουλγαρία.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου ἡ πατρίς μας ἠϋξῆσε τὰ ἔθνικά της
ἐδάφη ἀπὸ τὰ 121.000 τετρ. χιλιομ. τῶν βαλκανικῶν πολέμων εἰς
150.833 τ.χ. τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐπὶ πλέον ἐδίδετο ὑπόσχεσις
τῆς Ἀγγλίας ὅτι θὰ μᾶς παρεχωροῦντο τὰ Δωδεκάνησα καὶ ἡ Βόρειος
Ἡπειρος. Τὸ ὄνειρον τῶν ὁπαδῶν τῆς «Μεγάλης Ἰδέας» εἶχε γίνει σχε-
δὸν πραγματικότης καὶ ἡ Ἑλλάς «ἀπέβη κράτος ἐπὶ τῶν δύο ἡπείρων καὶ
τῶν πέντε θαλασσῶν». Ἦτο ἡ μεγαλύτερα ἑκτασις ποὺ ἔλαβεν ἡ χώρα
μας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀπὸ τὸν ἐπάρατον ὅμως διχασμὸν καὶ
τὰς διαφωνίας τῶν Συμμάχων πολὺ ἔνωρίς τὰς ἐχάσαμεν, ὅπως θὰ
ἱστορήσωμεν κατωτέρω.

Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑΝ, ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν οἱ Σύμ-
μαχοι, μὲ γαλλικὴν πρωτοβουλίαν, ἀνέλαβον ἐκστρατείαν κατὰ τῶν
Μπολσεβίκων εἰς Οὐκρανίαν, ὅπου εἶχον ἐκραγῇ ἀντεπαναστατικά κινή-
ματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τσαρικοῦ ἀξιωματικοῦ Ντενίκιν. Ἡ χώρα μας
ὡς ὑποστᾶσα ὀλίγας θυσίας προσεκλήθη ἀπὸ τοὺς Συμμάχους νὰ στείλῃ
ἐν σῶμα στρατοῦ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ μετώπου τῆς Οὐκρανίας. Πράγματι
τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἔστειλεν ἐκεῖ δύο

ἐκλεκτάς μεραρχίας. Ὁ στρατός μας ἐπολέμησε γενναίως ἐπὶ τρίμηνον εἰς Ὁδησσόν, Χερσῶνα καὶ Σεβαστούπολιν καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Μπολσεβίκων ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα.

Εἰς τὰ βλέμματα τῶν συμμάχων ἡ Ἑλλάς ἐφαίνετο λίαν σταθερὸς παράγων διὰ τὰ στερεωθῆναι τὴν εὐρωπαϊκὴν τάξιν. Τότε ὁ Βενιζέλος, ἐπωφεληθεὶς τουρκικῶν διώξεων καὶ σφαγῶν εἰς Πέργαμον καὶ Αἰδίνιον, ἀπέσπασεν ἐντολὴν τῶν συμμάχων πρὸς ἀπόβασιν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἀπεβιβάσθη ἡ I Μεραρχία τὴν 2/15 Μαΐου 1919 καὶ προέβη εἰς τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως μετὰ τῆς ἐνδοχώρας της.

Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη εἰς ἀνατολικὴν *Θράκην* τουρκικὸν κίνημα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζαφὲρ Ταγιάρ, τὸ ὁποῖον κατεπνίγη ἀπὸ γὰς ἐλληνικὰς δυνάμεις. Ὁ στρατός μας σπεύσας πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφοὺς Θράκας ἠχημαλώτισεν πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸν Μπαγιάρ καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ προάστια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐναυλόχει ὁ ἐνδοξος στόλος μας. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς κατοχῆς τῆς Θράκης ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀποθεωθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐλευθερωθέντας κατοίκους της.

Η ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ταυτοχρόνως ὅμως ἐξεδηλώθη κατὰ τοῦ σουλτάνου στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Μουσταφᾶ Κεμάλ. Οὗτος ἔχων ἔδραν τὴν ἄσσημον ἕως τότε Ἀγκυραν ἠγωνίζετο διὰ τὴν συγκράτησιν μιᾶς Τουρκίας πού κατέρρεε, καλῶν ὑπὸ τὰς σημαίας του ὅλους τοὺς ἀδιαλλάκτους κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνῶ αὐτὰ ἐξετυλίσσοντο ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου, εἰς Ἀθήνας ἀπέθνησκεν ἀπὸ δάγκωμα πιθήκου ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος (12 - 10 - 1920). Ἔτσι ἀνέκυπτε καὶ πάλιν *δυναστικὸν ζήτημα*. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔδωκε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰ κόμματα τῶν βασιλοφρόνων· ὁ Βενιζέλος ἔφυγεν εἰς Παρίσιους ἀποσυρόμενος τῆς πολιτικῆς. Ἡ σχηματισθεῖσα ὑπὸ τὸν Δημ. Ράλλην κυβέρνησις διεξήγαγεν ἀμέσως *δημοψήφισμα*, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ ἐξόριστος βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θρόνον του γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς (6 - 12 - 20), ἀλλὰ οἱ σύμμαχοι διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν παλινόρθωσιν. Ἡ κυβέρνησις ἀπήντησεν ὅτι «αὐτὸ ἀπεφάσισεν ὁ λαός».

Ἡ νέα κυβέρνησις μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Ν. Καλογερόπουλον καὶ σύμπραξιν τοῦ Δ. Γούναρη, ἐνῶ τὸ κεμαλικὸν κίνημα ἤδη ἀπετέλει πληγὴν εἰς τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐπεδίωξε συνεννόησιν μὲ τὸν Κεμάλ, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἐλευθερίαν δράσεως πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος. Ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐπιδιώξεων σοβαρὰ προσκόμματα προέβαλλον οἱ Ἱταλοί, οἱ ὁποῖοι φοβούμενοι, μήπως ἡ Ἑλλὰς ἀποβῇ ἰσχυρὰ δύναμις εἰς τὴν Μεσόγειον, ὅπου ἔστρεφον τὰς βλέψεις των, μετῆρχοντο ἐξ ἀντιζηλίας πᾶν μέσον πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐλληνικῶν σχεδίων. Ἡ Γαλλία ἐξ ἄλλου, ἐκδικουμένη τὴν ἐπὰ νοδὸν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐνεφανίζετο ἐχθρική πρὸς ἡμᾶς, ἐνῶ πρὸς τοὺς Τούρκους παρεῖχεν ἀφειδῶς ἐφόδια. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρῶσοι διέθεσαν ἄφθονον πολεμικὸν ὕλικόν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Κεμάλ, τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1921 ἔφθασαν τὰς 88.000 ἐνόπλων ἀνδρῶν καὶ 250 πυροβόλα.

Παρά ταῦτα ἡ ἐλληνικὴ στρατιὰ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ μετώπου Δορυλαίου (Ἑσκή Σεχίρ) καὶ Ἀφίων Καραχισάρ καὶ τὸ διέσπασε· κατόπιν, ἀφοῦ διέβη τὴν Ἀλμυρὰν Ἐρημον, ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον (Αὐγ. 1921). Εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἑλλήνος ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος· αἱ μάχαι τοῦ Καλὲ Γκρότο, Γιλντιζ Ντάγ, Πολατλί ἔχουν κάτι τὸ ὑπεράνθρωπον καὶ ἐπικόν. Τὸ Γόρδιον κατελήφθη καὶ ὁ στρατός μας ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἀγκύρας (35 χιλμ.). Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον, κατόπιν τουρκικῆς ἀντεπιθέσεως, ἡναγκάσθη ἀπὸ ἑλλειψιν ἐφεδρειῶν νὰ συμπτυχθῇ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἑσκή Σεχίρ - Ἀφίων Καραχισάρ.

Ἡ κατάστασις ἦτο ἤδη ἀπελπιστικὴ· στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ μόνῃ, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι συνεχῶς ἀνεφωδιάζοντο ὑπὸ τῶν συμμάχων, τὸ δὲ χειρότερον ἦτο ὅτι ὁ διχασμὸς τῶν Ἑλλήνων παρέλυε τὴν διάθεσιν πρὸς λῆψιν θαρραλέων ἀποφάσεων, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ἀκόμη καιρὸς.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1922 ἐσχηματίσθη κυβέρνησις τῶν Στράτου καὶ Γούναρη μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Πέτρον Πρωτοπαπαδάκη. Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἐστερεῖτο χρημάτων, ὁ Πρωτοπαπαδάκης προέβη εἰς ἐσωτερικὸν ἀναγκαστικὸν δάνειον διὰ διχοτομήσεως τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος πρὸς ἐξέυρεσιν τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοῦ.

Τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς, ἡ ὁποία διῆλθε δύσκολον χειμῶνα ἔνεκα πολλαπλῶν ἐλλείψεων, ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ Μαΐου νέος ἀρχιστράτηγος, ὁ Χατζηανέστης. Αὐτὸς μετέφερε δυνάμεις ἐκ τοῦ μετώπου Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην πρὸς σχεδιαζομένην κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὀριστικὴν λύσιν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ οἱ σύμμαχοι οὐδόλως ἐπέτρεψαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Καὶ ἐνῶ ἡ ἐλληνικὴ γραμμὴ ἐξησθένησεν, ὁ Κεμάλ τὴν 13 - 8 - 22 ἐξάπέλυσε θυελλώδῃ ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ μετώπου Ἀφίων Καραχισάρ. Ἀφοῦ ἤνοιξε ρῆγμα εἰς Τουμλοῦ Μπουνάρ, ἐπέτυχε τὴν πλήρη διάσπασιν τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως, ἐνῶ συγχρόνως ἰσχυρὸν ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἀπέκοπτε τὰς ὁδοὺς ὑποχωρήσεως. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν μας χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν, ἐνῶ ἄλλοι ὑπεχώρησαν πρὸς τὰ παράλια. Ὁ στρατός ὁ ὁποῖος ἐμάχετο συνεχῶς σχεδὸν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὴν ἡτταν, φύσικὸν ἦτο, καταπεπονημένος καὶ κακῶς συντηρούμενος, νὰ κλονισθῇ καὶ νὰ ὑποκύψῃ.

Εἰκ. 44. Ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης

Εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου κατελήφθη ἡ Σμύρνη, τὴν ὁποίαν οἱ ἄτακτοι Τοῦρκοι (Τσέτες) παρέδωσαν εἰς τὸ πῦρ. Ἐκ τῶν 250.000 Ἑλλήνων κατοίκων τῆς 50 χιλ. ἐσφάγησαν ὑπὸ τοῦ ἀφηνιάσαντος τουρκικοῦ ὄχλου· μετὰ τῶν θυμάτων κατεκρεουργήθη καὶ ὁ ἐπίσκοπος Χρυσόστομος.

Κατὰ τὰς τραγικὰς ἐκείνας ἡμέρας πλέον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἀφοῦ εἶδον τὰς οἰκίας των νὰ καίωνται, τοὺς ἀδελφούς των νὰ σφάζονται καὶ τὰ ἀγαθὰ των νὰ διαρπάζονται, σω-

ματικά και ψυχικά ράκη, έρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν ἢ προσεπάθουν, ἀλλόφρονες, μὲ πᾶν μέσον νὰ διαφύγουν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ μετώπου καὶ ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς συμφορᾶς ἡ κυβέρνησις ἔπεσεν καὶ ἐσχηματίσθη νέα ὑπὸ τὸν Ν. Τριανταφυλλᾶκον. Τὴν 12ην ἡμῶς Σεπτεμβρίου ἐξεργάγη κίνημα εἰς Χίον καὶ Λέσβον, ὅπου διεπραιοῦντο τμήματα τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ. Τὴν ἐπομένην αἱ ἐπαναστατικαὶ δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν συνταγματάρχων Ν. Πλαστήρα, Στυλ. Γονατᾶ καὶ τοῦ πλοιάρχου Α. Φωκᾶ κατέπλευσαν εἰς Λαύριον. Ὁ βασιλεὺς παρητήθη ὑπὲρ τοῦ διαδόχου Γεωργίου. Ἐγίνε τότε κυβέρνησις στρατιωτικὴ ὑπὸ τὸν Γονατᾶν, ἐνῶ ὁ Πλαστήρας παρέμεινεν ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐκ τῶν πρώτων φροντίδων τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς ἦτο ἡ τιμωρία τῶν θεωρηθέντων ὑπευθύνων τῆς καταστροφῆς, πέντε πολιτικῶν καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Οἱ α"Εξ)(1) κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ ἐκτάκτου στρατοδικείου καὶ ἐξετελέσθησαν εἰς τὸ Γουδί (15 - 11 - 1922). Ἡ θανάτωσις αὕτη ὥξυνε τὰ πάθη καὶ ἐμεγάλωσε τὸν διχασμόν, ὁ ὅποιος θὰ ἐπιφέρει ἀργότερον ἀλλεπάλληλα κινήματα καὶ τάσιν πρὸς ἀνωμάλους λύσεις εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας.

1. Γούναρης, Στράτος, Θεοτόκης, Πρωτοπαπαδάκης, Μπαλτατζῆς καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Χατζηανέστης.

Εἰκ. 45. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Β'

Ἐν τῷ μεταξύ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀπειλουμένης δυτικῆς Θράκης συνεκροτεῖτο ταχέως παρὰ τὸν Ἐβρον ἀξιόμαχος στρατὸς ὑπὸ τὴν στιβαρὰν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ *Θ. Παγκάλου*. Τὴν «Στρατιὰν τοῦ Ἐβρου» ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἄγρυπνον φρουρὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἢ Ἑλλάς καὶ ἐστάθη ὡς ἴσος πρὸς ἴσον κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ. Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἡ νέα συνθήκη, ὑπογραφεῖσα εἰς Λωζάννην τὸν Ἰούλιον τοῦ 1923, ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τῆς Τουρκίας ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν αὕτη εἰς Εὐρώπην μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Τενέδου καὶ Ἰμβρου.

Ἐν καὶ ἡμῖς περίπου ἑκατομμύριον Ἑλλήνων ἐξηναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑλλάδα, ἐνῶ 350 χιλιάδες μωαμεθανοὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἐπέστρεψαν εἰς Τουρκίαν πρὸς ἐγκατάστασιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ πλεόν ἐπέμεναν εἰς πληρωμὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος μεγάλων ἀποζημιώσεων καὶ εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὸ Φανάριον. Ἐπὶ τῶν τελευταίων αὐτῶν ἀξιώσεων ὑπεχώρησαν, μόνον ὅταν ὁ Πάγκαλος ἐκίνητοποίησε τὴν στρατιὰν διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς ἀνατολικὴν Θράκην.

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης καθωρίσθησαν τελικῶς αἱ διαφοραὶ μας μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐλύθη τὸ χρόνιον «Ἀνατολικὸν ζήτημα». Ἐπίσης αὕτη ἀπετέλεσε τὸν θεμέλιον λίθον, ὅπου ἐστηρίχθη τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας.

Η ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΜΑΡΤΙΟΣ 1924)

Ταραχώδης ὅμως ὑπῆρξεν ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας καὶ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἑνωρὶς ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀνέθεσε τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν γηραιὸν ναύαρχον Κουντουριώτην, ἐνῶ τὰ βασιλόφρονα κόμματα δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἐκλογάς.

Πρώτην κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν ἐσχημάτισεν ὁ Βενιζέλος καὶ μετὰ ἓνα μῆνα (11 Φεβρ. 1924) ὁ *Καφαντάρης*, ὁ ὁποῖος ἐντὸς

ολίγου χρόνου παρητήθη. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως Ἀλέξ. Παπαναστασίου. Οὗτος προεκάλεσε ψήφισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσεται ἡ Δημοκρατία (25 Μαρτίου 1924) μὲ προσωρινὸν Πρόεδρον τὸν Κουντουριώτην. Ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια ἐπέφερε τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως Παπαναστασίου, τὸν ὁποῖον ἀντικατέστησεν ὁ Ἄνδρ. Μιχαλακόπουλος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνετράπη διὰ πραξικοπήματος τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου, ὁ ὁποῖος διέλυσε τὴν Βουλὴν καὶ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν τοῦ δικτάτορα. Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1926 ὁ δικτάτωρ ἔπεσε κατόπιν κινήματος τοῦ στρατηγοῦ Γεωργ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους διεξήγαγεν ἐκλογάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Ἀ. Ζαῖτην «οἰκουμενικὴ κυβέρνησις», μὲ σύμπραξιν δηλ. ὅλων τῶν κομμάτων.

Μετὰ τὴν ὁδυνερὰν περικοπὴν τῶν συνόρων μας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀξιοθαύμαστος ὑπῆρξεν ἡ προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς του. Κατῴρθωσε δηλαδή, παρὰ τὴν ἀνώμαλον πολιτικὴν ζωὴν, νὰ λύσῃ τὸ δυσκολώτερον πρόβλημα τῆς ἀπορροφῆσεως $1\frac{1}{2}$ ἑκατομμ. προσφύγων, οἱ ὅποιοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπέβησαν πολῦτιμα παραγωγικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου. Παραλλήλως ἡδυνήθη ὁ λαὸς μας νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὴν γεωργίαν του, νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν καταστραφεῖσαν ἐκ τοῦ πολέμου ἐμπορικὴν ναυτιλίαν, νὰ δημιουργήσῃ σοβαρὰν βιομηχανίαν καὶ νὰ σημειώσῃ προόδους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἐθνικῆς ζωῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐξῆλθε πανίσχυρον ἀπὸ τὰς ἐκλογάς τοῦ 1928 καὶ ὁ Βενιζέλος ἐσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν «τῆς τετραετίας», κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας τὰ σπουδαιότερα γεγονότα εἶναι : ἡ σύναψις ἐλληνοτουρκικῆς φιλίας (1930), ἡ ἱδρυσις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς πρὸς προστασίαν τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ ἐκτέλεσις σειρᾶς ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων εἰς Μακεδονίαν καὶ ἡ μεγάλη κρατικὴ μέριμνα ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς Παιδείας.

Μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς τετραετίας καὶ κατόπιν ἁλλεπαλλήλων ἐκλογῶν τὴν πλειοψηφίαν ἔλαβε τὸ Λαϊκὸν κόμμα, τοῦ ὁποίου τὸν ἀρχηγὸν Παν. Τσαλδάρην ἐπεχείρησε νὰ ἀνατρέψῃ διὰ πραξικοπήματος (6 - 3 - 1933) ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε μὲ πραότητα.

Η ΠΑΛΙΝΟΡΘΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Τὴν 1 Μαρτίου τοῦ 1935 εἰς μερικάς φρουράς τῆς πρωτευούσης καὶ εἰς τὸν Ναύσταθμον ἐξεδηλώθη στασιαστικὸν κίνημα. Ὁ στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Κρήτην, ὅπου εὐρίσκετο ὁ Βενιζέλος. Οἱ στασιασταὶ εἰς Ἀθήνας κατεβλήθησαν αὐθημερόν. Τὰς ἐπικινδύνους ὁμῶς συγκεντρώσεις ἐπαναστατικῶν δυνάμεων εἰς τὸν Στρυμόνα ἐξουδετέρωσεν ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης διὰ κεραυνοβόλου ἐνεργείας. Οἱ Βενιζέλος καὶ Πλαστήρας κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δύο δὲ ἐκ τῶν πρωταγόνων κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον⁽¹⁾ καὶ ἄλλοι εἰς ἐξορίαν.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἡ Ἐθνοσυνέλευσις διὰ ψηφίσματος (10 - 10 - 1935) ἐκήρυξεν ἑκπρωτον τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐπανάφερε τὴν βασιλείαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς συνηντήθη μετὰ τοῦ Βενιζέλου εἰς Παρισίους καὶ τὸ πικρὸν παρελθὸν τοῦ διχασμοῦ ἐρρίπτετο εἰς τὴν λήθην. Ἐπηκολούθησε δημοψήφισμα καὶ τὴν 25ην Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ βασιλεὺς Γεώργιος μετὰ τοῦ διαδόχου Παύλου ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εὐθὺς ἀμέσως ἐσχηματίσθη κυβέρνησις «ὕπηρεσιακὴ» μὲ πρωτοπουργὸν τὸν Κ. Δεμερτζῆν, ἡ ὁποία ἔδωκε πλήρη ἀμνηστίαν εἰς τοὺς κινήματίας.

Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ 4ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (1936)

Ἐπηκολούθησαν ἐκλογαὶ (26 - 1 - 36), ἀλλὰ δὲν ἔφεραν τὴν ἀναμενομένην γαλήνην τοῦ τόπου οὔτε καὶ τὴν εἴσοδον τῆς χώρας εἰς τὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα. Τὸ Φιλελεύθερον κόμμα ἔλαβε μικρὰν πλειοψηφίαν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν διὰ τοῦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Θεμ. Σοφούλης ἐζήτησε ψῆφον ἀνοχῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ἐνῶ καὶ τῶν ἄλλων κομμάτων αἱ διαθέσεις δὲν ἐξησφάλιζον οὔτε ἰσχυράν οὔτε ἀπλῶς δυναμένην νὰ ὑπάρξῃ Κυβέρνησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ προεδρεύων τῆς κυβερνήσεως Ἰωάννης Μεταξᾶς — ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Δεμερτζῆς — ἀπεφάσισε νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν (4 Αὐγούστου 1936) καὶ νὰ διοικήσῃ δικτατορικῶς.

Ἡ δικτατορικὴ κυβέρνησις κατήργησε μερικάς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί, ἀφοῦ κατέστησεν ἀκινδύνους διὰ τὴν χώραν τοὺς κομμουνιστάς καὶ τοὺς ἀντιφρονούντας, ἔστρεψε τὴν προσοχήν

1. Οἱ στρατηγοὶ Παπούλας, πρῶν ἀρχιστράτηγος εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ Κοιμῆς, διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Εἰκ. 46. Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μὲ
τὸν βασιλέα Γεώργιον Β΄

της εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν ἐνό-
πλων δυνάμεων καὶ ἔλαβεν ἰδιαιτέ-
ρως δραστήρια μέτρα πρὸς ὀχύρωσιν
τῶν βορείων συνόρων μας. Παραλ-
λήλως ὁ Μεταξᾶς ἠύξησε τοὺς μι-
σθοὺς καὶ τὰ ἡμερομίσθια καὶ μὲ
τὴν ἴδρυσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Κοι-
νωνικῶν Ἀσφαλίσεων (Δεκέμβριος
1937) ἐκέρδισε τὰς συμπαθείας τῶν
ἐργατοῦπαλλήλων. Περισσότερον ὅ-
μως ἐνίσχυσε τὴν θέσιν του εἰς τὴν
ἐξουσίαν ἢ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τῆς
Ἰταλίας εἰς τὰ Δωδεκάνησα καὶ
τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὰ ἀπειλητικὰ
σύννεφα ποὺ ἐκάλυπτον ἤδη τὸν δι-
εθνῇ ὀρίζοντα λόγῳ τῆς ἐπερχομένης
καταιγίδος τοῦ β' παγκοσμίου
πολέμου.

43 Η ΕΥΡΩΠΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ διαρρευσασα ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συνθηκῶν εἰρήνης μέχρι
τοῦ 1939 εἰκοσαετία ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς ἀνακωχὴν, ἀφοῦ ἡ εἰρήνη
ἐκείνη δὲν ἦτο κατ' οὐσίαν παρὰ ἔνοπλος ἀνακωχή.

Τὸ συναφθὲν εἰς Λοκάρνο σύμφωνον ἐφάνη ὅτι ἐστερέωσε πρὸς
στιγμὴν τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν καὶ ἀπεμάκρυνε τὸν πόλεμον.
Ὑπὸ τὴν εὐμενῇ μάλιστα ἐπίδρασιν αὐτοῦ ὑπεγράφη τὸ 1928 εἰς Πα-
ρισίους τὸ σύμφωνον Μπριὰν - Κέλλογκ. Διὰ τούτου ἱδρύετο «Συμβού-
λιον Ἀσφαλείας», τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ἡ διὰ κοινῆς ἐνεργείας ἀντι-
μετώπισις παντὸς ἐπιτιθεμένου. Τὸ σύμφωνον αὐτὸ προσέλαβε μεγάλην
σημασίαν, διότι τὸ ὑπέγραψαν καὶ αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι, καὶ διότι
συντετέλεσεν, ὥστε τὰ κράτη τὰ μετέχοντα τῆς Κ.Τ.Ε. νὰ φθάσουν εἰς 62.

Ἡ ἐπικράτησις ὅμως εἰς τὴν Ἰταλίαν τοῦ φασισμού, ὁ ὁποῖος ἐξή-
τει νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, καθὼς καὶ τὰ συνεχῇ

ἀπὸ τοῦ 1931 πραξικοπήματα τῶν Ἰαπώνων εἰς Μαντζουρίαν καὶ Κίναν ἐδημιούργουν ἀλλεπαλλήλους κρίσεις τῆς Κ.Τ.Ε. Ἀλλὰ τὰ νέφη ἐπυκνώθησαν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν ὀρίζοντα μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν χιτλερικῶν ἀστραπῶν, αἱ ὁποῖαι προεμήνουν σοβαρωτέραν ἀπειλήν.

Ὁ Χίτλερ ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐπεδίωξε νὰ κατὰστήσῃ τὴν Γερμανίαν τόσον ἰσχυράν, ὥστε καμμία χώρα νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ μόνῃ. Ἰσχυρίζετο φανερά ὅτι ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἦτο θηλειὰ εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ ἔπρεπε νὰ κοπῇ.

ΤΑ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΑΤΟΡΩΝ

Πρῶτον βῆμα τοῦ Χίτλερ ἦτο ἡ κατάληψις τῆς Ρηνανίας ὀλίγον πρὸ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ Βερολίνου (1936).

Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς τὸν ἰσπανικὸν ἐμφύλιον πόλεμον (1936 - 1938) οἱ δύο δικτάτορες εἶχον ἐνισχύσει μὲ ἄνδρας καὶ ὅπλα τὸν στρατηγὸν Φράνκο, διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ φασιστικὸν καθεστῶς, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Σοβιετικὴ Ἐνῶσις ὑπεστήριξε τοὺς ἀριστερούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε., ἡ ὁποία ἔπνεε τὰ λοίσθια, ἡ Γερμανία καὶ Ἰαπωνία, ποὺ τὰς ἠκολούθησε καὶ ἡ Ἰταλία (1937).

Ἐνῶ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ αὐστριακὸς λαὸς ἔχει κοινούς δεσμούς μὲ τοὺς Γερμανούς, ὁ Χίτλερ ἐπραγματοποίησε τὸ «ἄνσλους», δηλ. τὴν ἔνωσιν Γερμανίας - Αὐστρίας, διὰ τῆς εἰσβολῆς γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἐνεκα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς «κατευνασμοῦ» πρὸς τοὺς δικτάτορας, ὁ ἡγέτης τῶν Ναζιστῶν ἐνθαρρυνθεὶς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀπαίτησιν περισσότερα, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδεὶς θὰ τοῦ ἐναντιωθῇ. Ἐπιδιώκων καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐπέκτασιν τῆς Γερμανίας δημιουργεῖ ζήτημα «προστασίας τῶν διωκομένων γερμανικῶν μειονοτήτων» εἰς τὴν Σουδητίαν τῆς Τσεχοσλοβακίας.

Διὰ νὰ προλάβουν τὴν χιτλερικὴν ἀπειλήν οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας Τσάμπερλαιν καὶ Νταλαντιέ δὲν ἐδίστασαν νὰ τὸν συναντήσουν εἰς Μόναχον, παρόντος καὶ τοῦ Μουσολίνι, καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς τελεσιγραφικὰς ἀξιώσεις του: συγκατετέθησαν δηλ. νὰ κολοβωθῇ ἡ σύμμαχος τῶν Τσεχοσλοβακίας κατὰ τὸ ἐν τρίτον τοῦ ἐδάφους τῆς μετὰ τοῦ ἀναλόγου πληθυσμοῦ τῆς, ἐνῶ ἀνεγνώρισαν καὶ εἰς τοὺς δύο δικτάτορας τὰ ἤδη κεκτημένα. Κατὰ τὴν δραματικὴν ἐκεί-

νην συνάντησιν τοῦ Μονάχου (29 Σεπτεμβρίου 1938) ἐπεκράτησεν ἡ ἄκαμπτος θέλησις τῶν Χίτλερ καὶ Μουσολίνι. Οὗτοι εἶχον πλέον πεισθῆ ὅτι ἡδύναντο νὰ προχωρήσουν ἀπὸ τῆς μιᾶς αὐθαιρεσίας εἰς τὴν ἄλλην, ἀφοῦ αἱ ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ χῶραι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ μικρὰ κράτη, στηριζόμενα μέχρι τοῦδε εἰς τὴν «συλλογικὴν ἀσφάλειαν», ἡσθάνθησαν ἔντονον ἀπογοήτευσιν καὶ ἀνησυχίαν.

Καὶ πράγματι μετὰ ἐξάμηνον μηχανοκίνητος γερμανικὸς στρατὸς εἰσῆλauen εἰς τὴν ὑπόλοιπον Τσεχοσλοβακίαν καὶ κατήργει τὴν ἐθνικὴν τῆς ὑπόστασιν. Ἐτσι τὸ κράτος αὐτὸ κατέρρευσεν (Μάρτ. 1939). Ἐπὶ πλέον ὁ Χίτλερ κατέλαβε καὶ τὸν ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς λιμένα τῆς Λιθουανίας Μέμελ, ὡς δῆθεν πρωσικὸν ἔδαφος.

Μετ' ὀλίγας ἐβδομάδας ἐξ ἄλλου ὁ Μουσολίνι δι' ἀδιστάκτου ἄλματος ὑπεράνω τῆς Ἀδριατικῆς ἔστειλε τὰ στρατεύματά του νὰ θέσουν πόδα εἰς τὴν Ἀλβανίαν (9 Ἀπριλίου), ἐνῶ οὐδεὶς ἀντέδρασεν εἰς αὐτό.

Τοιοιουτρόπως ὁ ἄξων Βερολίνου - Ρώμης ἐξησφάλιζε τὴν ἐδραίωσιν του εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ παραλλήλου δὲ εἰς τὴν μακρινὴν Ἀνατολὴν οἱ Ἰάπωνες ἀνενόχλητοι ἐξηκολούθουν τὴν ἀρπαγὴν πλουσιῶν κινεζικῶν περιοχῶν.

Πλὴν ὅμως ἡ τελευταία ἐνέργεια τοῦ Μουσολίνι ἀνετάραξε τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μεσόγειον. Εἰς νέος πόλεμος, γνωστὸς ὡς β' παγκόσμιος πόλεμος, ἦτο ἔτοιμος νὰ ξεσπάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ὑπεσχέθη διὰ στόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς τὴν βοήθειάν τῆς πρὸς τὴν Πολωνίαν, Ἑλλάδα καὶ Ρουμανίαν ἐν περιπτώσει ἀπειλῆς τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἡ δὲ Γαλλία ἐτάχθη ἀλληλέγγυος τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ ὁ Χίτλερ μὲ πᾶσαν μυστικότητα ἔσπευδε νὰ συνάψῃ μὲ τὸν Στάλιν δεκαετὲς σύμφωνον μὴ ἐπιθέσεως μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ρωσίας (23 Αὐγούστου), πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἐτσι λοιπὸν ἀπεκαλύπτετο ὅτι ἡ κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐχθρότης τοῦ Χίτλερ δὲν ἦτο εἰλικρινής.

Μὲ αὐτὰ τὰ τοπικῆς μορφῆς πραξικοπήματα τὸ «τρίγωνον» τῶν ὀλοκληρωτικῶν κρατῶν δημιουργεῖ διεθνεῖς ἐντάσεις, ποὺ θὰ ὀδηγήσουν μοιραίως εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1 Σεπτεμβρίου 1939 — 2 Σεπτεμβρίου 1945)

44 ΑΙΤΙΑ, ΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ Η ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ούτε ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, οὔτε ἡ Κ.Τ.Ε. ἐπέτυχον νὰ ἐπιβάλουν τὴν εἰρήνην. Ἡ μὲν πρώτη, διότι δὲν ἀπέφυγε τὰς ἀδικίας, ἡ δὲ δευτέρα, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ β' παγκόσμιος πόλεμος ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ πρώτου, ἀφοῦ ἔχει τὰς ἰδίας αἰτίαις. Ἐξ ἄλλου ἐπρωτοστάτησαν εἰς αὐτὸν αἱ ἴδιαι Δυνάμεις· μὲ τὴν οὐσιώδη ὅμως διαφορὰν ὅτι ἡ Ἰταλία καὶ Ἰαπωνία, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν α' πόλεμον ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν Συμμάχων, τώρα συμπολεμοῦν μὲ τοὺς Γερμανοὺς, ἐπειδὴ ἐθεώρουν ὅτι ἦσαν ἡδίκημένοι.

Ὁ μέγιστος οὗτος ἐκ τῶν πολέμων διήρκεσε μίαν ὀλόκληρον ἑξαετίαν (Σεπτέμβριος 1939 - Σεπτέμβριος 1945). Διεξήχθη ἐπὶ τεραστίων ἐκτάσεων τῆς ὕδρουγειοῦ καὶ συμμετέσχον εἰς αὐτὸν ὅλα σχεδὸν τὰ ἄξια λόγου κράτη τοῦ κόσμου. Στρατοὶ καὶ στόλοι πρωτοφανεῖς εἰς ἀριθμὸν καὶ πολεμικὰ μέσα ἐνεπλέκοντο εἰς θανάσιμον ἀγῶνα. Αἱ ἐξ αὐτοῦ καταστροφαὶ καὶ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν ἀνυπολόγιστοι. Τέλος, ἀνεστατώθη ἡ κανονικὴ λειτουργία καὶ δραστηριότης τῆς συνήθους ζωῆς ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Δύο ἰδεολογίαι συγκρούονται εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν, ὁ ὀλοκλήρωτισμὸς ἐναντίον τῆς δημοκρατίας. Αἱ φασιστικαὶ Δυνάμεις διὰ τῆς ὀμῆς βίας καὶ τῶν τεραστίων ἐξοπλισμῶν ἐπεδίωξαν καὶ παρέσυραν εἰς τὴν λαίλαπα τοῦ πολέμου τὰς Δημοκρατίας τῆς Δύσεως, αἱ ὁποῖαι εἶχον μείνει ὀπίσω εἰς πολεμικὴν προπαρασκευήν.

ΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ

Ἐπειδὴ ἡ Πολωνία ἡρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰς ἐναντίον της διεκδικήσεις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ πολωνικοῦ διαδρόμου τοῦ Ντάντσιχ, ὁ Χίτλερ διέταξε τὰ στρατεύματά του νὰ εἰσβάλουν εἰς αὐτὴν (1η Σεπτεμβρίου 1939). Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, πισταὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν των, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἡ μεγαλύτερα πυρκαϊὰ ποὺ ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν ἀνάψει...

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΤΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Οἱ Γερμανοὶ, χρησιμοποιοῦντες τὸν «κεραυνοβόλον πόλεμον», ἐξάπλυσαν κατὰ τῆς Πολωνίας 50 μηχανοκινήτους μεραρχίας. Αὐταὶ κατῴρθωσαν μὲ δύο κυκλωτικὰς λαβίδας νὰ ἐξουδετερώσουν ταχέως τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ πολιορκήσουν στενῶς τὴν Βαρσοβίαν. Ἡ πολωνικὴ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἀσθενεστέρα ἀπὸ ὅσον ἀνεμένετο, οἱ δὲ Ἀγγλογάλλοι, αἰφνιδιασθέντες, οὐδεμίαν βοήθειαν ἠδυνήθησαν νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς συμμάχους των Πολωνούς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν συμφορὰν τῆς ἡρωικῆς χώρας συνεπλήρωσαν οἱ Ρῶσοι, ὅταν εἰσέβαλον ἀπὸ ἀνατολῶν. Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία καὶ ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐμοιράζοντο φιλικῶς μετὰ τῶν τὴν πλουσίαν λείαν ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς θύματός των.

Ἡ ἀξίωσις τότε τοῦ Στάλιν ἀπὸ τὴν Ἑσθονίαν, Λεττονίαν καὶ Λιθουανίαν νὰ τοῦ παραχωρήσουν βάσεις ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βαλτικῆς ἐγίνε σεβαστή, ἐφ' ὅσον αὗται εἴτε μόναι εἴτε ἡνωμέναι δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβάλουν ἀντίστασιν. Δὲν συνήνητησεν ὁμως οὗτος τὴν ἰδίαν ὑποχωρητικότητα καὶ ἐκ μέρους τῆς Φινλανδίας, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἀντεστάθη ἐπὶ τρεῖς μῆνας μόνῃ ἐναντι τοῦ συντριπτικοῦ ὄγκου τῶν ρωσικῶν δυνάμεων, ἠναγκάσθη τελικῶς νὰ συνθηκολογήσῃ (Μάρτιος 1940) ἀφοῦ παρεχώρησε τὴν νότιον περιοχὴν τῆς Καρελίας.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πολωνίας, ἐπὶ μακροὺς μῆνας οὐδὲν ἀξιόλογον συνέβη μετὰ τῶν Γερμανίας καὶ Συμμάχων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὑπὸ τὴν ἔντονον λαϊκὴν πίεσιν ὑπὲρ ἀμέσου δράσεως, ἡ εὐθύνη τοῦ πολέμου ἀνετέθη εἰς τὰς στιβαράς χεῖρας τοῦ νέου πρωθυπουργοῦ Οὐίνστον

Τσώρτσιλ. Παραλλήλως εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ κυβέρνησις Νταλαντιὲ παρέχωρησε τὴν θέσιν τῆς εἰς τὸν Πῶλ Ρενώ.

Ἐνῶ οἱ Γάλλοι ὠμίλουν διὰ τὴν «παράξενον αὐτὴν ἡσυχίαν», ὁ Χίτλερ ἄνευ προειδοποιήσεως ἔστειλε γερμανικὰ στρατεύματα καὶ κατέλαβε τὴν γειτονικὴν τοῦ Δανίαν, ἡ ὁποία μικρὰ καὶ ἀδύνατος ὑπέκυψεν ἄνευ ἀντιστάσεως (ἀρχαὶ Ἀπριλίου 1940). Συγχρόνως ὅμως δι' ἀποβάσεως ἰσχυρῶν ἀεραγχημάτων καὶ συνδυασμένης ναυτικῆς δράσεως οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον διαφόρους λιμένας τῆς Νορβηγίας. Οἱ Ἀγγλογάλλοι μοιλοντί ἔστειλαν πλοῖα καὶ στρατὸν πρὸς βοήθειαν τῶν Νορβηγῶν (1), δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν χιτλερικῶν.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΒΕΛΓΙΟΥ

Ἐξασφαλισθέντες ἔτσι καὶ ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν οἱ Γερμανοί, ἐστράφησαν μετὰ ἓνα μῆνα κατὰ τῆς Δύσεως. Τὴν 10ην Μαΐου μηχανοκίνητα καὶ τεθωρακισμένα στρατεύματα τοῦ Χίτλερ, ἐν συνδυασμῷ μὲ πυκνὰ σμήνη ἀλεξιπτωτιστῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ Βέλγιον. Τὰ κράτη αὐτὰ ματαίως εἶχον ἐλπίσει ὅτι θὰ διετηρεῖτο ἡ οὐδετερότης των. Ἡ ὀλλανδικὴ ἀντίστασις ἑτεροματίσθη οὐσιαστικῶς ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν. Ἡ βασίλισσα Βιλελμίνη καὶ οἱ κυριώτεροι ὑπουργοὶ τῆς κατέφυγον εἰς Ἀγγλίαν. Εἰς βοήθειαν τῶν μαχομένων Βέλγων ἔσπευσαν, ὅπως καὶ εἰς τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον, ἀγγλογαλλικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ ἰσχυρὸν συγκρότημα τούτων ἐπαγιδεύθη ὑπὸ τῶν ταχυκινήτων ἐχθρικῶν μεραρχιῶν καὶ ἀπεκόπη, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἐφθάναν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μάγχης. Τότε ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου Λεοπόλδος παρέδωσε τὸν βελγικὸν στρατὸν εἰς τοὺς εἰσβολεῖς (28 Μαΐου). Ἡ βρετανικὴ στρατιὰ μετὰ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα ὀπισθοφυλακῶν ἠδυνήθη κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ διαφύγῃ τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Δουγκέρκην καὶ νὰ διαπεραιωθῇ διὰ παντὸς πλωτοῦ μέσου εἰς Ἀγγλίαν.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμαχῶν ὑπῆρξαν σημαντικά, ἐνῶ ἡ μάχη τῆς Φλάνδρας ἀπέβη μία πλήρης γερμανικὴ νίκη.

1. Τοὺς εἰσβολεῖς ἐβοήθησε τότε μία ὁμάς ἐντοπίων γερμανοφίλων ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Κουσίλιγκ, τοῦ ὁποῦ το ὄνομα κατήντησε συνώνυμον τοῦ ἀρχαίου Ἐφιάλτου, «προδότης».

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Χίτλερ ἔστρεψε τὰς σιδηροφράκτους στρατιάς του κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία διετῆρει ἓνα τῶν μεγαλυτέρων στρατῶν τοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις ἡ γαλλικὴ δύναμις συνετρίβη κεραυνοβόλως εἰς τὴν ὠχυρωμένην «γραμμὴν Μαζινώ», θεωρουμένην ἀπόρρητον, ἐντὸς ὀλίγων δὲ ἡμερῶν ἡχρηστεύθη ἀπὸ τὰ γερμανικὰ «στούκας»⁽¹⁾ καὶ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ γαλλικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν, ὅταν εἶδε τοὺς φημισμένους στρατιωτικοὺς ἡγέτας του Γκαμελαίν, Βεϋγκάν, Πεταίν κ.ἄ. νὰ συνιστοῦν ἐσπευσμένως ἀνακωχήν. Ἐμβρόντητος ὁ κόσμος παρηκολούθει τὰ λείψανα ἐνὸς πανισχύρου στρατοῦ νὰ διερωτῶνται («διατί νὰ πολεμήσωμεν; (Pourquoi?)») Τὴν 22αν Ἰουνίου ἡ ἀνακωχὴ ὑπεγράφη, ἀλλὰ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιστρατήγου φὸν Μπράουχιτς ἐντὸς τοῦ ἰδίου βαγονίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε συναφθῇ καὶ ἡ ἀνακωχὴ τῆς 11ης Νοεμβρίου 1918.

Ἡ Γαλλία διηρέθη εἰς κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἰς μὴ κατεχομένην. Ἐπὶ τῆς τελευταίας οἱ Γερμανοὶ ἐπέτρεψαν κάποιαν σκιδώδη ἐξουσίαν εἰς τὸν γηραιὸν στρατάρχη Πετάιν μὲ ἔδραν τὸ Βισύ. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκῶλ νὰ σταθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Βρεταννῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἤδη βυθίσει ἀρκετάς μονάδας τοῦ γαλλικοῦ στόλου, διὰ νὰ μὴ περιέλθουν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, ὁ μὲν Μουσολίνι ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν στιγμήν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ψυχορραγούσης Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὁ δὲ Στάλιν ἀπέσπασεν ἐκ τῆς Ρουμανίας τὴν πετρελαιοφόρον ἐπαρχίαν τῆς Βεσσαραβίας.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1940 εἶχεν ἀρχίσει ἐπίμονος ἀεροπορικὴ ἐπίθεσις τοῦ Χίτλερ ἐναντίον τῶν βρεταννικῶν πόλεων διὰ νὰ κάμψῃ τὸ ἠθικὸν τοῦ βρεταννικοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν μαχητικότητά τῶν ἀγγλικῶν ἀεροναυτικῶν δυνάμεων κατὰ ἐνδεχομένης γερμανικῆς ἐπιδρομῆς. Κάθε νύκτα σχεδὸν αἱ ἐξορμήσεις τῆς Λούφτβάφφης⁽²⁾ ἐνέ-

1. Μαχητικὰ ἀεροπλάνα καθέτου ἐφορμήσεως, τὰ ὅποια κατερχόμενα ἐσφύριζον δαμιονιωδῶς προκαλοῦντα τρόμον εἰς τοὺς ἀμυνομένους.

2. Γερμανικὴ Πολεμικὴ Ἀεροπορία.

σπειρον τὸν πανικὸν καὶ ἐπροξένουν καταστροφὰς εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ εἰς ἄλλας μεγάλας πόλεις.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Γαλλίας τὸ βάρος τῆς γερμανικῆς πιέσεως ἐβάσταζεν ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀπομονωθεῖσα Βρετανία. Ἡ φωνὴ τοῦ Χίτλερ τὴν εἶχεν ἤδη καλέσει πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπερίμενεν ὅτι αὕτη θὰ ὑπέκυπτεν. Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ:

«Θὰ πολεμήσωμεν μὲ συνεχῶς αὐξανομένην ἔντασιν εἰς τοὺς ὠκεανούς καὶ εἰς τὸν αἶρα. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀποβάσεως. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τοὺς λόφους. Δὲν θὰ συνθηκολογήσωμεν ποτέ»!

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ ραδιοφωνικὸν λόγον τοῦ Τσῳρτσιλ).

Ἡ Ἀγγλία ἐστήριζε τὰς τελευταίας ἐλπίδας της εἰς τὸ ἰσχυρὸν ναυτικὸν της, εἰς τοὺς πόρους τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας της καὶ εἰς τὴν ἀμέριστον συμπαράστασιν τῆς Ἀμερικῆς. Αἱ βιομηχανίαι της εἰργάζοντο νυχθημερὸν καὶ ὁ λαὸς της ἀντιμετώπιζε μὲ ἀξιοθαύμαστον ὑπομονὴν τὰς μεγάλας στερήσεις τῆς χώρας του. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς Βρετανίας ἐστάθησαν ἀπτόητοι ἐπὶ τῶν ἁκτῶν τῆς νήσου τῶν ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν μέγαν πολέμαρχον τοῦ Ἀγῶνος, τὸν πρωθυπουργὸν τῶν Οὐίνστον Τσῳρτσιλ, ὁ ὅποιος ὑπεσχέθη μόνον «αἶμα καὶ δάκρυα».

Ἡ ἀπειλὴ γερμανικῆς ἀποβάσεως ἐπλανᾶτο ὑπεράνω τῆς Μάγχης καὶ ἐκορυφώθη τὸν Αὐγούστον μὲ φοβεροὺς βομβαρδισμοὺς ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Ἐν τούτοις οἱ πιλότοι τῶν καταδιωκτικῶν τῆς ΡΑΦ(1) μὲ τὴν πείσμονα ἀντίστασιν καὶ τὴν αὐταπάρησιν τῶν κερδίζουσιν τὴν «μάχην τοῦ Ἀτλαντικοῦ». Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ἔφθασαν τὰ 500 βομβαρδιστικά ἀεροπλάνα, καταρριφθέντα ἐντὸς μιᾶς μόνης ἐβδομάδος τοῦ μηνὸς ἐκείνου. Ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία προβαίνει ἐξ ἄλλου εἰς ἀντίποινα βομβαρδίζουσα λιμένας καὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὴν κατεχομένην Γαλλίαν καὶ εἰς τὸ Βέλγιον, ἀκόμη δὲ καὶ βιομηχανικὰς πόλεις τῆς Γερμανίας. Ἐπληξζε μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ Βερολῖνον.

Ἡ «μάχη τῆς Ἀγγλίας» ἠνάγκασε τοὺς ἡγέτας τῶν Ναζιστῶν νὰ διστάσουν διὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς τὰς Βρετανικὰς νήσους· καὶ ἅπαξ τὴν ἀνέβαλον, δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ τὴν πραγματοποιήσουν. Διὰ

1. Βασιλικὴ Ἀγγλικὴ Ἀεροπορία.

τὸν λόγον αὐτὸν ἡ μάχη ἐκείνη θεωρεῖται ἀπὸ τὰς πλέον ἀποφασιστικὰς φάσεις διὰ τὴν τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ

Οἱ Ἀγγλογάλλοι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὸν προηγούμενον, περιωρίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῶν κυριωτέρων γερμανικῶν λιμένων καὶ εἰς συνοδείαν συμμαχικῶν νηοπομπῶν. Οἱ Γερμανοὶ ἀντέδρασαν δι' ἀμειλίκτου ὑποβρυχιακοῦ πολέμου· διέθετον ἐπίσης καὶ ὀλίγα «θωρηκτὰ τσέπη». Ἐν ἑξ αὐτῶν, ὁ «κόμισ Σπέε», καταδιωχθὲν ὑπὸ βρετανικῶν ἐβυθίσθη κατόπιν ναυμαχίας παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Οὐρουγουάης· ἦτο ἡ πρώτη ναυτικὴ σύγκρουσις τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940 οἱ Ἀγγλοὶ δι' ἀεροπλάνων τῆς ναυτικῆς ἀεροπορίας ἐβύθισαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τάραντος δύο ἰταλικά θωρηκτὰ. Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἔδωκεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου διὰ νὰ προστατεῦν νηοπομπὰς πρὸς ἀνεφοδιασμόν τῆς μαχομένης Ἑλλάδος.

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1941 μοῖρα τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ποὺ ἔπλεε πρὸς τὴν Κρήτην, κατεναυμαχήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων νοτίως τοῦ Ταινάρου. Τρία καταδρομικά καὶ ἰσάριθμα ἀντιτορπιλικά ἐβυθίσθησαν, ἐνῶ τὰ λοιπὰ διεσκορπίσθησαν. Εἰς τὴν καταδίωξιν ἔλαβον μέρος καὶ ἑλληνικά πολεμικά.

Μετὰ δύο μῆνας τὸ ἰσχυρότερον θωρηκτὸν τῆς Γερμανίας «Βίσμαρκ» ἐπέτυχεν νὰ βυθίσῃ τὸ μεγαλύτερον ἀγγλικὸν πολεμικὸν («Χούντ») (42.000 τόννων) βορείως τῆς Ἰρλανδίας. Ἀλλὰ ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον ἀγγλικά σκάφη καὶ ἀεροπλάνα ἐκδικούμενα ἐβύθισαν τὸ «Βίσμαρκ».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἱταλοὶ διὰ βαρέων βομβαρδιστικῶν καὶ τορπιλοπλάνων ἐσφυροκόπουν εἰς νυκτερινὰς ἐπιδρομὰς τὰς ἰσχυροτέρας ἀγγλικὰς βάσεις - φώλεας εἰς τὴν Μεσόγειον, Μάλταν, Κύπρον καὶ Γιβραλτάρ, ἀλλ' ἄνευ ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος.

45 Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἡ Ἑλλάς ἦτο ἀποφασισμένη νὰ μείνῃ μακρὰν τῆς ρήξεως τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Εἶχεν ἀποδυσθῇ εἰς μίαν προσπάθειαν εἰρηνικῆς ἐσωτερικῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ δὲν τὴν

συνέφερε νὰ παρασυρθῇ εἰς τὴν λαίλαπα τοῦ πολέμου. Δι' αὐτὸ ἐτήρησε πολιτικὴν αὐστηράς οὐδετερότητος.

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Γαλλίας καὶ ἐνῶ ἀγωνία κατεῖχε τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν ἀπειλούμενην ἀπόβασιν τῶν Γερμανῶν, ἐξαπελύθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος νεύρων ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ ραδιοφώνου. Τὸν Ἰούλιον ἰταλικά ἀεροπλάνα ἐκ Δωδεκανήσου ἐβομβάρδισαν ἀνεπιτυχῶς ἐλληνικά πολεμικά εἰς Γραμβοῦσαν τῆς Κρήτης καὶ εἰς Ναύπακτον. Ἡ ἰταλικὴ πίεσις ἐδυνάμωσε τὸν Αὐγούστου μὲ διάφορα ἐπεισόδια· τέλος ἐκορυφώθη, ὅταν ἰταλικὸν ὑποβρύχιον ἐτορπύλλισε καὶ ἐβύθισε τὸ εὐδρομον τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου «Ἑλλη» ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Τήνου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 15ης Αὐγούστου 1940.

Τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο προεκάλεσεν ἀγανάκτησιν καὶ ἐχαλύδωσεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀντιστάσεως. Ἐγίνετο φανερόν ὅτι ἡ σύγκρουσις ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ἡ κυβέρνησις Μεταξᾶ ἔσπευσε νὰ λάβῃ τὰ μέτρα τῆς.

Πράγματι τὴν 3ην πρωινὴν ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Ἰταλὸς πρεσβευτὴς Γκράτσι ἀνῆλθεν εἰς Κηφισίαν, ὅπου ἡ κατοικία τοῦ Μεταξᾶ, καὶ ἐπέδωκεν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεώς του τελεσίγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἰταλία ἀπῆτει νὰ τῆς παραδοθῶν ὠρισμέναι περιοχαὶ τῆς Ἑλλάδος, εἰ δ' ἄλλως, τὰ ἰταλικά στρατεύματα τὴν 6ην πρωινὴν θὰ εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος.

Ὁ Ἑλλὴν πρωθυπουργὸς ἀπήντησε: «Δὲν δύναται οὔτε λόγος καὶ νὰ γίνῃ περὶ ἐλευθέρας διαβάσεως. Ὁχι!»

Ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν ἐλληνικῶν φυλακίων εἰς ὁλόκληρον τὴν μεθόριον εἶχεν ἀρχίσει εἰς τὰς 5 καὶ 30' τὸ πρωί. Ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν σειρήνων οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς χώρας των. Οὐδεὶς ἐλιποψύχησε καὶ τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐνθουσιασμόν ὑπήκουσαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

Ἦτο μία ἡμέρα λαμπρά. Ἡ ἰταλικὴ ἀεροπορία ἐπωφεληθεῖσα ἐβομβάρδισεν ἀστόχως περιοχὰς τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ ἐπληξεν ἰδίως τοὺς κατοίκους τῆς Κερκύρας καὶ Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ἄλλα σκάφη τῆς ἀπὸ χαμηλοῦ ὕψους ἐμβραλλιοβόλησαν τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν τῶν Πατρῶν.⁽¹⁾ Ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μικρὸν αὐτὸ

1. Πολλὰ ἐκ τῶν θυμάτων ἦσαν μαθηταὶ σχολείων καὶ γυναικόπαιδα, εὐρισκόμενα εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπιδρομῆς.

ἔθνος, ἐν μέσῳ μιᾶς Εὐρώπης κατεπτοημένης, ἐτόλμα ὡς Δαβὶδ νὰ ὀρθώσῃ τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντι ἐνὸς φοβεροῦ Γολιάθ.

Ἐναντίον 2 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν καὶ 2 ταξιαρχιῶν πεζικοῦ εἰς τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα οἱ Ἴταλοι ἔρριψαν 8 μεραρχίας πεζικοῦ, ἐξ ὧν μία ὀρειβατικὴ καὶ μία τεθωρακισμένη· ἐπίσης ἰσχυροὺς σχηματισμοὺς πυροβολικοῦ καὶ ἀρκετὰ τάγματα «μελανοχιτώνων» καὶ Ἀλβανῶν ἐθελοντῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἰταλικὴ ὑπεροχὴ εἰς τὴν ἀεροπορίαν ἦτο συντριπτικὴ. Ἄλλο μειονέκτημα τῆς ἑλληνικῆς ἀμύνης ἦτο ὁ διαχωρισμὸς τῶν δυνάμεων τοῦ μετώπου εἰς δύο θεάτρα ἐπιχειρήσεων: τὸ ἐν εἰς τὸν τομέα τῆς Ἡπείρου (8ῃ Μεραρχίᾳ) καὶ τὸ ἄλλο τῆς δυτικῆς Μακεδονίας (9ῃ Μεραρχίᾳ), τὰ ὁποῖα ἐχωρίζοντο μεταξὺ τῶν ἀπὸ μεγάλους ὀρεινοὺς ὄγκους.

Οἱ Ἴταλοι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐπεδίωξαν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀριθμητικῆς τῶν ὑπεροχῆς. Ἐξαπέλυσαν λοιπὸν διὰ μέσου τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς πρὸς Θεσσαλίαν μίαν ἐκλεκτὴν μεραρχίαν ἀλπινιστῶν, ὀνόματι «Τζούλια», ἡ ὁποία ἐπέτυχε νὰ εἰσχωρήσῃ διὰ τῶν φαράγγων τῆς Πίνδου καὶ νὰ ἀπειλῇ τὸ Μέτσοβον. Τὴν ἀγρίαν αὐτὴν περιοχὴν ὑπερήσπιζε τὸ θρυλικὸν «ἀπόσπασμα συνταγματάρχου Δαβάκη», τὸ ὁποῖον πρὸ τοῦ ὄγκου τῶν ἀντιπάλων εἶχεν ἀποδεκατισθῇ. Τότε ὁ Δαβάκης τραυματίας, νηστικός καὶ ἄνπνος, ἐμψυχώσας τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατεύματός του κατάρθωσεν εἰς μίαν ὑπεράνθρωπον πάλην τῶν ἀνδρῶν του νὰ φράξῃ τὸν δρόμον τοῦ ἐχθροῦ, ἕως ὅτου ἔφθασαν ἐνισχύσεις τῆς 1ης Μεραρχίας. Ἀμυνόμενοι τοῦ πατρίου ἐδάφους οἱ Ἕλληνες πολεμισταὶ ἀπεδύθησαν εἰς ἐξοντωτικὴν μάχην κατὰ τῶν εἰσβολέων. Μέχρι τῆς 10ης Νοεμβρίου ἡ «Τζούλια» εἶχεν ἀπομονωθῇ καὶ εἶχε κτυπηθῇ ἀμειλίχτως διὰ παντός ὅπλου ἀπὸ τὰ καταφθάνοντα ἑλληνικὰ τμήματα. Καταδιωκομένη κατὰ πόδας ὑπεχώρει ἀφήνουσα ὀπίσω της αἰχμαλώτους, τραυματίας, νεκροὺς καὶ ἄφθονον πολεμικὸν ὕλικόν. Ἡ τελευταία γωνία ἑλληνικῆς γῆς, ἀπὸ ὅπου τοὺς ἐξετόπισεν ἡ λόγχη τῶν Ἑλλήνων, ἦτο ἡ Κόνιτσα, τὴν ὁποίαν οἱ εἰσβολεῖς φεύγοντες ἐπυρπόλησαν.

Ἀξιωμαθμόνευτος εἶναι ἡ βοήθεια ποὺ προσέφεραν αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου μεταφέρονσαι εἰς τοὺς ὤμους τῶν διὰ τῶν ἀποκρήμνων ἀτραπῶν ἐφόδια καὶ πυρομαχικὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας μαχητάς, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των δὲ καὶ τραυματίας.

Ἡ «μάχη τῆς Πίνδου» ὑπῆρξεν ἀποφασιστικῆς σημασίας διὰ

Ελκ. 47. Αί γυναῖκες τῆς Πίνδου

τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους, διότι ἀπεσόβησε τὴν κατάληψιν τῆς χώρας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ πλέον αὕτῃ ἔδωσεν τὸ πρῶτον ράπισμα εἰς τὰς παρειὰς τοῦ ἀήττητου Ἀξονος καὶ ἐπτέρωσε τὸ φρόνημα τῶν συμμάχων διὰ τὴν νίκην.

Ταυτοχρόνως οἱ ἐχθροί, ἐνῶ εἰς τὸ Καλπάκι καθηλώθησαν ἀπὸ τὴν εὐστοχίαν τοῦ ἐλληνικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸν τομέα τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, δυτικώτερον εἶχον πραγματοποιήσει τὴν βαθυτέραν των διείσδυσιν. Ἀλλὰ ἀρχίζει ἀμέσως ἐλληνικὴ ἀντεπίθεσις: τόσον ραγδαία ἦτο ἡ προέλασις τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν οὐδεὶς Ἰταλὸς εὗρίσκετο ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους. Τὴν 18ην Νοεμβρίου ἀσυγκράτητοι αἱ ἐλληνικαὶ δυνάμεις ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας ἐκυρφεύσαν τὴν Ἐρσέκαν. Τὴν 21ην ἀπηλευθερώθη ἡ πρωτεύουσα τῆς Βορείου Ἠπείρου Κορυτσά, ἀφοῦ κατετροπώθησαν 5 ἰταλικά μεραρχία κατόπιν τριήμερου μάχης εἰς τὰ ὠχυρωμένα ὑψώματα τῶν ὄρεων Ἰβάν καὶ Μοράβας. Τὴν 29ην ἔπεσεν ἡ Μοσχόπολις καὶ τὴν ἐπομένην τὸ Πό-

γραδετς, όπου οι Ίταλοι υπέστησαν αλήθῃ πανωλεθρίαν. Δυτικώτερον κατελήφθησαν ἡ Προμετή, οἱ Ἀγριοι Σαράντα, ἡ Χειμάρα, τὸ Δέλβινον καὶ τὴν 8ην Δεκεμβρίου τὸ Ἀργυρόκαστρον.

Οἱ Ίταλοι μετὰ τὰς ἤττας αὐτὰς περιῆλθον εἰς δύσκολον θέσιν. Εἶχον ἤδη ἀντικαταστήσει τὸν ἀρχιστράτηγον Πράσκα διὰ τοῦ Σοντοῦ. Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ὁ νέος ἀρχιστράτηγος ἐτηλεγράφει πρὸς τὸν Μουσολίνι νὰ ζητηθῇ μὲ μεσολάβησιν τοῦ Χίτλερ ἀνακωχή. Ἡ αἴτησις αὐτῇ ἀπετέλει τὴν πρώτην ἐπίσημον ἀναγνώρισιν διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἤτταν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας.

Αἱ περίλαμπροι αὐταὶ νῆκαι τοῦ στρατοῦ μας ἐπλημύρισαν ἀπὸ ἀγαλλίαςιν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν τὸν ἐλληνικὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἠνωμένος ὅσον ποτὲ συμμετεῖχε σύσσωμος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς τῆς γῆς προεκάλεσαν τόσον θαυμασμόν, ὥστε νὰ λέγουν ὅτι «οἱ Ἕλληνες δὲν πολεμοῦν σὰν ἥρωες· οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν τοὺς Ἕλληνας».

Κατόπιν ὁ ἀρχιστράτηγος Παπάγος διέταξε νὰ καταληφθοῦν τὰ στενὰ τῆς Κλεισούρας καὶ τοῦ Τεπελενίου διὰ νὰ ἀνοιχθῇ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν Αὐλῶνα, ἀπὸ ὅπου ἐγένετο ὁ ἀνεφοδιασμός τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων. Ὁ ἐχθρὸς ἀντεστάθη μὲ πείσμα εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς ποὺ εἶχεν ἐπιμελῶς ὀχυρώσει. Οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὴν μεγάλην φθορὰν ἀπὸ κρυοπαγήματα, κατῴρθωσαν ἐν μέσῳ χιονοθύελλης νὰ ἐκπορθήσουν τὴν Κλεισούραν (10 - 1 - 1941), τελευταῖον σταθμὸν τῆς προελάσεώς των εἰς Ἀλβανίαν.

Παραλλήλως ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐξησφάλιζε διὰ νηοπομπῶν τὰς θαλασσίας ἐπικοινωνίας καὶ ἐστάθη ἄγρυπνος φρουρὸς τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἰονίου. Ἐκτὸς αὐτοῦ δύο μοῖραι ἀντιτορπιλικῶν (ναύαρχος Καββαδίας) εἰσέδυσαν εἰς Ἀδριατικὴν καὶ ἐβομβάρδισαν τὸν Αὐλῶνα. Ἐπίσης τὰ ἐλληνικὰ ὑποβρύχια πλησίον τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλῶνος ἐβύθισαν τέσσαρα μεγάλα ὀπλιταγωγὰ ἰσχυρᾶς νηοπομπῆς ποὺ μετέφερεν ἐνισχύσεις εἰς Ἀλβανίαν.

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀεροπόροι, μολονότι εἶχον παλαιὰ καὶ ὀλίγα σκάφη, δὲν ἐδίσταζον νὰ ἀντιμετωπίζουν εἰς ἀγρίας ἀερομαχίας τὰ πολυάριθμα σμήνη τῆς ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἐν τῷ μεταξύ τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1941 ἀπέθανεν αἰφνιδίως ὁ Μεταξᾶς καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Ἀλεξ. Κορυζῆς. Οἱ ἐχθροὶ ἀναθαρρήσαντες προητοίμασαν ἐκλεκτὰς δυνάμεις μὲ νέον ἀρχιστράτηγον, τὸν Καμπαλ-

λέρο, και την 9ην Μαρτίου ήρχισαν την μεγάλην των «εαρινήν επί-
θесιν». Εις αὐτὴν ήρριψαν 12 μεραρχίας και ισχυρόν πυροβολικόν κάτω
ἀπὸ τὴν σκέπην ἑκατοντάδων ἀεροπλάνων.

Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰδίου τοῦ «Ντοῦτσε», ποὺ εἶπεν εἶπει ὅτι
ήλθεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν «διὰ νὰ σπάσῃ τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων», οἱ
Ἱταλοὶ ἐπιτίθενται μὲ ὁρμὴν και ἐπιμονήν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐξαπο-
λύνονται εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα 10 και 15 ἔφοδοι, ἐνῶ τὸ πυροβολικόν
βάλλει ἀδιακόπως κατὰ τῶν ἐλληνικῶν θέσεων και τὰ ἀεροπλάνα ἀνα-
σχάπτουν τὰς ἐλληνικὰς γραμμάς. "Ὅμως οἱ Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὰ
φλεγόμενα χαρακώματά των ἀμύνονται λυσσασδῶς και ἀκλόνητοι κρα-
τοῦν τὰς θέσεις των, γύρω ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ χαράδραι και κατωφέ-
ρειαι καλύπτονται ἀπὸ πτώματα Ἱταλῶν. Τὸ ἀθάνατον ὕψωμα 731,
τὸ *Σεντέλι*, ἡ *Τρεμπεσίνα*, τὸ *Μάλι-Σπάτι*, ἡ *Στεπίζα* και αἱ ἄλλαι
ἐλληνικαὶ θέσεις παρέμειναν ἀπόρητοι. Εἰς τὸ αἱματοβαφὲς *Μπούμ-
πεσι* ὁ ἐχθρὸς ἐζήτησεν ἀνακωχὴν πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν του.

Ὁ Μουσολίνι μετὰ τὴν ἤτταν του ἐπέστρεψεν ἀπογοητευμένος εἰς
Ἱταλίαν. Εἶχε μειωθῇ τὸ ἀτομικόν του γόητρον ἀπέναντι τοῦ Χίτλερ,
διότι οἱ Ἕλληνες τὸν εἶχον φέρει εἰς ἀδιέξοδον.

46 ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὴν ἐπίθесιν τοῦ Μουσολίνι ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχεν ἐγ-
κρίνει ὁ Χίτλερ, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ νέον ἐχθρικὸν μέτωπον εἰς τὰ
Βαλκάνια, ὅπως και κατὰ τὸν ἄλλον πόλεμον.

Ἡ Βουλγαρία, ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τῆς παραχωρηθῇ
ἡ δυτικὴ Θράκη και ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον
παρὰ τὸ πλευρόν τοῦ Ἀξονος τὴν 1ην Μαρτίου 1941. Ἀμέσως 20 γερμα-
νικαὶ τεθωρακισμένα μεραρχία ἐπλημμύρισαν τὴν Βουλγαρίαν πρὸς τὰ
ἐλληνικὰ σύνορα. Τότε ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς *Ουέιβελ* ἔστειλεν ἀπὸ
τὸ μέτωπον τῆς Λιβύης 3 μεραρχίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Γιουγκοσλάβοι ἐξ ἄλλου, μὴ θέλοντες νὰ ἀφήσουν μόνην τὴν
Βουλγαρίαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, ποὺ θὰ ἤρπαζον ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἐπῆραν γερμανικὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐδίδοτο εἰς αὐτοὺς
ἡ Θεσσαλονίκη, προσεχώρησαν τὴν 25 Μαρτίου εἰς τὸν Ἀξονα. Μετὰ
δύο ὁμως ἡμέρας ἐξεργάγη ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σίμοβιτς ἐπανάστα-
σις, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ ἀποπλύνῃ τὴν κηλῖδα τῆς προδοσίας τῆς
προηγούμενης κυβερνήσεως.

Τοιαύτη περίπου ἦτο ἡ κατάστασις, ὅταν τὴν πρῶαν τῆς 6ης Ἀπριλίου 1941 ὁ εἰς Ἀθήνας γερμανὸς πρεσβευτὴς εἰδοποίησε τηλε-σιγραφικῶς, ὅτι τὰ γερμανικὰ στρατεύματα θὰ εἰσῆρχοντο ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀποφασιστικὴ καὶ ἄκαμπτος ἐστάθη ἡ μικρὰ Ἑλλάς πρὸ τοῦ τρομεροῦ γίγαντος καὶ ἀντέταξε τὸ δεύτερον «ὄχι» μετὰ τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'.

«Ἡ ἱστορία τῶν ἐθνῶν θὰ ἀναγράψῃ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι ἡ χώρα τῆς ὁποίας τὴν δόξαν λαμπρύνουν ὁ Μαραθὼν καὶ ἡ Σαλαμίς δὲν ὑποκύπτει, δὲν παραδίδεται».

Ταυτοχρόνως ἰσχυραὶ γερμανικαὶ φάλαγγες τοῦ στρατηγοῦ Λίστ ἐκτύπησαν τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀντίστασις τῶν Γιουγκοσλάβων ἦτο ἀσήμαντος, διότι ὁ στρατός των δὲν ἐπρόφθασε νὰ κινητοποιηθῇ καὶ ἐντὸς 3 ἡμερῶν διελύθη.

Ἡ ἐλληνικὴ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἐπικοῦ μεγαλείου εἰς τὰ ὄχυρά τῆς «Γραμμῆς Μεταξῶ». Κατόπιν σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῶν γερμανικῶν «στούκας» οἱ ἐχθροὶ ἐπετέθησαν μετὰ ὅλα τὰ σύγχρονα ὅπλα εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὰ ὄχυρά τοὺς ἐθέριζον. Ὀμηρικαὶ μάχαι συνήφθησαν σῶμα πρὸς σῶμα εἰς τὰ ὄχυρά Ροῦπελ, Ἰστίμπεη, Λίσσε καὶ Περιθώρι.

Ἐν τῷ μεταξύ μία ἰσχυρὰ τεθωρακισμένη φάλαγξ τῶν Γερμανῶν, ἀφοῦ εἰσεχώρησε βορείως τοῦ Μπέλλες καὶ ἀπέκοψε τὸ σημεῖον ἐπαφῆς μεταξὺ Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, κατῆλθε διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀζιοῦ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην (9 Ἀπριλίου). Ἐν τούτοις οἱ ἄνδρες τῶν ὄχυρῶν ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα, καὶ ὅταν ἄλλαι γερμανικαὶ δυνάμεις ἐφθασαν εἰς τὰ νῶτα των. Τὸ πῦρ ἐσίγησε μόνον, ἀφοῦ ἐξηντλήθησαν τὰ πυρομαχικὰ τῶν ὑπερασπιστῶν. Οἱ Γερμανοὶ εἰς ἔνδειξιν θαυμασμοῦ παρετάχθησαν καὶ παρουσιάσθησαν τιμητικῶς ὅπλα εἰς τοὺς ὑπερηφάνους μαχητάς, τοὺς ὁποίους ἀφῆκαν ἐλευθέρους.

Ἐνῶ ἰσχυραὶ μηχανοκίνητοι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἀπώθουν τοὺς Βρεταννοὺς πρὸς τὸν Ὀλυμπον, ἄλλα γερμανικὰ στρατεύματα ἐπροχώρησαν ἀπὸ τὴν Φλώριναν πρὸς τὰ νῶτα τοῦ μαχομένου εἰς Ἀλβανίαν ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ μὴ κυκλωθοῦν, ὑπεχώρησαν νοτιώτερον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἡμπόδισε νὰ συλλάβουν καὶ Ἰταλοὺς, ὁσάκις αὐτοὶ ἐπετίθεντο. Τέλος μερικοὶ ἡγέται τοῦ στρατοῦ μετὰ ἐπικεφα-

λῆς τὸν στρατηγὸν Τσολάκογλου, ἐπειδὴ εἶχεν ἀρχίσει κατάρρευσις τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων, ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τοὺς Γερμανοὺς. Οἱ ἐχθροὶ ἐσεβάσθησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ δὲν τὸν ἐθεώρησαν αἰχμάλωτον πολέμου⁽¹⁾».

Κατόπιν οἱ Γερμανοὶ ἐξεχύθησαν ἀκάθεκτοι καταδιώκοντες τοὺς Βρεταννοὺς, οἱ ὅποιοι προέβαλαν μίαν τελευταίαν ἄμυναν κυρίως εἰς τὰς Θερμοπύλας. Τέλος τὴν 27ὴν Ἀπριλίου σιδηρόφρακτος ὁ ἐχθρὸς εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνῶ αἱ οἰκίαι ἦσαν κατάκλειστοι, ὁ «ἀγκυλωτὸς σταυρὸς» ἐκυμάτισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον ὁ πρωθυπουργὸς Κορυζῆς ἠτύοκτόνησε καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἐμμ. Τσουδεροῦ καὶ μὲ λείψανα στρατιωτικῶν δυνάμεων ἔφθασαν εἰς Κρήτην, διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὁ Χίτλερ κατ' οὐδένα λόγον ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὴν Κρήτην εἰς χεῖρας τῶν ἀντιπάλων του, λόγῳ τῆς στρατηγικῆς θέσεώς της εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Προητοίμασε λοιπὸν καλῶς μίαν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν, ἥ ὅποια ἤρχισε εἰς τὰς 20 Μαΐου μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμόν τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε τῶν Χανίων, ἐνῶ ἐρρίπτοντο σμήνη Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐξωντὼθησαν ἀπὸ τὰ ἐλληνοβρεταννικὰ στρατεύματα. Ὁ ἐχθρὸς ἐρριπτεν συνεχῶς νέα κύματα ἀλεξιπτωτιστῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ σκληρὰς μάχας κατῴρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ ἀεροδρόμιον, ὅπου ἤρχισαν νὰ προσγειώωνται μεγάλα ὀπλιταγωγὰ μὲ ἄνδρας καὶ τάνκς. Ἔτσι, παρὰ τὴν λυσσαλέαν ἄμυναν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, οἱ Γερμανοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Ρέθυμνον καὶ τὸ Ἡράκλειον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐχθρική νηοπομπὴ ἀπὸ μικρὰ πλοῖα προσεβλήθη ἀπὸ ἀγγλικά πολεμικὰ πλησίον τῶν Κυθήρων καὶ ὅλα τὰ σκάφη εἰσβολῆς ἐβυθίσθησαν. Ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίσθη μὲ σκληρότητα μέχρι τέλους Μαΐου. Τέλος τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα πρὸ τῆς πιέσεως τοῦ ὑπερτέρου ἐχθροῦ μετεφέρθησαν ἐν σπουδῇ εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα εἰς ἄλλα μέτωπα. Δραματικὴ ὑπῆρξεν ἡ θέσις τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 20ήμερου σφυροκοπήματος τῆς νήσου κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν εἰς τὰ κρητικὰ ὄρη καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀδαμάστων κατοίκων ἐφυγαδεύθησαν διὰ θαλάσσης εἰς Μέσσην Ἀνατολήν.

1. Τὸ παρεδόχθη καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ εἰς λόγον του, πού ἐξεφώνησεν εἰς τὸ Ράιχσταγ (Βουλὴ), κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1941.

Αί απώλειαι τῶν χιτλερικῶν ὑπερέβησαν τὰς 25 χιλ. νεκροὺς καὶ τραυματίας. Ἔτσι ἐτελείωσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ὁ γερμανικὸς κολοσσὸς ἐχρειάσθη 55 ἡμέρας ἔναντι τῶν 5 πού ὑπελόγιζε τὸ ἐπιτελεῖον του.

Ἡ ἥρωικὴ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων προσέφερεν εἰς τοὺς Ρώσους ἔξ πολυτίμους ἐβδομάδας καὶ ἡ καθυστέρησις αὐτὴ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Γερμανοὺς νὰ κυριεύσουν τὴν Μόσχαν.

Ἡ ἐλληνικὴ ἐποποιία τοῦ 1940 - 41 ὕψωσε τὸν πυρσὸν τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπέβη ἡ μόνη ἀκτίς φωτὸς μέσα εἰς τὸ ζοφερὸν σκότος πού ἐκάλυπτε τὸν παγκόσμιον ὀρίζοντα.

Ἀλλὰ τὰ πρῶτα ἐλπιδοφόρα μηνύματα δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν.

47 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ ΚΑΙ ΜΕΣΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ Μουσολίνι εἰς τὸν πόλεμον ὑπῆρξεν ἀτυχὴς διὰ τὴν Ἰταλίαν. Αἱ ἰταλικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν τώρα εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Ἀγγλίας. Στρατεύματα Νεοζηλανδῶν, Αὐστραλῶν, Νοτιοαφρικανῶν καὶ Ἰνδῶν ἦλθον νὰ πολεμήσουν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν εἰς Σομαλίαν καὶ Ἐρυθραίαν, τὰς ὁποίας συντόμως κατέλαβον οἱ Ἀγγλοι. Αἱ ἐκεῖ ἰταλικαὶ δυνάμεις ἡττήθησαν ἐπανειλημμένως, ἐνῶ χιλιάδες Ἰταλῶν ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Χαϊλέ Σελασιέ, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰταλοὶ εἶχον ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν, ἐπανῆλθε μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν συμμάχων εἰς τὴν πατρίδα του καὶ παρώτρυνε τοὺς ὑπηκόους του κατὰ τῆς Ἰταλίας. Συγχρόνως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν «Ἐλευθέρων Γάλλων» στρατηγὸς Ντε Γκωλ, διεξάγων ἀληθῆ σταυροφορίαν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος, συνεχέντρωσεν ὑπολογισίμων δυνάμιν ἀπὸ Γάλλους ἀποίκους τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς ὁποίους ἔταξε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν στρατιὰ 200.000 Ἰταλῶν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Γκρατσιάνι, πού προσωρίζετο νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον, ἐνίκηθη ἀπὸ 30.000 Ἀγγλοαυστραλοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Οὐέιβελ παρὰ τὴν Μάρσα - Ματρούχ. Συνελήφθησαν 130 χιλ. Ἰταλοὶ μετὰ τοῦ διοικητοῦ των καὶ ἐκυριεύθησαν 700 κανόνια (Δεκέμβριος 1940).

Ὁ Χίτλερ ὅμως θέλων νὰ κρατήσῃ τὸ βορειοαφρικανικὸν μέτωπον, διὰ νὰ ἀπειλήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ Σουέζ καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἀπέστειλεν

αεροπορικῶς εἰς Τριπολίτιδα τὸ «Ἀφρικανικὸν Σῶμα» ὑπὸ τὸν ἱκανὸν στρατηγὸν Ρόμμελ. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἐτέθησαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἰταλικά στρατεύματα τῆς Λιβύης. Ὁ Ρόμμελ ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων καί, ἀπωθήσας βιαίως τοὺς Βρεταννοὺς ἐντὸς τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἐδάφους, ἔφθασε πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας (Μάρτιος 1942).

Ἐπειτα ἀπὸ σκληρὰς συγκρούσεως καὶ ἐναλλαγὰς θέσεων, ποὺ διεξήχθησαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα τοῦ ἀφρικανικοῦ θέρους, ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἐδόθη πλησίον τοῦ Ἑλ-Ἀλαμείν (22 - 23 Ὀκτωβρίου 1942). Κατ' αὐτὴν ἡ 8η ἀγγλικὴ στρατιά⁽¹⁾ τοῦ στρατάρχου Μοντγκόμερου ἐπέτυχε τὴν συντριβὴν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Γερμανῶν ἀνῆλθον εἰς 75 χιλ. ἄνδρας καὶ ἄνω τῶν 500 ἀρμάτων μάχης καὶ 1.000 πυροβόλων.

Ἡ «μάχη τοῦ Ἑλ - Ἀλαμείν» ἀποτελεῖ κρίσιμον καμπὴν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, διότι ἐματαίωσε τὰ σχέδια τοῦ «ἄξονος» νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν πετρελαίων τοῦ περσικοῦ κόλπου, ἀπὸ ὅπου κυρίως ἀνεφωδιάζετο ἡ Ρωσία ὑπὸ τῶν συμμάχων.

Καταδιώκων τὰ λείψανα τῶν Γερμανοῦταλῶν ὁ νικητὴς τοῦ Ρόμμελ ἔφθασεν εἰς Τύνιδα, ὅπου ἠνώθη μὲ ἀμερικανικὰς δυνάμεις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀϊζενχάουερ, αἱ ὁποῖαι προήλαινον ἐκ ΒΔ. Ἀφρικῆς. Αὐταὶ εἶχον ἀποβιβασθῇ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὸ γαλλικὸν Μαρόκον καὶ Ἀλγέριον. Τὸ «Ἀφρικανικὸν Σῶμα» σφυροκοπούμενον πανταχόθεν διελύθη. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1943 ἦναι τῶν 250.000 Ἱταλογερμανῶν παρεδόθησαν εἰς Τύνιδα. Ἡ Ἀφρικὴ ἦτο ἐλευθέρα. Ὁ κόσμος ἀνέπνευσε.

Συγχρόνως ἄλλα βρεταννικὰ στρατεύματα, τὰ ὅποια ἐκινήθησαν δραστηρίως εἰς τὸ Ἰράκ καὶ τὴν Συρίαν, κατέπνιξαν ἐπικινδύνους ἐνεργείας Γερμανῶν πρακτόρων διὰ τὴν κατοχὴν πετρελαιογαγῶν καὶ αεροπορικῶν βάσεων εἰς τὰς χώρας αὐτάς.

Τὰ ὅπλα τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ μέτωπον τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἐκαλύφθησαν ὑπὸ δόξης. Μία ἑλληνικὴ ταξιαρχία, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Κατσώτα, διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἑλ - Ἀλαμείν διὰ τὴν ἀνδρείαν τῆς καὶ ἔλαβε τὸν ἔπαινον τοῦ ἀνωτάτου διοικητοῦ στρατάρχου Ἀλεξάντερ. Ἑλληνικὸν αἷμα ἔβαψε καὶ τὴν ἀφρικανικὴν γῆν. Μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καλύπτει τοὺς ἐνδόξως πεσόντας Ἑλλήνας καὶ συμμάχους στρατιώτας. Ἐπίσης καὶ

1. Εἶναι οἱ περίφημοι μὲ τὸ ἀγγλικὸν χιοῦμορ «ἀρouraῖοι τῆς ἐρήμου».

εἰς τὸ Σφάξ τῆς Τυνησίας γενναίως ἐπολέμησεν ὁ ἑλληνικὸς «Ἱερὸς Λόχος» (μετ' διοικητὴν τὸν Τσιγάντε) συγκροτημένος μόνον ἀπὸ Ἑλληνικῶν ἀξιωματικῶν.

48 ΕΙΣΒΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΙΡΗΝΙΚΟΝ

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Παρά τὴν εὐκολὴν νίκην τοῦ εἰς τὴν Δύσιν, ὁ Χίτλερ εἶχε πεισθῆ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τὴν σκληροτράχηλον Ἀγγλίαν. Ὅταν ἐστέρωσε τὰ νῶτα τοῦ, διὰ τῆς κατοχῆς τῶν Βαλκανίων, ἤρχισε τὴν 22αν Ἰουνίου 1941, πρὸς γενικὴν κατάπληξιν, ἀστραπιαῖον πόλεμον κατὰ τῆς ἕως τότε συμμάχου τοῦ Ρωσίας. Ἐλπίζων ὅτι μέχρι τοῦ χειμῶνος θὰ ἠνάγκαζε τοὺς Ρώσους νὰ συνθηκολογήσουν, ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἐγένετο κύριος τῶν ρωσικῶν σιτηρῶν καὶ καυσίμων.

Μέχρι τοῦ Νοεμβρίου οἱ εἰσβολεῖς εἶχον σαρώσει τὰ Βαλτικὰ κράτη, τὴν Λευκορωσίαν, Οὐκρανίαν, Κριμαίαν καὶ ἔφθασαν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Λένινγκραντ, ὅπου διὰ πρώτην φοράν ἀνεχατίσθησαν κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων.

Ὅπως ἐπὶ Ναπολέοντος, ἔτσι καὶ τώρα μετὰ τὸν Χίτλερ, οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των ἐχρησιμοποίησαν τὴν τακτικὴν τῆς πυρπολήσεως καὶ ἐρημώσεως τῶν πάντων· δὲν ἐφείσθησαν οὔτε τῶν πολυτίμων βιομηχανικῶν καὶ τῶν τεχνητῶν φραγμάτων τῆς χώρας, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐπιδρομέα τίποτε ἀξιόλογον. Ἐν τῷ μεταξύ ἀδυσώπητος εἰς ὅλην τοῦ τὴν ἀγριότητα εἶχεν ἐνσκήψῃ ὁ ρωσικὸς χειμὼν καὶ καθήλωνε τὴν ἀτελεύτητον θωρακισμένην στρατιὰν τοῦ γερμανοῦ στρατηγοῦ Γκουντέριαν εἰς τὰς παγωμένας στέππας. Καὶ οἱ Ρῶσοι διὰ τοῦ «κλεφτοπολέμου τῶν Κοζάκων» ἐγνώριζον νὰ ἐνοχλοῦν εἰς τὰ ἀσθενῆ τοῦ σημείου τὸ ἐκτεταμένον ἐπὶ ἑκατοντάδων μιλίων γερμανικὸν μέτωπον.

Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἤρχισεν ἀγρίους νυκτερινούς βομβαρδισμούς ἐναντίον τῶν κυριωτέρων κέντρων τῆς Γερμανίας. Παρὰ τὴν ὅλην καὶ περισσώτερον πολεμικὴν ὕλην ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας κατέφθανεν εἰς ρωσικὰς βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν μαχομένων Ρώσων. Ἡ ὀργανωμένη ἀντίστασις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐσκληρύνετο καὶ εἶχεν ἀγκιστρῶσει δύο περίπου ἑκατομμύρια Γερμανῶν.

Οἱ Γερμανοί, ἐπιδιώκοντες νὰ καταλάβουν μὲ κάθε θυσίαν ζωτικήν πηγήν ἀνεφοδιασμοῦ των εἰς πετρέλαια, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1942 ὑπερφαλάγγισαν τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Στάλινγκραντ, ἐπὶ τοῦ Βόλγα. Ἀλλὰ ἐκεῖ οἱ Ρῶσοι μὲ ἀπεγνωσμένην ἀμυναν τοὺς ἐσταμάτησαν. Ἐπηρεολοῦθησαν ἀληθεῖς γιγαντομαχίαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πόλις κατεστράφη ὅλοσχερῶς καὶ ἡλλαξε κύριον πολλάκις, ἀλλὰ τὰ ἐρείπιά της ἔμειναν τελικῶς εἰς χεῖρας τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν της. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν ἐκατέρωθεν τεράστιαι.

Ἡ «μάχη τοῦ Στάλινγκραντ» ἀποτελεῖ ἀξιωμακτικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου : οἱ Ρῶσοι ἀναθαρρήσαντες ἀνέκτησαν ἔκτοτε μέρος τοῦ ἐθνικοῦ των ἐδάφους· τὸ 1944 δι' ἰσχυρῶν ἀντεπιθέσεων αἱ δυνάμεις τοῦ στρατάρχου Ζούκωφ ἀπώθησαν τοὺς εἰσβολεῖς μέχρι τῆς Πολωνίας. Καθ' ὅλον ὅμως αὐτὸν τὸν χρόνον οἱ Γερμανοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διατηροῦν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἰταλίαν στρατεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο ὑπὸ ἄλλας περιστάσεις νὰ χρησιμοποιήσουν εἰς τὸ ἀχανὲς ρωσικὸν μέτωπον.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ (8 Δ/ΒΡΙΟΥ 1941)

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ ἦσαν ὑπὲρ τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν, ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἐτήρησε στάσιν ἀφόγου οὐδετερότητος. Παρὰ τὴν ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζει καὶ διὰ τὰς στρατιωτικὰς της παρασκευάς, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο, μήπως τὸν πόλεμον ποὺ ἤθελεν αὐτὴ νὰ ἀποφύγῃ, τῆς τὸν ἐπιβάλλουν ἄλλοι. Ἡ γαλλικὴ κατάρρευσις ἀντήχησεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὥς κώδων κυνδύνου.

Αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Χίτλερ ἐνεθάρρυναν τοὺς Ἰάπωνας ἡγέτας εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ἔφθασε καὶ δι' αὐτοὺς ἡ ἀναμενομένη στιγμή νὰ δημιουργήσουν μίαν «σφαῖραν κοινῆς εὐημερίας τῆς Μείζονος Ἀνατολικῆς Ἀσίας». Ἐνῶ δύο ἀντιπρόσωποι τῆς Ἰαπωνίας εὗρισκοντο εἰς Οὐάσιγκτον μὲ διπλωματικὴν ἀποστολήν, ἰαπωνικὰ ἀεροπλάνα ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς τὴν 7ην Δεκεμβρίου κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀμερικανικῆς βάσεως Περλ Χάρμπορ καὶ κατέστρεψαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στόλου τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τὸν ναύσταθμον.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Περλ Χάρμπορ ἀποκληθεῖσα «Ἡμέρα Συμφορᾶς» ἐξώργισε τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν καὶ ἐκέντρισε τὴν φιλοτιμίαν του εἰς μίαν ἑντονὴν προσπάθειαν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ὑποὺλον ἐπιδρομέα. Τὴν

έπομένην αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἐξῆλθον εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Οἱ Ἰάπωνες ἐκινήθησαν τόσον ταχέως καὶ μὲ τόσην ἀφθονίαν ἀνδρῶν, πλοίων καὶ ἀεροπλάνων, ὥστε ἐντὸς ἡμέρων ἐβδομάδων κατέλαβον μίαν τεραστίαν γεωγραφικὴν ἔκτασιν. Εἰσέβαλλον εἰς τὸ Σιάμ καὶ ἐκεῖθεν ἐκυρίευσαν τὴν Σιγκαπούρην, ἰσχυρὰν ἀγγλικὴν ναυτικὴν βάσιν ἐπὶ τῆς Μαλαϊκῆς χειρσονήσου. Ἐν συνεχείᾳ ἔγιναν κύριοι τῶν Φιλιππίνων, παρὰ τὴν ἥρωικὴν ἀντίστασιν τῶν Ἀμερικανῶν. Ἐπὶ τῆς Νέας Γουινέας ἐγκατέστησαν προγεφύρωμα ἀπειλοῦντες τὴν Αὐστραλίαν. Ὁ στρατηγὸς Μάκ Ἀρθουρ, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῇ ἔθνικὸς ἥρωας τῶν Ἀμερικανῶν, ἐξετέλεσε μίαν τολμηρὰν ὑποχώρησιν πρὸς διάσωσιν τῆς Αὐστραλίας καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἐκεῖ συμμαχικῶν δυνάμεων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἄγριαι μάχαι καὶ ἀεροναυμαχίαι διεξήγοντο εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1942 μεγάλη ἰαπωνικὴ δύναμις, πλέουσα πρὸς Χαβάη, κατεναυμαχήθη παρὰ τὴν νῆσον Μιτωγουαή. Ἀργότερον ἀνακατελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων θέσεις, ποὺ κατεῖχον οἱ Ἰάπωνες εἰς τὰς νήσους τοῦ Σολομώντος, τῆς Καρολίνας καὶ τὴν Νέαν Γουινέα. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1944 ὁ στρατηγὸς Μάκ Ἀρθουρ, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν νύναρχον Νίμιτς, ἐπανάφεραν τὰς ἀμερικανικὰς ἐνόπλους δυνάμεις εἰς τὰς Φιλιππίνας, τὰς ὁποῖα ἠλευθέρωσαν.

49 ΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΘΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΛΕΜΟΥΝ

Ο «ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ». ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1941 ὁ πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Ρουζβελτ καὶ ὁ Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς Τσώρτσιλ συνηντήθησαν ἐπὶ πλοίου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ συνέταξαν ἐγγράφον παγκοσμίου σημασίας, γνωστὸν ὡς «Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ». Δι' αὐτοῦ ἔθεσαν τὰς βάσεις συνεργασίας τοῦ ἐλευθέρου κόσμου (πρὸς μίαν εἰρήνην, ἣ ὁποία νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ζωὴν ἐλευθέραν, ἀπῆλ-
λαγμένην φόβου καὶ στερήσεων). Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1942 οἱ ἀντιπρόσωποι 26 ἐθνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, ἔδρυσαν τὰ «Ἠνωμένα Ἔθνη» καὶ ἐδήλωσαν ὅτι δὲν θὰ ὑπογράψουν χωριστὴν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀργότερον προσεχώρησαν καὶ ἄλλαι κυβερνήσεις.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀεροπορίας διηκολύνε τοὺς συμμάχους ἡγέτας νὰ διασκέπτωνται μεταξύ των συχνά. Τὸ 1943 οἱ *Τσῶρτσιλ* καὶ *Ρουζβελτ*, ἀφοῦ συνήντησαν τὸν *Τσάγκ-Κάι* - *Σεκ* εἰς *Κάιρον*, μετέβησαν ἐκεῖθεν ἀεροπορικῶς εἰς *Τεχεράνην* πρὸς σύσκεψιν μὲ τὸν *Στάλιν*. Οὗτος, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν *Ρωσίαν* ἀπὸ τὴν γερμανικὴν πίεσιν, ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο τὴν ταχεῖαν δημιουργίαν ἐνὸς δευτέρου μετώπου εἰς τὴν δυτικὴν *Εὐρώπην*.

Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἐπειδὴ εἰς τὰ *Βαλκάνια* ἐπεκράτει ἀβεβαιότης, οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀϊζενχάουερ εἰς τὴν *Σικελίαν*, τὴν ὁποίαν κατέλαβον (Ἰούλιος 1943), ἔπειτα δὲ ἀπεβιβάσθησαν εἰς νότιον Ἰταλίαν. Πανικὸς διέτρεξε τὴν Ἰταλίαν ὁ Μουσολίνι ὑπεχρώσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἡ νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν στρατάρχην *Μπαντόλιο* ἔσπευσε νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἡ συμμαχικὴ προέλασις πρὸς κατάληψιν τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου ὑπῆρξε βραδεῖα ἐνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἀμύνης τῶν *Γερμανῶν*. Σκληρὰ καὶ πολύνεκρος ὑπῆρξεν ἡ μάχη τοῦ *Μόντε - Κασσίνο* ἡ πόλις σχεδὸν ἰσοπεδώθη. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1945 ὁ Μουσολίνι συνελήφθη παρὰ τὸ *Μιλᾶνον* (*Κόμο*) ὑπὸ «παρτιζάνων»⁽¹⁾, ἐνῶ προσεπάθει νὰ διαφύγῃ μεταμφιεσμένος εἰς *Γερμανὸν* στρατιώτην καὶ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

Κατὰ τὴν νικηφόρον πορείαν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων πρὸς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ «3η ὁρεινὴ ἑλληνικὴ ταξιαρχία», ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην *Τσακαλῶτον*, ὡς τμήμα τῆς θρυλικῆς 8ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς. Ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία εἰς τὸν τομέα προελάσεως τῆς κατέλαβε διὰ θυελλώδους ἐξορμήσεως τὴν πόλιν *Ρίμινι*, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζε μία ἐπίλεκτος μεραρχία *Γερμανῶν* ἀλεξιπτωτιστῶν μὲ βαρέα πυροβόλα, ὅλμους κλπ. Ἡ *Ξιφολόγη* τοῦ «Ἑλληνος ἤστραψε καὶ πάλιν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐτράπη εἰς ἄτακτον ὑποχώρησιν (21 Σεπτεμβρίου 1944). Ὁ Δῆμαρχος παρέδωκεν ἄνευ ὅρων τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ἡ εἰδησις, γνωσθεῖσα εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, προεκάλεσεν ἐνθουσιασμόν καὶ ἐθνικὴν υπερηφάνειαν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ στόλου μας ἡ δρᾶσις δὲν ὑστέρησε. Κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἀπόβασιν εἰς *Σικελίαν* τὸ ἀντιτοπιλικὸν «*Κανάρης*» εἰσῆλθε πρῶτον εἰς τὸν λιμένα τῆς *Αὐγούστας* καὶ ἐκανονιοβόλησεν εὐστόχως τὴν ὁχυρὰν πόλιν. Ἐπίσης ἄλλα πολεμικά μας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ «*Βα*»

1. Ἴταλοι ἀντάρται δρῶντες εἰς βόρειον Ἰταλίαν.

σίλισσα "Ολγα» και «'Αδριάς», έλαβον την ικανοποίησιν να συνοδεύσουν τον αΐχμαλωτισθέντα Ιταλικόν στόλον πρὸς παράδοσιν εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ "Αγγλοῦ στολάρχου Τζὼν Κάννινγκαμ (16 - 9 - 1943). Ἡ «'Ελλη» ἐλάβμβανεν ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν ὑγρὸν τάφον της.

Καὶ ἐνῶ ὁ πόλεμος ἐσάρωνε τὴν Ἱταλίαν καὶ οἱ Ρῶσοι συνεκράτουν τὰς γερμανικὰς ἐπιθέσεις, κολοσσιαῖα βομβαρδιστικὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἀεροπορίας, «ὑπερφρούρια», ἐπληττον κάθε νύκτα βιομηχανικὰς πόλεις τῆς δυτικῆς Γερμανίας, καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐσφυροκοποῦσε ἐχθρικὰς βάσεις εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν ἄλλην κατεχομένην Εὐρώπην. Εἰς ἀντίποινα οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὰς γαλλικὰς ἀκτὰς ἐξαπέλυον κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης αὐτοκατευθυνόμενα βλήματα ρουκέττων καὶ πυραύλων τύπου «V 2».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνταθεῖσα ἡ δρᾶσις ἀνταρτικῶν ομάδων εἰς τὴν Ἑλλάδα⁽¹⁾ καὶ Γιουγκοσλαβίαν ἐδυσχέρανε τὰς μετακινήσεις στρατευμάτων τοῦ κατακτητοῦ, ὁ ὁποῖος προέβαινε κατόπιν εἰς ἀγρίας ἐκτελέσεις τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΡΜΑΝΔΙΑΝ

Τὴν 6ην Ἰουνίου 1944, ἐνῶ ἡ θύελλα ἐμαίνεται ὑπεράνω τῆς Μάγχης, μία τεραστία ναυτικὴ δύναμις τῶν συμμάχων ἐνεφανίζετο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βορείου Γαλλίας. Ἀναρίθμητα σκάφη ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐνὸς φοβεροῦ στόλου καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην χιλιάδων ἀεροπλάνων ἀπεβίβασαν ἰσχυρῶς ἐξωπλισμένα ἀγγλοαμερικανικὰ στρατεύματα. Ἡ ἀνωτάτη διοίκησις εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸν στρατηγὸν Ἀϊζενχάουερ μὲ ὑπαρχηγὸν τὸν Μοντγκόμερυ.

Ἡ μεγαλύτερα εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἀποβατικὴ ἐπιχείρησις ἤρχιζεν εἰς τὴν Νορμανδίαν καὶ ἔκρινεν ὀριστικῶς τὴν τύχην τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

Οἱ Γερμανοὶ ἐπολέμησαν μὲ λύσαν εἰς τὴν ἐπάκτιον ἄμυναν, ἀλλὰ πρὸ τῆς ὁρμῆς καὶ τοῦ ὄγκου τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὴν 25ην Αὐγούστου ἀπληθευθέρωθη ἡ γαλλικὴ πρωτεύουσα ὑπὸ ἀμερικανικῆς στρατιᾶς κατευθυνομένης εἰς τὸν Ρήνον. Ἀλλὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποβιβασθῇ εἰς ΝΑ Γαλ-

1. Ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα τοῦ Γοργοποτάμου, κατόπιν τολμηροῦ ἐγχειρήματος Ἑλλήνων πατριωτῶν, ἀνετινάχθη τὴν νύκτα τῆς 25ης Νοεμβρίου 1942, μὲ τὴν καθοδήγησιν "Αγγλῶν «σαμποτέρς».

λίαν⁽¹⁾), προήλαυνον ραγδαίως πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάττον. Τὸν Δεκέμβριον οἱ Γερμανοὶ ἀντεπετέθησαν μὲ ἀπέλπιδα προσπάθειαν νὰ διασπάσουν τὰς συμμαχικὰς γραμμὰς, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχον καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος. Οἱ βομβαρδισμοὶ ἐξ ἄλλου τῆς Γερμανίας ἐσυνεχίζοντο ἀμείωτοι ὑπὸ τῆς συμμαχικῆς ἀεροπορίας.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ. ΛΗΞΙΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ σημεῖα ἐξεγέρσεων παρουσιάζονται εἰς τὰ μικρὰ ὑποταχμένα ἔθνη. Πρώτη ἀπεσπάρθη τὸν Αὐγούστου 1944 καὶ ὑπέγραψεν ἀνακωχὴν μὲ τοὺς Ρώσους ἡ Ρουμανία. Τὸν Σεπτέμβριον ἠκολούθησαν ἡ Φινλανδία καὶ Βουλγαρία. Ἡ Οὐγγαρία δὲν ἐπρόφθασε, διότι ρωσικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1945 ρωσικαὶ δυνάμεις τοῦ Ζούκοφ προήλαυνον διὰ τῆς Πολωνίας πρὸς τὴν καρδίαν τῆς Γερμανίας. Περὶ τὰ μέσσα Μαρτίου ὁ κρότος τῶν ρωσικῶν πυροβόλων ἠκούετο εἰς τὴν γερμανικὴν πρωτεύουσαν, ἐνῶ οἱ Ἀγγλοαμερικανοὶ ἔσπευδαν πρὸς τὸ κέντρον. Ὁ Χίτλερ ἠτύοκτόνησεν ἐντὸς τῆς κοινορτοποιηθείσης ἀπὸ τοὺς Ρώσους «καρχελλαρίας» (Ἀπρίλιος 1945), καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ στρατάρχης Κόνιεφ ἀπληευθέρωνε τὴν Βιέννην. Ὁ Γερμανὸς νάυαρχος Ντένιτς ἀνέλαβε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς συμμάχους ἄνευ ὅρων ὅ,τι ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Γ' Ράιχ⁽²⁾. Ἡ 9η Μαΐου ὠνομάσθη «Ἡμέρα τῆς Νίκης εἰς τὴν Εὐρώπην».

ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

Εἰς τὸν Εἰρηνικὸν οἱ Ἀμερικανοὶ πολεμισταὶ ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν των πρὸς Ἰαπωνίαν καταλαμβάνοντες κατόπιν σκληρῶν μαχῶν τὰς νήσους Ἰβοζίμα, Ὀκινάουα κλπ., παρὰ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοκτονίας τῶν ἰαπωνικῶν ἀεροπλάνων (καμικαζι). Τὴν 6ην Αὐγούστου ἐρρίφθη ἀτομικὴ βόμβα⁽³⁾ κατὰ τῆς ἰαπωνικῆς πόλεως Χιροσίμα καὶ ὀλίγον ἄργότερον εἰς τὸ Ναγκασάκι, ὅπου ἐπροξενήθησαν τρομερὰ κατὰστροφὰ· τότε ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἡ ἐπίσημος πα-

1. Ἐκεῖ ἔλαβον μέρος καὶ ἑλληνικὰ πολεμικά.

2. Τρίτη περίοδος τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους διὰ τῆς ἐπιβολῆς εἰς τὸν κόσμον «νέας τάξεως πραγμάτων», τοῦ Ναζισμού.

3. Διὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς εἰργάζοντο ἐπὶ μακρὸν Ἀγγλοὶ, Ἀμερικανοὶ καὶ Καναδοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνηταὶ μὲ ἄκραν μυστικότητα.

ράδοσις ἔγινεν ἐπὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ θωρηκτοῦ «Μισσοῦρι» ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Μάκ Ἀρθούρ τὴν 2αν Σεπτεμβρίου 1945, ἡ ὁποία ὠνομάσθη «Ἡμέρα τῆς Νίκης ἐν Ἰαπωνίᾳ».

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐπρόλαβε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, διὰ νὰ ἔχῃ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν ρύθμισιν ζητημάτων τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1944 ἐκπρόσωποι τῶν κυριωτέρων συμμάχων ἐθνῶν συνεργασθέντες ἱδρυσαν τὸν Ὀργανισμόν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1945 ἀντιπρόσωποι 49 κρατῶν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, συνηντήθησαν εἰς Ἄγιον Φραγκῖσκον καί, κατόπιν ἐργασίας δύο μηνῶν, συνέταξαν τὸν «Καταστατικὸν Χάρτην» τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἐτσι τὰ μετέχοντα κράτη ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεργάζωνται ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀμύνης των.

Ὁ πρόεδρος Φραγκλῖνος Ροῦζβελτ δὲν ἐπέζησε διὰ νὰ ἴδῃ τὴν Ἡμέραν τῆς Νίκης. Ἀπέθανε τὴν 12ην Ἀπριλίου 1945. Τὴν εὐθύνην τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους ἀνέλαβεν ὁ διάδοχος του Χάρρυ Τρουμάν.

Ὁ Οὐίνστον Τσώρτσιλ, «ὁ πατὴρ τῆς Νίκης» εἰς τὸν τρομερὸν αὐτὸν ἀγῶνα, ἠττήθη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰουλίου εἰς Μ. Βρεταννίαν πρὸς μεγίστην ἐκπλήξιν. Ὁ Κλημεντ Ἀττλῆ, ἀρχηγὸς τοῦ Ἑργατικοῦ κόμματος, ἐκλήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης.

50 **Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ**

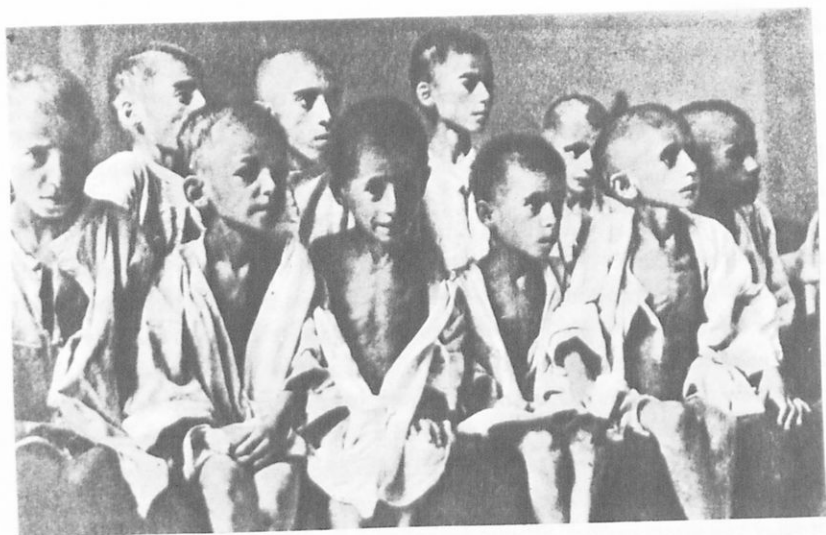
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἄς ρίψωμεν τώρα ἓν βλέμμα εἰς τὴν κατεχομένην Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἴδωμεν τὰ μεσολαβήσαντα γεγονότα.

Μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατὰληψιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀξονος, ἡ Μακεδονία καὶ Θράκη περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Βουλγάρων, ἡ δὲ ὑπόλοιπος χώρα εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς.

Οἱ κατακτηταὶ ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἔδειξαν ἀνήκουστον σκληρότητα ἀπέναντι τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Μὲ τὴν πεῖναν, τὰς συλλήψεις καὶ τὰ βασανιστήρια, μὲ ἀπαγχονισμοὺς καὶ ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις ἐπεδίωξαν νὰ ἐξαθλιώσουν τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμούς, διὰ νὰ λυγίσουν τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν πλήρη ὑποταγὴν των.

Μὲ τὴν ἀρπαγὴν τῶν τροφίμων προσεκάλεσαν εἰς τὴν χώραν ἕνα

Εικ. 48. Παιδιά της κατοχής σκελετωμένα

πρωτοφανή λιμόν, που έφθασεν εις την αποκορύφωσίν του κατά τὸν δριμύν χειμῶνα τοῦ 1941 - 42.

Ἐδεινοπάθησεν ἰδίως ἡ περιοχή τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς. Ἐν τῷ μεταξύ ἔπιπτε ραγδαίως ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος καὶ ἐπηκολούθησε «πληθωρισμός». Ἔτσι πολλαὶ χιλιάδες τῶν κατοίκων ὑπέκυψαν εἰς τὰς στερήσεις καὶ τὰ νοσήματα, ἐνῶ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο κατὰ δεκάδας εἰς κοινούς τάφους.

Τὰς σκληρὰς αὐτὰς δοκιμασίας, μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἐπιδρομεῖς ἤλπισαν ὅτι θὰ παραλύσουν τὴν ἀντίστασιν τοῦ Γένους, οἱ Ἕλληνες ἀντιμετώπισαν καρτερικῶς καὶ μὲ εὐψυχίαν. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν κατακτητῶν ἐνέπνευσεν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας¹⁾, ἀνεξαρτήτως κοινωνικῆς τάξεως, σταθεράν καὶ ἀπόλυτον ἀρνήσιν πάσης πρὸς αὐτοὺς συνεργασίας, καθὼς καὶ πράξεις ἡρωισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐπα-

1. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ πατριωτικὴ δρᾶσις τῆς Λέας Καραγιάννη ἀπὸ τὴν Λίμνην Εὐβοίας. Τὴν ὑπέροχον Ἑλληνίδα, μητέρα ἑξ τέκνων, ἐξετέλεσαν διὰ πολυβόλων οἱ Γερμανοὶ ἀφοῦ τὴν ἐβασάνισαν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμῆς ἔνεκεν τῆς ἀπένειμεν χρυσοῦν μετάλλιον, προσφάτως δὲ ἐστήθη προτομὴ τῆς καὶ εἰς τὴν ὁδὸν Στουρνάρᾳ τῶν Ἀθηνῶν.

νειλημμένως επέσυραν άπανθρώπους τιμωρίας εκ μέρους των τυράννων της χώρας. Η αντίστασις δηλ. του ελληνικού λαού υπήρξε :

1) παθητική, διότι κανείς δεν έβοήθησε τον έχθρον ούτε έδέχθη να συμπολεμήση με τους σταυρωτάς της πατρίδος του. Αντιθέτως δεν ησαν όλίγοι εκείνοι που περιέθαλψαν τους άγρίως διωκομένους Έβραίους ή έναπομεινάντας Βρεταννούς στρατιώτας.

2) ενεργητική, άφ' ενός μόν δια της συλλογής πληροφοριών, δια της κρυφής εκδόσεως έφημερίδων προς διαφώτισιν του λαού και δια του δικτύου κατασκοπείας, που ύφαιναν αι μυστικά όργανώσεις, άφ' ετέρου δέ με δολιοφθοράς — «σαμποτάζ» έχθρικού ύλικού — εις τας πόλεις και την ύπαιθρον και με άλλην μαχητικήν δρᾶσιν ενόπλων έθνικων ομάδων εις βάρος των κατακτητητών. Ακόμη και άνοικται συγκρούσεις διεξήχθησαν, εξ ών σοβαρωτέρα ή μάχη της Μενίνας εις Θεσπρωτίαν μεταξύ της οργανώσεως ΕΔΕΣ (υπό τον στρατηγόν Ζέρβαν) και γερμανικού στρατού. Αξιόλογον δρᾶσιν ανέπτυξαν επίσης και αι άνταρτικαι ομάδες του Φωστερίδη εις ανατολικήν Μακεδονίαν - Θράκην, του Ψαρρού εις Φωκίδα, του Χούτα εις Ακαρνανίαν, των Δροσσοπούλου και Καραχάλιου εις Πελοπόννησον, του Μπαντουβᾶ εις Κρήτην και του ΕΑΜ. Μεταξύ των επαναστατικων οργανώσεων(1) το Έθνικόν Απελευθερωτικόν Μέτωπον (ΕΑΜ) ειχε περιλάβει εις τους κόλπους του άγνους πατριώτας, που τους εφλόγιζεν ή πίστις των εις το Έθνος και την νίκην. Με τον καιρόν όμως το ΕΑΜ έγινε αιχμάλωτον της μειοψηφίας δηλ. των κομμουνιστών. Αυτοί μεθοδικώς και με καταχθόνια μέσα παρέσυραν από την έθνικην της άποστολήν την συμπαγεστέραν απελευθερωτικήν όργάνωσιν εις πράξεις βίας και καταστροφής και έπεσώρευσαν εις την χώραν έρείπια και συμφοράς.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΡΣΙΑ

Έπειτα από την άφόρητον αυτήν κατοχήν, που έστοίχισε την ζωήν 300 και πλέον χιλιάδων Έλλήνων από την πείναν, τας κακουχίας, την όμηρίαν και τας έκτελέσεις(2), οι Γερμανοί ήρχισαν να υποχωρούν:

1. Τας οργανώσεις αυτές ενίσχυε κρυφίως το Συμμαχικόν Στρατηγείον Μέσης Ανατολής με ρίψεις έφοδίων, χρηματαποστολων και «κομάντος» δηλ. ανδρων ειδικώς εκπαιδευμένων δι' έργα δολιοφθοράς εις τα μετόπισθεν του έχθρου.

2. Πρωτοφανείς εις άγριότητα αι σφαγαι του Δοξάτου υπό των Βουλγάρων, ενώ εις το Δίστομον και τα Καλάβρυτα έξετελέσθησαν υπό των Γερμανων όλοι οι άρρενες άνω των 14 ετών, ακόμη και γέροντες αιωνόβιοι.

αί συμμαχικαὶ Δυνάμεις πέραν τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες ἐντὸς αὐτῆς τοὺς ἐκτύπησαν χωρὶς οἶκτον. Ἡ 12η Ὀκτωβρίου 1944 εἶναι ἡ λαμπρὰ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν τυραννίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὴν ἐλευθέραν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος ἡ σχηματισθεῖσα εἰς Αἴγυπτον κυβέρνησις («ἐθνικῆς ἐνότητος») μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Γεώργιον Παπανδρέου.

Ἐν τῷ μεταξὺ παντοδύναμον τὸ ΕΑΜ εἶχεν ἐξαπολύσει ἀγρίαν τρομοκρατίαν κατὰ τῶν πληθυσμῶν τῆς ὑπαίθρου. Χιλιάδες ἐθνικοφόνων πολιτῶν ἐξωντόθησαν, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες διελύθησαν.

Τὴν 3ην Δεκεμβρίου οἱ ἀντάρται τοῦ ΕΑΜ, μολονότι ἡ ὀργάνωσις τῶν συμμετεῖχεν μὲ 7 ὑπουργοὺς εἰς τὴν κυβέρνησιν («ἐθνικῆς ἐνότητος»), ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἐπιβάλουν κομμουνιστικὸν καθεστῶς. Εἰσώρμησαν λοιπὸν πάνοπλοι εἰς τὰς Ἀθήνας· τὸ ἐλεύθερον κράτος εἶχε περιορισθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν Συντάγματος, ὅπου ἡ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὸ Σύνταγμα Χωροφυλακῆς «Μακρυγιάννη» καὶ εἰς τοὺς στρατῶνας τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ἡ πρωτεύουσα ὑπέστη ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν φρίκην τῆς αἱματηρᾶς («λαοκρατίας») καὶ εἶχεν ἀμέτρητα θύματα καὶ μεγάλας καταστροφάς.

Ὁ τόπος ἐσώθη ἀπὸ τὸν ὄλεθρον μὲ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα κατῴρθωσαν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐντοπίαν ἐθνοφυλακὴν νὰ ἀπωθήσουν τοὺς κομμουνιστὰς καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξιν. Ἀλλὰ οἱ δρᾶσται τοῦ «Δεκεμβριανοῦ κινήματος» δὲν κατέθεταν τὰ ὅπλα. Ἐχρειάσθη νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν δημοκράτην στρατηγὸν Πλαστήραν ἡ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἔπεισε τοὺς ἀντάρτας νὰ ἀφήσουν τὸν ἀγῶνα. Τοῦτο ἐπετεύχθη μὲ τὴν «συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας» 12 - 2 - 1945, ἡ ὁποία ἐδίδεν ἀμνηστίαν εἰς ὅλας τὰς πράξεις τῆς κατοχῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προσωπικὰ ἐγκλήματα.

Ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου εὗρε μίαν Ἑλλάδα αἰμοστάζουσαν ἀκόμη ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ ἐθνοκτόνου κινήματος καὶ τὴν νέαν κυβέρνησιν τοῦ ναυάρχου Βουλγαρὶ νὰ τῆς προσφέρῃ τὰς πρώτας βοηθείας. Δι' ἄλλην μίαν φορὰν ἔνεκα τῆς διχονοίας ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐπέπρωτο ἐκ τῆς τέφρας τῶν ἐρείπειών ἡ καὶ τοῦ ἀδελφικοῦ αἵματος νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἀνασυγκρότησίν του εἰς τὴν νέαν περίοδον τῆς εἰρήνης.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

51 ΕΝΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

ΠΟΙΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΔΗΛΗΤΗΡΙΑΖΟΝ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Οί λαοί εἶδον μὲ ἀγαλλίασιν τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἐπερίμεναν ὅτι οἱ «Μεγάλοι Σύμμαχοι», ὅπως συνειργάσθησαν διὰ νὰ κερδίσουν τὸν πόλεμον, θὰ ἔπραττον τὸ ἴδιον διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν καὶ τὴν εἰρήνην· ἡ ἐλπίς των ὅμως διεψεύσθη.

Ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία διήρχοντο δυσκόλους στιγμὰς ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν ἰσχυροῦ ἐθνικιστικῶς πνεύματος εἰς τοὺς ἀποικιακοὺς λαοὺς. Αὐτὸ τὸ ἐξεμεταλλεύετο ἡ Ῥωσία καὶ ὑπεκίνει αὐτοὺς εἰς ἀγῶνας πρὸς αὐτοδιάθεσιν. Ἔτσι πολλαὶ ἀποικίαι (ὅπως αἱ Ἰνδίαί, τὸ Πακιστάν, ἡ Ἰνδονησία, αἱ Φιλιππῖναι κλπ.) διὰ τῆς συνεχοῦς πάλης καὶ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τοῦ Ο.Η.Ε. ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Περισσότερον ὅμως ἐδυσκόλευε τὴν εἰρήνην ἡ ἀνόρθωσις τῶν περιοχῶν ποὺ εἶχον περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κατακτητῶν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἐτορπίλλιζε τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἐπροτιμοῦσε τὸ χάος καὶ τὴν σύγχυσιν, διότι τῆς ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ σύστημά της. Ἔτσι ἐπέτυχε νὰ φέρῃ ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν της τὰς χώρας ποὺ εἶχεν ἐλευθερώσει ὁ «Ἐρυθρὸς Στρατός». Ἡ Ρουμανία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Πολωνία, τὰ Βαλτικὰ κράτη, ἡ Μαντζουρία καὶ ἡ βόρειος Κορέα ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἀπέβησαν «δορυφόροι» τῆς Ῥωσίας. Ἀπετελέσθη οὕτω μία ἐρυθρὰ αὐτοκρατορία ποὺ ἀποκαλεῖται ἔκτοτε «σιδηροῦν παραπέτασμα», διότι εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἀπέβη δύσκολος ἡ ἐπαφὴ τῶν σοβιετικῶν μὲ τοὺς δυτικούς.

Ἡ ταχτικὴ αὐτὴ τῆς Ῥωσίας ἐδημιούργησεν ἑντάσιν εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ῥωσίας μὲ τοὺς Δυτικούς, ἡ ὁποία μᾶς ἔγινε γνωστὴ μὲ τὸν διπλωματικὸν ὅρον «ψυχρὸς πόλεμος».

Οἱ λαοὶ ἐπερίμεναν ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. νὰ ἐξομαλύνῃ τὰς διαφορὰς τῶν «Μεγάλων» καὶ νὰ δώσῃ τὴν ὀριστικὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὸ δικαίωμα ἀρνησικυρίας (τὸ *veto*) τῆς Ρωσίας ἔδιδεν εἰς αὐτὴν ἓνα ἰσχυρὸν ὄπλον, ὥστε νὰ ἀκυρώνῃ κάθε ἀπόφασιν, ποὺ δὲν ἡνύοι τὰ συμφέροντά της.

Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι προσεφέρθησαν νὰ χορηγήσουν διὰ τοῦ Ο.Η.Ε. οἰκονομικὴν βοήθειαν πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κατεστραμμένων χωρῶν καὶ νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὰ ἄλλα ἡνωμένα ἔθνη πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ὁμαλῆς διακυβερνήσεως εἰς τὰς χώρας αὐτάς, ἀλλὰ συνήντησαν τὴν ἀντίδρασιν τῆς Σοβιετικῆς κυβερνήσεως καὶ προσέφυγαν εἰς τὸν Ο.Η.Ε. Ἐκεῖ κατήγγειλαν τὴν Ρωσίαν ὅτι ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ἐτσι ἔμειναν πολλὰ προβλήματα ἄλυτα καὶ ὁ ψυχρὸς πόλεμος ἐσυνεχίσθη.

Αἱ πλέον νευραλγικαὶ περιοχαὶ αἱ ὁποῖαι παρουσίασαν τὴν μεγαλυτέραν κρίσιν τοῦ ψυχροῦ πολέμου ἦσαν ἡ Ἀπὼ Ἀνατολή, ἡ Μέση Ἀνατολή, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Γερμανία.

Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Εἰς τὴν *Κίνα*ν διὰ τῆς βοήθειας τῶν Σοβιετ ὁ Μάο Τσέ Τούγκ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ κομμουνιστικὸν καθεστῶς καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὴν ἐθνικιστικὴν κυβέρνησιν τοῦ Τσάγκ Κάι Σέκ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νῆσον Φορμόζαν.

Τὸ 1950 στρατεύματα τῆς βορειοκορεατικῆς κυβερνήσεως εἰσέβαλον εἰς τὴν νότιον *Κορέαν*. Δυνάμεις ὅμως τοῦ Ο.Η.Ε. (εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχε καὶ ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα) τὰ ἐξεδίωξαν καὶ θὰ διέλυαν τὸ κομμουνιστικὸν κράτος τῆς βορείου Κορέας, ἐὰν εἰς βοήθειάν του δὲν ἔσπευδον δυνάμεις τῆς κομμουνιστικῆς Κίνας.

Εἰς τὴν *Ἰνδοκίνα*ν (Βιέτ Νάμ), ὅταν κομμουνιστικαὶ δυνάμεις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Γάλλων, ἡ κομμουνιστικὴ Κίνα τὰς ἐβοήθησεν νὰ νικήσουν καὶ νὰ ιδρύσουν τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τοῦ Βιέτ Μινχ (βορείου Ἰνδοκίνας).

Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ

Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτάς τὸ Ἰράκ, ἡ Συρία, ὁ Λίβανος, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Τυνησία, τὸ Ἀλγέριον, τὸ Κογκὸ κλπ., ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰν πάλην πρὸς τοὺς ἀποικιοκράτας Ἀγγλοῦς, Γάλλ-

λους και Βέλγους. Ἡ σύγκρουσις ὅμως τῶν «Μεγάλων» συνεχίζεται διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

Πρῶτον, ἔνεκα τῆς ιδρύσεως τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου (ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν, Ἰράκ κλπ.), ὁ ὁποῖος ἔταξεν ὡς σκοπὸν τὴν ἑνωσιν τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου διὰ τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀπὸ τοὺς ἀποικιοκράτας. Αὐτοί, μολοντί ἀφῆκαν ἐλευθέρας τὰς ἀραβικὰς χώρας, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰς πετρελαιοπηγὰς τῆς περιφερείας αὐτῆς.

Δεύτερον, διότι οἱ Δυτικοὶ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ιδρῶσιν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸ ἑνωρὶς ὠργάνωσε στρατὸν καὶ ἐδημιούργησεν ἀνθηρὰν βιομηχανίαν, ὥστε ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου.

Ἡ κρίσις ἔλαβεν τὴν μεγαλυτέραν ὀξύτητα εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τὸ 1956. Ἡ νεαρὰ Αἰγυπτιακὴ Δημοκρατία ὑπὸ τὸν Νάσερ κατάρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἀγγλους. Αὐτοὶ ὅμως συμμαχήσαντες μὲ τοὺς Ἑβραίους εἰσέβαλον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ Ρωσία τότε ἠπέιλησεν ἐπέμβασιν. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος. Οἱ ἐπιδρομεῖς ὅμως κατόπιν ἰσχυρᾶς πίεσεως ἐκ μέρους τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν.

52 Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

Σφοδροτέρᾳ ἐξεδηλώθη ἡ διάστασις τῶν «Μεγάλων» ἐξ ἀφορμῆς τοῦ β' συμμοριτοπολέμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα (ΚΚΕ) μολοντί ὑπέγραψε τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας, δὲν ἠθέλησε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὁμαλὸν συνταγματικὸν βίον. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1946, ὑποκινούμενον ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ «σιδηροῦ παραπετάσματος», ἐξαπέλυσε νέαν ἀνταρσίαν. Ἐπειδὴ αἱ βάσεις, ὅπου ἐστρατολογοῦντο οἱ συμμορίται, εὐρίσκοντο εἰς τὰς χώρας τῶν βορείων γειτόνων, ἡ ἀνταρσία ἐξεδηλώθη εἰς τὰς ἀκριτικὰς περιφερείας καὶ ἐκεῖθεν ἐξηπλώθη γοργῶς καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, διότι τὸ ΚΚΕ εἶχεν ἀποκρύψει παντοῦ πολεμοφόδια καὶ ὅπλα.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 31ης Μαρτίου 1946 ἐπλειοψήφησε τὸ Λαϊκὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον εἶχε τάξει ὡς σκοπὸν τὴν συντριβὴν τῆς ἀνταρσίας καὶ τὴν κάθαρσιν τῆς καταστάσεως ποὺ προέκυψε μετὰ

τὸ Δεκεμβριανὸν κίνημα. Ἡ νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Κ. Τσαλδάρην ἔκα-
με δημοψήφισμα, μετὰ τὸ ὅποῖον ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς
τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'. Οὗτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ τὴν 1ην Ἀπριλίου
1947 ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Παῦλος.

Ὁ νέος βασιλεὺς εὗρε τὸν συμμοριτοπόλεμον εἰς τὴν μεγαλυτέραν
τοῦ ἀκμὴν. Πολλαὶ ὁμάδες συμμοριτῶν μετὰ ὀρμητήρια τῶν τὰς γειτονι-
κὰς χώρας ἐφωρμούσαν κατὰ τῶν συνοριακῶν περιοχῶν καὶ ἀφοῦ κατέ-
στρεφον καὶ διήρπαζον τὰ ἀγαθὰ τῶν, ἀπεσύροντο εἰς τὰ ἀφύλακτα σύνο-
ρα. Ἐκ τῶν ἀντιφρονούντων ἄλλους μὲν κατέσφαζον, ἄλλους δὲ ἀπῆγον
ὡς ὁμήρους.

Ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν κατάστασιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀμε-
ρικὴ. Βάσει τοῦ «Δόγματος Τροῦ-
μαν» (Μάρτιος τοῦ 1947) αἱ Ἡνω-
μέναι Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν εἰς τὴν

Εἰκ. 49. Ὁ βασιλεὺς Παῦλος Α

χώραν μας 300 ἑκατομμ. δολλάρια
διὰ νὰ συντρίψῃ τὴν ἀνταρσίαν (1).

Ἀλλὰ καὶ τὸ Συμβούλιον Ἀσφα-
λείας καὶ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ
ΟΗΕ ἀπησχολήθη μετὰ τὴν ἐναντίον
τῆς χώρας μας ἐπιβουλὴν τοῦ δι-
εθνοῦς κομμουνισμοῦ, ἔπειτα ἀπὸ
ἐπίσημον καταγγελίαν τῆς ἐλληνι-
κῆς Κυβερνήσεως. Ἔστειλε μάλιστα
δύο ἐρευνητικὰς ἐπιτροπὰς εἰς τὰς
περιφερείας ὅπου διεζήγητο ὁ συμμο-
ριτοπόλεμος. Αἱ ἐπιτροπαὶ ἐβεβαίω-
θησαν ὅτι πραγματικὰ οἱ βόρειοι γεί-
τονες ὑπεδαύλιζον τὸν συμμοριτο-
πόλεμον, μετὰ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν
νὰ ἀποσπάσουν ἐδάφη ἀπὸ τὴν Ἑλ-
λάδα καὶ νὰ ἐπιβάλλουν διὰ τῶν
ὄπλων κομμουνιστικὸν καθεστῶς.

1. Ἀπὸ τὸ 1948 καὶ ἐξῆς αἱ Ἡνωμέναι
Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν δυνάμει τοῦ «σχε-
δίου Μάρσαλ» καὶ ἄλλο 1 1/2 δισεκατομ-
μύριον δολλαρίων.

Μετά την διαπίστωσιν αὐτὴν ὁ ΟΗΕ συνέστησεν εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Γιουγκοσλαβίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀλβανίας νὰ σταματήσουν τὰς ἐχθρικὰς ἐνεργείας των κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ μὲν Γιουγκοσλαβία συνεμορφώθη· οἱ ἄλλοι ὅμως γείτονες ἐσυνέχισαν τὴν βοήθειάν των πρὸς τοὺς συμμορίτας.

Ἔτσι ὁ ἀνταρτοπόλεμος ἐξηκολούθησε μὲ πυρπολήσεις χωρίων, δι-αρπαγὰς περιουσιῶν, ἀνταγνάζεις ἀστυνομικῶν σταθμῶν καὶ γεφυρῶν καὶ ἐκτελέσεις ἐθνικοφρόνων πολιτῶν. Ἀποκορύφωσιν δὲ τῆς ἐγκλημα-τικῆς δράσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ ἀπετέλεσε τὸ παιδομάζωμα : Οἱ συμ-μοριῖται μιμούμενοι τοὺς Τούρκους τῆς Τουρκοκρατίας ἤρχισαν νὰ ἀρπά-ζουν ἀπὸ τὰς μητρικὰς ἀγκάλας καὶ νὰ μεταφέρουν εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας παιδιὰ ἡλικίας 3 - 14 ἐτῶν. Ἐπεδίωξαν διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν διαφθορὰν τῶν 26.000 παιδιῶν τοῦ ἀπτήγαγον, ὥστε νὰ εἶναι πρόθυμα, ὅταν ἀνδρωθοῦν, νὰ πολεμήσουν κατὰ τῆς πατρί-δος των, ὅπως ἄλλοτε οἱ γενίτσαροι.

Ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔλαβεν ἀγριωτέρας μορφὰς ἀπὸ τοῦ φθινο-πώρου τοῦ 1948, ὅποτε οἱ ἀντάρται ἤρχισαν νὰ ἐπιτίθενται καὶ ἐναντίον μεγάλων πόλεων (Ναούσης, Καρδίτσας κ.ἄ.). Πρὸ τῆς κρίσεως αὐτῆς καταστάσεως ἐσχηματίσθη «Κυβέρνησις ἐθνικῆς ἐνότητος» ἀπὸ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα καὶ τοὺς Φιλελευθέρους μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Σοφούλην, ἡ ὁποία ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸν Ἀλέ-ξανδρον Παπάγον. Οὗτος, ἀφοῦ ἐξεκαθάρισε μεθοδικῶς τὴν νότιον Ἑλ-λάδα, τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας, τὸ θέρος τοῦ 1949 ἐνεκλώρισε τὰ ὑπολείμματα τῶν συμμοριτῶν εἰς τὰς κυρίας ἐστίαις των τοῦ Καϊμακτσαλάν, τοῦ Βίτσι καὶ τοῦ Γράμμου. Ἐκεῖ, ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰς καὶ φονικὰς μάχας, οἱ ἀντάρται συνεντρίβησαν καὶ εἰς τὸ τέλος Αὐγούστου ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔληξεν¹⁾. Ἀπὸ τοὺς συμμορίτας πολ-λοὶ παρεδόθησαν· ἀρκεταὶ ὅμως χιλιάδες ἐζήτησαν καταφύγιον εἰς τὰς χώρας τοῦ «σιδηροῦ παραπετάσματος». Ἔτσι ἔληξεν ὁ συμμοριτοπόλε-μος, ὁ ὁποῖος ἐγέννησε νέον διχασμὸν καὶ νέα δεινὰ εἰς τὴν ἐξηντλημένην ἀπὸ τὴν κατοχὴν καὶ τὸ «Δεκεμβριανὸν κίνημα» χώραν μας.

Τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ ἀλληλοσπαρα-

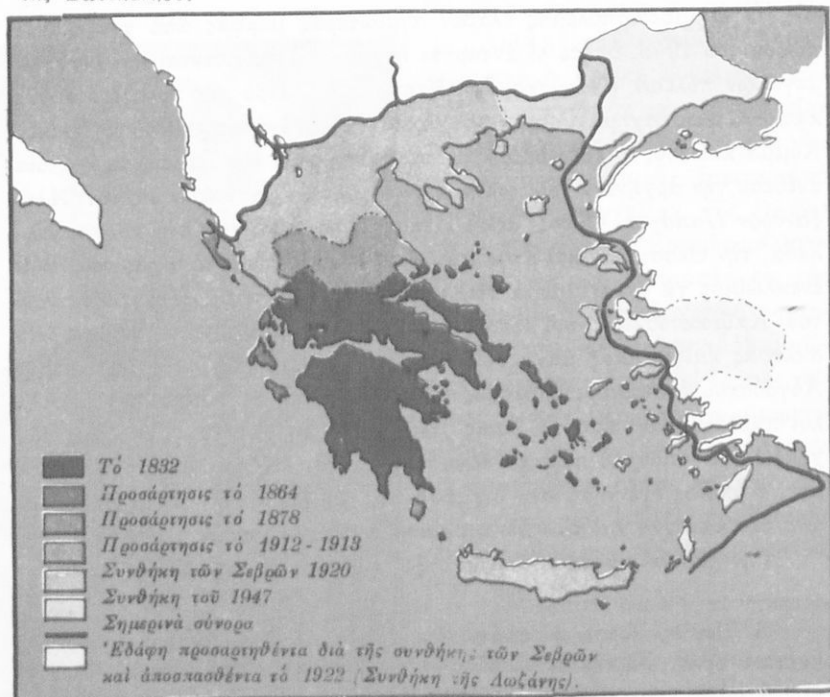
1. Μεγάλην δρᾶσιν ἀνέπτυξαν τότε οἱ συνεργάται τοῦ Παπάγου στρατηγοὶ Γρηγορόπουλος, Κιτριλάκης, Τσακαλῶτος, Μανιδάκης, Μπαλοδήμος, Παπαδό-πουλος (Παππούς), ναύαρχος Κώνστας, πτέραρχος Κελαϊδῆς κ.ἄ.

γμοῦ ἐκλήθησαν κατόπιν ἐκλογῶν καὶ ἀνέλαβον κατὰ σειράν αἱ κυβερνήσεις Ε.Π.Ε.Κ. - Φιλελευθέρων (Πλαστήρας), Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ (Παπάγος) καὶ Ἑθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἐνώσεως (Καραμανλῆς). Αὐταὶ μὲ ζῆλον ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ τόπου ἐκ τῶν ἐρείπων καὶ εἰργάσθησαν δραστηρίως διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ πρόοδον τῆς χώρας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ. ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

Εἰς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης παρ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας ποὺ ἔκαμαν οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσάρτησιν τῆς βορείου Ἡπείρου, ἥ ὅποια ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν στεναίχουσα ὑπὸ τὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς τοῦ Ἑμβέρ Χότζα. Μόνον τὰ μαρτυρικὰ Δωδεκάνησα παρεχωρήθησαν τὸ 1947 διὰ τῆς

Εἰκ. 50. Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Δωδεκανήσου

Συνθήκης τῶν Παρισίων καὶ προση-
τήθησαν εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα τὴν
7ην Μαρτίου τοῦ 1948.

Ἡ Κύπρος, ἡ ὁποία εἶχεν ἐξε-
γερθῇ κατὰ τὸ 1931 - 1933 καὶ εἶχε
ζητήσῃ τὴν ἔνωσιν μετὰ τὴν μητέρα
Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ
παγκοσμίου πολέμου ἀφῆκε τὰς ἐξε-
γέρσεις καὶ ἐβοήθησε τὴν Ἀγγλίαν.
Εἶχε λάβει ὑποσχέσεις ἀπὸ τὴν ἀγ-
γλικὴν κυβέρνησιν ὅτι μετὰ τὸ τέ-
λος τοῦ πολέμου θὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ
πόθοι της. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀγ-
γλοι δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν
των, οἱ γενναῖοι Κύπριοι ἐξηγέρθησαν
σύσσωμοι τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1955
καὶ ἤρχισαν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς
πόλεις ἕναν ἄγριον ἀπελευθερωτικὸν
πόλεμον μετὰ τὴν κραταιὰν Ἀλβιόνα.
Τὴν ἥρωικὴν πάλην τοῦ κυπριακοῦ
λαοῦ διηύθυνεν ἡ ὀργάνωσις EOKA
μετὰ ἀρχηγοὺς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς
μεγαλονήσου Μακάριον, τὸν στρα-
τηγὸν Γεώργιον Γρίβαν καὶ τὸν ἐθνομάρτυρα Γρηγ. Αὐξεντίου. Ὁ ἀγὼν
εἰς τὴν Κύπρον ὑπῆρξε σκληρὸς, διότι ἔγινεν ὀλοκληρωτικὸς : καὶ οἱ
μαθηταὶ καὶ αἱ γυναῖκες συμμετέσχον εἰς αὐτὸν καὶ εἶχον τὴν θερμὴν
συμπαραστάσιν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος.

Εἰς τὴν ἐξέγερσιν οἱ Ἀγγλοι ἀπῆντησαν διὰ φυλακίσεων, ἐκτοπί-
σεων καὶ ἀπαγχονισμῶν, εἰς συνδυασμὸν καὶ μετὰ διεξαγωγὴν τακτικῶν
στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ὑπαιθρον. Οἱ ἀδάμαστοι ὅμως ἀγω-
νισταὶ τῆς Κύπρου οὐδόλως ἐκάμφθησαν καὶ κατήγγειλαν τοὺς Ἀγγλοὺς
εἰς τὸν ΟΗΕ. Ἡ Ἀγγλία τότε πρὸ τῆς πιέσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν
ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ διὰ τῆς Συμφωνίας τῆς Ζυρίχης (Φεβρουά-
ριος 1959) νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Κύπρον ὡς ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν,
ἐξαρτωμένην ὅμως εἰς ζητήματα ἀμύνης καὶ διπλωματικῆς παραστά-
σεως ἀπὸ τὴν Βρεταννικὴν Κοινοπολιτείαν.

Εἰκ. 51. Αὐξεντίου ὁ ἥρωες τῆς Κύπρου

53 ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. ΑΙ Η.Π.Α. ΑΝΑΛΑΜΒΑ- ΝΟΥΝ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Ἡ Γερμανία μετὰ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν συμμάχων διεμοιράσθη εἰς δύο ζώνας κατοχῆς. Οἱ Ρῶσοι ἔλαβαν τὴν ἀνατολικήν, ὅπου καὶ ἐπέβαλον κομμουνιστικὸν καθεστῶς. Τὸ Βερολῖνον, μολονότι εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς ρωσικῆς ζώνης, διεμοιράσθη μεταξύ τῶν 4 συμμάχων. Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη ἐδημιούργησε ἀδιέξοδον εἰς τὰς σχέσεις τῶν «Τεσσάρων».

Τότε ἡ Ρωσία, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς τρεῖς ἄλλους νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν πρωτεύουσαν, τὸ 1949 ἀπηγόρευσε τὰς κατὰ ξηρὰν μεταφορὰς αὐτῶν ἢ τῶν Δυτικογερμανῶν διὰ μέσου τῆς ρωσικῆς ζώνης. Οἱ δυτικοὶ σύμμαχοι, διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅτι ὑποχωροῦν καὶ μειώθῃ τὸ γόητρόν των, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ σώσουν τοὺς κατοίκους τοῦ δυτικοῦ Βερολίνου ἀπὸ τὴν λιμοκτονίαν, ἐνεργοῦντες μὲ θάρρος προέβησαν εἰς τὴν ἱδρυσιν «ἀερογεφύρας» καὶ κατῴρθωσαν δι' ἑκατοντάδων ἀεροπλάνων νὰ μεταφέρουν χιλιάδας τόνων τροφίμων καὶ εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης.

Ἐπειδὴ δὲν ἐξευρέθη τρόπος συνεργασίας μεταξύ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Γερμανίας, αἱ 7 περιφέρειαι τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς χώρας ἀπετέλεσαν τὴν ὁμόσπονδον δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βόννην καὶ καγκελλάριον τὸν Ἀρτενάουερ.

ὑπὸ τὴν θερμουργὸν πνοὴν αὐτοῦ ἡ δυτικὴ Γερμανία ἠδυνήθη νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν βιομηχανίαν της καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τοὺς καταλυθέντας ὑπὸ τῶν ναζιστῶν θεσμούς, ὥστε τὸ 1955 διὰ τῶν συμφώνιων τῶν Παρισίων τῆς παρεχωρήθησαν ὅλα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ ἔγινε δεκτὴ ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ ΝΑΤΟ.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Μὲ τὴν κρίσιν εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀπεδείχθη ὅτι μόνον αἱ Η.Π.Α. ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τοῦ δυτικοῦ Κόσμου εἶχον τὴν ἰκανότητα καὶ τὰ μέσα νὰ ἀναλάβουν ἡγετικὸν ρόλον εἰς τὰ παγκόσμια προβλήματα καὶ νὰ θέσουν φραγμὸν εἰς τὰς ἐπεκτατικὰς διαθέσεις τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ρωσία μετὰ τὸν πόλεμον εἶχεν ἀποβῆ ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ καὶ βιομηχανικὴ δύναμις καὶ ἦτο δυσκολοπολέμητος ἐξήτησαν τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων λαῶν, ὥστε διὰ συλ-

Αί δύο τελευταῖαι υποχωρήσεις φανερόνουν ὅτι ἡ Ρωσία ζῇ καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὸν ἐφιάλτην τοῦ «κιτρίνου κινδύνου» καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἡ Κίνα πυρηνικὰ ὅπλα. Καὶ ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Κίνα δὲν υπέγραψε τὴν συμφωνίαν τῆς Μόσχας καὶ ἔλαβε φανερὰ ἐχθρικήν στάσιν εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τῆς Ρωσίας.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19ΟΥ ΚΑΙ 20ΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

Ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῶν δύο τελευταίων αἰώνων, θὰ εἰπώμεν ὀλίγα καὶ διὰ τὴν οἰκονομικήν, πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν πρόοδον.

Αἱ ἐπιστῆμαι ἔκαμαν μεγάλας προόδους κατὰ τὰ τελευταῖα 150 ἔτη. Ἡ παγκόσμιος ἱστορία, τὰ κοινωνικὰ καὶ φυσικὰ φαινόμενα (δηλ. ἡ ἐξέλιξις τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων) ἀπετέλεσαν τὰ σοβαρώτερα προβλήματα ποὺ ἀπασχόλησαν τοὺς ἐπιστήμονας.

Τὰς παρατηρήσεις ἀπὸ τὰς μελέτας αὐτὰς οἱ εἰδικοί τὰς ἐδοκίμασαν εἰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς καὶ ἐπέτυχον ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις μὲ τὰς ὁποίας ἐβελτίωσαν τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

54 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΛΑΩΝ

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΘΕΤΙΚΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗΝ

Αἱ πρόοδοι εἶναι μεγαλύτεραι εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Τὰ Μαθηματικά, ἡ Φυσική, ἡ Βιολογία, ἡ Ἰατρική καὶ ἡ Χημεία ἤδη ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχουν φθάσῃ εἰς τὴν διατύπωσιν βαρυστημάτων θεωριῶν καὶ πορισμάτων. "Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ τεχνικοὶ καὶ οἱ βιομήχανοι, διὰ νὰ εὗρουν νέας δυνάμεις καὶ μηχανάς. "Ἦθελον μὲ αὐτὰς νὰ ἀντικαταστήσουν τὰς ἀνθρωπίνους χεῖρας καὶ τὰ μικρὰ ἔργα-λεῖα μὲ μηχανάς, διὰ νὰ κάμουν τὴν ἐργασίαν περισσότερον ἐλαφρὰν καὶ ἀποδοτικὴν.

ΝΕΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Πρὶν ἀπὸ 200 ἔτη οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ κατεργασθοῦν τὰς πρώτας ὕλας εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ νὰ κινήσουν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ὀχήματά των

έχρησιμοποιοῦν τὰς χεῖρας των, τὰ ζῶα, τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ. Ἐπὶ αἰῶνας ἀνεξήτουν μίαν δύναμιν ἰσχυροτέραν, τὴν ὁποίαν κάποτε εὔρον. Ἡ δύναμις δὲ αὕτῃ ἦτο ὁ ἀτμός.

Πρῶτος ὁ Ἄγγλος μηχανικός Οὐάτ (Watt) ἐπειραματίσθη ἐπὶ τῶν ιδιοτήτων τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας ἐφεῦρε τὴν ἀτμομηχανὴν (1775). Αὐτὴν κατ' ἀρχὰς τὴν μετεχειρίσθησαν εἰς τὰ ὀρυχεῖα, ἀργότερον εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ τέλος εἰς τὰ ἀτμόπλοια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους.

Τὸν ἀτμὸν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρχισε νὰ τὸν συναγωγνίζετα ὁ ἠλεκτρισμός. Τὸν εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ Θαλῆς (550 π.Χ.). Σταθμὸν ὅμως πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀπετέλεσεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἠλεκτρομηχανῆς ἀπὸ τὸν Ἄγγλον Φαραντὰν (1831). Κατόπιν ὁ ἠλεκτρισμός ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτερον καὶ εἰς αὐτὸν ἐβασίσθησαν αἱ τελευταῖαι ἐκπλήξεις τῆς ἠλεκτρονικῆς, ἡ ὁποία ὅλα τὰ ἔχει κάμει αὐτόματα. Ἀρκεῖ νὰ πατήσης ἓνα «κουμπὶ» ἢ νὰ στρέψῃς κάποιον διακόπτην.

Παραλλήλως πρὸς τὰς δύο αὐτὰς ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησε καὶ τὰς χημικὰς. Καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν αἱ ἐφευρέσεις εἶναι ἀμέτρητοι. Ἀνέμειξεν ἐλαστικὸν κόμμι μεθεῖον ὁ Ἀμερικανὸς Γκούντγιαρ καὶ ἐπέτυχε νὰ κατασκευάσῃ τὸ λάστιχον (1883). Ἐκασσε πετρέλαιον εἰς κλειστὸν χώρον ὁ γερμανὸς Ντάιμλερ καὶ κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ κινητήριον δύναμιν καὶ με αὐτὸ ὡς ἀρχὴν κατεσκεύασε τὴν μηχανὴν ἐσωτερικῆς καύσεως (1883). Πῶς θὰ ἐκινουῖντο τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ἀεροπλάνα καὶ οἱ πύραυλοι χωρὶς τὰς δύο αὐτὰς ἐφευρέσεις; Τὰς ποικίλας ιδιότητας τῶν οὐσιῶν τὰς ἐκμεταλλεύεται ἡ βιομηχανία καὶ μᾶς δίδει τροφάς, φάρμακα, ὀβίδας, ἀτομοβόμβας καὶ πλαστικὰ εἶδη. Τέλος μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἀτόμου μεταχειρίζεται καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρισμοῦ.

ΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΤΕΡΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΑΙ ΚΑΙ ΕΦΕΥΡΕΤΑΙ

Κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἐνεφανίσθησαν πολυάριθμοι ἐρευνηταὶ καὶ ἐφευρέται, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ὅλον τὸν βίον των εἰς παρατηρήσεις καὶ πειραματισμούς. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦς, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν εὐγενῆ ἐπιθυμίαν τῆς ἀνακαλύψεως, δὲν ἐδίστασαν νὰ θυσιάσουν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των (ὅπως ὁ Λίβινγκστον, ὁ Ἀμοῦνδсен κ.ἄ.).

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας των ὀνομάζομεν ἀνακαλύψεις μὲν,

ὅταν αὐταὶ γνωρίζουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πράγματα ποὺ ὑπῆρχον, ἀλλὰ δὲν εἶχαν παρατηρηθῇ· ἐφευρέσεις δέ, ὅταν μὲ ἐπιτυχῇ συνδυασμὸν γνωστῶν πραγμάτων κατορθώσουν νὰ κατασκευάσουν νέα.

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς ἐπιστήμονας ὀφείλομεν τὰ ἀγαθὰ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἐπιβάλλεται νὰ τοὺς γνωρίσωμεν καὶ νὰ τοὺς τιμῇσωμεν ἀναλόγως τῆς ἀξίας των. Ὅλους δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν, θὰ ἀπαριθμήσωμεν μόνον τοὺς πλέον μεγαλοφυεῖς.

Μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἀνύψωσεν ὁ παγκόσμιος θαυμασμός εἶναι :

1) Εἰς τὸν τομέα τῶν γεωγραφικῶν ἐξερευνησέων οἱ ἐξῆς: Ὁ Βορειοαμερικανὸς *Πῆρρυ*, ὁ ὁποῖος τὸ 1909 ἔπειτα ἀπὸ μυρίους κινδύνους ἔφθασεν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον. Ὁ Νορβηγὸς *Ἀμοῦνδσεν*, ὁ ὁποῖος τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1911 ἡτύχησε νὰ πατήσῃ εἰς τὸν Νότιον Πόλον. Ὁ Ἀγγλος *Χίλαρυ*, ὁ ὁποῖος ἐπὶ κεφαλῇς ομάδος ὀρειβατῶν κατέκτησε τὸ 1953 τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς γῆς ἐπὶ τῶν Ἰμαλαίων (Ἐβερεστ 9000 μέτρα). 2) Εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων σημειώνομεν τοὺς ἐπομένους: Τὸν Ἀγγλὸν βιολόγον *Ντάρβιν*, ποὺ τὸ 1859 διετύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελιξεως, δηλαδὴ ὅτι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ἐξελίσσονται ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος. Τὸν Αὐστριακὸν βιολόγον *Μέντελ*, ποὺ διετύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς κληρονομικότητος. Τὸν Γάλλον *Παστέρ* καὶ τὸν γερμανὸν *Κώχ*, ποὺ ἀνεκάλυψαν ὅτι ὅλαι αἱ ἀσθένειαι προέρχονται ἀπὸ μικρόβια. Τὸν γερμανὸν *Ραϊντγκεν*, ποὺ εὗρεν τὰς ἀκτῖνας Χ, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς φθάνει εἰς τὰ πλέον ἀφανῆ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀνακαλύπτει τὰς αἰτίας τῶν νόσων. Τὸν Γερμανοεβραῖον *Αἰνστάιν*, ποὺ εἶναι ὁ πατὴρ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος. Τέλος τὸ ζεῦγος τῶν Γάλλων *Κιουρί*, ποὺ ἀνεκάλυψε τὸ ράδιον.

3) Εἰς τὸν τομέα τῶν ἐφευρέσεων ἀναφέρομεν :

1. Τὸν Ἰταλὸν <i>Βόλτα</i> ,	ποὺ ἐφεῦρε τὴν ἡλεκτρικὴν στήλην	(1794)
2. Τὸν Ἀμερικανὸν <i>Φοῦλτον</i>	» τὸ ἀτμόπλοιον	(1807)
3. Τὸν Ἀγγλὸν <i>Γ. Στέφενσον</i>	» τὸν σιδηρόδρομον	(1815)
4. Τὸν Γάλλον <i>Νταγκέρ</i> ,	» τὴν φωτογρ. μηχανὴν	(1839)
5. Τὸν Ἀμερικανὸν <i>Μόρς</i>	» τὸν τηλεγράφων	(1844)
6. Τὸν » <i>Μπέλλ</i>	» τὸν τηλεφώνον	(1876)
7. Τὸν » <i>Ἐντισον</i>	» τὸν ἡλεκτροφωτισμὸν	(1879)
8. Τὸν Ἰταλὸν <i>Μαρκόνι</i>	» τὸν ἀσύρματον	(1897)
9. Τοὺς Ἀμερικανούς <i>Ράιτ</i>	ποὺ ἐφεῦρον τὸ ἀεροπλάνον	(1903)

10. Τὸν Ἀγγλὸν Φλέμμινγκ ποὺ ἐφεῦρε τὴν πενικιλίνην (1940)
11. Τὸν Ἰταλὸν Φέρμι, } » τὴν ἀτομικὴν βόμβαν (1942)
12. Τὸν Ἀμερικανὸν Ὁπενχάιμερ }

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Αἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις συνετέλεσαν εἰς τὴν κατασκευὴν τελειοτέρων μηχανημάτων πρὸς κατεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια· ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν μηχανημάτων μεταφορᾶς καὶ ἐπικοινωνίας, μὲ τὰ ὁποῖα αἱ ἀποστάσεις συντομεύονται καὶ οἱ λαοί, ποὺ ἄλλοτε ἦσαν ἀπομονωμένοι, ἀναπτύσσουν ζωηρὰς οἰκονομικὰς καὶ πνευματικὰς σχέσεις.

Εἰς τὴν θάλασσαν τὰ ταξίδια καὶ αἱ μεταφοραὶ δὲν γίνονται πλέον μὲ τὰ ἱστιοφόρα, ἀλλὰ μὲ τεράστια μηχανοκίνητα πλοῖα, ποὺ ὁμοιάζουν πρὸς μεγαλοπόλεις καὶ δὲν ὑπολογίζουσιν τὰς τρικυμίας καὶ τὰς ἀποστάσεις.

Εἰς τὴν ξηρὰν οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ αὐτοκίνητα ἔχουν ἐξαπλωθῇ παντοῦ καὶ ταξιδεύει κανεὶς ἢ μεταφέρει ἐμπορεύματα μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Πρὸ πάντων ἔχει ἐπιβληθῇ τὸ αὐτοκίνητον, ἐπειδὴ δύναται νὰ κινεῖται εἰς ὅλα τὰ ὁμαλὰ ἐδάφη.

Ὅπως βλέπομεν, οἱ ἄνθρωποι μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα ἐπέτυχον νὰ διατρέχουν τὴν ξηρὰν καὶ τὸ ὕγρον στοιχεῖον. Ἐπρεπε νὰ ἀφήσουν εἰς τὰ πτηνὰ τὸν ἀέρα; Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας οἱ τεχνικοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀνυψώσουν εἰς τοὺς αἰθέρας ἀεροπλάνα βαρύτερα τοῦ ἀέρος. Κατόπιν τούτου αἱ ἐναέριοι συγκοινωνίαι ἀνεπτύχθησαν ταχύτατα. Μὲ τὴν μεταφορὰν ὅχι μόνον ἐπιβατῶν, ἀλλὰ καὶ ταχυδρομείου καὶ ἐμπορευμάτων ἡ ἀεροπορία ἔγινεν ἀσυναγώνιστον συγκοινωνιακὸν μέσον. Εἰσῆλθῃ καὶ εἰς τὸν πόλεμον καὶ μετέβαλε τὴν τακτικὴν του.

Ἀποκορύφωσιν τῆς ἐξελιξέως τοῦ ἀεροπλάνου ἀποτελεῖ ἡ ἐφεύρεσις τῶν τεχνητῶν δορυφόρων ἀπὸ τὸν Ρῶσον τεχνικὸν Σεντώφ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1957 οἱ Ρῶσοι ἐξαπέλυσαν ἐπιτυχῶς τὸν πρῶτον δορυφόρον. Ἐπειτα ἀπὸ 4 ἔτη ὁ Ρῶσος ἀστροναύτης Γκαγκάριν μὲ ἓνα τέτοιον δορυφόρον ἔκαμε περιστροφὰς γύρω ἀπὸ γῆν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς καλὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἔδαφος. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἀπετέλεσε μίαν καλὴν ἀρχὴν διὰ τὴν κατασκευὴν διαστημοπλοίων πρὸς κατάκτησιν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν.

ΠΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗΣΑΝ ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἡ πρώτη ὀργάνωσις τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 1840, ὅποτε ὁ Ἄγγλος Χίλλ ἐφεῦρε τὸ γραμματόσημον⁽¹⁾. Ἐπειδὴ ἀπὸ τότε καθιερώθη τὰ γραμματόσημα νὰ πληρώνωνται ἀπὸ τὸν ἀποστολέα, τὸ κράτος ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν καὶ τὴν μεταβίβασιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν δεμάτων διὰ τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν. Διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ ἐξωτερικὸν συνεπήχθη ἀπὸ τοῦ 1875 ἡ *Παγκόσμιος Ταχυδρομικὴ Ἐνωσις* διὰ τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν κρατῶν.

Δυσκολία ἐγεννήθη ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν βιαστικῶν μηνυμάτων, ὅπου τὸ ταχυδρομεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῇ. Τὸ πρόβλημα ὅμως ἐλύθη διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ τηλεγράφου ὑπὸ τοῦ Μόρς, τοῦ ὑποβρυχίου καλωδίου ὑπὸ τοῦ Φήλντ (1866), τοῦ τηλεφώνου καὶ τοῦ ἀσυρμάτου. Ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἄμεσον σύνδεσιν μὲ τὰς μακρυνὰς ἀποστάσεις, τὰ ὀνομάσαμεν τηλεπικοινωνιακὰ μέσα.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Καὶ ἡ βιομηχανία ὠφελήθη ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς χημείας. Διότι, ἐνῶ πρὶν ὁ ἐξευγενισμὸς τῶν πρώτων ὑλῶν ἐγένετο διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν, τώρα πραγματοποιεῖται διὰ τῶν μηχανῶν καὶ τῶν χημικῶν οὐσιῶν.

Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ εὐθηνῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀπολαύσεων τοῦ βίου. Ἐπίσης τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μεταφορικῶν μέσων. Τέλος τὴν μετακίνησιν τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν μεγαλοπόλεων, μὲ ἰσχυρὰν μικροαστικὴν καὶ ἐργατικὴν τάξιν.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀγροτῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια ἐπέφερε τὴν ἀραίωσιν τῶν ἐργατῶν τῆς γῆς. Ἐὰν ὅσοι ἔμειναν εἰς τὰ ἀγροκτήματα δὲν ἠῤῃξαν τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, πῶς θὰ ἐτρέφοντο οἱ ἐργάται τῶν ἐργοστασίων καὶ οἱ ἄλλοι ἄστοι; Ἀσφαλῶς διὰ τῆς καλυτερέσεως τῶν καλλιεργητικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν μεθόδων. Αἱ μηχαναὶ καὶ αἱ χημικαὶ οὐσίαι καθὼς καὶ τὰ πορίσματα τῆς Φυτολογίας καὶ τῆς Ζωολογίας ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ

1. Εἰς τὴν Χώραν μας εἰσήχθη τὸ 1861.

ἐπέφερον καταπληκτικὴν βελτίωσιν αὐτῶν. Σήμερον εἰς τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα (φάρμας) τὸ ὄργωμα, ἡ συγκομιδὴ καὶ ἡ διατήρησις τῶν καρπῶν γίνεται διὰ μηχανικῶν καὶ χημικῶν μέσων. Τὰ λιπάσματα, τὰ εἰδικὰ φάρμακα, οἱ ἐκλεκτοὶ σπόροι καὶ αἱ διασταυρώσεις τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων αὐξάνουν τὴν παραγωγὴν τῆς γῆς καὶ τῶν κτηνῶν.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Αἱ τελειοποιήσεις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ ἡ μεγάλη ἐξέλιξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας ἐπέφερον καὶ τοῦ ἐμπορίου τὴν ἀνάπτυξιν : Ἡ ἐξέλιξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ ἐμπόριον νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀφθονίαν προϊόντων καὶ πρώτων ὑλῶν. Ἡ τελειοποιήσις τῶν συγκοινωνιῶν διευκολύνει τὴν ταχέαν, ἀσφαλῆ καὶ μὲ χαμηλὸν κόστος μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως.

Διὰ νὰ διευκολυνθῇ ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον τὰ κράτη κατεσκεύασαν μεγάλα τεχνικὰ ἔργα : ὁδοὺς, σιδηράγγας, διώρυγας, γεφύρας, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς, λιμένας, ἀποθήκας, ψυκτικὰ μηχανήματα κ.λ.

Ἐπρεπεν ὅμως νὰ εὕρεθῇ καὶ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνεταί ἡ συναλλαγή εἰς χρῆμα καὶ νὰ γίνωνται γνωστὰ τὰ γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς ἄλλους τόπους. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀνεπτύχθησαν καὶ ἀναδιωργανώθησαν αἱ Τράπεζαι καὶ αἱ Ἐκθέσεις. Αἱ μὲν Τράπεζαι διὰ νὰ παρέχουν χρηματικὰς εὐκολίας, αἱ δὲ ἐκθέσεις (ὅπως ἡ Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης) διὰ νὰ διαφημίζουν τὰ προϊόντα.

Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπωφελῶν μέσων εἶναι ὅτι κάθε χώρα δύναται νὰ ἐξάγῃ εὐκόλως τὰ προϊόντα τῆς καὶ νὰ τὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀγοραστῶν τῶν ἄλλων χωρῶν, οὕτως ὥστε νὰ λαμβάνουν ἀξίαν τὰ προϊόντα εἰς τὰς χώρας, ποὺ τὰ παράγουν, καὶ νὰ γίνωνται εὐθηνὰ εἰς ἐκεῖνας, ποὺ τὰ ἀγοράζουν.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις μετέβαλαν σιγὰ - σιγὰ καὶ τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ μοχθοῦντος ἀνθρώπου. Τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας ἔγιναν ἀφθονώτερα καὶ τελειότερα. Τὸ ἐμπόριον προώδευσε καὶ μὲ τὰ τελειότερα καὶ ταχύτερα συγκοινωνιακὰ

μέσα εκέντρισε τήν διεθνῇ συνεργασίαν. Ηὐξήθη τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα πρὸς τὰς νέας χώρας, αἱ εὐρωπαϊκαὶ γνώσεις καὶ γλῶσσαι διεδόθησαν εὐρύτερον καὶ ἐκαλλιεργήθη σύσφιγξις τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν λαῶν.

Κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς προόδου ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία τῆς ἀστικῆς καὶ ἐργατικῆς τάξεως, αἱ ὁποῖαι κατῴρθωσαν νὰ λάβουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κυβέρνησιν.

55 Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Παραλλήλως μὲ τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς σημειώνεται μεγάλη ἐξέλιξις καὶ εἰς τὴν παιδείαν, τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ

Ἰδιαιτέρως προώδευσεν ἡ Παιδεία. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν μεγάλων ψυχολόγων καὶ παιδαγωγῶν (*Πεσταλότσι, Ἐρβартος, Μοντεσσόρι, Ντιούι*). Αὐτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι κοινωνιολόγοι καὶ φιλόσοφοι εἰργάσθησαν, διὰ νὰ κάμουν τὴν ἐκπαίδευσιν ἱκανοποιητικὴν ἀπασχόλησιν τῶν νέων καὶ νὰ δώσουν προγράμματα καὶ μεθόδους διδασκαλίας ἀναλόγους μὲ τὰς κλίσεις τῶν μαθητῶν καὶ τὰ διαφέροντα τῆς ἐποχῆς.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ἔχουν ὀλοκληρωθῇ εἰς ὅλας τὰς προηγμένας χώρας, ὅπου ἔχει γίνεαι πλέον ἰδανικὸν ὅτι ἡ παιδεία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διαμορφώσῃ τοὺς λαοὺς εἰς ἰσχυρὰ ἔθνη. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτεία διὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἐπιβλέπει, ὥστε τὰ σχολεῖα νὰ ἐργάζωνται ὅπως ἀπαιτοῦν αἱ σύγχρονοι συνθήκαι.

Τὰ ἐκπαιδευτήρια σήμερον μὲ ὀλοκληρωμένα προγράμματα καὶ ἀρτίως κατῆρτισμένους διδασκάλους καὶ μὲ ἄλλα μέσα διδασκαλίας ἓνα ἰδανικὸν ἐπιδιώκουν: Νὰ δώσουν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος νέους μὲ εὖρωστα σώματα, ἐπαρκεῖς γνώσεις καὶ φρονήματα ἀνθρωπιστικὰ καὶ ἔθνικα. Τὰ Πανεπιστήμια, τὰ Πολυτεχνεῖα καὶ τὰ Ἰνστιτούτα μοχθοῦν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πολιτείαν νέους μὲ πτυχία καὶ ἐφόδια ἱκανότητος εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὴν τεχνικὴν καὶ εἰς τὰς γλώσσας.

Τὴν σχολικὴν μόρφωσιν τὴν συμπληρῶνουν αἱ βιβλιοθήκαι, τὰ μουσεῖα, αἱ ἐκθέσεις ἐργῶν τέχνης, ἡ Ἐκκλησία, τὰ γυμναστήρια, τὸ θέατρον, ὁ κινηματογράφος, τὰ περιοδικὰ κλπ., ὅπου ὁ νέος ἔχει τὴν

εὐκαιρίαν νὰ ἐπαυξήσῃ τὸν μορφωτικόν, ἡθικόν καὶ καλλιτεχνικόν ἐξοπλισμὸν του.

Τέλος ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ὀργανισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν ἐξανθρωπισμὸν εἰς διεθνῆς ἐπίπεδον. Τοιοῦτοι ὀργανισμοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1) Ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ποὺ ιδρύθη τὸ 1864 ἀπὸ τὸν Ἑλβετὸν Ἑρρίκον Ντυνάν, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν πόνον τῶν τραυματιῶν πολέμου καὶ τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν καὶ γενικῶς νὰ ἐλαφρώσῃ τὴν δυστυχίαν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνθρωπιστοῦ πρὸς ἱδρυσιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐπήγαγεν ἀπὸ τὰ ὅσα φρικτὰ εἶδεν ὁ ἴδιος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης τοῦ Σολφερίνο (1859).

2) Τὸ Σῶμα Προσκόπων, ποὺ ιδρύθη τὸ 1908 ἀπὸ τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν Πάουελ. Ὁ προσκοπισμὸς εἶναι ἀξιοσύστατος, διότι συνηθίζει τὸ παιδί εἰς τὴν πειθαρχίαν, τὴν ἀγάπην τοῦ ὑπαίθρου, εἰς τὴν κοινωνικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος (φιλίαν, αὐτοθυσίαν κ.λ.π.).

3) Ἡ Οὐνέσκο, ποὺ ιδρύθη συμφώνως μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ ΟΗΕ, διὰ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν λαῶν διὰ τῆς ἀναπτύξεως μορφωτικῶν σχέσεων ἀπὸ πνευματικοὺς ἀνθρώπους (εἰς τὴν λογοτεχνίαν, θέατρον, καλὰς τέχνας, μουσικὴν, εἰς τὴν παιδείαν κ.λ.π.).

Εἰς τὰς ἀνωτέρω διεθνεῖς ὀργανώσεις μετέχει λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἡ χώρα μας.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὸ α' τοῦ 19ου ἀνεπτύχθησαν ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία καὶ λογοτεχνία.

Ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς φιλοσόφους ἐκεῖνοι ποὺ ἔδωσαν μεγάλην ὥθησιν εἰς τὸν φιλοσοφικὸν στοχασμὸν εἶναι ὁ Κάντιος καὶ ὁ Ἑγελος. Ὁ πρῶτος, (1724 - 1804), ποὺ ἔχει ὀνομασθῇ «πατὴρ τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας», παραδέχεται ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐμπειρίαι ποὺ παίρνομε ἀπὸ τὴν ζωὴν μᾶς δίδουν τὴν ὕλην, ἐνῶ ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῆς γνώσεως. Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἑγέλου ἐκεῖνο ποὺ ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωὴ (φιλοσοφία, τέχνη, θρησκεία). Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ θεωροῦνται ἀρχηγοὶ τοῦ ἰδεαλισμοῦ.

Μεγάλοι λογοτέχναι παγκοσμίῳ φήμης ἀνεδείχθησαν οἱ Γερμανοὶ

Γκαϊτε, Σίλλερ και Χάινε. Ὁ Γκαϊτε (1749 - 1832) ἔγραψε τὸ ἀθάνατον μυθιστόρημα «Βέρθερος» καὶ τὸ ὑπέροχον ποίημα «Φάουστ». Ὁ Σίλλερ, σύγχρονος τοῦ πρώτου, ὑπῆρξε μεγάλος δραματογράφος· ἀριστουργήματά του θεωροῦνται «οἱ Λησταί», καθὼς καὶ ὁ «Γουλιέλμος Τέλλος». Ὁ Χάινε διεκρίθη ὡς λυρικός ποιητής· ἡ συλλογή του «Βιβλίον τῶν Ἀσμάτων» φημίζεται ὡς κλασσικόν, πολλὰ δὲ ἀπὸ τὰ ποιήματά του ἔχουν μεταφρασθῇ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

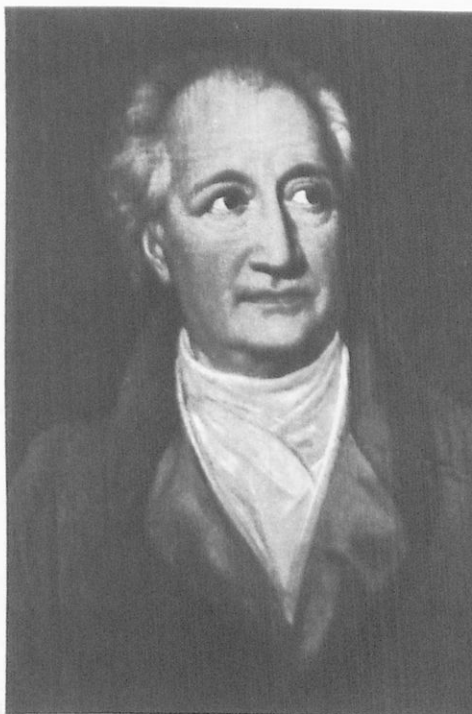
Εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ εἶναι οἱ φιλέλληνες Βύρων καὶ Σέλλεϋ καὶ μυθιστοριογράφοι ὁ Ντίκενς, Οὐῶλτερ Σκότ, Κίπλιγγ κ.ἄ.

Τὰ διασημότερα ὀνόματα τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας εἶναι ὁ Βίκτωρ Οὐγγώ («Οἱ Ἀθλοῖ» καὶ «Παναγία τῶν Παρισίων») καὶ ὁ Ἀλέξ. Δουμᾶς πατὴρ («Οἱ 3 Σωματοφύλακες»)· ἐπίσης καὶ ὁ Ἰούλιος Βέρν καὶ ὁ Αἰμ. Ζολᾶ ἐγοήτευσαν ἀναριθμήτους ἀναγνώστας των.

Ἀπὸ τοὺς Ρώσους οἱ πλέον ἀξιανάγνωστοι διηγηματογράφοι ὑπῆρξαν ὁ Λέων Τολστόϊ («Πόλεμος καὶ Εἰρήνη») καὶ ὁ Ντοστογιέφσκυ («Ἐγκλημα καὶ τιμωρία») καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Λέρμοντοφ, Γκόρκυ κ.ἄ.

Εἰς τὴν Νορβηγίαν διεκρίθη ὁ Κρουτ Χάμσουν («Ἡ πεῖνα»).

Ἐκ τῶν Ἀμερικανῶν ἀξιόλογοι θεωροῦνται εἰς τὴν ποίησιν ὁ Ἐντγκαρ Πόε, ἐνῶ εἰς τὴν διηγηματογραφίαν οἱ Κοῦπερ καὶ Ἰοβινγκ.

Εἰκ. 52. Ὁ Γκαϊτε

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ

Ἀπὸ τοὺς θεατρικούς συγγραφεῖς, ποὺ τὰ ἔργα των ἐπαίχθησαν εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας, σημειώνομεν τοὺς ἐξῆς: Τὸν Ἀγγλον

Εἰκ. 53. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκιό.

Μπέριναρ Σόου, τὸν Νορβηγὸν Ἰφεν, τοὺς Ρώσους Τουργκένιεφ, Γκόγκολ καὶ Τσέχοφ, τὸν Γάλλον Ἀλ. Δουρμῆν υἱὸν («Κυρία μὲ τὰς Καμελίαις») καὶ τὸν Γερμανὸν Χάουπτμαν..

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὸ θέατρον ἀρχίζει νὰ παραγκωνίζεται ὑπὸ τοῦ κινηματογράφου. Αἱ ταινίαι, βωβαὶ παλαιότερον, ὁμιλοῦσαι σήμερον καὶ μὲ μουσικὴν, δύνανται νὰ προβληθοῦν παντοῦ καὶ μὲ εὐθηνὸν εἰσιτήριον. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἀκόμη ἐπειδὴ παρουσιάζουν σκηνὰς καὶ δράσεις εἰς πλατυτέραν κλίμακα ἀπὸ τὴν θεατρικὴν σκηνήν, προσελκύουν πολλοὺς θεατὰς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὁ κινηματογράφος εὔρε ἀνταγωνιστὴν τὴν τηλεόρασιν. Διότι, ὅταν διαθέτῃ κανεὶς συσκευὴν τηλεοράσεως, παρακολουθεῖ τὸ θέατρον ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀκούων καὶ βλέπων τοὺς

ἠθοποιοὺς εἰς τὴν συσκευὴν του.

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ Ἀγγλίαι καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἔδιδον τοὺς μεγάλους ἐφευρέτας, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία παρουσιάζουν τοὺς μεγαλυτέρους μουσικοὺς τῶν αἰώνων.

Ὁ μέγιστος τῶν γερμανῶν συνθετῶν εἶναι ὁ Μπετόβεν (1770 - 1827). Μολονότι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔχασε τὴν ἀκοήν του, ἐξηκολούθει νὰ συνθέτῃ. Ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ μὴ ἀπήλυσσε τὰς ἀθανάτους «Συμφωνίας» καὶ τὸν «Φιντέλιο» τοῦ Μπετόβεν; Ἄλλος μέγας Γερμανὸς μουσικὸς εἶναι ὁ Βάγνερ (1813 - 1883), ποὺ ἔδωκε πνοὴν εἰς τὸ μουσικὸν δράμα. Ἀγαπᾶται πολὺ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, διότι ἐμελοποίησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς θρύλους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἀριστοῦρ-

γῆμά του θεωρεῖται «Τὸ δακτυλίδι τῶν Νιμπελοῦγκεν». Ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς διεκρίθησαν ὁ Μότσαρτ καὶ ὁ Σούμπερτ. Ἀπὸ τοὺς Πολωνοὺς ὁ Σοπέν. Ἡ Ρωσία ἀνέδειξε τὸν Τσαϊκόφσκι. Ἡ Ἰταλία τέλος τοὺς μεγαλυτέρους μουσικοὺς μελοδραμάτων : 1) τὸν Ροσίνι, πού συνέθεσε τὴν ὕπεραν «Γουλιέλμος Τέλλος» καὶ τὸν Βέρντι, τοῦ ὁποῖου τὰ μελοδράματα «Τροβατόρε» καὶ «Ἀίντα» θεωροῦνται ἀριστουργήματα.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Οὔτε ἡ γλυπτική οὔτε ἡ ζωγραφικὴ τῶν δύο τελευταίων αἰώνων ἐφθασαν εἰς τὸ ὕψος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἀπὸ τοὺς νλόπτας ὁ Βέλγος Μενιὲ προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τὰ ἔργα του τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μόχθου. Ὁ Γάλλος Ραντιέν, πού θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς μας, κατεσκεύασε τὸν «Σκεπτόμενον», γλυπτὸν πού διὰ τῆς στάσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως φανερώνει τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ διανοουμένου ἀνθρώπου.

Εἰκ. 54. Ὁ Μπετόβεν

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὁ Γάλλος Ντελακρουά ἀρέσκειται νὰ παριστάνῃ ἱστορικὰς σκηνάς· ἐνῶ ὁ συμπατριώτης του Μιλλιὲ καὶ ὁ Ἑλβετὸς Μπέκλιν προτιμοῦν τοπία καὶ σκηνάς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν.

Πολὺ μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας καλὰς τέχνας εἶχεν ἡ ἀρχιτεκτονική. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς δύο κυρίως λόγους : Πρῶτον εἰς τὴν γοργὴν ἐξέλιξιν τῶν κομπολέων εἰς μεγάλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι χρειάζονται δημόσια καταστήματα, ρυμοτομίαν, πλατείας, σιδηροδρο-

μικούς σταθμούς, θέατρα, κινηματογράφους και άλλα εὐπρεπῆ κτίρια. Δεύτερον εἰς τὴν ἐμφάνισιν νέων οἰκοδομησίων ὕλικῶν μεγάλης ἀντοχῆς, ὅπως ὁ σίδηρος καὶ τὸ τσιμέντο. Μὲ σιδηροὺς σκελετοὺς, οἱ ὁποῖοι γεμίζονται ἀπὸ σκυροκονίαμα, οἱ ἀρχιτέκτονες δημιουργοῦν στερεὰς βάσεις ὥστε νὰ δίδουν μεγάλα ὕψη εἰς τὰς κατοικίας. Ἔτσι εἰς μὲν τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης ἐπιβάλλεται ἡ πολυκατοικία, εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν προτιμᾶται ὁ οὐρανοξύστης.

Ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν οἱ ἀρχιτέκτονες προσπαθοῦν νὰ συνδυάσουν τὸ τερπὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου: Νὰ προσαρμόζουν δηλ. τοὺς ὅγκους τῶν οἰκοδομῶν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, χωρὶς νὰ παραβιάζουσιν τὴν αἰσθητικὴν τῶν ἐμφάνισιν. Ἰδιαίτερος προσέχουν τὸν φωτισμὸν, τὸν ἀερισμὸν καὶ τὰς ἄλλας ἀνέσεις.

56 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ χώρα μας μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς της ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν εὕρισκετο σχεδὸν εἰς πνευματικὴν καλλιτεχνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀπομόνωσιν καὶ δὲν ἤδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τὰς προόδους πού εἶχον ἐπιτελέσει οἱ πολιτισμένοι λαοί.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἐξηκολούθησεν ἡ κατάπτωσις. Ἡ Ἐπανάστασις εἶχε δημιουργήσει ἀταξίαν καὶ ἐξαθλίωσιν. Οἱ ἀγροὶ εἶχον μείνει ἔρημοι καὶ ἀκαλλιέργητοι, αἱ περισσότεραι πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦσαν κατεστραμμένα. Ἡ βιοτεχνία, τὸ ἐμπόριον, ἡ συγκοινωνία καὶ ἡ Παιδεία ἐχώλαινον. Ἐκεῖνο δὲ πού ἄργησε νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλάς ἦτο ἡ χρηστὴ διοικήσεις καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν νόμων, διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἦτο δυνατόν εὐκόλως νὰ συνθήσῃ εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς νόμους.

Ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν προηγμένων λαῶν καὶ τῆς δραστηριότητος τῶν μετεπαναστατικῶν κυβερνήσεων ἡ τάξις ἤρχισε νὰ ἐπιβάλλεται καὶ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τῆς διοικήσεως, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς παιδείας ἀναπτύσσονται καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ὅταν ἀπληθευθῇ ἡ Ἑλλάς, ὁ πληθυσμὸς της μόλις ἔφθανε τὰς 900.000 ψυχὰς καὶ ἡ ἔκτασις της τὰ 50.000 τετρ. χιλιόμε. Ἀργό-

τερον, διὰ τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων τῶν τέκνων της, τὸ ἐμβαδὸν της ἔφθασε τὰ 130.000 τετρ. χιλιόμετρα καὶ ὁ πληθυσμὸς της τὰς 8.400.000 ψυχάς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν 2 1/2 ἑκατομ. Ἕλληνες ἔχουν μεταναστεύσει εἰς ξένας χώρας καὶ ἄνω τοῦ 1/2 ἑκατομ. εἶναι ἀκόμη ἀλύτρωτοι ἢ ὑπὸ ξένην ἐξάρτησιν.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 εἶναι βασιλευομένη δημοκρατία. Πραγματικὸς κυβερνήτης εἶναι ὁ λαὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πηγάζουν ὅλαι αἱ ἐξουσίαι. Αὐτὸς ἐκάστην τετραετίαν, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἐκλέγει καὶ στέλλει εἰς τὸ βουλευτήριον τοὺς 300 ἀντιπροσώπους του. Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς ὁ βασιλεὺς ἀναθέτει τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ κόμμα ποῦ ἐπλειοψήφησε. Τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς καὶ ἐλέγχουν τὰς πράξεις καὶ τὰ νομοθετήματα τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ πρωθυπουργὸς μὲ τοὺς 18 ὑπουργούς, τοὺς 52 νομάρχας καὶ τὸν ὑπαλλήλικὸν μηχανισμόν κυβερνοῦν τὸ κράτος ὡς ὑπεύθυνα ὄργανα τῆς πολιτείας καὶ ἐνεργοῦν συμφώνως μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας ποῦ λέγεται Σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς εἶναι κληρονομικὸς καὶ ἐποπτεύει διὰ τὴν ὁμαλὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας συμφώνως μὲ τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὀρίσεται νὰ τὸ τηρῇ καὶ νὰ ἐποπτεύῃ ἂν τὸ τηροῦν καὶ οἱ ἄλλοι.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Η ΠΑΙΔΕΙΑ. ΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Μόλις ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἐξετελέσθη ὁ Πατριάρχης, διεκόντησαν αἱ διοικητικαὶ σχέσεις τῶν ἐκκλησιῶν, ποῦ εὕρισκοντο εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν ἐπαναστατῶν, μὲ τὸ Πατριαρχεῖον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ ἀδυναμία τοῦ Πατριαρχείου νὰ ἐκτελῇ τὰ διοικητικά του καθήκοντα εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κηρυχθῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος αὐτοκέφαλος (1833). Τὸ Πατριαρχεῖον ἀντέδρασεν, ἀλλὰ τὸ 1850 ἐνεγνώρισε τὴν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε νὰ διατηρῇ πνευματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ 66 ἄλλας μητροπόλεις. Ἀνωτάτη ἀρχὴ αὐτῆς εἶναι ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἀποτελουμένη ἀπὸ 6 συνοδικούς, τῶν ὁποίων προεδρεύει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.

Ἡ Παιδεία, ὅπως ἐτονίσαμεν, ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν

καὶ ἐπὶ τοῦ Ὁθωνος ἔλαβε τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς εἰς Στοιχειώδη, Μέσσην καὶ Ἀνωτάτην. Ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐσυνεχίσθη ἔκτοτε μέχρι σήμερον καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι καὶ ὁ ἀναλφαβητισμὸς ἐπολεμήθη καὶ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα ἐβελτιώθη πολὺ. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἰδίως ἡ συνεχὴς αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν σχολείων: Εἰς τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν ἔχομεν 12.000 σχολεῖα, μὲ 1 ἑκατομμύριον μαθητάς· εἰς τὴν Μέσσην 640 γυμνάσια καὶ ἰσάριθμα περίπου λύκεια καὶ οἰκονομικὰ ἢ ναυτικὰ σχολεῖα μὲ σύνολον περίπου 300.000 μαθητάς. Εἰς τὴν Ἀνωτάτην 3 Πανεπιστήμια, 1 Πολυτεχνεῖον καὶ 20 ἄλλαι Ἀνώτεραι Σχολαὶ δέχονται ἐτησίως 20.000 φοιτητάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ $\frac{1}{4}$ εἶναι γυναῖκες.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ παιδεία ἐγένεν δικαίωμα τόσον διὰ τοὺς ἄρρενας ὅσον καὶ διὰ τὰς θηλείας. Ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς ἀγραμμάτους ἐνγλήκους φροντίζει ἡ πολιτεία διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείων ἀναλφαβήτων. Ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ἄπορα ἐργαζόμενα παιδιά κατεβλήθη μέριμνα πρὸς μόρφωσιν διὰ τῆς ἰδρύσεως νυκτερινῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων.

Ἀπὸ τὸ 1926 ἰδρύθη καὶ λειτουργεῖ καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ σκοπὸν τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ γενικῶς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων.

Τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τὰς ἔχει ὀργανώσει ἡ πατρίς μας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀκεραιότητά της ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Τὰς ἀποτελοῦν ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ ἡ πολεμικὴ ἀεροπορία. Ὁ στρατὸς μας εἶναι ἰσχυρὸς καὶ πλήρως ὀργανωμένος, διότι ἔχει ἐφοδιασθῇ μὲ ὅλα τὰ τελευταῖα ὅπλα (τάνκς, πυραύλους, ραντάρ κλπ.) καὶ ἀσκεῖται τακτικὰ ἀπὸ ἐμπείρους ἀξιωματικούς. Κάθε ἐλληνόπουλον, μόλις συμπληρώσῃ τὸ 21ον ἔτος, θεωρεῖ ὑποχρέωσίν του νὰ σπεύσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν στρατιωτικὴν του θητείαν προσφέρον τὸν βραχίονά του καὶ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην του μητέρα, τὴν Πατρίδα.

57 Αἱ Προοδοὶ εἰς τὸν Οἰκονομικὸν Βίον

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ γεωργία θεωρεῖται ὡς ὁ βασικὸς κλάδος τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας. Αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι μαζὶ μὲ τὴν κτηνοτροφίαν ἀπασχο-

λοῦν τὸ 52% τοῦ ὅλου ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐτησία ἀξία τῶν γεωργοκτηνοτροφικῶν προϊόντων ὑπερβαίνει τὰ 20 δισεκατομμύρια δραχμὰς.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τὴν ἐπέτυχε τὸ κράτος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν κατακτῆσεων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν (λιπάσματα, μηχαναί, ἐξευγενισμένα ζῶα καὶ σπόροι, γεωπόνοι, κτηνίατροι, φάρμακα κλ.). Ἐπίσης διὰ τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων (ἀποξηράνσεως λιμνῶν, κατασκευῆς φραγμάτων εἰς τοὺς ποταμούς κλ.).

Τὰ βασικώτερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακὰ (ἄνω τῶν 3 δισεκατομ. κιλῶν), τόσα πού χρειάζεται ἡ χώρα μας διὰ νὰ ἔχῃ αὐτάρκειαν. Ἄλλα προϊόντα, τῶν ὁποίων κάνομεν καὶ ἐξαγωγήν, εἶναι ὁ καπνός, ὁ βάμβαξ, ἡ ὀρυζα, τὰ φρούτα, ὁ οἶνος, τὸ ἔλαιον, ἡ σταφίς, τὰ σύκα, αἱ βρώσιμοι ἐλαῖαι κλ.

Τὰ κτήνη τῆς Ἑλλάδος ὑπερβαίνουν τὰ 10 ἑκατομμύρια ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ 1/2 εἶναι πρόβατα. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία, ἡ μελισσοκομία καὶ ἡ σηροτροφία (καλλιέργεια μεταξοσκώληκος). Εἰς κτηνοτροφικὰ εἶδη δὲν ἔχομεν ἐπάρκειαν, διὰ τοῦτο εἰσάγομεν κατεψυγμένα κρέατα καὶ πουλερικά καθὼς καὶ εἶδη γαλακτοκομίας (τυριά, βούτυρα κλ.).

Η ΑΛΙΕΙΑ ΚΑΙ Η ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΑ

Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων καὶ τῶν παραθαλασίων μερῶν καθὼς καὶ τῶν λιμνῶν μοχθοῦν καὶ κινδυνεύουν, διὰ νὰ περισυλλέξουν τοὺς θησαυροὺς τῶν βυθῶν. Μεταπολεμικῶς ἡ ἀλιευτικὴ ναυτιλία ἀνασυγκροτηθεῖσα ἐτριπλασιάσθη καὶ ἐκτελεῖται μὲ τρόπον ἐπιστημονικώτερον καὶ τεχνικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ εἰσόδημα αὐτὸ μόνον κατὰ τὸ 70% καλύπτει τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, δι' αὐτὸ εἰσάγομεν ἀλίπαστα καὶ κατεψυγμένα θαλασσινὰ καὶ ἡ χώρα σπαταλᾷ πολὺτιμον συνάλλαγμα.

Ἀπὸ τοὺς ἀλιεῖς πολλοὶ (Σπετσιῶται, Ὑδραῖοι, Δωδεκανήσιοι) ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν σπογγαλιεῖαν καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν εἰδικὸν στόλον καὶ μηχανήματα. Ἀλιεύουν συνήθως εἰς τὰ παράλια τῆς Β. Ἀφρικῆς, τῆς Κύπρου κ.λ., τοὺς πλέον ἐκλεκτοὺς σπόγγους, οἱ ὁποῖοι εἶναι περιζήτητοι εἰς τὰς ξένας ἀγοράς.

ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΠΡΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ

Ἡ χώρα μας ἔχει καὶ ἄλλα ἀκόμη εἶδη καὶ πρώτας ὕλας πρὸς ἀξιοποίησιν: ἱαματικά ὕδατα, ὄρυκτά, ἀρχαιότητος, ὠραῖα τοπία (νῆσους, ἀκτὰς, κοιλάδας) καὶ ὕδατα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ποτίσουν τοὺς ξηροὺς ἀγρούς καὶ νὰ τοὺς κάμουν γονιμωτέρους· ἐπίσης ὡς λευκὸς ἄνθραξ νὰ μᾶς δώσουν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Ἔχει σπῆλαια, τὰ ὁποῖα κρύπτουν παλαιούς πολιτισμούς καὶ ὑπερόχους σταλακτίτας. Ἔχει δάση πού καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐκμεταλλευώμεθα μὲ προσοχήν. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πηγὴν πλούτου, πού θέλει ὀργάνωσιν διὰ νὰ καταστῇ προσδοφόρος.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΞΕΥΓΕΝΙΣΜΕΝΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ βιομηχανία - βιοτεχνία εἶναι, ἔπειτα ἀπὸ τὴν γεωργίαν, ἡ δευτέρα πηγὴ ἐισοδήματος. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἐργοστασιακὴ καὶ ἐξευγνίζει τὰς πρώτας ὕλας μὲ μηχανάς.

Οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς αὐτὴν ὑπερβαίνουν τὰς 500.000 καὶ τὰ ἐργοστάσια τὰς 3.000. Τὰ τελευταῖα διακρίνονται εἰς κλωστοῦφαντουργικά, παραγωγῆς λιπασμάτων, τροφῶν, ποτῶν, σιγαρέττων, τσιμέντου, πολεμικῶν ειδῶν, διυλίσεως κανσίμων, μεταλλουργίας, ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ ναυπηγήσεως μεγάλων πλοίων.

Τὰ περισσότερα ἐργοστάσια εὐρίσκονται εἰς τὰς Πάτρας, Ἀργος, Σῦρον, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Ἐλευσίνα, Βόλον, Θεσσαλονίκην, Ἐδεσσαν, Λάρισαν· διὰ τοῦτο καὶ αἱ πόλεις αὗται ἔχουν συγκεντρώσει πληθυσμὸν καὶ μεγαλυτέραν πρόδον.

Ἡ ἐλληνικὴ βιομηχανία ἀριθμεῖ ἡλικίαν 125 ἐτῶν. Ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ὁθὼν τὸ 1839. Κατανοῶν τὴν ἀξίαν τῆς ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Εὐάγγ. Ζάππας προσήλθεν ὡς χορηγὸς διὰ τὴν ἵδρυσιν εἰδικοῦ ἰδρύματος, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐκτίθενται τὰ ἔργα βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας· ἔτσι ἐκτίσθη τὸ 1859 τὸ Ζάπλειον μέγαρον.

Ἐκτοτε ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ πρόδος ὅμως ὑπῆρξε βραδεῖα ἐξ αἰτίας τῆς στενότητος τῶν ὁρίων τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλλείψεως εἰδικευμένων τεχνιτῶν καὶ κεφαλαίων. Ἀλλὰ ὅταν τὸ 1881 προσηρτήθη ἡ Θεσσαλία καὶ ὁ Τρικούνης εἰργάσθη διὰ τὴν κατασκευὴν

λιμένων και σιδηροδρόμων, τότε και η βιομηχανία ἐκινήθη περισσότερο. Την μεγαλύτερη ανάπτυξη ἔλαβε μετά την προσάρτησιν τῶν νέων χωρῶν και κυρίως κατὰ την διάρκεια τοῦ α' εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, πού η χώρα δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ βιομηχανικά προϊόντα.

Ἡ βιοτεχνία ἐπεξεργάζεται τὰς πρώτας ὕλας δι' ἀπλῶν ἐργαλείων και στοιχειωδῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τὸν οἶκον, διὰ τοῦτο καλεῖται και οἰκοτεχνία. Δὲν διαθέτει μηχανὰς, ἀλλὰ ἐργαλεῖα και τὰς χεῖρας τοῦ ἐργάτου. Τὰ ἔργα της μᾶς εἶναι γνωστὰ ὡς λαϊκὴ τέχνη. Ἡ Σκυῖρος, τὸ Μέτσοβον, τὰ Ἰωάννινα, ἡ Καλαμάτα ἔχουν τὰ πρωτεῖα.

Τὸ ἐμπόριον ἦτο περιορισμένον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Αὐτὸ ὠφείλετο εἰς τὴν καθυστέρησιν τῆς βιομηχανίας και τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνιακῶν μέσων. Ὅταν αὐτὰ προώδυσαν, συνηκολούθησε και τὸ ἐμπόριον, ὥστε τὸ 1960 ἡ χώρα ἐξήγαγεν εἶδη ἀξίας 6 δισεκατομμυρίων δραχμῶν και εἰσήγαγεν εἶδη ἀξίας 21 δισεκατομμυρίων δραχμῶν. Ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν δύο τελευταίων ἀριθμῶν φαίνεται ὅτι ἡ ἀξία τῶν εἰσαγομένων εἶναι μεγαλύτερα τῶν ἐξαγομένων και ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἔχει σοβαρὸν ἔλλειμμα. Τοῦτο καλύπτεται ἀπὸ τὸν τουρισμόν, τὴν ναυτιλίαν και τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Πάντως ἐπιβάλλει καθήκον εἰς τὰς ἐκάστοτε κυβερνήσεις νὰ τὸ μειώσουν και νὰ φθάσουν εἰς τὸ ποθητὸν ἰσοζύγιον.

ΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ, ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ, ΤΗΛΕΦΩΝΕΙΑ Κ.Λ.

Τὰ πρῶτα ὁδικὰ δίκτυα ἐστρώθησαν ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Μαιζὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ 1829. Ἡ προσπάθεια ἐσυνεχίσθη ἐπὶ Ὅθωνος. Ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ Γεωργίου τοῦ Α' ὁ Χαρ. Τρικούπης εἰργάσθη διὰ τὴν κατασκευὴν λιμένων, γεφυρῶν, ὁδῶν και σιδηροδρόμων. Πρὸ τοῦ 1880 σιδηρόδρομοι (1) εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχαν. Σήμερον ἡ Ἑλ- λὰς διαθέτει σιδηροδρομικὰς γραμμὰς μήκους 2200 χιλιομέτρων και αὐτοκινητοδρόμους ἄνω τῶν 50.000 χιλιομέτρων. Τὰ αὐτοκίνητα ὑπερέβησαν ἤδη τὰς 240.000. Ἐπίσης διαθέτει 19 ἀερολιμένας διὰ τὰς ἀεροπορικὰς συγκοινωνίας.

Περισσότεραν ἀνάπτυξιν ἔλαβεν κατὰ τοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους ἡ ναυτιλία. Τόσην ὥστε εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἡ Ἑλλὰς

1. Τὸ 1868 ἄρχισε νὰ λειτουργῇ ὁ πρῶτος ἀτμήλατος σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν Πειραιῶς. Πρὶν ἡ πρωτεύουσα ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ ἐπίνειον δι' ἄμαξῶν.

κατέχει σήμερα την πέμπτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον μὲ 1800 φορτηγὰ πλοῖα χωρητικότητος 17 ἑκατομμυρίων τόννων, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ὑπερβαίνουν τὰς 50.000. Αὐτοὶ ἀποστέλλουν εἰς τὴν πατρίδα των ἐμβάσματα ἀξίας 100 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ἐκτὸς τῶν φορτηγῶν ἡ Ἑλλάς διαθέτει καὶ περὶ τὰ 300 ἐπιβατηγὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων 8 ὑπερωκεάνεια.

Ἡ πρόοδος τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ ταξιδίου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ. Τὸ 1960 ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα ἄνω τῶν 400.000 περιηγηταί, ποὺ ἀφῆκαν ἄνω τῶν 50 ἑκατομμυρίων δολλάρια.

Τὸ ταχυδρομεῖον ἰδρύθη τὸ 1829 ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν. Τριάκοντα ἔτη ἀργότερον ὁ Ὅθων ἱδρυσεν τὰς τηλεγραφικὰς ὑπηρεσίας. Τὸ 1895 ὀργανώθησαν αἱ τηλεφωνικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς χώρας.

Τὸ κράτος μας ἀποδίδον σημασίαν εἰς τὰς μεταφορὰς καὶ ἐπικοινωνίας ἱδρυσεν τὸ 1914 τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας.

58 ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἡ στενότης πόρων ζωῆς παρημπόδισε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ τὴν πρώτην εἰκοσιπενταετίαν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν.

Τὸ κράτος ἦτο πτωχὸν καὶ μὲ τὰ ὀλίγα χρήματα ποὺ ἐξοικονομοῦσε διὰ τῆς δανειακῆς πολιτικῆς, μόλις ἐπαρκοῦσαν νὰ πληρώνη τοὺς ὑπαλλήλους καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας. Τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ τὰ ἄλλα δημόσια καταστήματα, ποὺ ἰδρύθησαν, ἔγιναν διὰ δωρεῶν τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν (¹), μετὰξὺ τῶν ὁποίων πρῶτοι τὰ ἐχρηματοδότην ἀπὸ τὴν χορηγίαν των οἱ βασιλεῖς Ἀμαλία καὶ Ὁθων. Ἀμφότεροι δὲν ἐκαλλιέργησαν μόνον τὴν «Μεγάλην Ἰδέαν», ἀλλὰ ἐμόχθησαν καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἱδρυσιν κοινωφελῶν ἱδρυμάτων. Ἡ πενταετία ποὺ ἐπηρεχολούθησεν ἀπὸ τοῦ τέρματος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου εἶναι περίοδος μεγάλων ἔργων (ἱδρύσεις Ζαππείου, τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, Σιναίας Ἀκαδημίας κλπ.). Ἡ ἰδίᾳ προσπάθεια ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βασιλέων.

1. Πρόκειται διὰ τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτας τῆς β' περιόδου Γ. Σταύρου, τοὺς Ζάππας, τοὺς Τσιτσας, τὸν Στουρνάραν, τὸν Συγγρόν, τὸν Ἀβέρωφ, Μπενάκη κλ.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῆς χώρας μας μετὰ τὴν ἐπανάστασιν χωρίζεται εἰς δύο περιόδους. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, ποὺ ἐγράφησαν μέχρι τοῦ 1888 καὶ ἡ δευτέρα ὅσα συνετέθησαν κατόπιν. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἀνήκουν οἱ ἀπομνημονευματογράφοι, δηλ. συγγραφεῖς ποὺ δὲν ἀντλοῦν τὰ θέματα τῶν ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὰ μεγάλα γεγονότα, ὅπως τὰ ἔζησαν. Σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ *Ἰω. Μακρυγιάννης* («Ἀπομνημονεύματα»), τοῦ ὁποῦ ἡ μαρτυρία εἶναι δόνησις, ποὺ πηγάζει κατ' εὐθεϊαν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ «Ὁθωνος». Ἄν καὶ ἀγράμματος ἔχει πλοῦτον καὶ βάθος στοχασμοῦ. Ἡ γλῶσσα τοῦ εἶναι λαϊκὴ, δωρικῆς λιτότητος. Ὁ *Θεόδ. Κολοκοτρώνης* («Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς») διανθίζει τὴν ἀφήγησίν του μὲ μύθους, διαλόγους καὶ παραβολὰς. Ὁ *Χριστόφ. Περραιβός* μὲ τὸ ἔργον του «Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας».

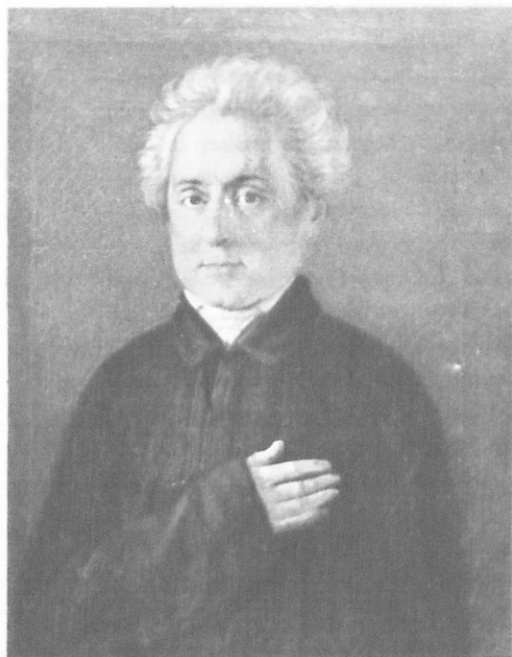
Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Αὕτη παρουσιάζει δύο σχολὰς, τὴν Φαναριωτικὴν ἢ λογιάν καὶ τὴν Ἑπτανησιακὴν ἢ Σολωμικὴν.

Τῆς πρώτης σχολῆς τὰ πλέον ἀξιοπρόσεκτα προϊόντα εἰς τὴν ποίησιν εἶναι τὰ «Λυρικά» τοῦ *Ἀθαν. Χριστοπούλου*, ὁ ὁποῖος εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν τραγουδεῖ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, καὶ τὰ ποιήματα τοῦ *Ἡλίου Ταταλίδου*, ποὺ ἐγράφησαν χάριν τῶν μαθητῶν (ὅπως «ἡ Σκλάβα ἢ Πόλη»). Αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι καὶ οἱ δύο ποιηταὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ γράφουν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Οἱ ἄλλοι Φαναριῶται ποιηταί, ἀδελφοὶ Σοῦτσοι, Ραγκαβῆς, ποὺ ἔγραψαν κατὰ μίμησιν τῶν Γάλλων καὶ εἰς τὴν λογιάν γλῶσσαν, ἀφῆκαν ἔργα ἀσήμαντα.

Τῆς ἰδίας σχολῆς εἰς τὴν πεζογραφίαν πολὺ ἐκτιμᾶται ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τοῦ *Κ. Παπαροηγοπούλου*. Εἰς αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς βιογραφεῖ εἰς γλαφυρὰν καθαρεύουσάν τὴν φυλὴν μας, προσπαθῶν νὰ συλλάβῃ τὴν ἐνότητα τοῦ βίου της καθ' ὅλην τὴν τρισχιλιετῇ περίοδον. Ἐπίσης τὸ ἱστορικὸν διήγημα τοῦ *Δ. Βικέλα* «Λουκῆς Λάρας», τὸ ὁποῖον διακρίνεται διὰ τὴν λεπτὴν πλοκὴν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν χαρακτήρων.

Τῆς Ἑπτανησιακῆς σχολῆς τὰ ποιήματα ἔχουν λογοτεχνικὴν

Εικ. 55. 'Ο Σολωμός

χάριν. Αυτό οφείλεται εις τὸ ὅτι οἱ ἐπτανήσιοι ποιηταί, λόγῳ τῆς ἐπαφῆς των μὲ τὴν Δύσιν, εἶχαν ἀναπτύξει προχωρημένον καλλιτεχνικὸν αἶσθημα.

Ἀπὸ αὐτοὺς πρῶτος καὶ διδάσκαλος ὅλων ἐστάθη ὁ Διονύσιος Σολωμός (1798 - 1857). Τὰς ἐμπνεύσεις του λαμβάνει ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1821, δι' αὐτὸ θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ἐθνικός μας ποιητής. Ὁ πατριωτισμὸς του ἐκφράζεται ὄχι μὲ ρητορικὴν πολυλογίαν, ἀλλὰ μὲ συντομίαν καὶ εἰλικρίνειαν εἰς ἔξοχα ἐπικολυρικά ποιήματα. Τὸ καλύτερόν του ποίημα εἶναι «Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι»· ἐμεῖς ὅμως τὸν γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐμελοποιήθη τὸ 1861 ἀπὸ τὸν Κερκυραῖον μουσικὸν Μάντζαρον, ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὡς Ἐθνικὸς Ὑμνος.

Δεύτερος μεγάλος λυρικός εἶναι ὁ Ἀνδρέας Κάλβος, σύγχρογος τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς 24 «Ὁδὰς» του ἔψαλεν εἰς ἀρχαῖζουσιν γλῶσσιν τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821 καὶ γενικῶς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων.

Ἀκολουθεῖ ὁ Ἀρ. Βαλαωρίτης, ποὺ δὲν ἔγραψε μόνον πατριωτικὰ ἐπικολυρικά ποιήματα, ἀλλὰ καὶ ἠγωνίσθη μὲ σθένος διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐπτανήσου μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΥ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ)

Μετά τὸ 1888, ποὺ ἐδημοσιεύθη τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη καὶ ἄρχισε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἡ παραγωγή τῆς νεο-

ελληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι καὶ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς ἀνωτέρα καὶ ἔχει κέντρον τὴν πρωτεύουσαν. Εἰς τὴν πρόοδον αὐτὴν συνετέλεσεν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ ἡ στροφή πού ἔδωσε πρὸς τὴν μελέτην τῶν λαϊκῶν παραδόσεων ὁ «πατὴρ τῆς ἐλληνικῆς Λαογραφίας» Ν. Πολίτης.

Οἱ κυρώτεροι ἐκπρόσωποι εἰς τὴν πεζογραφίαν ἐκ τῶν παλαιότερων εἶναι ὁ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης, ὁ Ἄνδρ. Καραβίτσας καὶ ὁ Ἰωάν. Κονδυλάκης. Καὶ οἱ τρεῖς διέπρεψαν ὡς διηγηματογράφοι. Ὁ τελευταῖος καὶ ὡς χρονογράφος.

Ἐκ τῶν νεωτέρων κορυφαῖοι θεωροῦνται εἰς τὰς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις ὁ Κ. Ουράνης καὶ ὁ Ν. Καζαντζάκης. Εἰς τὴν διηγηματογραφίαν καὶ τὸ μυθιστόρημα οἱ Στρ. Μυριβήλης, Ἡλ. Βενέζης, Ἀγγ. Τερζάκης, Γ. Θεοτοκᾶς κ. ἄ.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς περιόδου αὐτῆς, πού εἶναι πολλοὶ καὶ ἐκλεκτοί, διακρίνονται ὁ ποιητὴς «τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης» Κ. Κρυστάλλης καὶ ὁ βαθυστόχαστος ἐθνικὸς βάρδος Κωστῆς Παλαμᾶς («Φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ»).

Ἄλλοι ποιηταὶ σπουδαῖοι εἶναι ὁ Πορφύρας, ὁ Μαβίλης, ὁ Μαλακάσης, ὁ Σικελιανός, ὁ Σκίπης, ὁ Σεφέρης (βραβεῖον Νόμπελ 1964).

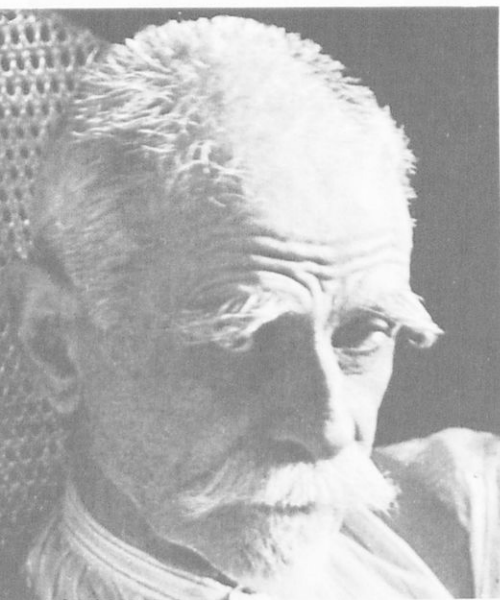
Εἰκ 56. Ὁ Παπαδιαμάντης

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Ἡ ἀναβίωσις τῆς τέχνης ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαιτέρως χρονικὸς σταθμὸς εἶναι τὸ ἔτος 1837, ὁπότε ἰδρύθησαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Σχολὴ «Καλῶν Τεχνῶν», πού συνετέλεσαν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀναγέννησιν τῆς Χώρας.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ἐκ μὲν τῶν παλαιότερων ἀνεδείχθησαν ὁ

Εικ. 57. Ο Κωστής Παλαμᾶς

Νικηφ. Λύτρας καὶ ὁ Ν. Γύξης, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Παρθένης, ὁ Θωμόπουλος, ὁ Προκοπίου, ὁ Γεωργιάδης κ.ἄ.

Εἰς τὴν γλυπτικὴν ἀναφέρομεν τὸν Γιαννούλην Χαλεπᾶν «Κοιμωμένην», τὸν Φίλιππότην «Ξυλοθραύστης», τὸν Κ. Δημητριάδην «Δισκοβόλος» καὶ τὸν Λ. Σῶχον «ἄγαλμα Κολοκοτρώνη».

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχε καὶ αὐτὴ μεγάλην ἐπίδοσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐκτίσθησαν καλλιμάρμαρα κτίρια. Οἱ ἀρχιτέκτονες, ποὺ ἐκτίσαν τὰ πρῶτα ἔργα (Πανεπιτήμιον, Ἀκαδημίαν, Ἰλίου Μέλαθρον), ἦσαν ξένοι καὶ ἐφήρμοσαν ἀρχαίους ἐλληνικοὺς ρυθμούς. Παραλλήλως ὅμως μὲ αὐτοὺς διέπρεψαν καὶ Ἕλληνες (Λυσ. Καυτατζόγλου, Ἀντ. Μεταξᾶς, Ἀ. Ζάχος), οἱ ὅποιοι ἀρέσκονταί εἰς συγκερασμὸν ρυθμῶν βυζαντινῶν καὶ σχεδίων τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Ἡ λαϊκὴ τέχνη, ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, ὑπῆρξε προῖον τοῦ φυσικοῦ διακοσμητικοῦ συναισθήματος τοῦ λαοῦ μας καὶ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Πλὴν ὅμως καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν συνεχίζεται καὶ παρούσιάζεται πλέον ἐξευγενισμένη εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν, ὕφαν-

Εικ. 58. Ο Ἀγγελὸς Σικελιανὸς

Εικ. 59. 'Ο Νικόλαος Γύζης.

τικήν, κεραμεικήν, χρυσοχοϊαν καὶ ἀργυροχοϊαν. Αἱ κυριώτεραι ἐστὶναι τῆς εἶναι τὰ Ἰωάννινα, τὸ Μέτσοβον, Καστοριά, Σκῦρος, Ἀράχωβα, Καλαμάτα, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Κρήτη, Μύκονος, τὸ Ἅγιον Ὄρος κ.λ.

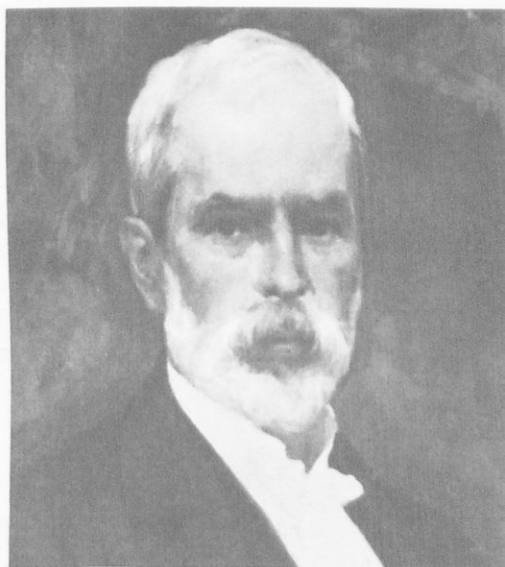
59 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Κατὰ τὴν προῖστορικὴν περί-
οδον ἡ χώρα μας, ποῦ ἀκόμη δὲν
ὀνομάζεται Ἑλλάς, ἀνέπτυξεν τὸν
ἀξιοθαύμαστον Κρητομυκηναϊκὸν
πολιτισμὸν (2500-1200 π.Χ.), ὁ ὁ-
ποῖος κατεστράφη περὶ τὸ 1100 π.Χ.
ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς.

Μετὰ ἀπὸ τὴν Δωρικὴν εἰσβο-
λήν, ἐπειδὴ ἐπηκολούθησεν ταραχὴ
καὶ παρακμὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερ-
σὸνήσον, πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων
τῆς ἡναγκάσθησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς
τὰ πλοῖα καὶ νὰ ἀναζητήσουν νέαν
πατρίδα. Ἔτσι ἐδημιουργήθη ὁ ἐλ-
ληνικὸς ἀποικισμός, διὰ τοῦ ὁποῖου
αἱ τρεῖς ἰσχυρότεραι ἑλληνικαὶ
φυλαὶ (Ἰῶνες, Αἰολεῖς, Δωριεῖς)
ἐγέμισαν τὰ παράλια τῆς δυτικῆς
Μ. Ἀσίας, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ
τῆς Δ. Μεσογείου ἀπὸ ἀποίκους.

Καί, ἐνῶ εἰς τὰς ἀποικίας ἐτί-
θεντο τὰ θεμέλια τῆς ποιήσεως καὶ

Εικ. 60. 'Ο Νικηφόρος Λύτρας.

Εικ. 61. Ο Δημήτριος Φιλιππίδης

τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν μητρόπολιν (ποῦ εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ λέγεται 'Ελλάς) ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα ὀργανωμένα κράτη τῆς Σικυῶνος, τῆς Κορίνθου, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ αὐτὰ περὶ τὸ 650 π.Χ. πρωτεύοντα ρόλον παίζουν ἡ δωρική Σπάρτη, ποῦ ὀργανώθη εἰς ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν κράτος ἀπὸ τὸν νομοθέτην Λυκοῦργον, καὶ αἱ Ἀθῆναι, ποῦ ἀπέβησαν ἡ πόλις τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῶν προγόνων μας τὴν μετατρέπει εἰς ἐθνικὴν ἐνότητα ὁ περσικὸς κίνδυνος. Ἠνωμένοι οἱ Ἕλληνες ἀποκρούουν τὸν ἰσχυρὸν εἰσβολέα (480 π.Χ.). Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ποῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην, ἐξάπλώνει τὴν ναυτικὴν τῆς δύναμιν μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης ἰδρύει ἀθάνατα μνημεῖα καὶ παρουσιάζει τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς καὶ φιλοσόφους μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν δαιμόνιον Περικλῆ (450 π.Χ.).

Ἡ Σπάρτη ὅμως, αἱ Θῆβαι καὶ ὅλη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία (κυρίως Δωριεῖς) συνασπίζονται ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς ἰωνικῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔτσι ἐκσπᾷ ὁ καταστρεπτικὸς Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431-404), ποῦ ἐξησθένησε τὰς ἐλληνικὰς δυνάμεις. Ἡ Σπάρτη ἐνίκησεν, ἀλλὰ συνειργάσθη μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ἡγεμονίαν. Ἡ πρᾶξις αὕτη κατέστησε τοὺς Σπαρτιάτας μισητοὺς εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ἐπωφελήθησαν οἱ Θηβαῖοι νὰ ἡγεμονεύσουν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ Θηβαῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καταπαύσουν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ νὰ ἐνώσουν τοὺς Ἕλληνας, ἐπωφελήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος καὶ διὰ τοῦ στρατοῦ του ἐπέβαλε τὴν

έθνικὴν ἐνότητα εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κρατίδια. Ἡ ἔνωσις αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Μέρλαν Ἀλέξανδρον τὰ μέσα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πολιτικὴν ἐνότητα ὅλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἕως τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Σαχάραν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του διεσπάσθη τὸ κράτος του· ὅμως ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔμεινε ἀδιάσπαστος καὶ ἐκράτει εἰς ἐνότητα τὸν ἀρχαῖον κόσμον.

Τὸ 146 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ὑποταχθοῦν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἦσαν πολὺ προωδευμένοι κατεσκεύασαν ἓνα πολιτισμὸν ἀνάμεικτον ἀπὸ ρωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ στοιχεῖα, ποὺ λέγεται ἑλληνορρωμαϊκός. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἡδυνήθη νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι ἦτο εἰδωλολατρικὸς καὶ δὲν εἶχε θεμέλια ἠθικά. Διὰ τοῦτο συντόμως ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς μὲ τὰς ὑγιεῖς ἠθικὰς βάσεις των ἡνώθησαν καὶ ἔφεραν ἐξασθένησιν εἰς τὴν ρωμαιοκρατίαν.

Εἰκ. 62. Ὁ βασιλ. Κων/νος 2ος

Τὸ 330 ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τελεῖ τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ δὲν θὰ λέγεται πλέον Βυζάντιον ἀλλὰ Κωνσταντινούπολις. Αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν, διότι βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν θὰ λάβῃ εἰς χεῖρας του τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ τὸ 146 διεκόπη ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κατὰκτησιν. Ἔτσι δημιουργεῖται καὶ πάλιν μία ἰσχυρὰ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ποὺ ὀνομάζεται βυζαντινὸν κράτος.

Τὸ βυζαντινὸν κράτος ἔχει διπλῆν σημασίαν. Πρῶτον, διότι ἐστάθη ἐπὶ 1100 ἔτη ὡς κυματοθραύστης εἰς τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς. Δεύτερον, διότι διέσωσε τὴν πνευματι-

κήν και καλλιτεχνικήν κληρονομίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καί, ἀφοῦ κατὰ πολὺ τὴν ἐπλούτισε, τὴν παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἀραβας, τοὺς Δυτικούς καὶ σλαβικούς λαοὺς καὶ ἔτσι συνετέλεσεν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης.

Τὸ 1453, μολοντί ἐξησθενημένον ἀπὸ τὴν φθοράν τοῦ χρόνου, δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ τὴν πρόκλησιν τῶν Μωαμεθανῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος μὲ τοὺς ὀλίγους γενναίους τοῦ ἀπέκρουσε κάθε συμβιβασμὸν τοῦ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος τότε μόνον ἔγινε κύριος τῆς βασιλευσούσης, ἀφοῦ ἐπάτησεν ἐπὶ τῶν πτωμάτων τοῦ ἥρωος αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀξίων ὑπερασπιστῶν τῆς.

Ἐπειτα ἀρχίζει διὰ τὸ ἔθνος μία μακρὰ περίοδος ἀπανθρώπου δουλείας. Τὰ μαρτύρια ὅμως δὲν ἐλύγισαν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων. Διότι εἰς τὴν συμφορὰν των ὅλοι οἱ Ἕλληνες αἰσθάνθησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον Γένος καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἰδίαν πατρίδα, ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν στοργὴν τῶν παιδιῶν τῆς.

Τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἐπροχώρησε βαθύτερον καὶ ἔγινε συνείδησις. Μὲ αὐτὴν ὁ λαὸς μας ἔμεινε ψυχικὰ ἀδούλωτος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώσῃ τὰς δυνάμεις του, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς σφετεριστάς. Καὶ ἐξηγέρθη ὡς εἷς ἄνθρωπος, ὅταν ἐφθασεν ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ 1821.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν οἱ Ἕλληνες, μόνοι καὶ σχεδὸν ἄοπλοι, ἡγωνίσθησαν ὑπερανθρώπως καί, ἀφοῦ πολλαὶ χιλιάδες κοσμικοὶ καὶ κληρικοὶ ἔπεσαν καὶ πολλὰ περιφέρειαι καὶ πόλεις ὠλοκαυτώθησαν, ἐκέρδισαν ὅτι ἐπὶ τόσα ἔτη ἐποθοῦσαν.

Κατὰ τὰ 125 ἔτη τοῦ ἐλευθέρου βίου του ὁ Ἕλληνισμὸς ἐπολέμησε σκληρὰ καὶ κατέβαλε μεγάλους μόχθους νὰ μεγαλώσῃ τὰ σύνορά του καὶ διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀγριότητα ποὺ τὸν εἶχε καταδικάσει ὁ βάρβαρος Ἀσιάτης. Πολλὰ ἐπέτυχε· πολλὰ τοῦ λείπουν. Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτὰ θὰ τὰ ἐπιτελέσῃ ὅταν εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων ριζώσῃ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἐθνικὴ ἐνότης. Αἱ δικαίρεισι πάντοτε τὸν ἐβλαψαν. Οἱ Ἕλληνες ὅλοι καὶ ἰδιαίτερος ἡ μαθητιῶσα νεολαία αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ αἰσθάνεται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον λαὸν τοῦ κόσμου. Τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ Ἱστορία των τῶν 4000 ἐτῶν, ποὺ ἔχει γραφῇ μὲ ἰδρωτὰ καὶ αἷμα. Τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἐκτίμησις ποὺ ἔχουν δι' αὐτοὺς οἱ ἄλλοι λαοί. Ἀς φροντίσουν νὰ φανοῦν ἄξιοι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. **Χανσεατικός Σύνδεσμος** ή **Χάνσα**: "Ένωσις Γερμανῶν ἐμπορέων, πού εἰργάζοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Σκοπὸν εἶχε τὴν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν τῶν μελῶν. Ἀκόμῃ ἐσήμαινε καὶ τὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Λυβέκης, Ἀμβούργου-Βρέμης καὶ 90 ἄλλων Νορμανδικῶν πόλεων, ἡ ὅποια διετηρήθη ἀπὸ τὸ 1241-1650 καὶ ἔγινε διὰ τὴν ἀμοιβαίαν προστασίαν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τους.
2. **Σκορβοῦτον**: Εἶδος ἀναιμίας, πού ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς βιταμίνης C, ἡ ὅποια εὐρίσκεται εἰς τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς (καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν χυμὸν τοῦ λεμονιοῦ καὶ τοῦ πορτοκαλίου). Οἱ ἐξερευνηταί, πού ἔτρωγον μόνον συντηρημένας τροφάς, πολὺ ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν.
3. **Δίαιτα**: συνέλευσις τῶν μεγιστάνων καὶ ἐπισκόπων μιᾶς ἡγεμονίας.
4. **Κιλλίβας**: ἡ συσκευὴ πού βαστάζει τὸν σωλῆνα τοῦ πυροβόλου.
5. **ἀρμάδα**: μέγας πολεμικὸς στόλος (λέξις ἰσπανικὴ).
6. **«Γαληνοτάτη Δημοκρατία»**: τίτλος τῆς Βενετικῆς πολιτείας πού δὴλῶνει τὴν κραταιὰν ἰσχὺν αὐτῆς.
7. **«Ἱερὸς Σύνδεσμος»**: τὸν συνέπηξεν ὁ πάπας Ἰούλιος Β', μετὰ τῆς Βενετίας, τῶν Ἑλβετῶν, τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδου, τοῦ Ἑρρίκου Η' τῆς Ἀγγλίας, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ΙΒ' νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν (1511).
8. **Διομολογήσεις**: οἰκονομικὰ προνόμια πού παρεχωρήθησαν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὸ 1536 ἐπὶ Φραγκίσκου Α' εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀργότερα ἐδόθησαν καὶ εἰς ἄλλα κράτη.
9. **Μάγκνα Κάρτα**: ὁ μέγας χάρτης (τῶν δικαιωμάτων), τὸ Σύνταγμα (λέξις λατινικὴ: Magna Carta).
10. **«Χάμπεας Κόρπους»**: «νὰ ἔχῃς καὶ ἐσὺ (λαὲ) σῶμα», δηλ. δικαιώματα (φράσις λατινικὴ). Τὰ παρέχει ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ λαὸν ἔπειτα ἀπὸ συμφωνίαν, γι' αὐτὸ λέγει «νὰ ἔχῃς».
11. **«Ἀμαξηλάται τῆς θαλάσσης»**: φράσις πού ἐλέχθη διὰ τοὺς Ὀλλανδοὺς, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θαλασσοκρατορίας των (1588-1688) διέτρεχον μὲ τὰ πλοῖα των ὅλας τὰς θαλάσσας.
12. **Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου**: ἐπίσημος δῆλωσις τῆς πολιτείας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων της ὅτι θὰ σεβασθῇ ὠρισμέναις ἀρχάς, πού σχετίζονται μὲ τὴν θέσιν τοῦ πολίτου εἰς τὴν φύσιν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Ἔχει προταχθῇ εἰς τὸ Σύνταγμα τῶν Η.Π.Α., τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

13. **Ουάσιγκτον :** πρωτεύουσα τῶν Η.Π.Α., ὅπου ἐδρεύει ἡ κυβέρνησις. Τῆς ἐδόθη αὐτὸ τὸ ὄνομα πρὸς τιμὴν τοῦ Γεωργίου Ουάσιγκτον.
14. **Γαλλικὴ Ἀκαδημία :** Συμβούλιον ἀπὸ 40 μέλη, τοὺς «Ἀθανάτους».
15. **Πατριωτικὸν τραγούδι :** ἡ γνωστὴ «Μασσαλιῶτις», ποὺ τὴν συνέθεσεν ὁ λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Ρουζέ ντὲ Λίλλ.
16. **Μαμελοῦκοι :** Τουρκομάνοι ἱππεῖς, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Κασπίας, ποὺ ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτό, τὸ ὁποῖον σημαίνει «μισθοφόροι», διότι ἡγοράσθησαν ἀπὸ τὸν σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ τοὺς ἔχη ὡς σωματοφύλακας.
17. **Γκράντ ἄρμέ :** ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Ναπολέοντος (λέξις γαλλικὴ).
18. **Κοζάκοι :** Ρῶσοι ἱππεῖς ἀποτελοῦντες ἰδιαιτέρον σῶμα πολεμιστῶν.
19. **ἡγεμόνες :** Ἡ Βενετία, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ὁ Πάπας Πίος ὁ Ε', ἡ Ἰσπανία, δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως, τὸ τάγμα τῶν ἐν Μάλτᾳ Ἰωαννιτῶν καὶ ὁ δούξ τῆς Σαβοΐας ἤνωσαν τὰς δυνάμεις τῶν κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ σύμμαχοι οὗτοι ἐναυμάχησαν τοὺς Τούρκους παρὰ τὰς Ἐλινάδας νήσους τὸ 1571. Ἡ ναυμαχία αὕτη καλεῖται ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, διότι οἱ Βενετοὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ὠνόμαζον κόλπον τῆς Ναυπάκτου.
20. **Φωτοσκίασις :** ζωηρὰ ἐναλλαγὴ φωτεινῶν καὶ σκοτεινῶν χρωματισμῶν (δρος τῆς ζωγραφικῆς).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

I. ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

1436. 'Ανακάλυψις τυπογραφίας	1823. Τὸ δόγμα Μονρόε
1453. "Αλώσις τῆς Κων/πόλεως	1846. 'Εφεύρεσις τηλεγράφου (Μόρς)
1488. 'Ανακάλυψις τοῦ θαλασσοῦ δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας	1848. 'Η Φεβρουαριανὴ Ἐπανάστασις
1492. Κολόμβος ἀνακαλύπτει Ἀμερικὴν	1853-56. Κριμαϊκὸς πόλεμος
1517. Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθέρου	1861. 'Η Ἐνωσις τῆς Ἰταλίας
1519-22. Ὁ Μαγγελάνος περιπλέει τὴν γῆν	1871. 'Η Ἐνωσις τῆς Γερμανίας
1529. Σουλεϊμὰν πολιορκεῖ Βιέννην	1876. Ὁ Μπέλ ἐφευρίσκει τὸ τηλέφωνον
1540. "Ιδρυσις τάγματος Ἰησουιτῶν	1878. Συνέδριον τοῦ Βερολίνου
1555. Θρησκευτικὴ εἰρήνην Αὐγούστας	1879. Ὁ Ἐντισον ἐφευρίσκει τὸν ἡλεκτροφωτισμὸν
1571. Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου	1899. Συνέδριον Χάγης
1598. Διάταγμα τῆς Νάντης	1903. Οἱ Ἀδελφοὶ Ράιτ ἐφευρίσκουν τὸ ἀεροπλάνον - Ὁ Μαρκόνι ἐφευρίσκει τὸν ἀσύρματον
1618. Ἀρχὴ 30ετοῦς πολέμου	1904. Ρωσοῦσσωπικὸς πόλεμος
1648. Εἰρήνην τῆς Βεστροφάλλιας	1908. Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων
1663-1715. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ'	1914. Ἀρχὴ τοῦ Α' παγκ. πολέμου
1683. Β' πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων	1917. Ἐπανάστασις τῶν Μπολσεβίκων
1685. Ἀνάκλησις Δ/γματος Νάντης	1918. Τέλος τοῦ Α' παγκ. πολέμου
1713. Ἡ Εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης	1919. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν
1740. Φρειδερίκος ὁ Μέγας	1920. "Ιδρυσις τῆς ΚΤΕ
1774. Εἰρήνην Κιουτσούκ Καϊναρτζή	1933. Ὁ Χίτλερ εἰς τὴν ἐξουσίαν
1775. Οὐὰτ ἀνακαλύπτει ἀτμομηχανὴν	1938. Τὸ σύμφωνον τοῦ Μονάχου
1776. Ἐπανάστασις Βορειοαμερικανῶν	1939. Ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος
1783. Ἀνεξαρτησία τῶν Η.Π.Α.	1942. Ἐφεύρεσις τῆς ἀτομοβόμβας
1789. Ἀρχίζει ἡ Γαλλ. Ἐπανάστασις	1945. Αἰξίς τοῦ Β' παγκ. πολέμου
1792. Ἡ εἰρήνην τοῦ Ἰασιού	1947. Τὸ «Δόγμα Τρούμαν»
1804. Ὁ Ναπολέων αὐτοκράτωρ	1950. Ἰδρυσις τοῦ ΝΑΤΟ
1807. Τὸ ἀτμόπλοιον τοῦ Φούλτανος	1957. Ὁ πρῶτος τεχνιτὸς δορυφόρος
1812. Ὁ Ναπολέων εἰς Ρωσίαν	1957. Ὁ Σπούτνικ στρέφεται περὶ τὴν γῆν.
1815. Βατερλώ - Πτώσις Ναπολέοντος	

II. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΜΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

1453. Πτώσις Κων/πόλεως	1669. Οἱ Τούρκοι παίρνουν τὴν Κρήτην
1571. Οἱ Τούρκοι κυριεύουν τὴν Κύπρον	1687. Ἀνατίνιξις τοῦ Παρθενῶνος

1769. 'Η 'Επανάστασις 'Ορλώφ
 1788-92. 'Αγῶνες Λάμπρου Κατσώνη
 κατὰ τῶν Τούρκων
 1790-1803. 'Αγῶνες τῶν Σουλιωτῶν
 κατὰ τοῦ 'Αλῆ
 1814. 'Ιδρυσις Φιλικῆς 'Εταιρείας
 1821. Φεβρ. 22, 'Επανάστ. Μολδαβίας
 1821. Μαρτίου 25, 'Επανάστ. Πελο-
 ποννήσου
 1821. Σεπτ. 23, Πτώσις Τριπολιτσᾶς
 1822. 'Ιαν. 1, Σύνταγμα 'Επιδαύρου
 1822. Φεβρ. 22, ἐξέγερσις Ναούσης
 1822. Μαρτ. 30, Καταστροφή Χίου
 1822. 'Ιουλίου 4, Καταστροφή τοῦ Πέτα
 1822. 'Ιουλίου 26, Καταστροφή τοῦ
 Δράμαλης
 1824. 'Ιουν. 8, Καταστροφή τῆς Κάσου
 1824. 'Ιουν. 20, Καταστροφή τῶν Ψαρῶν
 1824. Αὐγ. 20, Ναυμαχία τοῦ Γέροντα
 1825. Φεβρ. 12. 'Ο 'Ιμπραήμ ἀποβι-
 βάζεται εἰς Μεθόνην
 1826. 'Απρ. 10. 'Εξοδος Μεσολογγίου
 1827. 'Απρ. Καταστροφή τοῦ Φαλήρου
 1827. 'Οκτ. Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου
 1828. 'Ιαν. 'Αφίξις τοῦ Καποδιστρίου
 1829. Σεπτ. 12. Μάχη τῆς Πέτρας
 (τέλος τῆς 'Επαναστάσεως)
 1833. 'Αφίξις τοῦ βασιλέως 'Οθωνος
 1834. Αἱ 'Αθῆναι πρωτεύουσα
 1837. 'Ιδρυσις Πανεπιστημίου
 1843. 'Επανάστασις τῆς 3ης Σ/βρίου
 1864. 'Η 'Ενωσις τῆς 'Επτανήσου
 Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864
 1866. Νοεμβ. 8. Τὸ 'Αρχάδι
 1881. Προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας
 1897. 'Ελληνοτουρκικὸς πόλεμος
 1909. 'Η ἐπανάστασις εἰς τὸ Γουδι
 1912. 'Οκτ. 5. Α' Βαλκ. Πόλεμος
 1913. 'Ελληνοβουλγαρικὸς πόλεμος
 1913. 'Η Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου
 1916. Παραίτησις βασιλέως Κων/τίνου
 1917. 'Αλέξανδρος Α' βασιλεὺς
 1920. Θάνατος 'Αλεξάνδρου. 'Επάνο-
 δος βασιλέως Κων/νου
 1922. Μικρασιατικὴ καταστροφή
 1923. 'Η συνθήκη τῆς Λωζάνης
 1924. Μαρτ. 24. Κήρυξις Δημοκρατίας
 1935. 'Επαναφορὰ τῆς βασιλείας
 1936-41. Δικτατορία Μεταξᾶ
 1940. 'Οκτ. 28. 'Επίθεσις 'Ιταλίας
 1941. 'Απρ. 6 'Επίθεσις Γερμανίας
 1944. 'Οκτ. 12. Αἱ 'Αθῆναι ἐλευθεραί
 1944. Δεκ. 3. «Δεκεμβριανὸν κίνημα»
 1945. Φεβρ. 12. Συμφωνία τῆς Βάρκιζας
 1946. Μάρτιος. 'Ο γ' συμμαχοπολέμος
 1947. Θάνατος τοῦ βασιλέως Γεωργίου
 1948. Προσάρτησις τῆς Δωδεκανήσου
 1949. Λήξις τοῦ γ' συμμαχοπολέμου
 1955. 'Εναρξίς τοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος
 1959. 'Η Κύπρος ἐλευθέρη

1. 'Ο 'Ερασμος	13	9. 'Ο Γεώργιος Οὐάσιγκτων	49
2. 'Ο Δάντης	14	10. 'Ο Ναπολέον 1ος	57
3. 'Ο Σαίξπηρ	15	11. 'Ο Ρήγας	92
4. 'Ο Κολόμβος	18	12. 'Ο 'Αδαράντιος Κοραΐς	93
5. Χάρτης τῶν ἀνακαλύψεων	20	13. 'Ο Λάμπρος Κατσώνης	95
6. 'Ο Αἰρων τὸν Σταυρὸν Του	24	14. 'Ο 'Αλέξανδρος Ὑψηλάντης	98
7. 'Ο 'Ιησοῦς στὸ ὄρος τῶν
'Ελαιῶν	25	15. 'Ο Γεωργάκης 'Ολύμπιος	105
8. 'Ο Γαλιλαῖος	26	16. Χάρτης τῆς 'Επαναστάσεως
εἰς τὴν Πελοπόννησον	107

	Σελ.		Σελ.
17. 'Ο Κολοκοτρώνης	108	41. 'Ο βασιλεὺς Κωνσταντῖνος 1ος	199
18. 'Η Μπουμπουλίνα	109	42. Χάρτης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων	201
19. 'Ο Κυπριανὸς (ἀπαγχονισθεὶς ἐν Κύπρῳ τὸ 1821)	110	43. 'Ο πολιτικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου	203
20. 'Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Πέμπτος	111	44. 'Ο Χρυσόστομος Σμύρνης	232
21. 'Ο Δημήτριος Ὑψηλάντης	112	45. 'Ο βασιλεὺς Γεώργιος 2ος	233
22. 'Ο Ἀθανάσιος Διάκος	113	46. 'Ο Ἰωάννης Μεταξᾶς μετὰ τὸν βασιλεῖα Γεώργιον 2ον	237
23. Χάρτης τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεάν	114	47. Αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου	248
24. 'Ο Κωνσταντῖνος Κανάρης	119	48. Παιδιὰ τῆς κατοχῆς σκελετωμένα	262
25. 'Η πόλις τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὸν ἀγῶνα (χάρτης)	121	49. 'Ο βασιλεὺς Παῦλος 1ος	268
26. 'Ο Μάρκος Μπότσαρης	127	50. Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Δωδεκανήσου (Χάρτης)	270
27. 'Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης	128	51. Αὐξεντίου ὁ ἥρωες τῆς Κύπρου	271
28. 'Ο Μπαίρον	133	52. 'Ο Γκαῖτε	283
29. 'Ο Ἀνδρέας Μιαούλης	138	53. 'Ο Βίκτωρ Οὐγκώ	284
30. 'Ο Παπαφλέσσας	141	54. 'Ο Μπετόβεν	285
31. Ἀπὸ τὴν ἄμυνα τοῦ Μεσολογγίου	143	55. 'Ο Σολωμὸς	294
32. 'Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης	150	56. 'Ο Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης	295
33. 'Ο Ἰωάννης Καποδίστριας	156	57. 'Ο Κωστῆς Παλαμᾶς	296
34. 'Ο βασιλεὺς Ὄθων	182	58. 'Ο Ἀγγ. Σικελιανὸς	296
35. 'Ο βασιλεὺς Γεώργιος 1ος	185	58. 'Ο Γκούζης	297
36. Τὸ Ἀρχάδι	186	60. 'Ο Λύτρας	297
37. Ὅρια τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1881	189	61. 'Ο Φιλιππότης	298
38. 'Ο Χαρ. Τρικούπης	190	62. 'Ο βασιλεὺς Κωνσταντῖνος 2ος	299
39. 'Ο Παῦλος Μελάς	193		
40. 'Ο Ἐλευθέριος Βενιζέλος	197		

Αἱ εἰκόνες ὑπ' ἀριθ. 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 38, 44 καὶ 55 ἐλήφθησαν ἐκ τῶν πρωτοτύπων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὸ Ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5 - 6

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ : ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ Ι: Ο 15ος ΚΑΙ 16ος ΑΙΩΝ

1. 'Η πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση	8 - 12
2. 'Η ανθρωπιστική κίνησης εις την 'Ιταλίαν και τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης 	12 - 16
3. Αἱ μεγάλοι ἐξερευνήσεις καὶ ἀνακαλύψεις	16 - 22
4. 'Η 'Αναγέννησις	22 - 26
5. 'Η θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις	26 - 29
6. Τὰ ἔθνη καὶ κράτη τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα	30 - 33
7. 'Ο χαρακτήρ τῶν πολέμων τοῦ 16ου αἰῶνος. 'Η ἀρχὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας	33 - 36

ΤΜΗΜΑ ΙΙ : Ο 17ος ΚΑΙ 18ος ΑΙΩΝ

8. 'Ο τριακονταετὴς πόλεμος. Εἰρήνη τῆς Βεσφαλίας	37 - 40
9. 'Η ἀπολυταρχία εἰς τὴν Γαλλίαν μέχρι τὸ 1789	40 - 42
10. 'Η πολιτικὴ ἐξέλιξις εἰς 'Αγγλίαν. Κοινοβουλευτισμός	42 - 44
11. 'Επισκόπισις τῆς ἱστορίας τῆς Κεντρικῆς καὶ 'Ανατολικῆς Εὐρώπης μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος	44 - 47
12. Τὰ ἀποικιακὰ κράτη. 'Η ἀνεξαρτησία τῶν Η.Π.Α.	47 - 50
13. Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξις τοῦ 17ου αἰῶνος	50 - 53
14. Τὸ κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ. 'Η Γαλλικὴ 'Επανάστασις	53 - 59
15. 'Η ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης. 'Η 'Ιερὰ Συμμαχία	59 - 63

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ: Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

16. 'Η σημασία τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως	- 66
17. Αἱ τουρκικαὶ κατακτήσεις μέχρι τοῦ 1606	66 - 69

	Σελ.
18. 'Ο 'Ελληνισμός μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος ..	69 - 76
α') 'Αμεσοὶ συνέπειαι τῆς κατακτῆσεως..	69 - 70
β') Παράγοντες διατηρήσεως τοῦ 'Ελληνι- σμοῦ	70 - 71
γ') Οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ κατάστασις	72 - 74
δ') Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ὑποδούλου 'Ελ- ληνισμοῦ	74 - 76
19. 'Η Τουρκία κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα	76 - 79
20. 'Ο 'Ελληνισμός κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα	79 - 99
α') Οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις	80 - 87
β') Κοινωνικὴ συγκρότησις - 'Ιδιωτικὴ ζωὴ	87 - 88
γ') 'Η ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως. 'Ελλη- νικὸς διαφωτισμός	88 - 93
δ') Αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ὑπο- δούλου Γένους	93 - 98
ε') Αἱ 'Εταιρεῖαι καὶ κυρίως ἡ Φιλικὴ....	98 - 99

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ : ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ Ι : Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

21. Τὸ Εὐρωπαϊκὸν κλίμα. Αἱ δυνατότητες τῶν 'Ελλήνων. 'Η κατάστασις τῆς Τουρκίας ..	101 - 104
22. 'Η ἀρχὴ τῆς 'Επαναστάσεως καὶ τὰ κυριώ- τερα γεγονότα μέχρι τοῦ 1824	104 - 127
23. 'Η πολιτικὴ κατάστασις καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν 'Ελλήνων. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ συνέπειαι τῶν	127 - 130
24. 'Η 'Ελληνικὴ 'Επανάστασις καὶ ἡ Διεθνὴς πολιτικὴ μέχρι τὸ 1824	130 - 134
25. Τὰ πολεμικὰ γεγονότα μέχρι τοῦ τέλους τῆς 'Επαναστάσεως	134 - 155
26. 'Η κυβέρνησις τοῦ Καποδιστρίου	155 - 159
27. 'Η Διεθνὴς Πολιτικὴ ἀπὸ τὸ 1824 καὶ αἱ συνθῆκαι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς 'Ελ- λάδος	159 - 161

ΤΜΗΜΑ ΙΙ : ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ (ΑΠΟ ΤΟ 1815 - 1912)

28. 'Η Γαλλία καὶ ἡ 'Αγγλία	163 - 166
29. 'Η Αὐστρία καὶ ἡ 'Ιταλία	166 - 168

	Σελ.
30. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσία	169 - 172
31. Ἡ κατάσταση εἰς τὰ μικρότερα κράτη τῆς Εὐρώπης	172 - 173
32. Ἀποικιακὴ ἐπέκτασις. Ἀνταγωνισμὸς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων	173 - 176
33. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι παγκόσμιος Δύναμις..	176 - 178
34. Ἑνοπλος Εἰρήνη. Συμμαχίαι. Φιλειρηνικὴ κίνησις	178 - 180

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ: Ἡ Ἑλλάς ἀνεξάρτητον βασιλείον

35. Ὅθων ὁ πρῶτος βασιλεὺς	181 - 184
36. Ἡ περίοδος τοῦ Γεωργίου Α'	184 -

Α' ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ: ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΜΗΜΑ Ι: Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

37. Αἷτια, ἀφορμαὶ καὶ ἐξάπλωσις τοῦ πολέμου	206 - 208
38. Τὰ γεγονότα τῶν τριῶν πρώτων ἐτῶν....	208 - 214
39. Ὁ πόλεμος κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη....	214 - 218
40. Αἱ συνθήκαι εἰρήνης. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν	218 - 220

ΤΜΗΜΑ ΙΙ: Ἡ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

41. Τὰ νέα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ αἱ Μεγ. Δυνάμεις	221 - 228
42. Τὰ Βαλκανικὰ κράτη. Ἡ Ἑλλάς καὶ τὰ προβλήματα τῆς	228 - 237
43. Ἡ Εὐρώπη εἰς τὰς παραμονὰς νέου Πολέμου	237 - 240

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ: Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

44. Αἷτια — ἔκτασις καὶ αἱ πρῶται φάσεις τοῦ πολέμου	240 - 245
45. Ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος	245 - 250
46. Εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα..	250 - 253
47. Ὁ πόλεμος εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν	253 - 255
48. Εἰσβολὴ πρὸς Ἀνατολὰς, ὁ πόλεμος εἰς τὸν Εἰρηνικόν	255 - 257

49. Τὰ ἐλεύθερα ἔθνη συνεργάζονται καὶ συμ- πολεμοῦν	257 - 261
50. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν Κατοχὴν καὶ τὴν Ἀπε- λευθέρωσιν	261 - 265

ΤΜΗΜΑ IV : Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

51. Ἡ ἔντασις εἰς τὰς σχέσεις τῶν Συμμάχων	265 - 267
52. Ἡ κρίσις εἰς τὴν Ἑλλάδα	267 - 272
53. Κρίσις εἰς τὴν Γερμανίαν—Αἱ Η.Π.Α. ἀνα- λαμβάνουν τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δυτικοῦ κόσμου	272 - 275

ΤΜΗΜΑ V : Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ 20ου ΑΙΩΝΟΣ

54. Ὁ πολιτισμὸς τῶν ξένων λαῶν	275 - 281
55. Πρόοδος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ..	281 - 286
56. Ὁ Πολιτισμὸς τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος (Ὁργάνωσις τοῦ Κράτους)	286 - 288
57. Αἱ πρόοδοι εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον	288 - 292
58. Αἱ πρόοδοι εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας	292 - 297
59. Ἐπισκόπησις τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας	297 - 300

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ	302
------------	-----

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ	304
--------------------	-----

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ	306
--------------------------	-----

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	13	στιχ.	3	ἐκ τῶν κάτω ἀντὶ	Βησσαρίων (1385 - 1475) γράφει Β. (1403 - 72)
»	83	»	2	ἐκ τῶν ἄνω	» ΚΡΙΤΙΚΗΣ γράφει ΚΡΗΤΙΚΗΣ
»	127	»	8	ἐκ τῶν κάτω	» «Πελοποννησιακὴν Σύγκλητον» γράφει «Μεσσηνιακὴν Σύγκλητον»
»	142	»	16	ἐκ τῶν ἄνω	» 100 ἄνδρας γράφει 1.000 ἄνδρας
»	166	»	15	ἐκ τῶν κάτω	» 17 Μαΐου 1832 γράφει 7 Μαΐου 1832
»	199	»	9	ἐκ τῶν κάτω	» (17-5-1912) γράφει (17-5-1913)
»	229	»	13	ἐκ τῶν ἄνω	» ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ γράφει ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ
»	240	»	3	ἐκ τῶν ἄνω	» Σεπτεμβρίου 1945 γράφει 2 Σεπτεμβρίου 1945

Ἐξώφυλλον : ΛΟΥΙΖΑΣ ΜΟΝΤΕΣΑΝΤΟΥ

0020557368

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΣΤ', 1972 (VII) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ: 101.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ: 2222/4-4-72
Έκτώπωσις — Βιβλιοδεσίς: ΑΦΟΙ Γ. ΡΟΔΗ 'Αμαρουσίου 59 — 'Αμαρούσιον

